DÜŞÜNCE

İnsansız Dünya

Transhümanizm

Ahmet Dağ

KETEBE

TRANSHÜMANİZM

AHMET DAĞ

Teknik-sanayi-teknoloji süreçlerini yaşayan insanlık, bu süreçlerin devamı ve toplamı olan siber-teknolojikleşmeyi yaşamaktadır. İçinde; yapay zekâ uygulamaları ve otomasyon çalışmalarını barındıran bu sürecin adı transhümanizmdir. Darwinci evrimcilik, evrimci biyoloji ve psikolojiden beslenen ikinci bir Aydınlanma türü olarak kabul edilen transhümanizm, insanı yalnızca nöro-biyo/fizyolojik ve genomik çalışmalarla biyolojik'ten biyonik'liğe evriltmekle kalmayan, insanın içinde yaşadığı çevreyi de dönüştüren bir harekettir.

Transhümanizmle akıllı şehirlerin, sürücüsüz arabaların ve robotik aletlerin var olduğu hatta egemen olduğu bir dünya inşa edilme amacındadır. Yalnızca bununla yetinilmeyen bu süreç, uzaya yolculuk ve uzayda koloni oluşturma gibi amaçlar da barındırmaktadır. 21. yy.'da insanlık, daha önce hiç yaşamadığı bir tecrübeyi yaşayacak gibi görünmektedir. Yapay zekânın katalizör olduğu transhümanizm, evrimciliği de arkasına alarak dünyayı ve insanı ciddi dönüştürme hareketi olma özelliğini taşımaktadır.

Yaşlanmaya, hastalığa, biyolojik kusurlara karşı üstün gelme çabası içinde olan insan, acısız ve mutlu bir varlık kılmak amacı taşıdığı kendi nesli için yalıtılmış ve acısız bir dünya inşa etme amacındadır.

KETEBE	TRANSHÜMANİZM AHMET DAĞ	9 786257 854818
KİTAP NO 384	DİZİ ADI FELSEFE-DÜŞÜNCE	32 TL KDV'den muaftır

ISBN: 978-625-7854-81-8
© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 384 | **Düşünce**

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Editör
Ahmet Edip Başaran

Düzeltİ
Havva Akdağ

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Kasım 2020
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 34989
Maltepe Mahallesi Fetih Caddesi No: 6 Dk: 2 Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212 612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2 34310 Haramidere - Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452
Tel: 212 412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İNSANSIZ DÜNYA

TRANSHÜMANİZM

AHMET DAĞ

KETEBE

Ahmet Dağ

Milli Eğitim Bakanlığında öğretmenlik görevinde bulunduktan sonra Kırklareli Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi olarak çalışmıştır. Şu anda Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Tarihi Anabilim Dalında öğretim üyesidir. Türk-İslam Düşüncesi, Batı Felsefesi, modernite-post-modernite gibi konu ve alanlar üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Son dönem çalışmalarını hümanizm, transhümanizm ve posthümanizm gibi felsefi akımlar üzerinde yoğunlaştırmıştır. *Ölümcül Şiddet-Baudrillard'ın Düşüncesi, Çağdaş İngiliz Yahudi Medeniyetinin Oluşumunda David Hume ve Transhümanizm: İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü* adlı kitapları yayımlanmıştır. Ayrıca yayımlanmış kitap bölümlerinin ve akademik makalelerinin yanı sıra *Yolcu, Ayraç, Dil ve Edebiyat, Umran, Kamuda Sosyal Politika, Sözşehri* gibi çeşitli dergilerde ve yayınlarda, Timetürk, Dünya Bülteni, Düşünce Feneri, Fikir Coğrafyası gibi internet sitelerinde yayımlanmış yazı ve makaleleri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR 7
ÖNSÖZ 9
GİRİŞ 11

1. BÖLÜM
GNOSTİK VE BİLİMSELLEŞMİŞ RADİKAL HÜMANİZM: TRANSHÜMANİZM

Transhümanizmin Gelişi 17
Felsefî Bir Neo-Aydınlanma Hareketi Olarak Transhümanizm 21
Prometeci Bir İnsan/Âdem Eylemi olarak Erasmus ve Luther Hümanizmi 30
Gnostik-Dinî-Bilimsel Bir Hareket Olarak Transhümanizm 35
NBIC Yoluyla İnsanı Aşmak veya Transhümanist Süreci Yaşamak 40
Cyborg-Tanrı İnşa Sürecinde Transhümanizm 48

2. BÖLÜM
NEO-DARWİNİST BİR HAREKET OLARAK TRANSHÜMANİZM

Nietzsche'nin Üstinsan'ından Transhuman'a 59
Yaratılışa Müdahale ve Yeni Bir Evrimci Neo-Darwinist Bir Yaklaşım Olarak Transhümanizm 81

Cinsiyetsizleştirme ve LGBT Bağlamında
Transgenderizm ve Transhümanizm 101
Eskatolojik Bir Hareket Olarak Transhümanizm..... 111

3. BÖLÜM

TRANSHÜMANİZMİN ASKERÎLEŞMESİ

Savaş ve Barışın İmkânına Dair 121
Transhümanist Süreçte Savaş ve
Barışın İmkânı ve İmkânsızlığı Üzerine 123
Transhümanist Savaş Teknolojisi ve Etik Sorunlar..... 143

4. BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL OLARAK
TRANSHÜMANİZMİN DURUMU

Sinema ve Romanda Transhümanizm..... 167
Trans-Posthümanizm Çağ'da İnsan Bilgi-Eğitimin Durumu..... 186
Yeni Bir Dinî Teşebbüs Olarak Transhümanizm 200
21. Yüzyılın Dijital ve Transhümanist Dünyasının
İnşasında Bir Gerekçe Olarak Corona Salgını 207

SONSÖZ..... 217
KAYNAKLAR..... 223
DİZİN..... 237

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
bknz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
çev.	:	Çeviren
DARPA	:	ABD Savunma Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı
DSD.	:	Dördüncü Sanayi Devrimi
Ed.	:	Editör
Eds.	:	Editörler
Er. Tar.	:	Erişim Tarihi
H+	:	İnsan Artı (Artırılmış İnsan)
NBIC	:	nano-teknoloji, biyoteknoloji, enformasyon teknolojisi ve bilişsel bilim
s.	:	Sayfa
ss.	:	Sayfa Sayısı
S.	:	Sayı
S.B.E.	:	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TV.	:	Televizyon
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve diğer
vs.	:	vesaire
yy.	:	yüzyıl
YZ.	:	Yapay Zekâ

ÖNSÖZ

Teknik-sanayi-teknoloji süreçlerini yaşayan insanlık, bu süreçlerin devamı ve toplamı olan siber-teknolojikleşmeyi yaşamaktadır. İçinde; Yapay Zeka (YZ) uygulamaları ve otomasyon çalışmalarını barındıran bu sürecin adı transhümanizmdir. Darwinci evrimcilik, evrimci biyoloji ve psikolojiden beslenen ikinci bir Aydınlanma türü olarak kabul edilen transhümanizm, insanı yalnızca nöro-biyo/fizyolojik ve genomik çalışmalarla biyolojik'ten biyonik'liğe evriltmekle kalmayan, insanın içinde yaşadığı çevreyi dönüştüren bir harekettir. Transhümanizmle akıllı şehirlerin, sürücüsüz arabaların ve robotik aletlerin var olduğu hatta egemen olduğu bir dünya inşa edilme amacındadır. Yalnızca bununla yetinilmeyen bu süreç, uzaya yolculuk ve uzayda koloni oluşturma gibi amaçlar da barındırmaktadır. 21. yy.'da insanlık, daha önce hiç yaşamadığı bir tecrübeyi yaşayacak gibi görünmektedir. YZ'nın katalizör olduğu transhümanizm, evrimciliği de arkasına alarak dünyayı ve insanı ciddi dönüştürme hareketi olma özelliğini taşımaktadır.

İkinci bir Aydınlanma olarak kabul edilen transhümanist süreçte teknolojik iyileşmelerin hizmet sektöründe yaygınlaşmasının her ne kadar hayatı kolaylaştıracağı ve refahı getireceği iddia edilse de hem devletler-milletler hem de bireyler arasında eşitsizliğin doğması muhtemeldir. Çünkü sermayesiz

elde edilemeyen transhümanist teknoloji, "zengin-fakir" ayrımını daha da derinleştirecek gibi görünüyor. YZ'lı uygulamaların ve siber-teknolojinin etkisiyle transhümanizmin askerîleşmesi, eşitsizliklerin yanında insanlık için büyük yıkımları da meydana getirebilir. Transhümanizm; sosyal, siyasî, dinî, kültürel ve hukukî olarak ciddi sorunları içerisinde taşıyan bir süreçtir. YZ ve siber-teknolojiyle ilgili çalışmaların artması, insanlığı yeni bir eşiğe getirecektir.

Bu kitap; söz konusu bu süreci anlamaya ve anlatmaya yönelik Türkiye'deki ilk çalışma olan "Transhümanizm: İnsanın ve Dünya'nın Dönüşümü" adıyla yayımlanan çalışmamın devamı olan bir kitaptır. Bu kitap; ilkinden farklı olarak süreci yalnızca teorik bağlamda değil biyolojik, askerî, kültürel (sinema-roman), maarifî ve dinî vs. uygulama/tecrübî alanlarındaki izdüşümünden hareketle transhümanizmi ele almaktadır. Bu mevzu; sadece felsefecilerin değil mühendislik, mimarlık, tıp, hukuk, teoloji, mantık/linguistik, iletişim, nörobilim, biyoloji, psikoloji, edebiyat, antropoloji, farmakoloji, sinema, sanat/endüstriyel tasarım, siyaset/sosyoloji ve askerî çalışma alanlarında çalışanların da ilgilenmesi gereken bir mevzudur. Bu çalışmanın meydana gelmesinde fedakârlık yapan kıymetli hanımıma ve çocuklarıma, öncesinde varolan entelektüel kimliğime saygı duyarak akademik kimlik kazanmamı sağlayan ve akademik çalışma hayatıma katkı veren kıymetli hocam Prof. Dr. Sadık TÜRKER Beyefendi'ye, kitabın yayımlanma sürecinde emekleri için Ketebe Yayınları'na, uzun yıllardır ilim yolculuğumda destek veren ve kitabın isim babalığını da yapan kıymetli büyüğüm Yusuf KAPLAN Beyefendi'ye, kitabın tashih edilmesinde yardımlarından dolayı değerli dostum A. Edip BAŞARAN'a teşekkürü borç bilirim.

Ahmet Dağ

Haziran 2020

Kırklareli

GİRİŞ

Batı düşüncesi, hâlâ -iki yüz yıldır- akılcılık, bilimsellik ve ilerlemenin, insanlık için daima daha iyi ve güzel işler getireceğini düşünmeye devam etmektedir. Bacon'ın iyiliğe dair tasviri, Aydınlanmacı bir hümanizmi meydana getirmiş ve kutsalın buharlaşmasını sağlamıştır. Kutsalı kovan Batı düşüncesi, maddi ve akılcı bir dünyanın varlığının meselelere çözüm olacağını yani sadra şifa olduğunu düşünmüştür. Fakat bu durum; 19. ve 20. yy.'da sömürgeciliği, savaşları, iç savaşları, yoksulluğu ve çatışmaları meydana getirmiştir. Hümanizmle yetinmeyen Aydınlanmacı zihin, hümanizmi aşan bir hareket olan insanı ve dünyayı dönüştürme temayülü içinde bulunan trans-posthümanizmin peşine düşmüştür. İlk Aydınlanma ile insan aklı araçsallaştırılırken ikinci Aydınlanma olan trans/posthümanist süreçte insan beyninin (implantla) ve bedeninin (protezle) dönüştürülmesi çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmada özne merkezli bir düşünce olan hümanizmin aşılması olan transhümanizmin; neliği anlaşılmaya ve siyasî, askerî, ahlâkî, sosyal, kültürel ve dinî alanlarda getireceği sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çoğu daha önce yayımlanmış çalışmaların da dâhil edildiği ilk çalışmadan farklı olan bu çalışmada transhümanizm ve

onun çekici kuvveti olan YZ uygulamalarının ve siber-teknolojinin insanlığın geleceğinde etkilerinin ne olacağı anlaşılmaya çalışılmıştır. Dört ana bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümü olan "Gnostik ve Bilimselleşmiş Radikal Hümanizm: Transhümanizm" başlığında önce hümanizme sonrasında transhümanizmin dinî, gnostik ve bilimsel cihetine ve NBIC yoluyla gerçekleşen transhümanizmin bilimsel-dinî yapısına bağlı olarak insanı aşan cyborg-Tanrı inşa etme teşebbüsüne değinilecektir.

İkinci bölüm olan "Neo-Darwinist Bir Hareket Olarak Transhümanizm" başlığında ise yaratılışa dolayısıyla fıtrata bir müdahale olan ve öjenik unsurlar taşıyan transhümanizmin, biyo-mekanik evriminin teknolojinin katkısıyla nasıl gerçekleştirilmeye çalışıldığı ele alınacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında ise son dönemde yükselen bir olgu ve tartışma konusu hâline gelen *cinsiyetsizleştirme* ve *transseksüellik* ile transhümanizm ilişkisine yer verilmiştir. Üçüncü kısmında ise bir anlamda *tekillik* olan cinsiyetsizleştirmeye ilave olarak eskatolojik-dinî tekillikten mülhem bir hareket olan transhümanizmin eskatolojik yönü ele alınacaktır.

Üçüncü bölüm olan "Transhümanizmin Askerîleşmesi: Savaş ve Barışın İmkânına Dair" başlığında DARPA'nın vd. şirket ve devletlerin savaş teknolojisinde yaptıkları çalışmaların neler olduklarına, transhümanizmin askerîleşmesine ve askerîleşmiş transhümanizm sürecinde savaş ve barışın imkânına ve bu sürecin doğuracağı etik sorunlara değinilmiştir.

Son bölüm olan "Sosyo-Kültürel Olarak Transhümanizmin Durumu" başlıklı dördüncü bölümde ise transhümanizmin, sosyo-kültürel bağlamda etkilerine sinema, eğitim ve din üzerinden değinilmiştir. Transhümanizm'in sinema ve romandaki yerine, roman ve sinema üzerinden meşrulaştırımına, motivasyonuna ve modellemesine dair anlatımlara yer verilmiştir. Yine interdisipliner bir etki alanı olan transhümaniz-

min hem eğitimle olan ilişkisine hem de eğitim üzerindeki etkisine değinilmiştir. Daha sonrasında dijitalleşmenin dinin ve dindarın etkisine değinildikten sonra transhümanizm-din bağlamına yer verilmiştir. 21. yy.'ın şimdilik en büyük vakası olan Covid 19 Salgını tüm dünya devletlerinin ve uluslarının sosyal, siyasal ve ekonomik hayatını dönüştüreceği, dijital ve transhümanist teknolojinin insan hayatına dahil olacağı iddia edilmektedir. Bu bölümde söz konusu bu muhtemel sürece de değinilmektedir.

Bu çalışma; transhümanizm ve onun çekici kuvveti olan YZ üzerine ülkemizde yapılmış olan nadir çalışmalardan biri olacaktır. Ne yazık ki bu kadar önemli bir konu, Türkiye'de ne akademinin/akademisyenlerin ne de düşünce dünyasının/entelektüellerin ilgilendiği bir konu değil. Bu konuda (transhümanizm) yazılmış çalışmalar bir elin parmağını geçmeyecek kadar azdır. Oysa Batı'da neredeyse her alanda bilimsel çalışmalar (kitap, makale, belgesel konferans, panel, kongre ve sempozyum vs.) yapılmış durumdadır ve hâlâ yapılmaktadır. Yayımlanmış olan bu çalışma, daha önce yayımlanmış makale ve yazılara ilaveten yeni yeni yazılar eklenerek bir bütünlüğün gözetildiği trans-posthümanizme dair ikinci kapsamlı çalışmamdır. Bu kitap değerlendirilmeye ihtiyaç duyulan bir çalışma olduğu gibi birçok disiplinin uzmanlarının istifade edebileceği bir kitaptır. Düşünür ve akademisyenlerin kendi alanlarıyla bağlantılı olarak transhümanizm ile alakalı çalışmalar yapması ve bu mesele üzerinde yoğunlaşmaları gerektiğini düşünmekteyim. Aksi takdirde geleceğe uzay aracıyla giden bir topluluğa bisikletle yetişebileceğimiz hezeyanı içinde kalacak bir topluluk gibi görünüyoruz.

1. BÖLÜM

GNOSTİK VE BİLİMSELLEŞMİŞ RADİKAL HÜMANİZM: TRANSHÜMANİZM

TRANSHÜMANİZMİN GELİŞİ

Ticarî kapitalizm ve sanayileşmeyle birlikte sekülerizm hâkim olmuş, Tanrı geriletilmiş ve doğa sömürülme vasıtası hâline getirilmiştir. Teknolojinin vasıtalarıyla hümanizm radikalleştirilmiş ve transhümanizm sürecine girilmiştir. Terim olarak ilk defa J. Huxley-1957 tarafından kullanılan transhümanizmin ilk temsilcileri; J. Huxley, J.B.S. Haldane ve J.D. Bernal'dır. H. Moravec, F.M. Esfandiary, E. Drexler, R. Kurzweil, N. Bostrom ve R. Minsky vs. kişiler ise son temsilcileridir. Hümanizm, insanın; doğa ve Tanrı karşısındaki konumunu değiştirme, transhümanizm ise insan doğasını değiştirme ve onu doğadan ve Tanrı'dan koparma amacındadır. Hümanizmin rasyonel ve deneysel insanı, yerini NBIC teknolojileriyle desteklenmiş transhuman'a bırakma eşiğindedir. Transhümanizm, posthümanizme geçişte ara dönemken bu ara dönemde biyo-bionik varlık olan transhuman ise posthuman'a geçişte ara varlıktır.

21. yy.'ın bir gerçeği olsa da teorik ve pratik kökleri 19. ve 20. yy.'da bulunan transhümanizmin, teorik alt yapısını Darwin ve Freud vb. bilim insanları, pratik altyapısını ise sanayileşme ve teknolojikleşme vb. uygulamalar oluşturur. Sanayileşme (19. yy.), Yüksek Teknoloji (20. yy.), Siber-teknoloji (21. yy.) ürünü olan transhümanizm; genetik, robotik, sibernetik, nano-teknoloji ve YZ vb. uygulamalarla insanın transhuman'a döneceğini düşünür. Darwinci evrimcilik, evrimci biyoloji ve psikolojiden beslenen transhümanizm; insanı nöro-biyo/fizyolojik, genomik çalışmalarla biyolojik olma sürecinden biyonikliğe evriltmiştir.

Sosyo-politik bir tutum ve ideolojik çerçevede ilerleyen transhümanizmle ilgilenen ve YZ üzerinde çalışan kişilere, şirketlere ve devletlere bakıldığında transhümanizmin, güç odakları ve siyasî iktidarların güdümünde olduğu görülecektir. Ömrü uzatma, zihin yükleme, beden dondurma, insanın entelektüel, fiziksel ve psikolojik kabiliyetlerini artırma amacındadır. Tüm bunlara rağmen pradoksal bir biçimde "insan kalma" iddiasında bulunan ve yalnızca insanı değil çevreyi de modifiye eden transhümanizm, daha iyi insanlar (!) ve mekânlar inşa etmeye çalışır.

Transhümanizmin en güçlü vasıtalarından biri, makineleri akıllı yapmaya çalışan YZ'dır. Buhar, elektrik ve bilgisayardan sonra *DSD* olan YZ çalışmaları, ilk MIT'de yapılmış sonrasında Google'dan Samsung'a kadar devasa sektörler tarafından desteklenmektedir. YZ çalışmalarının alanının genişlemesi; sosyal, kültürel, hukukî ve iktisadî vs. alanlarda dönüşüm ve sorunları meydana getirecektir. Şimdiden internet, akıllı telefon, robotik ve YZ'lı uygulamalarla hayatımıza dâhil olan maddi temelli ontoloji (düşünen cisim) YZ, homo-sapiens'ten robo-sapiensens'e geçişi sağlayan unsur olma yolundadır.

Teist bir yapı olmaktan çok ateist bir yapı olan transhümanizm akımını savunan çoğu transhümaniste göre, hayatta belirleyici olan Tanrı'dan çok insandır. İnsanın dönüşümünde ısrarcı olan transhümanizm, düşünce ve pratikleri bakımından dini dışarıda tutma ve yeni kutsal üretme amacındadır. Gelecek perspektifinde dinden uzak olan transhümanizme göre din; geçmiştir ve geleceğe/değişime engeldir. Teknolojik tanrı yaratılmasını bekleyen transhümanist akım; hümanizmin maksadı olan insanı, Tanrı yerine koyarak insanı sonsuzlaştırma, sonsuz ve kudretli olan Tanrı'nın konumunu ve rolünü insana verme amacındadır. Bilim ve teknolojiyi yüceleştiren ve aşkın Tanrı'nın yersizliğine inanan transhümanizm, dinin yerine konumlanan seküler bir projedir.

Nano-teknoloji, sibernetik ve YZ vb. çalışmalarla kozmik, etik, teolojik, sosyal, siyasî, hukukî, kültürel ve ahlâkî sorun-

ları doğurması muhtemel olan transhümanizm, dünyanın en tehlikeli fikri olarak görülmüştür. Tanrı inancına karşı duyarsız, insanı dönüştürme, insanın yaşadığı çevreyi değiştirme, yaşanası (!) bir yer hâline getirme amacında olan transhümanizm her şeyiyle şimdiye kadar olan mevcut dünyayı bir kenara koymak ister. Biyolojik evrimden mekanik evrime geçiş yapılan transhümanist evre homo-sibernetikusların, otonomların, katil veya savaş robotlarının hâkim olacağı bir dünya olabilir. Genetik, robotik, nano-teknoloji, enformasyon, YZ, biyo-teknoloji ve nöröbilim vb. alanlarında yapılan çalışmalar tedirgin edici boyuta gelmiştir.

İleride toplumsal görünürlük oranı %35 olacak denilen YZ'lı robotik çalışmalar, insan zekâsını geride bırakacak ve insanın üzerinde tahakküm kuracak gibi görünüyor. Endüstri, tıp, askerî ve eğlence alanlarında da kullanılan robotların, ağır işleri yapan, hastalıkları teşhis ve tedavi eden, bununla yetinmeyip insanların cinsel ihtiyaçlarına dahi cevap verecek faydalar sağlayan bir niteliğe bürüneceği iddia edilmektedir. 2018-Şubat ayında "Varoluşsal Risk Araştırması Merkezi"nin 26 araştırma kuruluşuyla yaptığı çalışmada; ticarîleşen SİHA'ların yüz tanıma sistemiyle eğitilip hedefini yok edebileceği, bot ve sahte videolarla siyasî ve içtimaî manipülasyonlar yapılabileceği, güvenlik sorunları doğuracağı, kişisel bilgiler çalınarak tuzak mesajları üretilebileceği, hizmetçi olarak kullanılan bir robotun veya androidin katil hâle gelebileceği, deepfakes ile (kişilerin yüzleri müstehcen videolara eklenerek) şantaj ve itibar suikastçiliği yapılabileceği ifade edilmiştir.

Teknolojiyle yakından ilişkili olsa da kökleri ve yaklaşımı itibariyle dinî-gnostik neo-pagan bir hareket olan transhümanizm, ateizm-agnostisizm sarkacında bulunan bir eşiktir. Artık Leonardo, Newton, Edison, Einstein gibi kendi hâlinde labarotuvarlarında çalışan bilim adamları figürleri yoktur. Bu figürlere benzemeyen, onlardan çok farklı olan B. Gates, S. Jobs, E. Musk, A. Lewandowski ve R. Kurzweil gibi sermayeyle

doğrudan ilişkili olan ve yüksek paralar kazanan kişiler, bu dönemin bilimcileridir.

İçinde bulunduğu hal, mekân ve zihnî süreçten memnuniyetsiz olan insan, başlangıcı ya da yaratılışından beri kendini hep bir arayış ve serüven içinde bulmuştur. Nitekim Âdem'le başlatılan insanın hikâyesinde, inşa ettiği mitolojisinde, geliştirdiği felsefe-biliminde, Rönesans ve Aydınlanma dönemlerindeki yaklaşımında, ticarî kapitalizm, sanayileşme ve son olarak teknolojikleşmesi sürecinde bu arayış ve serüveni görürüz. İnsan; yiyeceği bir meyveyle, çalacağı bir ateşle ve Tanrı'yı konumlandırmasıyla yani mitolojik tahayyülüyle ve teolojik yaklaşımlarıyla, fikre ve olguya yönelik zihnî tasavvuruyla (felsefe-bilim), aletleri ve makinaları kullanımıyla (teknik-sanayi) içinde bulunduğu hâli değiştirme teşebbüsü içerisinde bulunmuştur.

Ortaçağ Hıristiyanlığında insan-tanrı birleşimi, Rönesans ve Aydınlanma dönemindeki seküler-maddi yaklaşım, pozitivizmin tetiklediği sanayileşme ve kapitalizm süreçleri, metafizikten kopuk maddileşmiş insanı doğurmuştur. Hümanizm süreci, -tanrının yerinden edilerek insanı merkez eden bir teşebbüs- insanı teskin etmemiştir. 1970'lerdeki yüksek teknoloji (high tech) süreci, hümanizmi de aşan transhümanizm sürecini doğurmuştur. İnsan, Tanrı'yı konumundan elde etmekle yetinmemiş yaşlanmaya, hastalığa, biyolojik kusura, acıya veya ağrıya, aptallığa, hatta ölüme üstün gelme mücadelesi içine girmiştir. Mutlu kılmak istediği kendi nesli için yalıtılmış ve acısız bir dünyada yaşamak isteyen bir insan türünü yani transhuman'ı inşa etme amacı içindedir. Teknolojiyle insan, kendine ait biyolojik ve fiziksel sınırları aşmaya çalışarak kendini hem cyborg hem tanrılaştırma sürecine sokmuştur. İnsan, hümanizm süreciyle yetinmemiş hümanizmin daha radikal hâli olan transhümanizm sürecine girme gereği duymuştur.

FELSEFÎ BİR NEO-AYDINLANMA HAREKETİ OLARAK TRANSHÜMANİZM

İlk olarak J. Huxley tarafından *New Bottles for New Wine-1957* eserinde kullanılan transhümanizm; özellikle insan zekâsını, fiziksel ve psikolojik yeteneklerini artırma ve yaşlılığı yok eden teknolojinin kullanılmasıyla insanın durumunu geliştirmeyi amaçlayan bilimsel ve kültürel hareket olarak tanımlanmıştır. Transhümanizm; modern bilim ve teknolojinin güç ve imkânıyla ölümsüzlük veya hayatın uzaması ayartıcı vaadini, aşkın kutsal bir varlıktan daha çok beşerî çabalarla başarmayı özetler. Dinî ve gnostik kültürlerdeki yeni insan ve yeni düzenin var olacağına dair inanışlardan etkilenmiştir. Transhümanizmi "gnostik açıklamaları teşvik ediyor" diye suçlayan C. Christopher Hoo'ya göre bedeni basit bir protez olarak gören transhümanizm, bir anlamda gnostisizmin yeniden dirilişidir. Güç ve ölümsüzlük talebi; semavî dinlerde "yasak ağaç" anlatımında ve Grek mitolojisindeki Prometheus'un, ateşi/hikmeti çalması, meydan okuyucu bir arayışın anlatımıdır.

Transhümanizmin öncü teorisyenlerinden olan Nick Bostrom, derin tarihsel köklere sahip olduğunu iddia ettiği transhümanist fikirlerin tarihsel köklerini Antik Sümer'deki Gılgamış Destanı'na kadar götürür. "İnsan bedeninin kötü olduğu" gnostik açıklamasını reddeden Hıristiyanlar, kimlikleri için; yeniden dirilme ve Efendi'nin bedensel dirilişiyle kutsallaştırılmış cisimleşme, Tanrı tarafından tasarlanmış bir temel anlayışını esas alırlar. Mitoloji ve Tevrat'taki anlatılarda

Tanrı-insan arasındaki karşıtlık ve mücadele İsa-Mesih aracılığıyla aşılmaya çalışılmıştır. Tanrı, İsa-Mesih'e dönüştürülürken insan, tanrısallaştırılarak yeni bir insanlık/*humanity* sürecine girilmiştir.

Ortaçağ Hıristiyanlığında insan-tanrı birleşimini, Rönesans ve Aydınlanma dönemindeki seküler-maddi yaklaşım, pozitivizmin tetiklediği sanayileşme ve kapitalizm süreçleri metafizikten kopuk maddileşmiş insanı doğurmuştur. Patristik Teoloji, Hıristiyanlığın hümanizm zeminine yani Tanrı'dan İsa'ya/insana kayışı doğurmuştur. Hıristiyanlığın Patristik dönemde İsa-Mesih/oğul üzerinden Romalılaştırılması veya beşerileştirilmesi yani hümanist bir karaktere bürünmesi yeterli görülmemiştir. Erasmus ve Luther, bu hümanistleşme sürecini daha da derinleştirmişlerdir. Hıristiyanlaştırılmış klasik erdemliliği ve Hıristiyan eğitimini beşerileştiren Erasmus; Hıristiyan aşağılamaları, Hıristiyanlığı beşeriliğine/*humanity* dönüştürmeye çalışmıştır.

Neo-Platonistlerin aksine Luther'in Tanrının yönettiği iki ayrı müttefik birliktelik olarak anladığı iki krallık (kilise-devlet) anlayışı, Ortaçağ'daki yeryüzü ve tanrı krallığı anlayışını veya Katolik görüşü değiştirdi. Luther'in iki krallık kavramını benimseyen Weber, dinî hayata karşı kamu/siyasal hayat ikilemine başvurmuştur. Luther'in doktrinini "ahlâkî özerklik" kavramıyla sahte iki krallık doktrinine dönüştürmüş ve bu kavramı Batı'nın rasyonelleşme süreci fikrini tanımlamak için kullanmıştır. Bu bağlamda Patristik felsefe sonrasında Tanrı'nın, İsa-Mesih cisimleşmesiyle itikadî bir sürece girmiş olan transhümanizm, Hıristiyan hümanizmiyle ilişkilendirilebilir. Erasmus ve Luther gibi teolog-düşünürlerin eksenini Tanrı'dan insana dönüştürdüğü hümanizm, transhümanizmden kopuk düşünülemez.

Transhümanizmin Aydınlanmacı ve Hümanizm Kökenleri

Dinî-seküler ayrımı teosantrizmin gerilediği antroposantrizmin/hümanizmin önünün açıldığı bir dönemde maddeci-akılcı bir dünyanın oluşumunu sağlayan Bacon, Descartes, Kepler, Newton ve Galileo gibi 17. yy. filozof-bilim adamlarının içinde bulunduğu klasik mekanik ve modern bir sürecin ardından modern paganlığın yükseldiği Aydınlanma sürecine girilmiştir. Batı; seküler, ticarî ve bilimsel bir yapıya evrilmiştir. Rönesans ve sonrasında Tanrı ve doğa dengeden çıkarılarak insanı merkeze koyan antroposantirik/hümanist yaklaşım, modern dönemde deist Aydınlanmacı yaklaşımlarla (Galileo, Newton ve Hume vs.) Tanrı'yı da bir kenara koymuşlar.

Bacon'ın, kusur ve yanılgıların suçunu idollere yüklemesiyle Süleyman'ın Evi eksenindeki toplum tasavvuru metodolojik ve ütopik bir hal almıştır. Düşünen varlık/res cogitans ve yer kaplayan/res extansa ayrımına dayanan ve mekanik dünya tercihinde bulunan Descartes felsefesi, tanrısallık-uzay ilişkisi kuran Newton fiziğiyle de bağlantılıdır. Bacon'ın tasarısının bir kısmını tamamlayan -ticarîleşme ve bilim-teknikle beslenen- sanayileşme, insanı farklı bir boyuta taşımıştır. Bacon'ın tasarımları; hem modernliğe hem de trans-post hümanizme yani klasik mekanikten sibernetiğe geçişe yol açmıştır. Aydınlama'nın tekno-ütopyacı ve modern formu olan transhümanizm; pratik yönünü transhümanizmin öncü anahtarı olarak görülen Bacon'dan almıştır. Bacon'ın tasarısı, Newton'ın fizik-matematik bileşimli mekanikçi bilim teorisiyle bilimsel temel kazanmıştır. Bacon, transhümanist hareketi modern biçimde etkileyen belki de hâlâ canlandıran biridir. Vaatleri ve amaçları bakımından ütopyacı olan Rönesans ve Aydınlanma gibi transhümanizm de insanlığı, sibernetik ve ideolojiyle daha ileri taşımak ister. Kökleri rasyonel hümanizmde yani Rönesans ve Aydınlanma'da bulunan

transhümanizmin; Fransa'da Condorcet, İngiltere'de Godwin ve Almanya'da Fichte söylemiyle örtüşen benzerlikleri vardır. Nitekim N. Bostrom'a göre Aydınlanmacı fikirlerin devamı olan transhümanizm; insanın mükemmelliğini ve rasyonelliğini Rönesans hümanizminden ve Aydınlanma'dan almıştır. O, transhümanizmi rasyonel hümanizmin temel formu -Newton, Hobbes, Locke, Kant, Marquis de Condercet'in etkisi olan- Rönesans hümanizmiyle birleştirir. Yine Sorgner, trans-posthümanizmin Aydınlanma hümanistlerinin öncülerinden biri olan Kant'ın, tüm radikal düalist antropolojisini onayladığını iddia eder.

Bilimci ve mekanikçi akıl egemenli dünyevi bir mesihçilik olan Aydınlanma; insanın akılla, gerçeğin en derin hakikatlerinin üzerindeki perdeyi kaldıracağına ve maddi ilerlemeyi başaracağına inanıyordu. Bilim ve teknolojinin hız ve ilerlemesine inanan transhümanistlerin ilerlemecilik anlayışı onların Aydınlanma köklerini gösterir. Transhümanizmin kökenlerinde bulunan Aydınlanma geleneği; hem ruhla hem de bedenle ilgilenmiş, hümanizmin aksine trans-posthümanizm, düaliteleri reddediyor görünse de insan anlayışı bakımından düalisttir. İnsana düalist bağlamda yaklaşan transhümanizm, inşa etmeye çalıştığı yeni varlık türü insanın hem biyolojik hem de ruhî/zihnî gelişimini ihmal etmez. Posthümanizm süreci; insanın ruh-beden düalitesinin mükemmelleştirildiği bir süreçtir. Doğal insan anlayışına sahip posthümanistler, insanın beden-zihinden oluştuğu fikrini sürdürürler.

Akılcı, ilerlemeci ve optimist olan ultra-hümanizm türü transhümanizmin kökleri Aydınlanma'da bulunur. Mevcut insanın durumunu yetersiz bulup onun gelişmesi gerektiğini iddia eden transhümanizmin hedefe ulaşmadaki vasıtaları; bilim ve teknolojidir. Kendine yönelmiş evrimi savunan ve evrensel bir hareket olan transhümanizm, bilim ve teknolojinin insanlık vasıtasıyla deneyimlenmiş doğal sınırların üzerinden

geldiğini önerir. İnsanın konumunun yeniden yapılandırılması için bilim ve teknolojinin kullanılması gerektiğini savunur. Transhümanistler yetersizlik, hastalık ve ölüm korkusu gibi gerçeklere karşı yalnızca bireylerin değil tüm türlerin toplumsal, zihinsel ve biyolojik gelişimini ilerletmek istemektedir. Araştırmacılar, hastalığı yenmek, mutsuzluğu lağv etmek, kıtlığı ve ölümü sonlandırmak isteyen ve geleneksel dinleri veya dinî kurumları küçümsüyor olsa da transhümanizmin güçlü dinî bir boyutu olan -posthuman ve ölümsüzlük yoluyla takip edilen- yeryüzündeki transhümanist cennet görüşüne dikkat çekerler. Transhümanite; bilim, mühendislik ve teknoloji sayesinde olan kurtuluş ve aşkınlıktır.

Aydınlanma ve Sanayileşme, hem insan-tanrı arasında hem de insan-doğa arasında kopuş getirmiştir. Darwinci biyolojik ve psikolojik evrim anlayışının etkisindeki transhümanizm, Darwin'in ve Mendel'in genetiğe dair çalışmalarından esinle insanı, biyolojik bedenden biyonik bedene doğru evrimleştirme veya dönüştürme sürecine tabi kılmak istemiştir. Darwinci çalışmaların geliştirilmiş hâli olan nöro-biyolojik, nörofizyolojik, genomik çalışmalardan etkilenmiştir. Bilim, sanayileşme ve teknolojikleşme süreçlerinden de beslenerek Darwin'in biyolojik ve doğal evrim sürecinden farklı olarak yapay bir evrim sürecine tabi olmuştur. Biyolojik ve bilişsel temelli çalışmalara dayanan transhümanizmin ilk aşaması Darwin'in evrim ve doğal seleksiyon kuramı, ikinci aşaması DNA ve genetik bilimlerdeki çalışmalar, üçüncü aşaması ise bu ikisine dayanan YZ çalışmalarıdır.

Hümanizmin İnsanı'ndan Transhümanizmin Transhuman'ına

İnsan doğasının radikal dönüşümü; akıl, bilim, ilerleme adında Aydınlanma ve hümanizm ruhunda araştırılmış ve sorgulanmıştır. İnsanın daha mutlu olacağına, acı çekmenin azaltı-

labileceğine inanan ve insanları *"korkunç ölüm gerçeğine"* karşı birleştirmek isteyen transhümanistler; toplumsal, zihinsel ve fiziksel gelişmeyi yalnızca bireyler için değil tüm türler için ister. Rönesans; resim, mimarî ve edebiyat üzerinden; Aydınlanma akıl, bilim ve teknik üzerinden kendini gerçekleştirmek istemiştir. Posthümanizme geçiş aşaması olarak görülen transhümanizm ise sibernetik ve teknolojiyi kullanarak insanı daha ileri taşımak istemektedir. Bugünden uzak, gelecekteki insan için bir terim olan transhümanizm; "geçişsel insan/ *transitional human*" sıradan bir insanın beşerî evriminde bir aşamadır. Böylece *transhuman;* genetik mühendisliği, psikofarmakolojiyi, geç yaşlandırıcı terapileri, sinirsel arayüzleri, gelişmiş bilgi-yönetim aletleri, hafıza artırma ilaçlarını, giysi bilgisayarları ve bilişsel teknikleri kullanımından dolayı sıradan insandan daha çok gelişmiş varlıktır. *Transhuman*, artırılmış insan olduğundan transhümanizmin savunucuları H+ olarak insanlığın görünümlerine atıfta bulunur. Diğerleri için "transhuman" teknolojik açıdan güçlendirilmiş kişiyi değil, sıradan bir kimseyi teşvik eden faaliyetleri destekleyen posthuman evrimsel gelişimi artıran destekçileri ifade eder.

Bu hareket; Rönesans ve Aydınlanma gibi Kilise'den kopması bağlamında laik-dünyevî bir harekettir. Doğal dünya ve insanın konumunu, vahyî ve dinî otoriteden daha çok deneysel bilime ve eleştirel akla atıfla vurgulayan transhümanizm, köklerini rasyonel hümanizmde bulur. Tanrının yerine insanı ikame eden bir teşebbüs olan ve insanı teskin edemeyen hümanizm, yüksek teknoloji/high tech süreciyle kendisini de aşan transhümanizm sürecini doğurmuştur. Rönesans hümanizminin ve Aydınlanmanın akıl, bilim ve ilerleme gibi vecizelerinin/*motto* devamı sayılabilecek transhümanizm, insan doğasının radikal dönüşümünü arzulamıştır. Akıl hurafenin, bilim büyünün ve gerçeklik ise illüzyonun yerini aldığı iddiasını taşır. Bilim ve teknoloji vasıtasıyla yeryüzünde cenneti gerçekleştirmek için insan, Tanrı'nın yerini alır. Bu düzlemde

insan, hümanizmin varlığıyla yetinmemiş hümanizmi daha da radikalleştirme sürecini yani transhümanizm sürecini yaşamakta ve yaşatmaktadır. Aşırı ilerleme ideolojisi olarak anlaşılan transhümanizm, gelecek-uyumlu bir harekettir.

Uzun bir insanlık hikâyesinin ve insanın durduramadığı merak/arayış ve fantezisinin bir neticesi olan transhümanizmin dinî ve mitolojik kökeni, Âdem ve Promete'de bulunmaktadır. H.Y. Kim, transhümanizmin Judeo-Hıristiyan ve Aydınlanma geleneklerinden doğan saf ve ultra-hakikî bir ideoloji olduğunu iddia eder. Evrim Teorisi gibi Hıristiyanlık tarafından şekillendirilen kültürden ortaya çıkmış olan transhümanizm, Judeo-Hıristiyan vizyonun tekno-din dışılaşmasına benzerdir. Bilim ve teknolojinin yüceleştirme ve aşkın Tanrı'nın yersiz olma temsilinde transhümanizm, kendini seküler bir proje olarak dinin yerine konumlandırır. J. Hughes'e göre transhümanizm, insanoğlunun beden ve beyin sınırlarını aşmak için teknolojiyi kullanmayı savunur. Nitekim transhümanizm, insan kapasitesi ve yaşamını geliştirmek için yeni teknolojilerin gelişimini ve kullanımını savunan bir harekettir. Yaşam süresinin uzatılması, beden ve zihin gücünü artırma, zihin yükleme ve kıryaniks/*cryonics* vb. çeşitli amaçlara sahiptir. Ölümsüzlük içeren transhümanizm ölümün, genetik mühendisliğin katkısıyla hastalık ve yaşlılığı alt ederek veya tekno-dâhilerin bilinci/beyin kapasitesini bilgisayara yükleyerek bilgisayar donanımının içinde yazılım olarak sonsuza kadar zihinsel yaşam türü ile aşılabileceğini iddia eder. Transhümanistler için, zihin yüklemesi nihai hayatta kalma tekniğidir.

Önceleri teorik zeminini Rönesans ve Aydınlanma düşüncesinde bulan sonraları ise hem terim olarak hem de bir proje olarak hayatı ve insanı biçimlendirmek isteyen transhümanizm; kurumsallaşma, sinema, roman, YZ çalışmaları, robotlar ile insan ve çevre üzerinde etkide bulunmuştur. Teknolojiyle mevcut insanın altını oyan ve insanüstü zekâya sahip

versiyonumuzun halefi olan "Human 2.0"ın yükseltilebileceğini iddia eden disiplinler arası bir ürün olan transhümanizm; bilim adamı, filozof, sosyolog, tıp doktoru, psiko-farmakolog, mühendis, hukukçu ve bürokrattan sanatçılara, fütüristlere hatta hippilere kadar birçok unsuru içinde barındırır. Genetik, morfolojik, farmakolojik, sibernetik (robot-sibernetik), dijitalleşme ve arayüz geliştirmek (bilgisayara birinin zihninin içeriğini yüklemek) gibi alan ve çalışmaları içerir. Transhümanist hareket; diğer çağdaş örgütlenmeler olan Extropy Institute, Foresight Institute, The Immortality Institute, The Institute for Ethics and Emerging Technologies, Cyborg Foundation, The Singularity Institute for Artificial Intelligence, Future Studies ve Singularity Universities gibi akademik örgütlerle temsil edilmektedir.

Sonuç

Helen hümanizmi; mitolojik, gnostik ve neoplatonist rasyonalist, Hıristiyan hümanizmi; dinî-gnostik, Rönesans-Aydınlanma hümanizmi; rasyonalist, transhümanizm ise bilimsel ve teknolojik düzlemde gerçekleşmiştir. Aydınlanma teorik, sanayileşme mekanik, transhümanizm ise sibernetik bir süreçtir. Aydınlanma zihin gücünü, sanayileşme kas gücünü artırmış, transhümanist süreç ise hem zihni hem de bedeni güçlendirme amacındadır ve insanı yeniden konumlandırmak için bilim ve teknolojinin kullanılması gerektiğini savunur. Organik bedenden ayrılarak mevcut insanı geride bırakma amacında olan transhümanist, zihnin bir bilgisayara (sonrası tekilliktir) yüklenebileceği fikrinden ve sonrası (Baudrillard'ın modalaştırdığı) yaşayan bir sanallıktan hoşlanırlar. Böylelikle insanı organik vücudun üzerine yüklediği tüm kısıtlamalardan tamamen kurtarmış olur. İnsanlar, benzeri görülmemiş fiziksel, entelektüel ve psikolojik kapasiteli, kendini programlayan, potansiyel ölümsüz ve sınırsız bireyler olacaktır.

Hümanistler, "tanrıyı boşlamakla" itikadî ve ahlâkî bir sorun oluştururken transhümanistler tanrının, yapacakları şeyler (biyonik adam vs.) konusunda ne düşündüğünü umursamazlar. Transhümanistler; selefleri hümanistler gibi ütopyacı bir bakışla duygu ve düşünceleri eşitlenen ve eşit vatandaş haklarına sahip herkesin içinde olduğu küresel bir toplum yaratmak isteğindeler. İnsan doğasının değişebilirliğinden hareketle mükemmele yani üstinsan'a evriltmeye çalıştıkları, nesneleştirdikleri, duygularından, düşüncelerinden, hayallerinden ve özlemlerinden kısaca insan oluşlarından uzaklaştırdıkları bir yapay varlıklar (cyborg, android) inşa etmekteler. Daha önce homo-sapiens olarak bilinen varlığın, yerini homo- sibernetikus'a bırakacağı ön görülebilir. Yakın zamanda insan bedeninin; genetik mühendisliğiyle makineler, imgeler, enformasyon ve biyolojik olmayan veya mekanik uzuvlardan yapılacağı düşünülmektedir. Bu yaklaşımlar, Tanrının yaptığından (insan, hayvan, bitki vs.) daha mükemmelini yapma güdüsü ve eylemi içinde bulunarak itikadî ve ahlâkî sorunların dışında kozmosa dair ciddi ve endişe verici sorunlar doğurmaktadır.

Hümanizm insanı hurafenin zincirlerinden, transhümanizm ise biyolojik zincirlerinden kurtarma amacındadır. "Biz insanlar; tanrılardan, doğa ilkeleri ve kaynaklarından kaderimizi kendi elimize almalıyız." diyen transhümanistin gururlu agresifliği Prometheus'u ve Prometeci ruhu hatırlatır. Gelişim teknolojileri vasıtalarıyla mevcut insan bedeninin aşılabileceği fikrine sahip olan insan, savunmasız ölümlüler olmaktan ziyade, güçlü, savunulamayan cyborg veya ölümsüz zihinler olarak sonsuz sanal bir dünyada yaşar hâline gelebilir. Bu durumda insanlar gittikçe teknolojiye daha bağımlı hâle gelirler. Sonuç olarak teknolojik canavarlaşma/*dehumanization* yakın gelecek olacak gibi görünüyor.

PROMETECİ BİR İNSAN/ÂDEM EYLEMİ OLARAK ERASMUS VE LUTHER HÜMANİZMİ

Güçlü ve ölümsüz olma duygusu içinde olan insan; gerek semavî dinlerin tecrübî bir kabulü olan "yasak ağaç/elma" semavi anlatımında, gerekse Grek mitolojisindeki insanlardan yana olan yarı-tanrı Prometheus'un, Zeus'tan ateşi çalarak insanlara ateşi verme anlatısında düzen bozucu ve meydan okuyucu bir "cahil cesareti" içerisindedir. İnsan; kurulu nizamın ve kanunun dışına çıkma -bazen- istem ve davranışını sergileyen varlıktır. İnsanın bu başkaldırmaları veya meydan okuyuşları -daha sonraları tekniğin de eklemlenmesiyle- Batı düşünce tarihinde daha sert ve yıkıcı unsurların meydana gelmesine yol açmıştır. Nitekim Batı mitolojisi ve dinî inanç literatüründeki anlatımlar, bir isyan veya meydan okuma içeriği taşır. Gerek mitolojik anlatım olan "ateşi çalma" eyleminde, gerekse dinî anlatım olan hayat ağacından (iyiyi ve kötüyü bilme ağacı) "izinsiz yeme" eyleminde söz dinlememe, meydan okuma, isyan ve mücadele söz konusudur. Nitekim dinî anlatımda (Eski ve Yeni Ahit'te) insan; salt aldanan bir varlık değil, Tanrı karşısında kendinde ona karşın zıtlık bulunduran bir varlıktır. Tanrı, insanı kendisine tehdit olarak gören bir karakter şeklinde tasvir edilir. İnsan-tanrı arasındaki zıtlık "toprak senin yüzünden lanetli oldu" (Tekvin, 3: 17) cümlesinde olduğu gibi insan-dünya arasındaki zıtlığı da oluşturmuştur.[1]

1 Salime Leyla Gürkan, "Yahudi ve İslam Kutsal Metinlerinde İnsan'ın Yaratılışı ve Cennetten Düşüş", *İslam Araştırmaları Dergisi*, S. 9, 2003, s. 8.

Mitolojideki ve Tevrat'taki bu zıtlık ve düşmanlık İsa-Mesih aracılığıyla aşılmaya çalışılmıştır. Tanrı, İsa-Mesih'e dönüştürülerek insan-tanrı olmuş ve yeni bir insanlık/*humanity* süreci oluşmuştur. İnsan varlığının bedene yani ruhun İsa-Mesih'e dönüştürülmesi Patristik Hümanizm'in genel yörüngesidir. Bu dönüştürücü antropoloji, genellikle tanrılaşma veya yücelme olarak bilinir. İlahî kabul boyunca tanrıyla birleşme tarafından nitelendirilmiş olan bu yeni insanlık, hakikî insanlığa erişebilir. Öyle ki Tanrı'nın varoluşu kendi insanîliğinin yansıması olarak artar. O, ilahî hayırseverlik olarak İsa'da cisimleşmiştir. Kilise babaları için kurtuluşun sonu, hayat veya yeni yaratımdır. Tanrı tarafından kurtuluşun, İsa'nın tezahürü ve yeni insanlığın yaşam gerçekliğine katılımıyla Hıristiyan hayatı kutsal terbiye veya paideia olur. Bu kutsal eğitimin amacı; İsa-Mesih'e hazırlanmak için İsa'nın ahlâkî karakteriyle akıl, bilgi ve toplumsalın doğal yeteneklerini birleştiren Tanrı imgesini doğurmak için tamamlanmıştır.

Hıristiyanlık öğretisi çerçevesinde oluşturulan yeni sosyal düzenle alakasız olan zenginler, Tanrı'nın gerçek görüntüsünü taşıyan fakirliği görmezden gelirler. Tanrı'nın, İsa bedeninde cisimleşmesiyle, Hıristiyanlığın doğru imgesi olarak görülen fakirlik Mesih'te dolayısıyla Tanrı'da olmuştur ve her insan, onun lütfunun zenginliklerinden faydalanabilir. Böylece insan-tanrı arasındaki zıtlık yalnızca ontolojik olarak aşılmamış, aynı zamanda Tanrı'nın İsa bedeninde yeryüzünün fakirliğine şahit olmasıyla iktisadi olarak da aşılmıştır.

Doğru Tanrı imgesi; Mesih-İsa'da katılımıyla insanoğlunun varlığının ikmali ve kutsal hayata uyumu için iyi haberdir. Hıristiyan hayatı, Mesih'in insan oluş gücünde varlık anlamına gelir. Yeniden dirilme gücünde yeni bir hayatı yaşayan, Haç'ın gücüyle bağışlanma ve yargılanmayı yaşayan beşerî nizamda Kilise; İsa'nın şahsında yeni hayatı getiren, yargılayan ve cisimleşen yeni insandır. İsa; İncil'in, Kilise'nin ve teolojinin gücü ve merkezidir. Fakat bununla birlikte insanlık; akıl,

adalet ve kültürdür. Patristik Teoloji, Hıristiyanlığın hümanizm zeminine yani Tanrı'dan İsa'ya/insana kayışını doğurmuştur.[2] Roma/Helen kültürüne göre zayıf kültür olan İsa'nın ve havarilerinin çevresinde gelişen Hıristiyanlık kültürü, Helen kültürünün kendisine nüfuz etmesine engel olamamıştır. Nitekim Alfred Benn, Hıristiyanlığın ve Yeni-Platonculuğun en temel unsurlarını Platon'un kendi özgün sisteminden derinlemesine kazandığını iddia eder.[3]

Hıristiyanlığın, Patristik dönemde İsa-Mesih/oğul üzerinden Romalılaştırılması veya beşerîleştirilmesi yani hümanist bir karaktere bürünmesi yeterli görülmemiştir. Hümanistleşme sürecini daha da derinleştiren Erasmus ve Luther için çağdaşları; Erasmus'un dinî reformun yumurtasını kuluçkaya yatırdığını Luther'in ise bu yumurtayı çatlattığını ifade etmişlerdir.[4] Döneminde Hıristiyanlığın krizini gören Erasmus, hümanizmi; Hıristiyan uygarlığını korumak olarak görmüştür. Hayatı boyunca kendine amaç olarak hümanist yazını ve kutsalı bir araya getirmeyi veya uzlaştırmayı seçmiş olan Erasmus'a göre beşerî toplumun amacı, kutsal için dünyayı asimile etmektir. Bunu yapabilmesi için insana fani güçler verilmiştir. Bu şekilde Erasmus, Hıristiyanlaştırılmış klasik erdemliliği ve aynı zamanda Hıristiyan eğitimini beşerîleştirmiştir. Hıristiyan aşağılamaları, Hıristiyanlığı beşerîliğine/*humanity* dönüştürmeye çalışmıştır. Paganizme yakın olan Erasmus, Promete ve İsa örneğini sentezlemeye çalışır. Tanrı'ya yaklaşmada ve insanlığın sınırlarına ulaşma çabalarında, insanın hırs ve gururunun en büyük simgesi asi Prometheus'u

2 Jens Zimmermann, "Bonhoeffer's Christian Humanism in "A World Come of Age", Eds. J. Zimmermann ve Natalie Bold, *Christian Humanism and Moral Formation in "A World Come of Age* içinde, (UK: Cambridge Scholars Publishing, 2016), s. 14-20.

3 Sadık Türker, *Batı Düşüncesinde Üçleme Sorunu*, (İstanbul: Külliyat Yayınları, 2012), s. 52.

4 Daniel Preus, "Luther and Erasmus: Scholastic Humanism and the Reformation", *Concordia Theological Quarterly*, S. 46, 1982, s. 219.

taklit etmeyi salık verirken, genellikle daha muhafazakâr düşünce olarak İsa'yı; insanlığın baş örneği olarak görmüştür

Her insanın, İncil'in basit Hıristiyan hakikatlerini anlayabileceğini ve tevazu emrini izlemesi gerektiğini vaaz eden[5] Luther, akademik bir kurumda yetişmiş ve akademik maksatla oluşturduğu reform programıyla Kilise ve toplumsal yapının dönüşmesine yol açmıştır. Onun bu reformist tutumu dinî, sosyal ve siyasal reformcu hareketin lideri olarak etkisini Luthercilik olarak göstermiştir. Formel veya profesyonel felsefe veya metafizik geliştirmeyen, felsefenin metotlarını, teolojiye veya imanın meselelerine uygulamayı düşünmeyen bir teolog ve papaz olan Luther'in çağrısı ve vazifesi felsefe yapmak değildi. Daha çok Hıristiyanların gerçeği nasıl öğreneceğine büyük özen gösteren Luther, Neo-Platonistlerin aksine Tanrı'nın iki krallığını; Tanrı'nın onları yönettiği iki ayrı müttefik birliktelik olarak anladı. Onun iki krallık anlayışı, temel olarak Ortaçağ'daki mevcut yeryüzü ve Tanrı Krallığı anlayışını veya Katolik görüşü değiştirdi. Wright'ın iddiasına göre temelde Luther için Tanrı'nın iki krallığının varlığı bir Hıristiyan gerçeği idi. Bu anlayış; Luther'in Reformasyon dünya görüşünü/ *Weltanschauung* temsil etti.[6] Luther'in iki krallık anlayışı, Tanrı'nın idaresi ve yasasından/*Eigengesetzlichkeit* -Makyavelci dünyevi özerklikte olduğu gibi- dünyadan çekilen manastır aşırılığından kaçınmanın bir tarzını temsil eder. Bu bağlamda Tanrı ve dünya krallığına vurguda bulunan Luther için, Hitler'in varoluş zeminini oluşturduğu iddiasında bulunulur.

Kurumsal hayatın ahlâkî özerkliği/*Eigengesetzlichkeit;* Jean Bodin, René Descartes, Immanuel Kant, Adam Smith, Karl Marx, Toplumcu Darwinciler ve Klasik Liberallerin çoğunun

5 Fritz Caspari, "Erasmus on the Social Functions of Christian Humanism", *Journal of the History of Ideas*, S. 8, 1947, s. 86.

6 William J. Wright ve Richard Muller, *Martin Luther's Understanding of God's Two Kingdoms A Response to the Challenge of Skepticism*, (U.S.A.: Baker Academic, 2010), s. 14-15.

çalışmalarında vurgulanmıştır. Kutsal kontrolden bağımsız doğadaki yasaları belirleme fikri, Darwinizm'in ve genel olarak fizik bilimlerin önemli birleşenidir. Weber'in modernleşme yorumunda Luther, modern rasyonelliğin ilk öncüsü olarak sayılmıştır. Luther'in iki krallık kavramını benimseyen Weber, dahîli ve harîci insan arasındaki ayrımları, dinî hayata karşı kamu siyasal hayatın modern ideasını ayırt etmiştir. Luther'in iki krallık doktrinini; "ahlâkî özerklik" kavramıyla sahte iki krallık doktrinine dönüştürmüş ve bu kavramı Batı'nın rasyonelleşme süreci fikrini tanımlamak için kullanmıştır. Bu kavramla modern kapitalist rasyonelliği nitelendiren Weber'in tanınmış tezi olan protestan ahlâkı; dünyevi asketik ve rasyonel kapitalist ruh, ekonomik çevre için miras alınmış kişisel çıkar üzerine temellenmiş bağımsız etik kavramının uygulanmasını temsil eder.[7] Bu bağlamda Luther, yalnızca Hitler'in varoluş zeminini doğurmamış aynı zamanda Yeniçağ Avrupa Uygarlığının dünya görüşünün oluşmasında -Duralı'nın ifadesiyle- "Maddeci-Mekanikçi-Hürriyetçi-Pozitivci- dindışı dünya tasavvuru çerçevesinde hür sermayecilik ideolojisinin"[8] gelişmesinin zeminini de oluşturmuştur.

7 *a.g.e.*, s. 27-31.

8 Ahmet Dağ, "Ş. Teoman Duralı Düşüncesinde Metafizikten Makinaya Batı Medeniyeti", *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, S. 22, 2016, s. 259.

GNOSTİK-DİNÎ-BİLİMSEL BİR HAREKET OLARAK TRANSHÜMANİZM

Bacon, Descartes, Kepler, Newton, Galileo gibi 17. yy. filozof-bilim adamları, teosantrizmin geriletilip antroposantrizmin/hümanizmin önünü açıldığı bir dönemde maddeci-akılcı bir dünyanın oluşumunu sağlamışlardır. Bu düzlemde insan, hümanizmin varlığıyla yetinmemiş, hümanizmi daha da radikalleştirme sürecini yani transhümanizm sürecini yaşamakta ve yaşatmaktadır. Aşırı ilerleme ideolojisi olarak anlaşılan transhümanizm, gelecek-uyumlu bir harekettir. Transhümanizmin öncü teorisyenlerinden olan Nick Bostrom, derin tarihsel köklere sahip olduğunu iddia ettiği transhümanist fikirlerin tarihsel köklerini, antik Sümer'deki Gılgamış Destanı'na kadar götürür. Fakat gerçek olan şu ki 16. yy.'ın Rönesans'ı, 17. yy.'ın bilimci devrimi ve 18. yy.'ın Aydınlanması, transhümanizmin tarihsel kökleri olan işlevlerindendir. Bostrom vd. transhümanistler, Aydınlanma projesinin ve onun ideal ilerlemesinin uzantısı olan transhümanizm görüşünü doğrular. Nitekim Bostrom'a göre insan akılcılığının ve bilimin gücüne inancı içeren Aydınlanma mirası, hâlâ modern kültürün önemli şekillendiricisidir.[9] Ona göre Rönesans hümanizmi; bilimsel, ahlâkî, kültürel ve manevî olarak yüksek derecede gelişmiş çok yönlü insan yaratmıştır. Bu bağlamda Mirandola'nın "İnsan Onuru Üzerine Nutuk" eseri bu hü-

9 Hava Tirosh-Samuelson, "Science and the Betterment of Humanity: Three British Prophets of Transhumanism", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 55.

manizmin örneğiyken F. Bacon'ın "Novum Organon" eseri ise Aydınlanma Çağı'nın başlatıcısı olarak görülür. Newton, Hobbes, Locke, Kant ve Condorcet gibi filozofların fikirleri; Rönesans'la birleşerek vahiy ve dinî otoriteden daha çok deneysel bilimi ve eleştirel aklı vurgulayan rasyonel hümanizmin temelini oluşturmuştur. Gerek bu iki eser ve gerekse bu tür düşünürler, transhümanizmin rasyonel hümanizmde kök bulmasına yol açmıştır.[10] Nitekim ilginç tarihsel çalışmaların birçoğu, F. Bacon, J. Kepler ve I. Newton gibi öncü figürler üzerinde odaklanmasıyla Avrupa düşüncesinin modern dünyaya geçişini izlemiştir. Nitekim N. Bostrom'un "Transhümanist Düşüncenin Tarihi" adlı eseri transhümanizmi, 18. yy. Avrupa Aydınlanmacı fikirlerin devamı olarak görür.[11] Bilim ve teknolojinin devam etmesi ve hızlanması inancını paylaşan transhümanistlerin ilerlemecilik anlayışı, transhümanizmin ve transhümanistlerin Aydınlanmacı köklerini gösterir.[12]

Transhümanizmin peygamberleri olan J. Huxley, Haldane ve Bernal, ilkelerini açıkça konuşan ve irdeleyen bilim adamları ve kamu entelektüelleridir. Transhümanizm terimi, "New Bottles for New Wine-1957" eserinde J. Huxley tarafından icat edilmesinden önce Haldane'nin "Deadalus-1924", yine Huxley'in "Religion without Revelation-1927", Bernal'ın "The World, The Flesh and the Devil-1929" eserlerinde mana olarak ifade edilmiştir.[13] Transhümanizm; modern bilim ve teknolojinin güç ve imkânıyla ölümsüzlük veya hayatın uzaması ayartıcı vaadini, aşkın kutsal bir varlıktan daha çok beşerî

10 Nick Bostrom, "A History of Transhumanist Thought", *Journal of Evolution and Technology*, S. 14, 2005, s. 2-3.

11 Farzad Mahootian, "Ideals of Human Perfection: A Comparison of Sufism and Transhumanism", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 148.

12 Robert Ranisch, "Morality", Eds. R. Ranisch ve S. L. Sorgner, *Post-and Transhumanism: An Introduction* içinde, (Frankfurt: Peter Lang), s. 10.

13 Mahootian, *Ideals of Human Perfection*, s. 144.

çabalarla başarmayı özetler. Bilim ve teknolojinin yüceleştirme ve aşkın Tanrı'nın yersiz olma temsilinde transhümanizm, kendini seküler bir proje olarak dinin yerine konumlandırır. Hem Bostrom hem de Bainbridge'e göre dine karşı seküler bir alternatif olan transhümanizm, dinin eskatalojik fantezileri üzerinde gerçekleşebilir. Din ve laiklik arasında parlak bir çizgiyi yaratmak için zıtlık/*contrast* dizisini hatırlatır ve pre-modern bir geçmişi çağrıştırır. Akıl hurafenin, bilim büyünün ve gerçeklik ise illüzyonun yerini alır. Bilim ve teknoloji vasıtasıyla yeryüzünde cenneti gerçekleştirmek için insan, Tanrı'nın yerini alır. Dinî-seküler ikili sistemin kültürel çatışması modern, rasyonel ve ilerlemeci örtüsü dinin eskimiş, hurafi ve gerici tarafıyla yer değiştir. Transhümanizm etrafında dönen tartışmalar; din ve bilim arasındaki sınırların dolaşıklığında ve sınırlandırılmışlığındadır.[14]

Transhümanizm, yeryüzünde cenneti yaratabilecek unsur olarak destekleniyor. Fakat Hıristiyan vb. Batılı geleneklerin çarpıcı yokluğunda kurtuluştan ayrılmayıp ahlâkî kurtuluş gerginliği olarak resmedilmiştir. Transhümanizm özünde seküler olmasından daha çok temel olarak dinî veya Hıristiyan değildir. Farklı zaman ve mekânlarda yeniden şekillenmiş, tartışılmış ve yeniden yapılandırılmış olarak bu biçimlerin sınırları geçilmiştir. Bu yorum ve normatif meydan okumalar, transhümanizmi dinî ve seküler olan arasında konumlandırmaz. Garret Keizer'a göre transhümanist proje tarafından konumlandırılan çağımızın merkezî sorusu, "Biz melek mi olmak veya yoksa insanoğlu mu olmak isteriz?" sorusudur.[15]

Transhümanizmi "gnostik açıklamaları teşvik ediyor" diye suçlayan C. Christopher Hoo'ya göre bedeni basit bir pro-

14 Linell E. Cady, "Religion and the Technowonderland of Transhumanism", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 83-88.

15 *a.g.e.*, s. 97.

tez olarak gören transhümanizm, bir anlamda gnostisizmin yeniden dirilişidir. İnsan bedeninin kötü olduğu gnostik açıklamasını reddeden Hıristiyanlar için; yeniden dirilme ve Efendi'nin bedensel dirilişiyle kutsallaştırılmış cisimleşme ve Tanrı tarafından tasarlanmış kimlikleri için temeldir. Bedeni; manipüle edilen protez olarak gören transhümanistler, gnostiklerden farklı olarak ruh kavramını reddederler.[16]

Transhümanizmi, dinî veya gnostik bir menşeiye dayandıran yaklaşımların yanında Nietzsche'ye dayandıran yaklaşımlar da mevcuttur. Sorgner, transhümanizm ve Nietzsche felsefesinde hususiyetle *posthuman* ve Nietzsche'nin "üstinsan/*over human*" kavramı arasında temel benzerliklerin olduğunu düşünür. M. More, yalnızca benzerlik olmadığını transhümanist fikirlerin doğrudan Nietzsche'den etkilendiğini iddia eder. Nietzscheci "yabancı" fikrinin örneği olan transhümanizm, onun *ebedî dönüş* için en belirgin örnektir. Nietzsche bu fikrin, "üstinsan"dan ayrılmaz olduğunu düşünmüştür.[17]

Akılcılık, ilerleme ve iyimserlik gibi kavramlara sahip transhümanizmin kökleri Aydınlanma'da bulunur ve ultra-hümanizm olarak da tanımlanabilir. Mevcut insan anlayışını sorunlaştıran ve insan gelişimi kavramını önemseyen transhümanist hareket ve düşüncenin, hedefe ulaşmadaki baş anahtarları bilim ve teknolojidir. İyileştirici tıptan nano-teknolojiye birçok alana hitap eder ve yaşam süresinin uzatılması, zihin yükleme ve kıryaniks/*cryonics*[18*] vd. alanlarda da çeşitli amaçlara sahiptir.[19]

16 Stephen Lilley, *Transhumanism and Society the Social Debate over Human Enhancement,* (London: Springer, 2013), s. 30.

17 Max More, "The Overhuman in the Transhuman", *Journal of Evolution and Technology,* S. 21, 2010, s. 1.

18 * *Cryonics; Yunanca "kryos" soğuk anlamına gelen kelime ileride çağdaş tıbbın gelişmesi umuduyla insan veya hayvan bedeninin dondurularak yıllar sonra diriltilmesini amaçlayan programa sahiptir.*

19 Francesca Ferrando, "Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism,

Bostrom'a göre son 20 yılda aşamalı olarak gelişmiş transhümanizm; seküler hümanizmin ve Aydınlanma'nın büyümesi olarak görülebilir. J. Hughes'e göre transhümanizm, insanoğlunun beden ve beyin sınırlarını aşmak için teknolojiyi kullanmayı savunur. Nitekim transhümanizm, insan kapasitesi ve yaşamını geliştirmek için yeni teknolojilerin gelişimini ve kullanımını savunan bir harekettir.[20] Transhümanizmi, hümanizmin radikalleşmesi olarak anlayan Bostrom'a göre seküler hümanist düşüncede kökleri olan transhümanizm, yalnızca insan doğasını geliştirmenin geleneksel vasıtaları eğitim ve kültürel seyreltmeyi/rafine değil bu süreci daha radikalleştirerek teşvik eder. Fakat tıp ve teknoloji uygulamalarını doğrudan uygulayarak temel biyolojik sınırlarımızı alt eder.[21] Akımlarını dinlerden ve kültlerden ayıran transhümanistler, doğaüstü güçlere başvurmadıklarını açıkça belirtirler. Transhümanistler, bilim ve mühendislikle ilişkilendirildikleri için bilimsel seküler ikna normlarına uymalıdırlar. Spekülatif ve hayal edilen on, yirmi veya kırk yıllık gelişmeleri içeren çalışmalara sahip transhümanistlerin yöntem bilimi, geleceğin inter-disiplin çalışma sahalarının uygulamasına benzer.[22]

Metahumanism, and New Materialisms Differences and Relations", *An International Journal in Philosophy, Religion, Politics, and Arts*, S. 8, 2013, s. 27.

20 Ronald Cole-Turner, "Introduction: The Transhumanist Challenge", Eds. R. Cole-Turner, *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement* içinde, (Washington: Georgetown University Press, 2011), s. 11.

21 Mark Coeckelberg, *Human Being@Risk Enhancement, Technology, and the Evaluation of Vulnerability Transformations*, (London: Springer, 2013), s. 29.

22 Lilley, *Transhumanism and Society*, s. 26.

NBIC YOLUYLA İNSANI AŞMAK VEYA TRANSHÜMANİST SÜRECİ YAŞAMAK

Bilim ve teknolojinin imkânlarını kullanarak insanın daha da geliştirilerek dönüştürülmesini amaç edinen transhümanizm kavramında Latince önek olan "trans" geçişi ifade eder ve trans-hümanistler, insanlığın geçişi için olası bir köprü olarak hizmet edebilecek bir şeyi işaret ederler. Bilim-kurgu yazarları, boş ümit veren gelecekçi/*futurist* teknolojilerin taslaklarını sunar ve çok ilginç senaryoları ortaya koyarlar. Biyo-teknoloji, nöroteknoloji, enformasyon teknolojisi, nano-teknoloji ve alakalı bilimler olmadan transhümanizm ortaya çıkmaz.[23]

Transhümanistler, geleneksel hümanizmin sınırlı vasıtalarıyla ilerlemiş teknolojilerin meyvelerinin artmasından ümitlidirler. NBIC teknolojileri paketindeki gelişmeler insanlara kendi doğaları ve morfolojileri üzerinde benzeri görülmemiş bir denetim imkânı verir. Nano-teknoloji, çok hızlı ve hassas atom ölçekli üretim tekniklerini içerir. Genetik/alt hücresel düzeyde hayatı ve hayat sistemlerini manipüle etmek için aletleri içerir. Teknoloji; YZ ve beyin makine arayüzleri (BMI) gibi sibernetik teknolojileri ve bilgisayarlaşmayı içerir. Bilişsel bilim ise beşerî ve beşerî olmayan çalışmaların aşamalı ortaya çıkarılmasında YZ, zihin felsefesi ve nöröbilim gibi disiplinler için şemsiye bir terimdir.

Transhümanizme göre insanlık gelecekte teknoloji tarafından radikal olarak değiştirilecek ve yaşlanmanın kaçınılmazlığı,

23 *a.g.e.*, s. 4.

insan ve YZ'lar üzerindeki sınırlandırmalar, gönülsüz acı çekme ve dünya gezegeninde sınırlandırılmamız gibi kaçınılmaz parametreleri içeren yeniden tasarlanan insanın durumunu önceden görebiliriz. NBIC (Nano, Bio, Info, Cogno) ile yani nano-teknoloji, biyo-teknoloji, enformasyon teknolojisi ve bilişsel bilimle insanın yetenek ve kapasitelerinin artırılabileceğine inanılır. Teknolojiyle kendi insanîlik duyumuzun altını oyarak insanüstü zekâya sahip versiyonumuzun halefi olan "Human 2.0"ın yükseltilerek veya alçaltılarak ortaya konulabileceğini iddia eden ve disiplinlerarası bir ürün olan transhümanizm; bilim adamı, filozof, sosyolog, tıp doktoru, psiko-farmakolog, mühendis, hukukçu ve bürokrattan sanatçılara, fütüristlere hatta hippilere kadar birçok unsuru içinde barındırır. Genetik, morfolojik (plastik cerrahi vb.), farmakolojik veya cybor-teknolojik olarak (mekanik veya dijital cyborg yaratarak, dijital varlığını geliştirmekle, bilgisayara birinin zihninin içeriğini yüklemek vasıtasıyla) çeşitli tarzlarda versiyonlar gerçekleştirilebilir.[24]

Bilgisayar ve biyo-teknolojideki vaat veya tehdidindeki ilerlemeler; varlık için sadece nesneleri daha iyi yapmakla kalmayıp toplumu da dönüştürecektir. Fakat insanoğlu dönüşmüş; üstinsan/*superman* yetenekleriyle -daha- sağlıklı, yakışıklı ve güçlü olmuştur.[25] Teknoloji, doğrudan insan özelliklerinde veya yeteneklerinde değişiklik yaparak insan hayatını geliştirme teşebbüsünde kullanılmıştır. Atletler, güç veya dayanıklıklarını artırmak için ilaçlar kullanırlar. Fiziksel görünümü geliştirmek için kozmetik ameliyat dünya etrafında kullanılırken, milyonlarca erkek cinsel performansını artırmak için viegra ilaçları alırlar. Üniversite öğrencileri; sadece öğrenim

24 Stefan Lorenz Sorgner, "Perfecting Human Beings: From Kant and Nietzsche to Trans- and Posthumanism", *Trans-Humanities Journal*, S. 9, 2016, s. 42.

25 J. R.U. Sirius ve Jay Cornell, *Transcendence: The Disinformation Encyclopedia of Transhumanism and the Singularity*, (San Francisco: Disinformation Books, 2015), s. 9.

zorlulukları için değil zihinsel yeteneklerini geliştirmek ve endişe/*anxiety* ve depresyonu tedavi etmek için tasarlanmış kendi ruh hâlini aydınlatmak ve yükseltmek için tasarlanmış ilaçlar alırlar. İnsanın gelişiminde günümüz teknolojileri, ilaç ve ameliyat reçeteleriyle sınırlı değildir. Nano-teknoloji, enformasyon teknolojisi, hücre yenileme ve organ nakli doğrudan beyinle etkileşim araçlarıdır.[26]

Kendine yönelmiş evrimi savunan uluslararası bir hareket olan transhümanizm, bilim ve teknolojinin insanlık vasıtasıyla deneyimlenmiş doğal sınırların üstesinden gelmeyi önerir. İlk transhümanist örneği olan Nick Bostrom, NBIC'teki muhtemel gelişmeler olan insanvari terminatör robotların, moleküler nano silahların, yeni genetik virüs türlerin ve düşünce kontrolünün insan ırkının muhtemel karşılaşabileceği en büyük varoluş riski olduğunu iddia eder.[27] Bireysel insan hayatının algılanan sınırlarının ötesinde yaşamak, transhümanist kültürün merkezî takıntısıdır. Tıpkı kapitalizmin komünizmin düşmanı olması gibi ölüme karşı olan transhümanist için de ölümcül/fani kişi düşmandır.[28]

Transhümanistler; genellikle modern toplumu, ekonomiyi, bilimi ve teknolojiyi, toplumsal hayatı yalnızca topluluğun olgunlaşması ve potansiyelinin tamamının gerçekleştirilmesini sağlayacağı gerekçesiyle takdir ederler. Üstinsan için büyük engel olarak gördükleri ölüm ve çöküşü tedavi ederler. Bu duruma "Yeni Aydınlanma" diye atıfta bulunan Simon Young, açık sözlü olarak "Ölüm benim için bir müstehcenliktir" der ve hastalığı, engelliliği ve yaşlılığı "biyolojik kölelik" olarak ifade eder. Ölümü yenmek, ölümün çerçevesini uzatmanın bir yoludur. Üstinsan bakımından irade, ölümün zaptıyla güçlenir.[29]

26 Cole-Turner, *Introduction*, s. 1.

27 Sirius ve Cornell, *Transcendence*, s. 4.

28 *a.g.e.* 109.

29 Lilley, *Transhumanism and Society*, s. 6, 22.

Ölümsüzlüğü içeren transhümanist görüşe göre, ölümün üstesinden beden ve zihin sayesinde gelinebilir. İlk olarak genetik seleksiyon ve genetik mühendislikle, erken öldüren hastalıkları savuşturarak ve yaşlanmaya karşı bağışıklık kazanarak insanın fiziksel sağlığı korunabilir. İkinci olarak bu başarısız olursa tekno-dâhiler, insan bilincini içeren beyin kapasitesini bilgisayara yüklemenin bir yolunu bulabilirler. Daha sonra insan zihninin bilgisayar donanımının içinde yazılım olarak sonsuza kadar yaşaması muhtemel olabilir.

Daha önce homo-sapiens olarak bilinen varlık, homo-sibernetikus'la yer değiştirecektir. Hümanizmin insanı, hurafenin zincirlerinden kurtardığı, transhümanizmin ise mevcut insanı biyolojik zincirlerinden kurtaracağı iddia edilmektedir. Transhümanistin gururlu agresifliği bize Prometheus'u ve Prometeci ruhu hatırlatır. "Biz insanlar tanrılardan, doğa ilkeleri ve kaynaklarından kaderimizi kendi elimize almalıyız." şeklindeki Prometeci söz, transhümanizmde maksattır. 21. yy.'da insanın düşmesi inancı süper-biyolojiyle, onun kaçınılmaz aşkınlığı inancıyla yer değiştirecektir. Teknolojideki ilerleme, ütopyacı görüş eşliğinde Prometeci kibre bağlı olarak ilerlemektedir. Gelecek insanın gerçekleşmesi görüşü veya hatta insan sonrasının/*posthuman* gerçekleştiği rasyonel zekânın krallığı, onun önceki biyolojik mahkumiyetini aşmaktadır. İnsanın sadece birey olarak değil aynı zamanda bir sosyal topluluk ve hatta bir kozmik toplum olarak yaşaması muhtemeldir.[30]

Fütüristik bir vizyon olarak bilim ve teknolojiden kaynaklandığı farz edilen transhümanizm, bilim ve teknolojiyle insanlığın; aptallık, hastalık, ağrı, yaşlanma veya ölüm gibi biyolojik ve fiziksel sınırları aşmasına olanak verir. Memnun olduğu teknolojiden emir alan transhümanizm, teknoloji vasıtasıyla otori-

30 Ted Peters, "Progress and Provolution, Will Transhumanism Leave Sin Behind?", Ed. R. Cole-Turner, *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement*, içinde, (Washington: Georgetown University Press, 2011), s. 64-68.

ter bir tutum kazanır.[31] Helen hümanizmi; mitolojik, gnostistik (neoplatonist) rasyonalite düzleminde, Hıristiyan hümanizmi; dinî-gnostik düzlemde, Rönesans ve Aydınlanma hümanizmi; rasyonel düzlemde gerçekleşirken transhümanizm ise bilim ve teknoloji düzleminde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda transhümanizm, post-humanite davasını ilerletmek isteyen bir harekettir. Nitekim transhümanist hareket, insanın konumunun yeniden yapılandırılması için bilim ve teknolojinin kullanılması gerektiğini savunur. Onların hastalığı yenmesi, mutsuzluğu ortadan kaldırması, kıtlığı sonlandırması veya ertelemesi belki de süresiz olarak ölümün kendisini kaldırmaya imkân verecektir. Uzun süredir kurulan rüyalar, insanın yeni güçlerinin başlangıcını mümkün kılabilir. Transhümanizmin soyaçekim/*atavistic* olmayan vicdanı, faydaları yükseltir ve herkesçe bilinen risklerini ise en aza indirger. Bu amaca ulaşmak için transhümanistler arasında evrensel uzlaşma yokken genel taslak yeterince açıktır. Genetik mühendisliğinde, YZ, robotlarda ve nano-teknolojideki ilerleme, Baconcı görüş olan "the relief of man's estate"in başarısını mümkün kılacaktır.[32]

Gündemi; hastalığı yok etme, insanın fiziksel kabiliyetini, zekâsını ve duygusal durumunu geliştirme, herkes için daha mutlu toplum yaratma ve nihai olarak yaşlanmayı yok etmek olan transhümanistler için sağlık ve mutluluğu kovalamak yanlış değildir ve ömrü uzatma ve zekâyı geliştirmenin insan yeteneğinin üzerinde sınırları yoktur.[33] Herkesin hoşlanacağı daha iyi

31 Hava Tirosh-Samuelson and Kenneth L. Mossma, "New Perspectives on Transhumanism", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 44.

32 Charles T. Rubin, "What is the Good of Transhumanism?", Eds. B. Gordijn ve R. Chadwick, *Medical Enhancement and Posthumanity* içinde, (London: Springer, 2013), s. 137.

33 Kenneth L. Mossman, "In Sickness and in Health: The (Fuzzy) Boundary between "Therapy" and "Enhancement", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 247.

zihin, beden ve hayatlara olanak tanıyan yeni teknolojilere erişen gelişmeyi destekleyen, insanların daha iyi olmasını isteyen "Dünya Transhümanist Derneği"*, şeylerin daha iyi olacağı bir zamanda ümitvar bir vizyon sunar. Onlara göre savaş, yiyecek ve su kıtlığı, küresel ısınma, ekonomik istikrarsızlık, manasız şiddet ve sahip olduğumuz çoğu küçük bağlılıkla mevcut sosyal kurumlar bu sorunların üstesinden gelebilir.[34]

Transhümanite; bilim, mühendislik ve teknoloji sayesinde olan kurtuluş ve aşkınlıktır. İnsanın durumunu değiştirmek için cesur bir plan ve olası bir gerçeklik alınması gerektiğini söyleyen ve bilimsel ütopyacılığın öncüsü olarak görülen transhümanizm, son yirmi yılda zemin kazanmıştır. Dinî sağdan, seküler sola garip dostluklar yapan muhafazakarlar, insan doğasını korumak ve gelişmiş teknolojileri yasaklamak için argüman öne sürmüşlerdir.[35] Trans-hümanist deklarasyonunun maddelerinden biri "yaşlanmanın, bilişsel kusurların, gönülsüz acı çekmenin ve dünya gezegenine kapatılmamızın üstesinden gelerek insanın potansiyelini genişletme imkânını düşüneceğimize" dair maddesidir.[36] Transhümanizm için idrak; beyin işlevini korumak ve geliştirmek için anahtar biliştir, Bu, YZ'nın herhangi bir formunu yaratmada anahtardır. Öyle ki bilişsel bilim, tekilliğe ulaşmada çok önemlidir. Bu bağlamda IQ ve hafızanızı geliştirmek isterseniz şeylerin nasıl işlediği konusunda size yardım eder.[37] Teknoloji, biyolojik sınırların aşılmasına yardımcı olur. Bu aşamaya; nano-teknoloji, organ nakilleri, genetik mühendislik, protez, bilişsel ve ruhsal artırıcı ilaçlar, klonlama, morfolojik özgürlük ve yaşlanma karşıtı tıp örnektir.[38]

---

* *WTA: 1998 yılında felsefeci David Pearce ve Nick Bostrom tarafından kurulmuş olan insan geliştirme teknolojilerini teşvik eden kar amacı gütmeyen bir dernek...*

34 Lilley, *Transhumanism and Society*, s. 1-2.

35 *a.g.e.*, s. vii.

36 Sirius ve Cornell, *Transcendence*, s. 3.

37 *a.g.e.*, s. 49.

38 *a.g.e.*, s. 173.

Rönesans hümanizminin ve Aydınlanmanın akıl, bilim ve ilerleme gibi vecizelerinin/*motto* devamı sayılabilecek transhümanizm, insan doğasının radikal dönüşümünü arzulamıştır. Transhümanistler; yetersizlik, hastalık ve ölüm korkusu gibi gerçeklere karşın yalnızca bireylerin değil tüm türlerin toplumsal, zihinsel ve biyolojik gelişimini ilerletmek istemektedir. Transhümanizm de -bazıları için- "geçişsel insan/*transitional human*" sıradan bir insanın beşerî evriminde bir aşamadır. Bugünden uzak, gelecekteki insan için bir terimdir. Böylece *transhuman*** genetik mühendisliği, psiko-farmakolojiyi, geç yaşlandırıcı terapileri, sinirsel arayüzleri, gelişmiş bilgi-yönetim aletlerini, hafıza artırma ilaçlarını, giysi bilgisayarları ve bilişsel teknikleri kullanımından dolayı sıradan insandan daha çok gelişmiş varlıktır. Transhuman, arttırılmış insan olduğundan transhümanizmin savunucuları H+ olarak insanlığın görünümlerine atıfta bulunur. Diğerleri için *transhuman*, teknolojik açıdan güçlendirilmiş kişiyi değil, sıradan bir kimseyi teşvik eden faaliyetleri destekleyen posthuman evrimsel gelişimini artıran destekçilerini ifade eder. Genetik mühendislik, klonlama ve ötjeni; seçilmiş insanları üstün transhuman türü hâline getirecektir. Daha sonra robotları, biyonikleri ve nano-teknolojiyi kullanarak doğaya bağımlı olmayan posthuman türleri icat etme amacında olan insanlar, kendilerini de posthuman'a dönüştürecekler. Benzeri görülmemiş fiziksel, entelektüel ve psikolojik kapasiteli, kendini programlayan, potansiyel ölümsüz ve sınırsız bireyler olan insanlar olacaktır.[39]

Sorgner, ahlâkî azizliğin teknolojik görünümlerle ilgili olmadığını ve Rönesans ideali veya sahici mükemmellik olarak tanımlanmış çeşitli amaçlar üzerinde odaklandığını ifade eder. Nitekim ahlâkî azizlik fikri, birçok filozof tarafından tartışılmıştır. Bu bağ-

** *Çalışmada cyborg, transhuman ve posthuman kelimeleri farklı anlamlar olarak kullanılmıştır. Transhuman insanın aşılması yani "aşkın insan", posthuman insanın geride bırakılması yani "modası geçmiş insan", "cyborg" makine insan... Daha geniş bir açıklama için bknz., Mirenayat, Science Fiction, s. 76.*

39 Tirosh-Samuelson ve Mossman, *New Perspectives*, s. 31-33.

lamda Stoacı filozoflar, ahlâk azizliğinin erdemli etik fikri lehinde argümanlar ortaya koyarken, Kant'ın felsefesi deontolojik etikle ve benzer doğrultuda pragmatik antropolojiyle birliktedir.[40] Özellikle bedensel ve cinsel hazlara yapılan vurgu, genellikle ölümcül, sınırlayıcı, kontrole meydan okuyan ve dağınık olarak tasvir edilen transhümanizme ve ona eşlik eden insan bedenine nefrete yayılan güçlü sözmerkezli/*logocentric* görüş ile çelişki içinde görünmektedir. Organik bedenden ayrılmak, insan durumunu arkasında bırakmak ilk amaçtır. Bu sebepten dolayı çoğu transhümanist, zihnin bir bilgisayara (sonrası tekilliktir) yüklenebileceği fikrinden ve sonrası (Baudrillard'ın modalaştırdığı) yaşayan bir sanallıktan hoşlanıyor. Böylece insan, organik vücudun üzerine yüklediği tüm kısıtlamalardan tamamen kurtarılmış olur. Transhümanistler için, zihin yükleme nihai hayatta kalma tekniğidir.[41]

Transhümanistler, posthuman sürecine ulaşmak için bio-teknolojiyi (genetik gelişim) ve enformasyon teknolojisini kullanmayı önerir. Örneğin "The Singularity is Near-2005" eserinde Kurzweil, insan zihninin bilgisayara yükleyenebileceğini, insanların can damarında nanobotlar olan ve biyolojik olmayan deneyimden hoşlanan cyborglar olacağını iddia eder. Birçok transhümanist görüş; teknolojik dönüşümleri, sağlamlığı ve ölümsüzlüğü hedefler. İnsan; gelişim teknolojileri vasıtalarıyla mevcut insan bedeninin aşılabileceği fikrine sahiptir. İnsanın savunmasız ölümlüler olmaktan ziyade güçlü ve savunulamayan cyborg veya ölümsüz zihinler olarak sonsuz sanal bir dünyada yaşar hâle gelebileceği düşünülür.[42]

40 *Perfecting Human Beings*, s. 42.

41 Michael Hauskeller, *Sex and the Posthuman Condition*, (London: Palgrave, 2014), s. 5.

42 Coeckelberg, *Human Being @ Risk Enhancement*, s. 22.

CYBORG-TANRI İNŞA SÜRECİNDE TRANSHÜMANİZM

Önceleri teorik zeminini Rönesans ve Aydınlanma düşüncesinde bulan, sonraları ise hem terim olarak hem de bir proje olarak hayatı ve insanı biçimlendirmek isteyen transhümanizm kurumsallaşma, sinema, roman, YZ çalışmaları ve robotlar ile insan ve çevre üzerinde etkide bulunmuştur. Bu bağlamda 1990'ların sonlarında bir grup transhümanist eylemci "Transhümanist Beyanname" yazmıştır. Bu beyanname, teknolojik ilerlemelerin planlamasına ve kullanılmasına ilişkin çeşitli ahlâkî konumları belirtiyordu. 1998 yılında "Dünya Transhümanist Derneği-WTA" Nick Bostrom ve David Pearce gibi felsefeciler tarafından kuruldu. Bugün birçok coğrafyaya dağılmış ve yaklaşık olarak 5000 kişiden oluşan hususi ilgili üyeleri bulunmaktadır. Transhümanist hareket; diğer çağdaş örgütlenmeler olan "Extropy Institute", "Foresight Institute", "The Immortality Institute", "The Institute for Ethics and Emerging Technologies", "The Singularity Institute for Artificial Intelligence" ve yeni akademik disiplin olarak ortaya çıkan "Future Studies" gibi örgütlerle temsil edilmektedir.

21. yy.'ın ilk on yılında yerleşik dinler, transhümanizme daha ciddi ilgi göstermeye başladılar. Araştırmacılar, güçlü dinî bir boyutu olan posthuman ve ölümsüzlük yoluyla takip edilen yeryüzündeki transhümanist cennet görüşüne dikkat etmeye başladılar. Hatta posthuman liderlerinin geleneksel dinlere ve dinin kurumlarına karşın transhümanist liderler geleneksel dinleri veya dinî kurumları küçümsüyor olsa da güçlü bir

dinî boyuta sahiptir. 2008 yılında "American Academy of Religion", transhümanizmi bir din olarak tanımlamamasına rağmen transhümanizm konusundaki görüşlere resmi statü kazandırdı. En azından yerleşik bir dinde -The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints- yalnızca transhümanizm desteklenmez fakat kendi transhümanizm türüne sahiptir. 2006 yılında "Mormon Transhümanist Derneği" ilk dinî özel kuruluş olarak onaylandı.[43]

Transhümanizmin kum havuzluğunu yapan en önemli unsurlar, roman ve sinemadır. Roman'da "Slan-1946", "Dune-1965", "Beggar in Spain-1993", "Revalation Space-2000", "Look to Wind-ward-2000", "Down and Out in the Magic Kingdom-2003", "Eternal Sunshine of the Spotless Mind-2004", Accelerand-2005", "Postsingular-2007", "The Wind up Girl-2009" ve "Upload-2012" sinemada ise "Metropolis-1927", "2001: A Space Odyssey-1968", "Brainstorm-1983", "The Terminator-1984", "Gattaca-1997", "The Matrix-1999", "Wall-E-2008, "Avatar-2009" ve "X-Men-2016" gibi örnekler vardır. Söz konusu bu roman ve filmlerde zekâ düzeyi arttırılmış YZ'ya ve biyonik bedene sahip insanımsı varlıklar/ *cyborg*, metal ya da çelikle güçlendirilmiş insanlar, ölümsüz vampirler, metabolik komadan dönen zombiler, kurşundan kaçabilecek hıza sahip atletik varlıklar söz konusudur. Transhümanizm; tüm süper kahraman, korku filmleri ve TV programlarının çoğunda görülür. İnsanlar, TV dizilerindeki düşünme, algılama ve hatta bilinçle ilişkili işlevlerin hızlı ve sağlam bilgisayarlaşmış aletlerle Borg (Star Trek) gibi cyborg veya sibernetik organizmalar gibi olacaktır. *Borg,* bireysel özerk değerlere ve akla sahip hümanistler için cazip değildir. Onlar teknolojik yığın zekâsıdır -karınca veya termit kolonisi gibi- ve bireysel üyeleri, süper organizmanın amaçlarını ortaya çıkarmak için köleleşmiştir.

43 Tirosh-Samuelson ve Mossma, *New Perspectives,* s. 32-33.

İnsanoğlu, kadim zamanlardan beri doğaya yani madde âlemine uyum sağlarken maddi unsurları kendi hayatına hatta kendine eklemlemiştir. Taşı yontarak yürüme veya koşma eforunu azaltma sürecinden biyonik el, kol, kalp ve göz yapma sürecine gelmiştir. Nitekim felsefeci Andy Clark, çakmak taşlarının gelişiminden beri teknolojinin biyolojiye entegrasyonu süreciyle insanı tanımlamıştır. O, zihinsel hayatı daima diller ve arşivler gibi kültürel olarak inşa edilmiş oyuklara sıkıştıran "doğal doğmuş cyborglar" olduğumuzu iddia eder.[44] İnsanoğlunun performansını artırmak için insan vücudunun uzantıları olarak yeni aletler geliştiriliyor. İnsan, sabit konumdan aşağıya ve yukarıya hareket etme yeteneği bakımından kuşların fonksiyonlarını simüle etmek ve atmosfer boyunca yüksek hız oranında hareket etme yeteneğine sahiptir. Bu anlamda bilim, yüksek hız için kendini yöneten evrimle insan kapasitesini daha da güçlendirmiştir.[45]

Bu bağlamda dünyanın ilk biyonik adamı "The Incredible Bionic Man", Bertolt Meyer'in kendi suretinde tasarladığı bir modeldir. Rich Walker ve Matthew Godden tarafından gelişmiş protez parçalarından oluşan biyonik adam, kan pompalayan ve kan dolaşım sistemine sahip bir adamdır. Bu ikili, altı haftada göz, kas, organ gibi yapay parçaları toplayarak biyonik adama çevirdikleri adam (!) için *"...bir kişinin eksik olan parçalarını eklemek gibiydi... İnsan değil, ancak protez parçalara sahip bir insan" ifadesini* kullanmışlardır. Gezen, konuşan, çarpan bir kalbe sahip ve insan olmayan fakat dünyanın tamamen ilk biyonik insanıdır. Biyonik adam sayesinde insan vücudunun sınırını genişletmek ve yaşam uzatan eklentilerin neler olabileceği öngörülmektedir. Bu durum aynı zamanda

44 David Roden, *Posthuman Life: Philosophy at the Edge of the Human*, (London: Routledge, 2015), s. 16.

45 M. M. Crow, "Science, Technology, and Democracy", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 15.

felsefî ve etik soru/nları barındırmaktadır. Nitekim Walker *"Hayatın korunması ve kalitesinin hem teknik hem de ekonomik bir sorun teşkil ettiğini"* ifade etmiştir. Ortaya çıkabilecek bazı soru/nlar şunlardır; İnsan gibi bir şey yaratmak, insan olma vasfını veya manasını tehdit eder mi? Bedenin gelişme miktarının hesaplanabilirliği nedir? Bazı insanların hayatını uzatan teknolojiler yanlış mıdır?[46]

İnsanlık satranç oyununda bazen beraber kalabilecek "X3D Fritz", bazen de kendini yenebilecek "Deep Blue" gibi bilgisayarları üretmiştir. Bununla yetinmeyen insanoğlu, pedagoji derslerine giren, birden fazla dil bilen, yoklama yapan, mutlu olma, övme, kızma gibi mimikleri yapma yeteneğine sahip olan, kendisinden daha kaliteli (!) olabilecek, çalışması için sadece bir pile ihtiyacı olan az masraflı robot öğretmen Saya'yı üretmişlerdir. Yeni toplumsal epistemoloji, ortam kuran medya simgelerin ötesinde nesnel gerçeklik duygusunu silen, görüntü ve simgelerin hâkim olduğu "elektronik gerçeklik" yaratmıştır.[47]

Yalnızca eğitim alanında değil ziraat ve sanayi alanındaki üretim çalışmalarında, hizmet sektöründe faydalanıldığı gibi hatta cinsellikte dahi faydalanılabilecek robotik devrimler olmaktadır. Nitekim YZ çalışmalarıyla küresel sex pazarında insanî bir dokunuşla cinsel haz verecek şekilde tasarlanmış bir sextech robotik devrim meydana gelmektedir. En iyisinin sevgiyi hissedemeyeceği, yapay seks/*fake sex* yapacağı robotların insanları en karanlık fanteziye sürükleyip hayattan koparacağına dair kaygılar olduğu gibi cinsel suçları azaltacağına dair umut da taşımaktadırlar. Bu "robotik" veya android sevgi oyuncaklarının yaygınlaşmasıyla toplumsal normların değiş-

46 Tanya Lewis ve Staff Writer, 1st Fully Bionic Man Walks, Talks and Breathes, https://www.livescience.com/40535-show-unveils-worlds-firs-bionic-man.html, (Er. Tar.: 07.06.2017).

47 Ahmet Dağ, *Ölümcül Şiddet: Baudrillard'ın Düşüncesi,* (İstanbul: Külliyat Yayınları, 2014), s. 172.

şip değişmeyeceği ve etik sorunları oluşturup oluşturmayacağı tartışılmaktadır.[48] Bu bağlamda trans-seksüel çağda yaşadığımızı iddia eden fakat android ya da cyborg sex robotlarına tanıklık edecek kadar ömür sürmeyen Baudrillard, kültürümüzün köklü bir biçimde transseksüelleştiğinin, transseksüelliğin ve trans-politikliğin aynı çizgiye geldiğini ifade eder.[49] Ayrıca cybor-sex robotları yalnızca etik bakımından tartışılmamakta aynı zamanda dinî bakımdan da tartışılmaktadır. Nitekim Celili ve Tijani, sex robotlarına İslamî perspektiften bakarak bu robotlarla ilişki kurmanın, gayri ahlâkîlik, kültürsüzlük ve insana saygısızlık etme edimi içerdiğini ve evliliği değersizleştirdiğini iddia etmişlerdir. Ayrıca onlarla evlenmenin ya da cinsel birliktelik içinde olmanın aynı cinsiyetten biriyle veya bir hayvanla evlenmekle aynı olduğunu veya cinsel birliktelik içerisinde olmanın İslamî hükümler tarafından yasaklandığını ifade etmişlerdir.[50]

Hümanistler, "tanrıyı boşlamakla" itikadî ve ahlâkî bir sorun oluştururken; transhümanistler, Tanrı'nın yaptıkları ya da yapacakları şeyler (biyonik adam vs.) konusunda ne düşündüğünü umursamadıkları gibi onun yaptığından (insan, hayvan, bitki vs.) daha mükemmelini yapma iddia ve güdüsü ve eylemi içinde bulunarak itikadi ve ahlâkî sorunların dışında kozmosa dair ciddi ve endişe verici sorunlar doğurmaktadırlar. Hümanistler tanrıdan bağımsızlaşıp yarı tanrı olmak isteğindeyken transhümanistler ise hem cyborg hem de tanrı olmak isteğindedirler. Tercih durumunda ise tanrı, cyborg'dan daha mükemmel olduğu için tanrıyı tercih etme konumundadırlar. Nitekim Google'un eski mühendisi Anthony Levandowski,

48 Kelland Kate, "We Need to Talk About Sex, Robot Expert Say", http://www.reuters.com/article/us-science-robots-sex-idUSKBN19P2M6, (Er. Tar.: 04.07.2017).

49 Dağ, *Ölümcül Şiddet*, s. 135.

50 A.Y Jelili ve I.B. Tijani. "Ethical and Legal Implications of Sex Robot: An Islamic Perspective", *OIDA International Journal of Sustainable Development*, S. 3, 2012, s. 25.

Wired Dergisi'ne verdiği mülakatta toplumun daha fazla iyiliğine yol açacak YZ'ya dayalı tanrısal bir varlık inşa etmek istediğini ve bu yönde çalışmalar yaptığını açıklamıştır.[51]

NBIC ile insanları insanüstü zekâ ve daha esnek yapılmış varlık olarak tasarlayan transhümanistlerin çoğu insanların yaşamlarının daha iyi olabileceğini iddia eder. Başkaları ise üstünkörü işlerle hem doğamızın hem de kendi insanîliğimizin duyumunun altını oyduğunu ifade eder. Transhümanizm, teknolojik halefimiz olacak "Human 2.0"ın yükseltilmiş veya geriletilmiş halefimiz olacağını varsayar. Posthuman hayat, insan yüzünün boş ekrana dönüş tasarı tartışmasının arttığını iddia eder. Posthuman varlık olarak değil posthumanların dünyayı nasıl değerlendireceklerini ve ne olacağını bilemeyiz. Eğer posthuman gelecek; bizim öznelliğimiz veya ahlâkîliğimizin türü tarafından zorunlu olarak biçimlenmezse mevcut bilgimizin sınırları bu gelecekçi etik veya siyasal sınırlarımızı bildirmelidir. Posthuman hayat, posthuman verasetin eleştirel metafiziğini geliştirir ve yalnızca doğrulukla spekülatif posthümanizmin etiği destekleyebilir ki bu durumda teknolojinin dönüştürücü potansiyelinin meydan okumasıyla karşılaşır.[52]

20. yy.'dan beri insanlar yaşamlarının sınırlarının değişmesinde teknolojide sayısız ilerlemelere tanıklık etmiştir. Şimdilerde kolaylıkla her yere seyahat edebiliyoruz anında en son enformasyona ulaşıyoruz, internet sayesinde dünyadaki birine ulaşabiliyoruz. Bilim ve teknoloji insan hayatının görünümlerini değiştirmiştir. Tıp bilimindeki gelişmeler, insan ömrünün uzamasına ve daha konforlu bir yaşam tarzına yol açtı. Bir ölçüde insanın ölümsüzlük arzusunun derecesi arttı. Biyo-teknoloji gibi diğer sahalardaki ilerlemeler, insanlar için yapay uzuvların yapılması, vücudun eksik kısımlarını ta-

51 Mark Harris, "God Is a Bot, and Anthony Levandowski Is His Messenger", https://www.wircom/story/god-is-a-bot-and-anthony-levandowski-is-his-messenger/, (Er. Tar.: 24.07. 2017).

52 Roden, *Posthuman Life*, s. 1.

mamlayan protezler ve ilerlemiş teknoloji ölümsüz bir hayat vaat eder. İnsanlar, katlanarak teknolojiye daha bağımlı hâle gelirler. Sonuç olarak teknolojik canavarlaşmanın/*dehumanization* yakın gelecek olacağı ve insan bedeninin genetik mühendisliğiyle makineler, imgeler, enformasyon ve biyolojik olmayan veya mekanik uzuvlardan yapılacağı iddia edilmektedir.[53]

Sonuç

Transhümanizm, uzun bir insanlık hikâyesinin neticesidir. İnsanın durduramadığı merakı, arayışı ve fantezisinin bir neticesidir. Bu hikâyenin dinî ve mitolojik kökeni Âdem ve Promete'de bulunmaktadır. Âdem'deki merak ve arayış Promete'deki ihtiras kökenine dayanır. Felsefe-bilim kökeninin ise Platon'un mağara dışında bir gerçeklik olduğu düş ya da düşüncesiyle, Aristoteles'in felsefe-bilimi inşa etme teşebbüsüyle başlamış olduğunu söyleyebiliriz. Patristik felsefe ve sonrasında olan döneminde Tanrı'nın/İsa-Mesih cisimleşmesiyle itikadî bir sürece girmiş olan transhümanizm, Hıristiyan hümanizmiyle ilişkilendirilebilir. Teolog-düşünürler Erasmus ve Luther'in Tanrı ekseninden insana dönüştürdüğü hümanizm algısı, transhümanizmden kopuk düşünülemez. Bacon'ın kusur ve yanılgıların suçunu idollere yüklemesiyle, Süleyman'ın Evi'ni ve bu evin toplumunu inşa etmesiyle hem metodolojik hem ütopik bir hal almıştır. Transhümanizm, Descartes'in düşünen varlık (res cogitans) ve yer kaplayan (res extansa) ayrımıyla mekanik bir dünya tercihine dayanan felsefesiyle ve tanrısallık ve uzay arasında doğrudan ilişki kuran Newton fiziğiyle bağlantılıdır.[54]

---

53 Sayyed Ali Mirenayat, "Science Fiction and Future Human: Cyborg, Transhuman and Posthuman", *Research Result. Theoretical and Applied Linguistics*, S. 1, 2017, s. 76-77.

54 Türker, *Üçleme Sorunu*, s. 57.

Hırs, lüks, fayda-değer, çıkar kavramlarıyla serbest pazar liberalizmini destekleyerek modern kapitalist dünyanın şekillenmesine katkıda bulunan Hume'un da transhümanist sürece etkide bulunduğu söylenebilir. Transhümanizmin oluşumunda Benjamin Franklin ve Albert Einstein gibi "tuhaf" adamların da katkıları vardır. Transhümanizm; endüstriyel ticarî kapitalizmin, sanayileşmenin, yüksek teknolojinin, liberalizmin ve radikal demokratik geleneğin doğrudan veya dolaylı bir ürünüdür. A. Huxley, G. Orwell ve Asimov gibi düşünür -roman yazarları ise bu sürecin kurgusunu ve taslağını çizmişlerdir.

Transhümanizm sürecinde bilimciler, kendisini satrançta mağlup eden, insanın yetmediği yerde onu tamamlayan hatta kendisini aşan biyonik varlıklar üretmektedirler. Zekî makineler yaratan, kendi zekâsından umudunu kesen, canavarca bir zekânın ağırlığı altında ezilip sorumluluktan kaçan ve kendi zekâsının becerisiyle kapışan insan inşa edilmektedir. Aslında hem insanın hem de hahiki dünyanın imhası gerçekleştirilerek insansız bir dünya tasarlanmaktadır. "Ekini ve nesli bozmak" kuvvesini ve güdüsünü taşıyan insanoğlu, büyük hayaller beslediği hümanizm süreciyle kendisinin de içinde bulunduğu *insan-tanrı-doğa* dengesini sarsmıştır. Daha büyük hayal ve ütopya süreci ve planı olan transhümanizmle bu denge daha berbat ve kötü bir şekilde sarsılacak gibi görünüyor. Beslendiği gıdasının genetiğini değiştiren (GDO) insanoğlu, şimdilerde gıdasının genetiğini değiştirmekten daha büyük bir riske girdiği bir süreçle karşı karşıyadır. Yaşlanmaya, hastalığa, biyolojik kusurlara karşı üstün gelme ve kendini dönüştürme çabası içinde olan insan, acısız ve mutlu bir varlık kılmak amacı taşıdığı kendi nesli için yalıtılmış ve acısız bir dünya inşa etme amacındadır.

Transhümanizm süreci ya da planı 'ilk günah' ya da 'hata'ya göre daha büyük bir günaha ya da ihlale benziyor gibi görünüyor. Bu sürecin X-Men filminde imada bulunulduğu gibi bir "firavunlaşma" mı yoksa ideal yeni insanlık/*new humanity*

süreci mi olup olmadığını, insanın makinayla ilişkisi belirleyecektir. İnsanoğlu, transhümanizmle bir kez daha "yasak elmayı" yiyip başını belaya sokma teşebbüsüne girmiş gibi görünüyor. Transhümanizmin en büyük katalizörü ise YZ çalışmaları olacak gibi görünüyor. Şimdilerde insan, Âdem ile Havva'nın yasak meyve karşısındaki havf ve reca duygusunu transhümanizm sürecine karşı sürdürmektedir. Tesla ve Space X'in kurucusu Musk'ın dediği gibi "gelecek için büyük tehlike mi" yoksa Facebook kurucusu Zuckerberg'in dediği gibi "insanlık için bir ümit midir?" Tamamlanmamış bir süreç olduğu için hükümde bulunmak kolay görünmüyor. Bu sürece dair insanın, hem korku hem de umut içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda acaba Apple'ın kurucusu S. Jobs, artık insanın uzvu hâline gelen bilgisayar, tablet veya akıllı telefonun (Apple-Iphone) simgesini "ısırılmış elma" yaparken insanın başını tekrar belaya soktuğunun farkında olarak mı ya da insanın hatasının tekerrürlüğüne vurgu olarak mı yapmıştır acaba?

2. BÖLÜM

NEO-DARWİNİST BİR HAREKET OLARAK TRANSHÜMANİZM

NIETZSCHE'NİN ÜSTİNSAN'INDAN TRANSHUMAN'A

Size üstinsanı öğretiyorum. İnsan aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için siz ne yaptınız? Şimdiye dek tüm varlıklar kendilerinden üstün bir şey yarattılar: ama siz bu büyük taşkının cezri olmak ve insanı aşmak yerine hayvana geri dönmek mi istiyorsunuz? Maymun nedir ki insanın gözünde? Bir kahkaha ya da acı verici bir utanç, insan da işte bu olmalı üstinsanın gözünde: bir kahkaha ya da acı verici bir utanç...[1]

Batı düşünce tarihinde en etkileyici filozoflardan biri olan Nietzsche; hem nihilizm, anarşizm ve postmodernizm gibi akımları hem de Derrida ve Baudrillard gibi filozofları derinden etkilemiştir. Teknoloji vasıtasıyla insanın ve doğanın dönüşümünü sağlayan transhümanizmi de etkileyen Nietzsche'nin, çağımızı tanımlayan önemli bir gelişme olarak açığa çıkmış ve teknoloji vasıtasıyla insanın ve doğanın dönüşümünü sağlayan trans-posthümanizm yaklaşımlarına etkisi büyüktür. Ülkemizde transhümanizm alanında yapılan çalışma sayısı çok sınırlı olduğu gibi Nietzsche ve transhümanizm bağlamında çalışma da yapılmamıştır. Son yıllarda Nietzsche'yi transhümanizmle ilişkilendiren tartışmaların yapıldığı Batı felsefe

1 W. F. Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011), s. 3-4.

yazınında, transhümanizm ve Nietzsche bağlamında yazılmış birçok makale ve kitap bulunmaktadır. Nietzsche-transhümanizm arasında ilişki kurulan konu ve kavramlar; üstinsan-posthuman, ebedî dönüş, güç istenci, nihilizm, evrim, eğitim, asketizm, gelişim, bio-gelişim, ahlâk, acı, keder, uzun ömürlülük ve ölümsüzlük olmuştur. Bu kısımda Nietzsche-transhümanizm ilişkisi; üstinsan, güç istenci ve ebedî dönüş kavramları üzerinden Nietzsche'nin transhümanizm akımıyla benzerliği ve farklılığı ele alınmıştır. Her ne kadar transhümanizmin Nietzscheci kökleri olduğu iddia edilse de anti-hümanist olan Nietzsche'nin felsefesinin hümanizmi daha ileri taşımak isteyen transhümanizmden farklı olduğu ifade edilmiştir.

Nietzsche ve Transhümanizm Bağlamında Üstinsan-Güç İstenci-Ebedî Dönüş Kavramları

İsa'yı, "yeni Âdem, son Âdem" şeklinde yorumlayan Hıristiyanlıkta gerçek insan; "Tanrı'nın etkisiyle, inanan kişinin Tanrı'nın ilk suretine dönüşmesi"dir. Aşamalı ilerleyiş biçiminde gerçekleşen bu süreçte her şey kurtarıcı İsa'nın arkasından, İsa'dan sonra gelenlere bağlıdır. İ.S. 2. yüzyılda Montanist Kilisesinin kurucusu Montanus, kendisine bağlı olanlara, bin yıllık imparatorluğun geldiğini, yeni Kudüs'ün yükseldiğini, daha doğrusu yukarıdan aşağıya inmekte olduğunu ve "yeni ve üstün" insanın gelişini duyurdu. Yeni-üstün insan; kendi hayatına yani İsa'nın hayatına girmekte olan ve hayatı İsa'nın hayatıyla belirlenen insandır. "İsa içre olan bir kimse yeni bir yaratık olur" ve "Tanrı'ya göre yaratılmış olan yeni insanı giyininiz" diyen Paulus, *"Eserleriyle birlikte eski insanı üzerinizden çıkarınız; yaratıcısının bilgisi içinde yenilenen yeni insanı; Yunan, Yahudi, sünnetli, sünnetsiz, İskit, köle ve yurttaş olmayan, bütünüyle İsa olan yeni insanı giyininiz."* seslenişinde bulunur.[2]

2 Richard Wisser, "Friedrich Nietzsche: Üstün İnsan Görünürde mi?", *Felsefe Arkivi*, 1990, S. 27, s. 84-85.

Hıristiyanlıkta üstün insana ulaşmanın yolu; eski, düşmüş Âdem'in, -yeniden doğan yeni Âdem- İsa tarafından; suçlu, Tanrı'dan kopmuş, insanlık dışı insanın kurtarıcı İsa ve onun yolunda gidenler tarafından aşılması, insanın başlangıçtaki özünün yeniden kurulmasıdır/*restitutio in integrum.*[3] Hıristiyan hayatı, Mesih'in insan oluş gücünde varlık bulur. Yeniden dirilme gücünde yeni bir hayatı yaşayan, haç'ın gücüyle bağışlanma ve yargılanmayı yaşayan beşeri nizamda kilise; İsa'nın şahsında yeni hayatı getiren, yargılayan ve cisimleşen yeni insandır.[4] Hıristiyanlık teolojisinde insanın kurtuluşu ve yücelişi mesihyen bir inanış türü olarak bulunur. Bu bağlamda hem Nietzsche felsefesinde hem de transhümanizmde insanın bulunduğu durumdan kurtarılıp yüceltilmesi ve kusursuzlaştırılması teması bulunur. Hıristiyanlıkta yeni ve üstün insanın varlık bulması İsa vasıtasıyla olurken, Nietzsche'de ise üstinsanın gerçekleşmesi için herhangi bir vasıta yoktur. İnsan, *güç istenci* içinde bulunarak hem kendini alt eder hem de Tanrıdan sıyrılır. Bu açıdan Nietzsche; Hıristiyan, Marksist ve Sartre'cı varoluşçuluğun hümanizmlerinden farklı kendine özgü bir hümanizme tabidir. Nitekim Weisser'a göre Nietzsche nazarında hem Tanrı odaklı Hıristiyanlık hem de insan odaklı Marxizm üstün insan'ı gözden kaçırmıştır. Her iki anlayış, Nietzsche'nin daha yüksek olana -somut biçimiyle üstün insana- yönelik bir gelişmeyi, dolayısıyla ileriye gidişi değil, geriye dönüş biçimindeki bir gelişmeyi, Tanrı'ya ya da insana geri dönüşü simgeler.[5]

Kurtulma ve yücelme temasında etkin olan nedenlerden biri insanın mevcuttan memnun olmayan bir yapısının olmasıdır. Tarihin başlangıcından beri insanın daima kendi gelişimi ve ölümsüzlüğü hakkında rüyası olmuştur. Nietzsche'nin "übermensch", J. Fletcher'in "homoautofabricus",

3 *A.g.e.*, s. 87.

4 Zimmermann, *Bonhoeffer's Christian Humanism*, s. 18.

5 Wisser, *Friedrich Nietzsche: Üstün İnsan Görünürde mi?*, s. 88.

H. Moravec'in "ex humans", W. Day'in "Omega Man" ve N. Cameron'un "Tecno Sapiens'i kavramları Yüksek varlık veya transhuman rüyasını ifade eden kavramlardır.[6] Nitekim süpermeni, dünya yaratmamış insan yaratmaya ihtiyaç duymuştur. Mirandola, Nietzsche, Siegel ve Shuster üstinsan görüşlerini farklı tarzda ifade etmişlerdir. Üstinsanın/ *superhuman* alanı, insanertesi/*posthuman* bedenlerin kurgusal temsillerini kapsar. Transhümanizmin alanı genel olarak insanın bilişsel ve fiziksel yeteneklerini geliştiren bilim ve teknolojinin aktif kullanıldığı alandır. Transhümanizmin popülerleştirilmiş ideolojisini artıran rasyonel özerk özne, Mirondala'nın Rönesans hümanizmi ve Aydınlanmanın insan kavramını işlevselleştiren felsefe ve insan gelişimine atfedilir. Nietzsche'nin *übermensch* kavramı transhümanizm ve posthümanizme atfedilse de posthümanizm, Nietzsche'nin übermensch kavramı bağlamındaki hümanizminden farklı olduğu gibi transhümanizminden de farklıdır.[7]

Nietzsche ile transhümanizm veya posthümanizm arasında bağlantının en büyük göstergelerinden biri; Nietzsche'nin üstinsan kavramıyla trans-posthümanizmin kavramları olan *transhuman* ve *posthuman* kavramları arasında yakın benzerlik olmasıdır. "Trans" kavramı "geçiş/across" anlamına gelir ancak aynı zamanda ötesine geçme veya karakter değiştirmeyi, bir şeyden bir şeye geçişi ifade eder. 'Üstte' veya 'ötesi', 'super' öneki, "belirli bir sınıfın normlarını veya sınırlarını aşan" özelliğini veren anlamı taşır. Sıradan bir insan olan insanın kapasitesi ve kabiliyeti mümkün olduğu ölçüde genişletilmiştir. "Bir şeyden sonrayı" veya "den daha sonra" geleni vurgulayan 'post' öneki ile değiştirilen şey artık aynı tür bir şey değildir. Potansiyel olarak uygulanabilecek "ab, tele, hetero,

6 Ted Chu, *Human Purpose and Transhuman Potential,* (USA: Origin Press, 1963), s. 17.

7 Scot Jeffrey, *The Posthuman Body in Superhero Comics Human, Superhuman, Transhuman, Post/Human,* (London: Palgrave Press, 2016), s. 2-3.

extro, meta, un" vb. önekler "insanlık sonrası" anlamında olan bir varlığı tarif eder. İnsan, "üstinsan" yaklaşım teşebbüsüyle türünün sınırlarını geçmeyi arzular ve beşeri özelliklerin artırılmasıyla kendini insanî koşullardan yani sınırlanmışlıktan kurtarır. Kimlik meselesi olan posthuman yaklaşım teşebbüsü insanı, insanlık durumundan kurtarmaya çalışır. Organizma kökten olarak değiştirilir ve adeta ortaya yeni varlıklar çıkarılır.[8] Bu açıdan Sorgner'in argümanları Nietzsche'nin sibernetik veya siborglara olan yönelik sempati içerdiği varsayılsa da[9] Nietzsche'nin öngörüsü robotik veya siborg tarzı bir varlık değildi. Onun özlemi daha çok iradesi sağlam, cesaret sahibi, acı ve trajediyi kendinde uzlaştırabilmiş Dionysoscu ve Apolloncu bir varlıktır. Onun nezdinde uzun yaşamanın, zeki ya da akıllı olmanın bir anlamı yoktur. Çünkü savaşçı esirgenmek istemediği için uzun yaşamanın anlamı da yoktur. Akıl ise boğazlanması gereken ve bu dünyaya ait ayaktakımında da olan usandığı bir şeydir.[10] Bu bağlamda Sokrates'in temsil ettiği akılcılık, Yunan çöküşünün aracı decadent unsurudur.[11]

İnsanı hayvan ile üstinsan arasında gerilmiş bir ip olarak gören Nietzsche mevcut insandan memnun değildir. Daha yüksek ve daha güçlü bir insan türünün ortaya çıkması konusunda beklentisi vardır. İnsanın en sevdiği yönü öteye geçebilmesidir.[12] Onun için söz konusu olan, insanın iyileştirilmesi değil, sözde insanüstü şeyin ortadan kaldırılması, insanın kendi ötesine geçmeye yöneltilmesi ve şimdiye değin kendi amacını

8 P. D. Hopkins, "A Salvation Paradox for Transhumanism: Saving You versus Saving You", Eds. C. Mercer ve T.J. Trothen, *Religion and Transhumanism: The Unknown Future of Human Enhancement* içinde, (California: Praeger, 2015), s. 72-73.

9 Babette Babich, "Nietzsche's Post-Human Imperative: On the "All-too-Human Dream of Transhumanism", *The Agonist*, 2012, S. IV/2, s. 6.

10 Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, s. 40, 81.

11 W. F. Nietzsche, Ecce Homo- Kişi Nasıl Kendi Olur, çev. Cem Alkor, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017), s. 19.

12 Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, s. 11.

bu dünyada ya da öte dünyada gören insanın aşılmasıdır. Bu dünya ile öte dünyanın ötesi; asıl anlamda üstün insanın gerçekleştiği yerdir.[13]

> "Ben korkunç bir şeyin gelmekte olduğunu görüyorum. Yıkım en yakınımızda, her şey akıp gitmekte... Kendi başına değeri olan hiçbir şey yok... Dayanılacak gibi değil... Değişken amaçların karşısına bir amaç koymalı, onu yaratmalıyız... Bütün doğayı ona yönelik olarak düşündüğümüz, düşünülebilir duruma getirdiğimiz üstün insanı yaratmalıyız. Ben hayata nasıl dayanabildim? Yaratarak. Görmeye dayanabilmemi sağlayan nedir? Hayata evet diyen üstün insana bakış. Ben kendini hayata evet demeyi denedim - ah!"[14]

İnsanın değişim içinde yaşayan ve değişimi meydana getiren varlık olduğunun farkında olan Nietzsche, insanın gelişerek değişim göstermesinin tarafındadır. Ona göre insanın asıl ödevi, bu ve öte dünyanın insanını aşarak kendisinin ötesine geçme olmalıdır. Üstün insan; insana bütünüyle yabancılaşmalı, adımlarını bir "ip" olan insanın ötesine atmalıdır. Nietzsche'nin üstün insan uğruna insanla kavgası, bir bakıma evrensel boyutlara ulaşır.[15] Bazıları bu evrensel boyutun transhümanizme kadar uzandığı iddiasına sahiptirler.

Nietzsche, "insana ve diğer tüm varlıklara uygulanan ve her şeyin sürekli olarak bir değişim geçirdiğini ima eden dinamik bir güç istenci olan bir metafiziğe" bağlıdır. Transhümanist hareketle ilk tanışmasında transhümanizm ile Nietzsche felsefesi, posthuman ile üst-insan kavramı arasında birçok temel benzerlik olduğunu anlayan Sorgner, Nietzsche ile transhümanizm arasında eşgüdümlülük arar.[16] Nietzsche, üstinsanı Avrupa uygarlığının krizine yani Tanrı'nın ölümüne ve ni-

13 Wisser, *Friedrich Nietzsche: Üstün İnsan Görünürde Mi?*, s. 91.

14 Akt. a.g.e., s. 96-97.

15 A.g.e., s. 95-96.

16 Babich, *Nietzsche's Post-Human Imperative*, s. 8-9.

hilizmin sonuna bir cevap olarak tasarladı. 20. yüzyılın en yaratıcı felsefecilerinin çoğu Nietzscheci üstinsan kavramından ilham almış ve bu kavramın etkisinde kalmıştır.[17] Nietzsche'nin üstinsan kavramının transhümanizm için bir ilham olduğuna inanan M. More ise Nietzsche felsefesi ile transhümanizm arasında yalnızca benzerlik olmadığını ve transhümanist fikirlerin doğrudan Nietzsche'den etkilendiğini iddia eder. Nietzscheci fikir olan *yabancı, üstinsan* ve *ebedî dönüş* transhümanizm için en belirgin örnektir. Hem birey hem de tür perspektifinden kendini alt etme kavramıyla *extropic*[*] transhümanist idealleri ve amaçları güçlü bir biçimde yankılar. Kendini aşmanın vasıtası olan teknoloji hakkında çok az şey söylemesine rağmen -ne de reddeder- Nietzsche'nin felsefesinin merkezi unsurları; yalnızca transhümanizmle uyumlu değil, yaşam felsefesinin önemli unsurları üzerinde tarihsel etkisi olmuştur.[18]

Nietzsche, Overhuman ve Transhumanism çalışmasında Sorgner, Bostrom'a karşı Nietzsche'nin transhümanist hareketin öncüsü olmayabileceğini fakat posthuman kavramıyla Nietzsche'nin üstinsan kavramı arasında paralelliklerin olduğunu iddia eder. Hayat ve insan hayatının değişen görünümleri, dinamik kavramsallaştırmalarda, bilim değerlerinde ve gelişmeye olan inançlarında benzerlikleri bulur. M. More, transhümanist fikirlerin doğrudan Nietzsche'den etkilendiğini açıklar. Transhümanist hareketin anahtar figürlerinden biri olan ve Nietzsche etkisini kabul eden More, eleştirel düşünme ve kendi kendini dönüştürmenin transhümanist amacı için araç olan Nietzsche'yi keşfeder. Transhümanist

17 K. A. Pearson, "The Future is Superhuman: Nietzsche's Gift," *Nietzsche and Transhumanism,* Ed. Yunus Tuncel, *Precursor or Enemy?,* Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2017), s. 70.

Extropi/c/anism: Extropy; insan zekâsı ve teknoloji yoluyla ilerlemeyi kast ederken, extropianism ise değerlerin gelişimi ve insan durumunun iyileştirilmesi için standartlar çerçevesidir.

18 More, *The Overhuman in the Transhuman,* s. 1-4.

düşüncede faydacılığa ve faydacılıktan uzak Nietzsche'nin etkisine rağmen More, transhümanizmin Nietzscheci çeşitlemesiyle meşgul olur.

Hem More hem de Sorgner'le aynı fikirde olmayan M. Hauskeller, *Nietzsche, Overhuman ve Posthuman: A reply to Stefan Sorgner* makalesinde Nietzsche ile transhümanizm arasındaki farklılıkları gösterir. Ona göre Nietzsche, teknoloji araçlarıyla insan doğasını geliştiren transhümanist amacın tersine insanlığın gelişmesiyle ilgili değildir. Nietzsche ve transhümanistler tüm değerlerin yükselişi üzerinde de aynı fikirde değildiler. Transhümanizm sürekliliği isterken Nietzsche tüm değerlerin altını oymak ister. Transhümanistler sözmerkezci/logosantrik geleneği destekleyip organik bedenin yer değiştirebileceğini düşünürlerken, Nietzsche ise hakikî zihni ve bedeni çok önemli görür. Hauskeller, Nietzsche'nin kavramlaştırmasının transhümanist fikirlerle örtüşmeyeceğini söyler. Kişisel ölümsüzlüğü tartışan düşünüre göre transhümanizm, bir amaç olarak ölümsüzlüğü kabul ederken Nietzsche ise reddeder.[19]

Transhümanizm, hayatı kurtarmanın ahlâki zorunluluğunu vurgulayarak -transhümanizmin anahtar öncülü olan- yaşlanmaya karşı tıbbi ilaçlar peşindedir ve ömrün sonsuz uzama amacını gerçekleştirmek ister. Transhümanist düşüncede hiç kimse ölmek istemez, ölüm kötülüktür ve hayat genellikle iyidir. Transhümanizme göre insan, kişisel ölümsüzlüğü başarırsa tedirgin olmayacaktır. Nietzsche'ye göre ise "kişisel ölümsüzlük" vaadi hiçbir şeydir "büyük yalandır".[20] Nietzsche'nin görüşüyle transhümanizm arasında yüzeysel düzeyde benzerlikler olduğunu söyleyen Bostrom'un aksine Sorgner,

19 Yunus Tuncel, *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?*, (Cambridge: Cambridge Scholars Publisher, 2017), s. 1-2.

20 Michael Hauskeller, "Nietzsche, the Overhuman and the Posthuman. Reply to Stefan Sorgner", Ed. Yunus Tuncel, *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?* içinde, (Cambridge: Cambridge Scholars Publisher, 2017), s. 34.

posthuman ile üstinsan/arasında temel düzeyde önemli benzerlikler olduğunu düşünür. Posthuman kavramı ve Nietzsche'nin üstinsan kavramın farklılıklarından daha çok benzerlikleri üzerinden mukayese eden Sorgner, Nietzsche'nin genel görüşündeki üstinsan kavramını bağlamsallaştırarak transhümanist düşüncedeki eksik olan boyutu vurgular Ona göre hem transhümanistler hem de Nietzsche, doğa ve değerlerin dinamik görüşünü savunur.

İnsanları bireysel güç payını veya güç istencini yapılandıran organizmalar olarak gören Nietzsche'ye göre tüm varlıklar bu tür güçlü seçkinlerden oluşur. Evrim sürecinin altında yatan güç dinamikleri; insanların, hayvanların ve bitkilerin meydana gelmesinden de sorumludur. Bostrom kadar iyimser olamayan ve insanın evrimsel bir ilerleme olduğunu düşünmeyen Nietzsche, insanın hemen meydana geleceğini düşünüyordu. İnsan türünün nihayetinde var olacağı konusunda transhümanistlerle aynı fikirdedir.[21] Nietzsche, transhümanist olarak görülse de üstinsana, posthumana geçiş olan kendini alt etme mevzu olduğunda utilitarianizm ve hümanizm türü değil, Nietzsche'nin gelecek insancılığından/*future humaneness* başka bir şey değildir. Nietzsche, Sorgner'in transhümanizm türünün dışındadır. Çünkü türünü alt etmekle kalmayan transhümanizm; kendini koruma, kendini savunma, kendini ilerletmeyle de ilgilidir.[22] Ayrıca Sorgner'e göre Nietzsche; utilitarizme karşıdır, transhümanizm ise utilitarizmin lehindedir. Dolayısıyla Nietzsche ve transhümanizm, farklı etik teorilerini savunur.[23]

Nietzsche ile transhümanizm arasında kurulan en önemli bağlardan biri *güç istenci* kavramıdır. Hem Nietzsche hem de

21 S.L. Sorgner, "Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism", *Journal of Evolution and Technology*, 2009, S. 20, s. 29-30.

22 Babich, *Nietzsche's Post-Human Imperative*, s. 23-24.

23 S.L Sorgner, "Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism", *The Agonist*, 2011, S. IV, s. 29.

transhümanizm, insan için güç istencinin çok önemli olduğunu vurgular. Bu güdü; Nietzsche için mevcut alt insanı alt etmek, transhümanizm için ise insanı sınırlayan engellerden kurtulmak içindir. Nietzsche güç istenciyle daha dirimsel/vitalist ve mevcut kokuşmuş/decadence değerleri yadsıyan yeni değerler üreten erdemli bir varlık beklentisi içindedir. Transhümanizmde ise güç istenci, dirimsel bir varlıktan daha çok biyonik bir varlık/cyberman inşa etme amacını taşır. Sorgner, Nietzsche'de perspektifsel olan güç istencinin değerle yakından ilişkili olduğunu, değerin mutlaklık ve değişmezlik taşımadığını iddia eder.[24] Nietzsche üstinsanın zuhurunu, olumsuzladığı mevcut insanın alt edilmesine bağlar. Onun üstinsanı, transhümanistlerde olduğu gibi mevcudun kendisini geliştirmesiyle ulaşılacak bir varlık türü değildir. Biyonik varlık beklentisi ve çabasından daha çok mevcut değerlerin kokuştuğunu fark eden, yalan ve sahte olanla değil hakikat ve erdem derdinde olan üstinsan beklentisinde olan Nietzsche'ye karşın transhümanizm NBCI vasıtalarını kullanarak teknik olarak eklemlenmiş bir varlık inşa etme amacındadır. Nitekim S. Jeffrey, *transhuman* neslin tamamen teknolojiyle bütünleşen, insanların tamamen insan olarak tanınmadığını ve posthuman varlıklar haline geldiğini iddia eder.[25] Zihinsel, fiziksel, duygusal, duyusal ve irade olarak artırılmış insan dolayısıyla toplum yaratma amacında olan transhümanizmin, meydana gelecek değer ve ahlâka dair sorunlar hakkında önerilerinin olmadığını söyleyebiliriz.

Nietzsche'nin güç istenci; tüm yaşamın gerçekte tüm varlığın temeli, üstün akıl olmasına rağmen bilinç öncesi ve rasyonel olmayandır.[26] Transhümanizmde ise insanın kendini geliştir-

24 Sorgner, *Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism*, s. 32.

25 *The Posthuman Body in Superhero Comics Human, Superhuman, Transhuman, Post/Human*, s. 12.

26 Hauskeller, *Nietzsche, the Overhuman and the Posthuman. Reply to Stefan Sorgner*, s. 34.

me çıkarına dayalı olan güç istenci, beşeri gelişmenin ölçüsüdür.[27] Daha güçlü ve neşeli, beden ve ruhu/gönlü dik olanların beklentisi içinde olan filozofa göre mükemmel sağlık; güç istencinin ifadesidir ve keşfedilmemiş insanın dünyasının gizli adacığıdır. Sağlıklı ve umutlu olan, gelişme ve güçlü olma isteğinde olan, şifa arayan ve kederden uzak olan ve geleceğin farkında olabilecek hassas kulakların sahibi, sağlıklı ve zinde bir şekilde sağlıklı yaşayan bir halk ondan da üstün insan doğacaktır.[28]

Aydınlanmanın fikirleri; türetilmiş şiddetli özgürlükçülük, postmodern şüphecilik tarafından desteklenen her bireyi, yaşam veya bedenin, uygun ve doğru olanın nihai hakemi olduğunu açıklar. Nietzsche'nin güç istenci ve üstinsan kavramını emsal alan transhümanizm; aşırı özgürlükçü, insanın kendisinden ve onu kuşatan engel ve sınırlarından kurtaran bir perspektife sahiptir. "İnsan her şeyin ölçüsüdür" Protagorasçı söylem hem Nietzsche'nin hem de transhümanizmin yaklaşımı olmuştur. Her bireyin hayatın ve doğrunun ölçüsü haline gelmesi, Nietzsche'nin güç istenci ve üstinsan kavramları transhümanist düşüncenin içeriğinde bulunur. Güç İstenci/*will of power* ve ebedî dönüş/*eternal recurrence* kavramları Nietzsche ile transhümanizm arasında bağlantı kuran önemli kavramlardır. Onda *güç istenci*; var olanların dünya ve olup bitenlerin nedeni, her canlıda olan üstinsanda muhakkak bulunması gereken bir yeti ve başkasını tahakküm altına alan bir güç değil hayatın devamlılığını sağlayan doğurgan yaşama istemidir. Davranışlarımızın belirleyicisi, insanın amacı ve en yüksek duygularından biri olan güç istenci teorisi, dünyanın teleolojik kavramı olarak görülebilir. Nitekim hastalıkların üstesinden gelen "mükemmel sağlıkla/*great health*" ilişkili mücadele ortaya koyan, dünyayı ve hayatı güç istenci olarak yorumlayan Nietzsche'ye göre istikrar ve düzene ihtiyaç

27 Babich, *Nietzsche's Post-Human Imperative*, s. 9.

28 Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, s. 66, 236.

duyan insanlar var olabilmek için güç istencini yüceltir.[29] Ebedî dönüşle, döngüsellik ve sonsuza dek yinelenmeyi kast eden Nietzsche'nin oluş süreciyle bağlantılı ebedî dönüş kavramı üstinsanın meydana gelmesinin aracı ve koşuludur. Ebedî dönüş öğretisini neşeyle karşılayabilecek olan varlık üstinsandır.[30] Ebedî dönüşe tek itiraz nedeni, küçük insanların tekrar tekrar ortaya çıkmasıdır. Zira filozofun, insandan ve bütün varlıktan bezginliğinin en büyük sebebi de en küçük insanın bile yeniden gelmesidir.[31] Güç istenciyle devam ettirilen insanın gelişimine inanan Nietzsche'nin üstinsan'ı ebedî dönüş kavramıyla yakından ilişkilidir. Fakat yaşamdan memnun oldukça gelişmeye ihtiyaç duymayan üstinsan ulaşılabilir gerçeklikten daha çok bir idealdir. Transhümanistlerin ön gördüğü gibi posthumanlar insanlara gerçek halef olacak ve gelişme için mücadele vereceklerdir.[32] Nietzsche'de var olan ebedî dönüş kavramı transhümanizmin ilerleme görüşünden farklıdır. Nietzsche'nin ebedî dönüşü kozmolojik bir içeriğe sahipken transhümanizmin ebedî dönüşü teknolojik bir içeriğe sahiptir. Nietzsche'nin ebedî dönüşü, teknolojiye dayalı ilerlemeci görüşe sahip olan transhümanizmin yaklaşımından farklıdır.

Transhümanizm-Nietzsche Farklılıkları ve Ayrışması

Transhümanistler ölümsüzlüğü hedeflerken Nietzsche ebedî dönüş kavramıyla adeta farklı bir ölümsüzlük tasavvuru geliştirir. Transhümanistler ölümsüzlük için çok isteklidirler ama bu hakiki ölümsüzlük değildir daha çok insan hayatının

29 Sorgner, *Perfecting Human Beings*, s. 50.

30 Michael Tanner, *Düşüncenin Ustaları: Nietzsche*, çev. Çetin Türkyılmaz, (İstanbul: Altın Kitaplar, 2007), s. 82, 114.

31 W. F. Nietzsche, *Zerdüşt Böyle Dedi*, çev. Sadi Irmak, (İstanbul: İkbal Kitabevi, 1954), s. 242.

32 Bill Hibbard, "Nietzsche's Overhuman is an Ideal Whereas Posthumans Will be Real", *Journal of Evolution and Technology*, 2010, S. 21, s. 9.

uzaması veya uzun ömürdür. Hem Nietzsche hem de transhümanistler ölüm sonrası aşkın dünya varlığını reddederler ve bu dünyada ömrün uzaması kavramını geliştirirler. Nietzsche, üstinsan için uzun ömre vurguda bulunmazken çoğu transhümanist uzun ömrü vurgular.[33] Sürekli kendini alt etmeye çalışan insan; gelişebilen ve çeşitli görünümlerde daha güçlü olmak için üstinsanı varlığı meydana getirecek aracı bir varlıktır. Nietzsche'de insan, kendi türünü alt ederek kemâlatını tamamlamış varlığa yerini bırakır. Üstinsan'a tekabül ettiği söylenen posthuman ise kendini alt eden ya da kendi ruhundan beslenen bir varlık değil dışarıdaki maddi sebeplerden (tıbbi ilaçlar, nanoteknoloji, nanobiyoloji, farmokoloji vb.) faydalanarak değişen bir varlıktır. Üstinsan/*overhuman*, yüksek insandan/*higher humans* önemli farklı potansiyele sahiptir Şimdiye kadar üstinsan var olmadı, fakat üstinsanın normal kapasiteleri yüksek insanın kapasitelerinin ötesindedir. Her türde olduğu gibi insanın türlerinin sınırları vardır fakat onların sınırları insan türlerinin sınırlarından farklıdır. Üstinsan yüksek insan grubundan kaynaklanan evrimci adım sayesinde oluşur. Evrimci aşamada teknolojik aletleri dışarıda bırakan Nietzsche'ye göre gelecek binyılı idare edecek bilimsel ruh; Tanrı ve metafizik düalist kavramlarının belirlenmesinin neticesinde oluşur. Nietzsche'nin yüksek insan kavramı Esfendiary'nin *transhuman* kavramıyla, üstinsan kavramı ise *posthuman* kavramıyla benzer özelikler taşır. İnsanın yalnızca tikel olarak kapasitelerini geliştirebileceğini düşünen Nietzsche'ye göre; evrim bir türden diğerine geçen bir gelişim değil aşamalardan oluşan bir gelişimdir. Nietzsche'nin üstinsanı kendine özgü doğası üzerinde temellenerek kendini geliştirme talihine sahiptir.

33 Sorgner, "Beyond Humanism: Reflections on Trans- and Posthumanism Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy", Ed. Yunus Tuncel, Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy? içinde, (Cambridge: Cambridge Scholars Publisher, 2017), s. 61.

Nietzsche'nin üstinsan kavramı tüm transhümanistlerin posthuman kavramına karşılık değildir fakat aralarında önemli benzerlikler taşır. Platon'u dinî ruh üzerinde temellenmiş felsefenin temsili olarak gören Nietzsche, bilimsel temelde felsefenin temsilcisidir. Fakat üstinsanın gelişine dair beklentisi ve yüklemiş olduğu mana açısından Platoncu özellikler taşır. Batı ülkelerinde etkin olan Hıristiyanlık; insanlar için çok uzun zamandır Platonculuk sayılır. Kendi felsefesini ters yüz edilmiş Platonculuk olarak gören Nietzsche'nin düşüncesinde Platoncu-Hıristiyan düşüncenin ana unsurlarının ters yüz edilmiş versiyonları bulunur.[34] Platon, mükemmel insanı/*superhuman* biyolojik yolla yani en iyileri çiftleştirme yoluyla elde etme ümidi taşır. Bekçiler sınıfının her iki en iyilerini çok sayıda, en kötülerini de az sayıda çiftleştirerek ve en kötülerinin değil en iyilerinin çocuklarının büyütmek gerektiğini ifade ederek en az kusuru olan birey ve toplum tasarlar.[35] Platon üstünlere ürettirerek, zayıflara sınırlama getirerek mükemmel insanları yaşatma gayesi taşıyarak öjenik[36*] bir tutum ortaya koyar.

Nietzsche, törelerin yıkıcısı ve "çağdaş, Hıristiyan ve iyi" insanların karşıtı ve en yüksek yetkinlik örneği olan üstinsan anlayışından ötürü Darwincilikle suçlanmıştır.[37] İnsana göre daha bilinçli olan, nasıl düşüneceğini, yaşayacağını ve ölmek istediğini iyi bilen üstinsan; hayvan ve üstinsan arasındaki ge-

34 Sorgner, *Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism*, s. 38-39.

35 Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüpoğlu-M. Ali Cimcoz, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1958), s. 228-230.

36 *'Öjeni terimi 1883'te C. Darwin'in kuzeni Francs Galton'un Inquiries into Human Faculty and Its Development-1919 eserinde kullanılmıştır. Galton, antropometri araştırma kurdu ve parmak izi metodu içeren insanın fiziksel özelliklerini tam ölçmek için aletler tasarladı (Samuelson 2005: 61). Daha sonraları öjeni, 20. yüzyılın başlarında, "uygun olmayan" olarak nitelendirilenlerin doğumunu önleyerek daha iyi bir insan ırkı yaratmaya çalışan bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Öjeni kelimenin tam anlamıyla "iyi doğum" anlamına gelir ve insan gen havuzunu "iyileştirmeyi" amaçlar. Huxley gibi öjenikler, kişinin genlerinde kodlananlardan başka bir şey olmadığını varsaymıştır.*

37 Nietzsche, *Ecco Homo- Kişi Nasıl Kendi Olur*, s. 21.

rili ipte olan insanı alt edecek yeryüzünün anlamı olan beklenen bir varlıktır. Mevcut insanın varoluşu ve halinden memnun olmayan insanın alt edilmesi gerektiğini söyleyen Nietzsche de ütopik ve öjenik bir tutuma sahiptir. Üstinsana doğru evrimci aşamanın ortaya çıkmasını sağlayan eğitim transhümanistler için önemlidir. Etiğinde eğitime önemli rol veren Nietzsche, üstinsanın meydana gelmesi ve gelişimi lehinde bilimi onaylamıştır. Gelecek yüzyıllar için bilimin önemini vurgulayan ve gelişmeyi reddetmeyen Nietzsche, üstinsana doğru evrimci adımın oluşması için eğitimin önemli olduğunu vurgulamasına rağmen genetik mühendisliğin lehinde değildir. Bilimi onaylayan ve üstinsanın oluşmasında ilerlemenin lehinde olan[38] hem mevcut insandan hem de Tanrı'dan kurtulmak isteyen Nietzsche, Tanrıların öldüğü ilanında bulunarak insana kendisinden farklı bir insanı yani üstinsanı yaratması çağrısında bulunur:

> *"...Tüm Tanrılar öldü: şimdi Üstinsanın yaşamasını istiyoruz" Bir Tanrı yaratabilir misiniz? ...-Öyleyse Tanrılar hakkında tek söz söylemeyin bana! Oysa pekâlâ yaratabilirsiniz Üstinsanı. Belki kendi kendiniz değil kardeşlerim! Ama Üstinsanın babalarını ve atalarını yaratabilirsiniz kendinizden: en iyi yaratınız olsun bu!*[39]

Mevcut insanı yadsıyarak üstinsanı da tanımladığı kitabı *Böyle Buyurdu Zerdüşt, transhuman* bireyin öyküsü olarak görülmüştür. Sorgner gibi Nietzsche'nin üstinsan kavramının çağdaş transhümanist hareketle ilişkili olduğunu düşünen Loeb, üstinsanın ortaya çıkmasını kolaylaştıran ve öngören bir çaba olan ve kahramanı Zerdüşt olan kitabı *transhuman tekil birey* hakkında bir kitap olarak tanımlar.[40] Nitekim eserinin başlangıç ifadelerinde insanın, -adeta- posthuman türe dönüşünü savunan filozofa göre insan, yeryüzünün anlamı olacak üstinsan

38 Sorgner, *Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism*, s. 34

39 Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, s. 67, 71.

40 Paul S. Loeb, "Nietzsche's Transhumanism", *The Agonist, 2011, S.* 4, s. 2-5.

olmaya ihtiyaç duyan bir şeydir. Üstinsan, gelecek insanın veya *posthuman* ırkının bir örneği olarak düşünülmez, beklenen insandır. Üstinsanın bir türüyle ilişkisi olan beklenen insanlar daima vardır.[41]

Zerdüşt, bu insanların süper insan türlerinin atası olacağını söylüyor. Sonuç olarak, Zerdüşt'ün süper insanlık türüyle ilgili öğretisinin yalnızca bu türden gelecekteki ortaya çıkışı sayesinde geriye dönük olarak ilham aldığı bir paradoksal anlam var. Zerdüşt, kendisi yeniden keşfettiği bilgeliğinin sonucu olarak -adeta- geçiş insanı/*transhuman* olur. Daha güçlü ve daha sağlıklı olacak üstinsan türlerinin gelmesinin yolunu vurgular. Çünkü üstinsan, döngüsel tekrarlanan zaman gerçekliğinde yaşayacak ve gelişecektir. Bu bakımdan Sorgner, Loeb'in transhümanizminin Nietzsche'nin ebedî dönüş açıklamasından faydalanabileceği görüşüyle aynı fikirdedir.[42] Transhümanizm felsefesinin çoğunun Nietzsche'ye ve onun üstinsan kavramına borçlu olduğunu iddia eden[43] ve teknolojik vasıtalarla insan doğasının geliştirmenin hem mümkün hem de arzu edilebilir olduğuna inanan transhümanistler, insanların daha iyi yapılacağını zannetmeye eğilimlidir. Onlara göre posthumanlar; bizim şimdi yaptığımızdan daha istekli ve bizden daha mutlu, daha tatmin edici hayatlara yönelebilecekler.[44]

Nietzsche olmaksızın transhümanist hareket tartışılamaz. Bu tarihsel olarak doğru olmasına rağmen standart transhümanist ve Nietzscheci mitoloji arasında olan bazı temel farklılıklar görmezden gelinemez. Transhümanistler insan doğasının doğasını teknolojik vasıtalarla geliştirmenin hem mümkün hem arzu edilebilir olduğuna inanırlar ve insanlığın daha iyi olacağını zannederler. Bunlardan biri olan J. Harris dünyanın

41 Hauskeller, *Mythologies of Transhumanism*, s. 82.

42 Sorgner, *Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism*, s. 43-44.

43 Hauskeller, *Sex and the Posthuman Condition*, s. 65.

44 *A.g.e.*, s. 2.

daha iyi bir yer yapılacağını söyler. Şimdi olduğundan daha mutlu ve hayat dolu olacağımızı ifade eden transhümanistler, posthumanitenin önünün açılmasını talep ederler.[45] Nietzsche, sürekli kendini alt etmenin içkin bir süreci olan ruhu beslemeyi sağlayan vizyonu, kurtulmanın bir koşulu olarak kabul eder. *Transhuman* durumun Nietzscheci olmayan başmühendislerinden biri olan H. Moravec, transhuman durumun antik idealin klasik açıklaması olduğunu yani bu durumun nasıl saf ruh haline getirileceği konusunun bir çeşit Hıristiyan fantezisi olduğunu açıkça itiraf etmiştir. Makine zekâsını aydınlatmak, Nietzsche tarafından öngörülen insansız gelecekten daha çok *hi-tech* Hegelciliğini andırır.[46]

Transhümanizmde acıyı/elemi ortadan kaldırma, insan hayatını uzatma, hatta hastalığı, yaşlılığı ve insanın ölümlülüğünü sonlandırma amacı vardır. Fakat Nietzsche bu tür amaçlar taşımaz hatta bunların birçoğu üstinsanın gelişini sağlayan vasıtalardır. Ona göre hasta olma; günahkâr olmak değil[47] acınması gerekilen masumiyettir. Nitekim kahramanı Zerdüşt, hastalara şifa bulmaları için yumuşak davranır (s.25). Hastadan ve hastalıktan, yaşlıdan ve yaşlılıktan, ölü ve ölümden adeta rahatsız olan -adeta- transhümanistlere karşın "... *Karşılarına bir hasta, bir ihtiyar ya da bir cenaze çıktığında derler ki hemen: "Yaşamın yanlışlığı kanıtlanmıştır!"* (s.37) ifadesini kullanır. Yine kahramanı yalnızca sürekli yaşlılarla konuşan biri değil aynı zamanda kendisi de yaşlı bir bilgedir. Yaşlılığın tecrübe ve bilgelik vakti olduğuna dair şu ifadeleri kullanır: "*Bu hakikati söylemek için yeterince yaşlıyım ben!...* (s.77), *...yaşlı, yabanıl bilgeliğim"* (s.70). Nietzsche için yaşlılık; maddi-manevi/bilgelik ve yorgunluk-tecrübe şeklinde ikili yönü bulunan bir durumdur. Gerek bedenen gerek ruhen çöküş olan yaşlılığı ve yorgunluğu; yaşlı büyücü ve papa

45 Hauskeller, *Mythologies of Transhumanism*, s. 78.

46 K.A. Pearson, *Viroid Life*, (London: Routledge, 1997), s. 33.

47 Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, s. 13.

üzerinden, bilgeliği ve tecrübeyi ise yaşlı kahramanı olan Zerdüşt üzerinden anlatır. Nitekim onun anlatımında Tanrı, biyolojik olarak yaşlanmamış değer açısından yaşlanmıştır. O, bir anlamda yaşlanan -mana olarak anlam kaybına uğrayan- bir Tanrının ölümünü ilan etmiştir.

Nietzsche'de hastalık ve yaşlılık gibi bilgelik ve tecrübeyi sağlayan diğer önemli unsur; acı olgusudur. Acı, aranan ve yaşamın motive eden unsurlarından biridir. Kendisinden kurtulmak için düşündürmeyi sağlayan (s.27) acı üstinsanı doğurma nedenlerden biridir (s.61). Acı sonrası ruhunun teskin edilişini "Acının fırtınalarından vadilere doğru süzülür ruhum" (s.69) sözüyle ifade eden filozofa göre acıdan kurtulunca yaratıcı olunur. Dolayısıyla acı bir öncüldür ve yaratıcı olmak için acı çekmek gerekir (s.72). Nitekim Zerdüşt, acıyı yendikten sonra ayakta dik durabilen kişidir (s.33). Sonuç olarak Nietzsche için yaşamı savunmakla acıyı savunmak aynıdır (s.181).

Transhümanizm ile Nietzsche felsefesi bağlamında ilişki kurulsa da ilişki benzerlikten daha çok farklılık üzerine oturur. Nietzsche, Hıristiyanlık değerlerine tamamıyla ters düşerken transhümanizm formu ve vaat ediciliği bakımından Hıristiyanlık değerleriyle uyum gösterir. Protestanlığın insanı geliştirme misyonu, transhümanist proje üzerinden devam etmiştir. Bu bağlamda transhümanizm, Hıristiyanlık değerleri ve ütopyacı güdülerin sekülerleştirilmesidir. Transhümanizm, insanı ihtiyaç ve zaruretlere göre uyarlayarak, hayali ve düşsel özlemlerin peşinde koşmaya yönelik güdüleyerek ve geliştirerek insanertesi sürece sürükler. Bu özellikleriyle aslında Hıristiyanlığın amaçlarından farklı değildir. Nitekim Nietzsche'ye göre din ve rahiplerin, iyileştirmeden anladıkları; hayali, erişilemez olan güdülenme, itaat etme ve sözde insanüstü şeylere güdüleyerek evcilleştirme, yozlaştırma, hasta etmedir (s.81). Bu bağlamda transhümanizmde insanın gelişimi; insanın tekno-dünyaya uyarlanması ve kurulu düzene uydurulmasıdır. Transhümanizm, insanı aşan gerçeklikler

üretmek ve posthuman idealine boyun eğmeye dayalı seküler bir iyileştirmedir.

Nietzsche, eğitilmiş insanlar ve entelektüeller tarafından totaliterlikle ilişkilendirilir. Bazı araştırmacılar da totaliteryen çıkar ve güdülerin transhümanizm içinde bulunduğunu iddia ederler. Nietzsche'nin insanın belirlenmesi yönündeki eğilimi ve ideal olanın belirlenmesindeki totaliteryen buyurgan üslubuyla, insanı ideal olarak belirlediği kalıba uygun türe dönüştürme isteği olan ve bu isteğinde ısrarlı davranan transhümanizmin üslubu benzerdir.[48] Nietzsche ile transhümanizm arasındaki diğer bir benzerlik; Nietzsche ve transhümanistlerin çoğunun Hıristiyan değerlerinden veya geleneksel Hıristiyanlık'tan alınmış önemli dünya görüşüne sahip olmalarıdır. Hem Nietzsche hem de transhümanistler, değerlerin yeniden değerlendirilmesinden yanadır.[49] Günümüz Batı uygarlığının *transhuman* olarak adlandırılan insanında hem Nietzsche hem Hıristiyanlığa ait değerler ve unsurlar görülebilir.

Her ne kadar transhümanizm ile Nietzsche arasında benzerlikler olsa da Habermas, transhümanizmi "*Nietzscheci nefes alma fantezisi*" olarak tanımlasa da transhümanist Bostrom, Nietzsche'yi transhümanizmin atası olarak saymaz.[50] Batı felsefesinin logosantrik geleneğini devam ettiren transhümanistler genel olarak insanın, insanlık için en değerli olanı yapabileceğine inanır. Bu bağlamda Nietzsche'nin adeta inşa etmek istediği üstinsanı logosantrik ve tekbiçimci/*uniformist* gelenekten uzak değildir. Onun insanın alt edilmesiyle ortaya çıkan üstinsanı; hem beden hem de ruh olarak mükemmelleştirilmiş olan bir varlıktır. Transhümanizm ise insanı kusurdan kurtarırken mevcut insanı da alt eder.

48 Sorgner, *Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism*, s. 11.

49 Sorgner, *Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism*, s. 32-33.

50 Sorgner, *Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism*, s. 10.

Nietzsche'ye göre filozoflar, ahlâki gerçekler ve daha iyi veya daha kötü olan hiçbir şey olmadığı için kendini iyi ve kötünün ötesinde konumlandırmalıdırlar. Transhümanistler varlığımızın belirli yönlerini yeniden değerlendirmek isteseler de Nietzsche'nin yaptığı gibi, tüm mevcutların yeniden değerlendirmesini savunmazlar. Aksine, (geçmiş ve tarih arasındaki) sürekliliği vurgularlar. Transhümanistlere göre bizi insan yapan ve insanlık hakkında en değerli olan zihnimizin tikelleşmesidir.[51] Transhümanistler, varlığın bazı görünümlerini yeniden değerlendirmek isterler fakat Nietzsche'nin tüm mevcut değerlerin yeniden değerlendirmesini tezini savunmazlar. Tersine (geçmiş ve şimdi) hümanist, (şimdi) transhümanist ve (gelecek) posthuman değerler arasındaki devamlılığı vurgularlar. Modern (biomuhafazakar) düşmanlara karşı kendilerini Aydınlanma mirasının savunucusu olarak gören transhümanizm, klasik antik ideal deyimine dönüşmüştür.[52] Oysa Nietzsche hem Sokratesçi felsefe geleneğine hem de akılcılaştırma hegemonyasına ve projesine sahip olan Aydınlanmacı felsefeye karşıdır.

Sonuç

İnsanı aşmak veya mevcudiyeti ve gerçekliği aşmak arzusu kadim dinlerin formudur. Bu amaç transhümanizmle birlikte yeni dinî, gnostik ve teknolojik bir forma bürünmüştür. Manevi süreç ve vasıtaların yerini maddi süreç ve vasıtalar almıştır. Bu süreçte insan, geliştirilmiş zihin ve anatomi inşa etme, ömrü uzatma, yaşlılığı ve ölümü tasfiye etme çabasıyla mevcut durumu aşmaya çalışır. Oysa hakikat sevdalısı olan Nietzsche için bu tür çabalar yanılsamadan ibarettir. Gelecek yüzyılların filozofu olan Nietzsche için -eğer tanıklık yapmış olsaydı- transhümanist felsefe, geleceğin felsefesi olacak türden bir

51 Hauskeller, *Mythologies of Transhumanism*, s. 78-80.

52 Hauskeller, *Nietzsche, the Overhuman and the Posthuman. Reply to Stefan Sorgner*, s. 33.

felsefe değildir. Transhümanizm; ölüme, hastalığa ve yaşlılığa boyun eğmeyip bunları ortadan kaldırma amacı ve umudu içindeyken insanın teknolojik olarak kuşatılmasını tartışma konusu yapmaz. Bilakis insanı teknolojiyle entegre ederek teknolojiye boyun eğmeye davet eder. Transhümanizm sürecinin nihai insanı olan *posthuman,* mevcut yaşamdan daha mutlu, umutlu ve istekli bir hayatın varlığı olma telaşesindedir. Oysa Nietzsche'ye göre boyun eğmektense ümitsiz olmak ve mevcut halle yaşamak daha iyidir.

Kendi zekâsını aşan, -zekâsının modellemesinden hareketle yapılan daha üstün- yapay zekâlara, kendi bedenini aşan biyonik adamlara yerini bırakan insan gittikçe hakikatinden uzaklaşıp yapay hale gelmektedir. İnsanlık orga(nik) süreçten meka(nik) sürece taşınmaktadır. Teosantrizm sürecinden antroposantrizm sürecine, bu süreçten de robot-insan merkezli diyebileceğimiz *cybersantirizm* sürecine çağrıda bulunan bir akımla karşı karşıyayız. Orga'ların değil Meka'ların yaşadığı bir çağı görebiliriz. Giderek yapay ve sanal hale gelen insanlığın yaşadığı transhuman çağ ve onun öznesi olan insan, Nietzsche'nin ön gördüğü bir çağ ve insan türü değildi. İlerleme ve medenileşme sürecini sağlayacak olan sanatın ve sanatçının konumuna dair trans-posthümanizmin tutumu oldukça çok belirsizdir.

Nietzsche ile transhümanizm arasında bağlantı kurulsa da Nietzsche'nin bulunduğu konum anti hümanisttir. Nietzsche Aydınlanmaya, modernliğe ve bilimciliğe karşı bir söylem oluştururken transhümanizm, Nietzsche'nin karşı olduğu bu olguların sonrasında meydana gelmiştir. Yine üstinsana geçiş süreci olan transhümanizmde NBIC-Nano, Bio, Info, Cogno unsurları birer vasıtadır. Nietzsche felsefesinde ise üstinsana ulaşmada bu tür bilim ve teknik kökenli unsurlara yer yoktur. Transhümanizmin üstinsanı, maddi imkan ve süreçlerle var olan maddi avuntular elde ederken Nietzsche'nin üstinsanı, mevcut kokuşmuş değerleri yıkan yeni değerler yaratan ve

kendi erdeminin peşinde koşan varlıktır. Transhümanizmin üstinsanı, iyi ve kötüyle fazla meşgul olmazken Nietzsche'nin üstinsanı iyinin ve kötünün ötesine geçmek ister. Transhümanizmin üstinsanı; reel-politik, hem topluma hem de teknolojiye entegre edilmiş, seküler ve kolektif şuura sahip varlıkken, Nietzsche'nin üstinsanı; cesur, bireysel, muhalif ve kutsal denilebilecek bir niteliğe sahiptir. Nietzsche aklı, otonomiyi ve hümanizmi eleştirirken transhümanizm aklı yüceltmekle kalmaz, zekâ düzeyini artıran yapay zekâya önemi verir ve hümanizmi ileri taşıma amacındadır. Öztürk'ün ifadesiyle Batının bodurlaştırıcı mekanizmasına Doğu dünyasındaki erdemlere korsan yolculuklar yaparak (ki sonunda onları Batının büyük büyük teknik indirgemeci mekanizmasının parçası haline getiriyor) isyan eden Nietzsche'nin doğrudan homo-dijius'a/*dijital insan* icazet vermesi düşünülemez.[53]

53 Ali Öztürk, *İmajoloji*, (İstanbul: Elis Kitapları, 2013).

YARATILIŞA MÜDAHALE VE YENİ BİR EVRİMCİ NEO-DARWİNİST BİR YAKLAŞIM OLARAK TRANSHÜMANİZM

Hem küresel hem de yerel olarak tartışılmış ve hâlâ tartışılmakta olan bir süreç olan Evrim Teorisi konusunda tartışmalar ve yeni yaklaşımlar bitmeyecek gibi görünüyor. Bu bağlamda transhümanizm, yeni evrimci yaklaşımlardan biridir. Transhümanizm kavramı, modern bir sentez olan evrimci teorinin İngiliz kurucusu evrimci teorisyen J. Huxley'in kullandığı yeni bir sözcüktür. Teknolojik araçlar vasıtasıyla insan doğasının mükemmelleşmesini ve insanın her türlü kapasitesinin artırılmasını amaç edinen transhümanizm; insanı NBIC teknolojileriyle destekleyerek transhuman'a dönüştürmeye ve daha teknolojik konformist siber yaşam/cyber life inşa etmeye çalışan evrimci bir süreçtir. Ütopik ve teknolojik bir hareket olan transhümanizm; insanı, doğayı ve hayatı dönüştürecek teori ve uygulamalara sahip bir harekettir.

Darwinci evrim anlayışından teorik destek alan ve evrimci biyolojik ve psikolojik teoriden beslenen transhümanizm, insanı nöro-biyolojik, nörofizyolojik, genomik çalışmalarla biyolojik bedenden biyonik bedene doğru evriltmeye çalışmaktadır. Bilhassa transhümanizmi evrimci bir süreç olarak anlayan T. De Chardin, teknolojiyi evrim sürecinde önemli bir unsur olarak görür. İnsan genomu ve dijital teknolojik çalışmalardaki hızlı gelişmelere dikkat çeken transhümanistler, Darwinci evrim mirasını dönüştürerek yeni bir evrimcilik türü ortaya koymaya çalışırlar. Bu evrimcilik türü; bilimsel, teknolojik, politik ve iktisadi içerik taşıyan doğal ve biyolojik evrimcilikten

ayrılan çağdaş neo-Darwinci bir evrimciliktir. Transhümanizmle biyonik hâle getirilmeye çalışılan insan, transhümanist bir tür olan transhuman'a dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Biyolojik evrim dinamikleri tarafından sürdürüldüğü iddia edilen evrimci süreç, transhümanizm tarafından biyonik evrim süreciyle devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Transhümanizm sürecinde biyolojisi ve genetiği değişecek olan insan türünün -hâliyle- davranış ve arzuları da değişecektir. Kitabın bu bölümü; insanı transhuman'a dönüştürme amacı taşıyan evrimci ve yaratılışa müdâhil bir süreç olan transhümanizmi evrim bağlamında izah etme ve sorgulamaya dair bir çalışma olup insanlığın karşılaşacağı yeni bir evrimci süreci ele alıp değerlendirme amacındadır.

Hem hayatta kalmak için evrimleşen/değişen hem de gelişerek büyüyen bir varlık olan insan, evrimiyle yeni modifikasyonlar kazanmış hususiyetle bilişsel olarak gelişmiştir. Natüralist dünyada değişime tabi olmayan bir şey yoktur. Bu nedenle insanın farklı türlere evrileceği büyük ihtimal olarak görülür. Günümüz insanı, kullandığı aletler ve meşgul olduğu işler bakımından antik insandan farklıdır. Günümüzün üreten veya ihtiyaçlarını karşılayan insanı ile 10.000 yıl öncesinin avcı veya toplayıcı insanı aynı değildir. İnsan türünün gelişiminde ve farklı yaşam tarzına sahip olmasında bilim ve teknoloji, devasa bir güç ve etkiye sahiptir. 21. yy.'da, -19. yy.'da Darwin'in ortaya atmış olduğu biyolojik evrim sürecinden farklı olarak- NBCI teknolojilerinin desteklediği farklı bir evrim sürecine girilmiş durumdadır. Genetik bilim alanında yapılan çalışmalar, beyin-bilgisayar arayüzlerin bileşimiyle siborg, ritalin ve modafinil gibi ilaçlarla farmakolojik, plastik cerrahiyle morfolojik geliştirme hatta sitolopram, serotonin ve oksitosin gibi hormon düzenleyen ilaçlarla ahlâkî geliştirme çalışmaları, insanı farklı bir düzleme sokmuştur.[54]

54 Stefan Sorgner ve Nikola Grimm, "Introduction Evolution Today", Eds. Stefan L. Sorgner ve Branka-Rista Jovanoviç, *Evolution and Future* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2013), s. 10-11."

21. yy.'ın başlangıcından beri aktif araştırma sahasında gelişmiş beşerî biyo-teknolojiler alanında seçenekler konusundaki ilerlemeye ilişkin evrimci teori birleşmiştir. Hayatın teşvik edici ilkeleri ve değerleri tarafından yönlendirilen, bilim ve teknoloji aracılığıyla mevcut yaşam biçiminin ve insan sınırlarının ötesinde akıllı yaşamın sürekliliğini ve evrimini arayan bir yaşam felsefesi[55] olan transhümanizm; insan için daha uzun ömürlü amaçlar, fiziksel ve zihinsel bakımdan kapasitesi artırılmış insanlar tasarlar. İnsanın gelişimi bağlamında birçok eleştiriyle karşı karşıya kalan transhümanizm, çağdaş felsefede son trend olarak kabul edilir. İnsan; inşa etmek, geleceği kurmak ve oluşacak sorunları çözme amacını taşıyan bir varlıktır. Böylesi bir çaba içinde olan insanın, *transhuman* aracı türüyle geçiş yaptığı transhümanist süreçte okült amaçlar için yeni teknolojilerin kullanımı, toplumu üstün ve aşağı ırk şeklinde iki ırka bölebilir. Bu durum yalnızca totaliter bir çağa yol açmaz ve aynı zamanda tüm insan hakları inkâr edilir. İnsan türlerini diğer türlerle değiştiren transhümanistlerin önermeleri ve daha fazla büyüyecek olan projeleri, adeta bireylerin insanlıktan çıkmasına vurguda bulunur.[56]

Ütopyacı teknoloji retoriğinin bir parçası olan transhümanizmi "evrimci fütürizm" olarak adlandıran Pilsch; evrimci hümanizmin, transhümanizmin bir mirası olduğunu söyler. Transhümanist süreçte retorik olarak teknoloji, insan organizması üzerinde konumlanarak mutasyonel ve evrimci baskıları ortaya çıkarır. Teknolojinin vücudda içselleştirilmesini savunan transhümanizmin amacı, insanı radikal olarak güçlendirmek ve insanın potansiyelini mümkün olanın ötesine taşımaktır.[57] Transhümanizm; hayatımızın ufkunu değiştiren teknolojilerin bedenlerimizle samimi bir ilişkiye sahip olduğu kültürel değişimi

55 Andrew Pilsch, *Transhumanism: Evolutionary Futurism and the Human Technologies of Utopia*, (London: University of Minnesota Press, 2017), s. 2

56 Loredana-Daniel Terec, "About the Evolution of the Human Species: Human Robots and Human Enhancement", *Postmodern Openings*, S. 5, 2014, s. 67-68.

57 Pilsch, *Transhumanism*, s. 2-3.

temsil eder. Bu teknolojik beden; yalnızca biyolojik insanın makul düzeyde istikrarlı bir anlayışına son vermek değil, aynı zamanda hümanizmin temel felsefî değerlerinin yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Max More, 100.000 yıl önceki evrimden sonra evrime olan ilginin azaldığını oysa insanın çocukluk çağının sonuna eriştiğini ve artık insan yapısının değiştirilme zamanının geldiğini iddia eder.[58]

Transhümanistler arasında "posthuman'ın hâlâ insan türünün bir üyesi olup olmadığı" tartışması vardır. Kapasitesi itibariyle mevcut yaşayan insan kapasitesini aşan posthuman'ın yeni bir türün üyesi olduğu tartışılır.[59] Transhuman'ı insan türünden koparan trans-posthümanizm, teknolojik değişimle evrimci geleceğe geçiş yapar ve biyolojik evrimi teşvik eder. Bu bağlamda teknolojik vasıtalarla evrimi hızlandırması nedeniyle trans-posthümanizm, yeni Darwincilik olarak isimlendirilir.

Biyolojik ve Mekânistik Evrim

Tekamül veya evrimin Batı dillerindeki karşılığı "evolution" kelimesi olarak kullanılır. Tekâmül veya Evrim nazariyesi, canlılar dünyasında basitten karmaşığa veya ilkel olandan mükemmele doğru bir oluşum ve gelişim meydana geldiğini kabul eden ekol tarafından ileri sürülmüştür.[60] Aristoteles ile İslam felsefe-bilim tarihinde evrime ilişkin görüşler vardı. Ancak özellikle 1800'lerin başlarından itibaren Fransız canlılar araştırmacısı ve filozofu Jean-Baptiste de Lamarck'la birlikte evrim, mekanik ve maddi olma istikametinde yol almıştır. Charles Darwin ise zirveyi teşkil etmektedir.[61]

---

58 *A.g.e.*, s. 7-10.

59 Sorgner ve Grimm, *Introduction Evolution Today*, s. 14.

60 Mehmet Bayraktar, "Tekamül Nazariyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 40, 2011, s. 337-338.

61 Ş. Teoman Duralı, "Canlılar Bilimi ve Evrim Sorununun Teşrihi", *Sosyoloji Dergisi*, S. 22, 2011, s. 455-471.

İlk kez doğa denen krallığı düzenleme çabasına sahip, doğada gerçek ve tanımlanabilir ilişkiler olduğunu söyleyen ve bunları düzenlemek isteyen Aristoteles'ten beri tartışılagelen evrim, İslam-Bilim geleneğinde de mevzu edinilmiştir. Bilimsel bir iddia ve önerme olarak Darwin tarafından ortaya konulan evrim terimi, Darwin'in en önemli çalışması olan "Türlerin Kökeni" eserinin ilk baskısında yer almamıştır. Darwin, çalışmasının ilk baskılarında bu terime yer vermemiş daha sonraki baskılarında yer vermiştir. Söz konusu bu çalışma, Darwin'in Evrim Teorisi'ni ilk olarak açıkladığı çalışmadır. Darwin 'evrim' kavramını ilk olarak "İnsan'ın Soyu-1871" kitabından sonra 1872 yılında 'Türlerin Kökeni" eserinin altıncı (sonuncu) baskısında kullandı. Darwin'in bu çalışmasının adından da anlaşılacağı gibi, onun Evrim Teorisi'nin en önemli unsuru 'doğal seleksiyon'dur. En önemli mekânizması 'doğal seleksiyon' olan Darwinci Evrim Teorisi; bütün canlıların, geçmişte yaşamış 'ortak bir ata'dan/common ancestor' değişerek geldiklerini söyleyen ve onları 'ortak bir soy/common descent' yoluyla bağlayan bir teoridir.[62]

'Evrimsiz doğrudan yaratılışı' sadece 'ilk ortak ata'yla sınırlı tutan, diğer canlıların bu 'ortak ata'dan evrimleştiğini söyleyen Darwin gibi Darwinciler de ilk ortak atanın 'kendiliğinden türeme' yoluyla, cansız maddeden tesadüfen oluştuğuna ve bu canlı formdan diğer tüm canlıların evrimleştiğine inanırlar. Yani evrim, bu bakış açısına göre, kendiliğinden türeyen ilk canlının nesiller boyu farklılaşmasıdır.[63] Evrim Teorisi; doğa bilimlerinde spekülatif olarak tartışılırken siyaset, iktisat, içtimaiyat ve dinî alanda nüfuzu ve doğurduğu sonuçlar bakımından mevzu edinilmiştir. Biyolojik dönüşümün bir zaruret olduğuna değinen Darwin, canlıların belirli bir noktaya dek evrim geçirdikten sonra, doğal seleksiyon teorisine göre, daha

62 Caner Taslaman, *Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı*, (İstanbul: İstanbul Yayınevi, 2016), s. 104, 114.

63 *A.g.e.*, s. 105.

da gelişmeleri için bir zorunluluk olmamakla birlikte, ardışık çağlarda, yaşadıkları koşullardaki hafif değişmelerin etkisiyle yerlerinden olmamak için biraz değişiklik geçirmek zorunda olduğunu iddia etmekteydi.[64]

"Doğal seleksiyon" kavramıyla ideolojik ve hayatî bir işlev kazanan Evrim Teorisi hem sanayileşme sürecini yaşayan 19. yy.'dan etkilenmiş hem de bu asrı etkilemiş olan Evrim Teorisi, yalnızca canlılar/biyolojik sahada değil siyasal ve toplumsal sahada etkin olmuştur. Canlılar sahasındaki etkisinden daha çok siyasî ve sosyal düzlemde etkisiyle 19. ve 20. yy.'ı belirleyen Evrim Teorisi; bu asırlarda ideolojilere alet kılınmıştır. Yeniçağ dindışı Avrupa medeniyetinde boy vermiş ideolojilerin her birinde kullanılmıştır. Sermayecilik (Capitalisme) başta olmak üzere, gerek Milli toplumculuğa (Natonal socialisme) gerekse Ortakmülkcülüğe (Communisme) uygulanmıştır.[65]

Darwin'in ortaya koyduğu Evrim Teorisi'nin doğa bilim alanından daha çok siyaset, iktisat, askerî, içtimai ve dinî yaşam alanında etkin olmasının en önemli nedeni; yaşama kavgası, en güçlünün hayatta kalması, türlerin ayıklanması (zayıfın tasfiyesi) gibi unsurlar taşımasıdır. Bu unsurlarla acımasız bir dişliyi andıran kuram, yalnızca biyolojik olmakla kalmamış aynı zamanda beşerî düzlemde mekânistik bir karaktere bürünmüştür. Hem canlının kendi varlık alanında hem de canlılar arasında uyuşma veya uyuşmama esasına göre ya varlığını ikame etmesi ya da varlığının tasfiye olması söz konusudur. Bu sert çarklar düzeninde varlıklar ya yaşam hakkına sahip olur ya da böylesi bir iklimde kaybedip yok olup giderler. Böylelikle biyolojik evrim, mekânistik evrimle iç içe geçer. Lamark ve Darwin'de biyolojik anlam taşıyan evrim kavramı; zamanla H. Spencer, Te-

64 Charles Darwin, *Türlerin Kökeni*, çev. Öner Önalan, (Ankara: Onur Yayınları, 1976), s. 209.

65 Duralı, *Canlılar Bilimi ve Evrim Sorununun Teşrihi*, s. 470.

ilhard de Chardin ve H. Bergson gibi düşünürlerde cisimleri, canlıları, bu arada sosyo-biyolojik bir varlık olarak insanı da kucaklayan bir 'evrensel gelişme süreci'ni dile getiren bir kavram hâline gelmiştir.[66]

Evrim Teorisi, doğal bilim alanından toplum bilim alanına dolayısıyla biyolojik bir düzlemden mekânistik düzleme kaymıştır. 19. yy. İngiltere'sindeki felsefî, bilimsel, teolojik, politik, sosyolojik ortamdaki 'paradigma'dan etkilenerek ortaya konan Evrim Teorisi'nin toplumsal ve mekânistik bir içerik kazanması oldukça doğaldır. Düşünür veya bilim adamları, çağının etkilerini taşıyan bir tanık olmasından hareketle endüstri devrimi ile beraber 'ilerleme' fikrinin yaygın olduğu dönemde Darwin de bu süreçten etkilenmiştir. Sosyo-ekonomik ve teknik düzlemde var olan 'ilerlemeci evrim' fikri, felsefe alanında Schelling, Hegel ve Comte gibi filozofların felsefesindeki 'ilerlemeci evrim' görüşüyle birleşiyordu. Halktan düşünürlere kadar geniş bir kesimin zihninde var olan 'evrim' fikrinin kabul görmesi zor olmamıştır.[67]

18. ve 19. yy.'da yapılan bilimsel ve felsefî çalışmalar, insanların üzerinde Kilise'nin dolayısıyla Tanrı'nın etkisini azaltmış ve insanların sekülerleşmesini sağlamıştır. Oysa Endüstri Çağı'ndan önce insanlar, kutsalı ve tanrısal davranışı önemsiyor ve Tanrı gibi olmayı arzuluyorlardı. Dünyevi arzular ve ihtiyaçlardan arınarak 'ben'siz hâle gelmek, Hıristiyan bir mümin için kendi kendine yetmenin ve iyi olmanın son noktasıydı. Tanrı'nın acze uğramaz özelliğini yansıtan bir hayat yaşamak isteyen insanlar, olabildiğince "mükemmelleşme" amacında oldular. Tüm bu tekamül ve ilerleme iştiyakı içinde planında, Tanrı'ya yer vermeyen Darwin'in, kendi başına

66 Ş. Teoman Duralı, "Biyoloji Felsefesine Giriş Denemesi", *Felsefe Arkivi*, S. 23, 1981, s. 176.

67 Taslaman, *Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı*, s. 125.

evrimleşme dünyasında, tekamül içinde olan canlılar dünyasında kendi kendine en mükemmel organizma tasarlanıyor. Bir anlamda evrim, tanrısal bir modele sahipti.[68]

19. yy.'da sanayileşmiş, ticarî kapitalist ve sömürgeci ulus devletlerde varlık gösteren Evrim Teorisi, 20. yy.'da mekanik dünyada da etkisini göstermiştir. Hususiyetle 1. ve 2. Dünya Savaşlarının hem meydana gelişinde hem de sonuçlanmasında Evrim Teorisi'nin "doğal seleksiyon" ve "güçlünün ayakta kalması" unsurları etkin olmuştur. Daha güçlü silahlar, savaş gemileri ve uçakları yapma amacı taşınmış ve bu güçlü silahlarla bu savaşlarda yaklaşık 60 milyon insan ölmüştür. 21. yy.; başlangıç itibariyle yeni bir dönem ve evrimleşme sürecine tanıklık yapmaktadır. Bu evrimleşme süreci; genetik-sinirbilim, farmakolik ilaçlar, NBCI teknoloji ve YZ gibi unsurlara sahip trans-posthümanizm üzerinden olacak gibi görünmektedir. Bu bağlamda transhümanistler, köklerini doğa bilimlerdeki Darwinci paradigmadan (küçük oranda Galtonculuktan) alırlar. Darwin'in Evrim Teorisi; türlerin kökenini açıklamayı amaçlar, ancak bireyin değişen çevresel koşullara nasıl uyum sağladığını açıklamak için herhangi bir metodolojik çerçeve sağlamaz. Bununla birlikte transhümanizm, Darwin'in evrimsel biyoloji anlayışına kök salmış olsa da kişisel özgürlükler ve mutluluğun bireyci nosyonunu fazlasıyla karşılar. Evrimin raslantısallığına isyan eden transhümanizm, doğa kavramının altında yatan doğanın herhangi bir doğal normatif amaç ya da amaca sahip olduğu fikrini reddeden Maltusçu ve Darwinci doğa anlayışına dayanır. İnsanın gelecek kaderi olan kör evrimi reddederken insanın kökenleri olarak onu kabul eden transhümanizm, Maltusçuların ve Darwinistlerin nihilizmine nihilist bir cevaptır.[69]

68 Gökben Coşkun, (2010). *"Evrimcilerin "Üstün İnsan" Hayalleri"*, http://www.yaklasansaat.com/dunyamiz/canlilar/evrimcilerin_ustun_insan_hayalleri.asp. (Erişim: 31.08.2018).

69 Filip Bardzinski, "Transhumanism and Evolution, Considerations on Darwin, Lamarck and Transhumanism", *Ethics in Progres*, S. 2, 2014, s. 104-105.

Teknolojik Bir Müdahale Olarak Evrimin Hızlandırılma Süreci: Transhümanizm

21. yy.'ın bir gerçeği olsa da teorik ve pratik kökleri 19. ve 20. yy.'da bulunan transhümanizmin, Darwin ve Freud gibi bilim insanları teorik alt yapısını, sanayileşme ve teknolojikleşme gibi uygulamalar ise pratik alt yapısını oluşturmuştur. Hayatı ve insan türünü değiştirme gayesi içinde olan transhümanizm, Darwinci evrim anlayışından teorik destekler almıştır. Gerek Darwin'in gerekse Mendel'in çalışmaları, insanın genetik özelliklerini dönüştürme çalışmalarının başlamasına neden olmuştur. Transhümanizm, Darwinci biyolojik ve psikolojik evrim anlayışının etkisinde kalmıştır. İnsanı, biyolojik bedenden biyonik bedene doğru evrimleştirme veya dönüştürme sürecine tabi kılan transhümanizm; Darwinci çalışmaların geliştirilmiş hâli olan nöro-biyolojik, nörofizyolojik, genomik çalışmalardan etkilenmiş ve bilim, sanayileşme ve teknolojikleşme süreçlerinden de beslenerek Darwin'in biyolojik ve doğal evrim sürecinden farklı olarak yapay bir evrim sürecine tabi olmuştur.[70]

Evrim sürecinde insanın boyut değiştirerek kendiliğinden bir tekâmül süreci söz konusuyken transhümanizmde bilimsel ve teknik imkânlarla insanın NBIC vasıtalarıyla geliştirilme amacı vardır. Bostrom'a göre insanın nitelik ve yeteneklerini artırma arzusu, günümüzün fikri değildir. Kökleri; Gılgamış Destanı, antik cenaze törenleri, Gençlik Çeşmesi ve Felsefe Taşı arayışlarında bulunur. Ona göre insan, türünün doğası gereği yeni kapasiteler elde etme arzusuna sahiptir ve daima toplumsal, coğrafi ve zihinsel olarak kendi varlığının sınırlarını uzatmak için çabalar. Bu arzuyu çalışma ve eğitimle kendini geliştirerek fiziksel veya zihinsel sınırları aşmayla gerçekleştirir. Kişiler, kendilerini merkeze alarak aşmaya

70 Ahmet Dağ, *Transhümanizm: İnsanın ve Doğanın Dönüşümü*, (Ankara: Elis Yayınları, 2018), s. 112-113.

çalışır ve teknolojik müdahalelere gerek duymaz. Yalnızca ferdî kontrol ve benlik gelişim teknikleriyle zihinsel ve ruhsal insan doğası üzerinde odaklanmıştır.[71]

İnsanın kendini ve doğanın sınırlarını aşma çabası, modern bilim ve felsefe çalışmalarıyla pratiğe kavuşmuştur. Modern bilimin kurucusu F. Bacon, insanlığın doğaya galip gelmesi amacıyla sistematik bir görüş olan Aydınlanma Çağı'nın temelini atarken I. Newton, R. Descartes ve J. Locke vb. Aydınlanma çağı düşünürleri, günümüz moleküler biyologlarının birçoğuna ve genetik girişimcilerine ilham veren bir dünya görüşü kurdular. Her şeyin ölçüsü olarak gördükleri insan potansiyelinin sonsuz olduğunu savunan Rönesans gibi 2. Rönesans olarak görülen transhümanizmde de doğanın sınırlarını aşma ve insanı güçlendirme esastır. Her iki Rönesans türü de bu düşünceleri Hermetik geleneklerden almıştır. Bu bağlamda tarihini, ilk çağdan çok öncelere kadar götürebilecek olan transhümanizmin, dünya tarihinin kaydedebildiği kökeni, M.Ö. 3.000 yıllarında Antik Mısır'da yayılan bir öğretiye dayanmaktadır.[72]

Bir tekâmül süreci olan transhümanizm, beyin, zihin ve beden olarak doğal biyolojiye dayanan biyolojik olan insanı, gelecekte sentetik biyoloji ve bilgisayar teknolojileriyle daha da geliştirme amacındadır. Sentetik biyolojiyle insana, yorgunluk olmaksızın daha uzun süre koşma kabiliyeti kazandırılabilir ve kanserojen maddelere karşı daha dayanıklı hücreler geliştirilebilir. Beyine enjekte edilecek mikroskobik robotlar (nanitler) yoluyla veya bizzat beyin hücreleri moleküler düzeyde programlanarak insan beyni, süper bilgisayara dönüştürülebilir ve süper zekî insanlar yaratılabilir. Transhümanist N. Vita-More'a göre transhümanizmin amacı; insan vücudunu makinelerle değiştirmek ya da insan beynini bilgisayara

71 Bardzinski, *Transhumanism and Evolution*, s. 104.

72 Coşkun, *Evrimcilerin "Üstün İnsan" Hayalleri.*

veya robotlara yüklemek değil, uzun ömürlü, üstün zekâlı ve üstün güçlere sahip süper sağlıklı insanlar yaratmaktır. Aşkın insan/posthuman; normal insandan daha zekî olacak, tıpkı canlı bir süper bilgisayar gibi. Mesele; salt zekî olmak değil, insanî değerleri kaybetmeden süper zekî olmaktır. Aşkın insan/posthuman yetiştirmeyi yapay insan yaratmakla karıştırmamak gerekir. Aşkın insan yetiştirmek için sentetik biyolojiyi ve biyonik sistemleri kullanmak, insanı insanlıktan çıkaracağı anlamına gelmez.[73] Geçiş insanı anlamına gelen ve bilimsel terminolojiye göre bir tür ara form olan transhuman, normal insanın üstinsan/posthuman boyutuna geçmesi için evrimin ilk basamağıdır. Bu bağlamda M. Esfandiary, transhuman'ı; "yeni evrimleşen varlıkların ilk tezahürü" olarak tanımlar.[74]

150.000 yıldır *homo-sapiens*'lerin ilk ortaya çıkışından beri insanlığın çok değişim geçirmediği ve bu evrimsel eylemsizliğin biohacking[75] ve transhümanist projelerin ortaya çıkışıyla üstesinden gelinebileceği iddia edilir. Bu transhümanist süreçte, insanın zihinsel ve fiziksel becerilerinin insan-bilgisayar arayüzün/interfakt oluşturulmasıyla artırılabileceği düşünülmektedir. Bu tür evrim sürecinden sonra ortak bir atanın olması söz konusudur. Fakat fenotipik ve genetik özellikleri bakımından artık büyük ölçüde farklıdır. İnsanlığı biyolojik evrimsel sistemlerin dışında yeniden ele alan Homeostatik Özellik Kümesi teorisine göre robotlar, doğal gruplar sıfatıyla değerlendirme görebilir.[76]

---

73 Kozan Demircan, (2016). "Aşkın İnsan Üstün İnsana Karşı", https://khosann.com/askin-insan-ustun-insana-karsi/, (Er. Tar. 25.08.2018).

74 Coşkun, *Evrimcilerin "Üstün İnsan" Hayalleri.*

75 *Biohacking: vücudun biyolojisini "yönetmek" ve en iyi şekilde hissetmek için yaşam biçimin değişiklikler yapma sürecidir.*

76 Ayşegül Şenyiğit, (2017). "Transhümanizm, Türümüzü Değil Sadece Evrim Algılayışımızı Tehdit Ediyor", https://evrimagaci.org/transhumanizm-turumuzu-degil-sadece-evrimi-algilayisimizi-tehdit-ediyor-4969, (Er. Tar. 27.08.2018).

Evrim Teorisi ve metaforlarından beslenen transhümanistlerin çoğu, değişim ve doğal seleksiyondan daha çok türü, yetenekleri ve ilhamlarına bağlı bir bileşim olarak görürler. Evrimci ilerlemenin sınırlarını ve insan gelişiminin üzerinde evrimin dayattığı sınırları aşmak isteyen transhümanistler vardır. Transhümanizmle, yaşlanma sürecinin bilimsel müdahalelerle askıya alınabileceği ve tersine çevrilebileceği iddia ediliyor. Bilgisayar nöral-arayüzlerin ve genetik güçlendirmelerin bileşimi, diğer teknolojilerin insan kapasitesi ve davranışı üzerindeki etkisi, hafızayı güçlendirme ilaçları ve biomühendislik protezler vs. insan türünün evrimini geliştirmeyi yönetme yeteneğini ortaya koyar.[77]

J. Habermas, "İnsanın geleceği, biyo-teknolojik vasıtalarla biçimlendirilebilir mi?" tartışmasına dâhil olarak genetik mühendisliğinin "model insan" üretme alanına büyük kaynaklar aktarıldığını söyler. 10 yılda değilse bile 50 yıl içinde 'istenen modelde' insan üretimi olabileceğini, devletine itaat eden "süper hizmetçiler" yaratılarak Platon'un idealinin 21. yy.'da gerçekleşebileceğini iddia eder. Ona göre biyolojik müdahaleyle faşist devletlerin/biyo-faşizm bile hayal edemediği bir düzen kurulabilir.[78]

Genetik bilimle, DNA çeşitliliği bir araya getirilebilirse var olagelmiş insandan çok daha yüksek nitelikte zekâya sahip insan var edilebilir. Neticede fiziksel ve bilişsel olarak kusursuz sayılabilecek insanların üremesi sağlanabilir. Yalnızca genetik müdahaleyle değil YZ yoluyla da insanın bilişsel ve fiziksel yetileri geliştirilebilir. Bu bağlamda transhümanizm, insanın mevcut kapasitesini bio-genetik yöntemler ve teknoloji ile yükseltme amacındadır. YZ ile teknolojik tekillik evresi oluşacağı ve bu evrede YZ'ya sahip biyolojik insanların yaşayacağı ön görülmektedir. Genetik bilim, nöroloji, robotik, nano-teknoloji ve YZ'nın birlikteliğinde doğal seleksiyon

77 Andrew Askland, "The Misnomer of Transhumanism as Directed Evolution", *International Journal of Emerging Technologies and Society*, S. 9, 2011, s. 72.

78 Coşkun, *Evrimcilerin "Üstün İnsan" Hayalleri.*

dayatmalarının yerini teknolojik seleksiyon dayatmalarının alması muhtemeldir.[79]

İnsanın dönüşümünü amaçlayan transhümanizm dikkate alındığında psiko-parmatik ilaçların kullanımı, gen mühendisliği, moleküler nano-teknoloji ve YZ, hayatın yeni koşullarına uyumu sağlar. İnsan, bireysel olarak yeni humonoid türlerin ortaya çıkmasına yol açacak tarzda fiziksel ve zihinsel kapasiteleri artırmak için modifiye edilebilir. Homo-sapiens ırkının değiştirilmesi, transhümanistlerin önermesi bireylerin kişiliksizleşmesine yol açar. Humonoid türler, bio-orglar olur ve bu türlerin mevcut insan ırkıyla yer değiştireceği öngörülmektedir. Homo-sapiens'ten biyo-orglara geçiş yapılan süreçte insanlık, zaman içinde yeni değerler ve ilkelerle yeni kültür yaratacaktır. İnsan türleri, daima fiziksel ve zihinsel durumunu geliştirmenin yollarını araştırmış fakat trans-posthümanizm; yalnızca fiziksel durumu geliştirmek için gerekli silahlar sağlamayıp bununla beraber hayatı uzatma (ölümsüzlük), yaşlanma sürecinden kaçınma, duyguları kontrol etme, klonlama ve zihin yüklemeyle çoğullaştırma yoluyla güçlenmek ister. İnsan sınırları gibi dünyevi olanın ötesine gider ve insan olmayan robotlardan oluşan bir yenidünyayı destekleyen transhümanist görüş, yeni totaliter bir çağa dönüşmeye yol açabilir.[80]

Genetik mühendisliğinin gelişimi ve güvenliği olduktan sonra gelecek nesilleri daha güçlü, akıllı ve hastalığa karşı dirençli hâle getirmek için insan DNA'sını değiştirmenin bilgisine ulaşılacak ve daha sonraki nesillerin tasarlanmasını sağlayacak yeni bir evrim sürecine girilecektir. Bu bağlamda transhümanizm, evrimciliğe atfen mevcut insandan farklı olan ikinci bir formu doğurma çabası içindedir. Darwinci evrim anlayışta olduğu gibi transhümanist süreçte de insan tamamıyla

79 Max More, "Transhümanizm ve İnsanlığın Yeni Çağı", https://www.mmo.org.tr/istanbul/haber/transhumanizm-ve-insanligin-yeni-cagi, (Er. Tar. 18.08.2018).

80 Terec, *About the Evolution of the Human Species*, s. 69-73.

devreden çıkmamaktadır. Doğal seleksiyon, biyoloji temelli evrimci teoriler için önemli bir mekânizma olarak kabul edilmiştir. Evrim sürecinde insan, hayatta kalmak için uyum gösterirken transhümanist süreçte tamamıyla doğaya hâkim olmak için ve sınırlarını aşmak için insan türü yeniden yapılandırılmaktadır. Bu değiştirme ve yapılandırma yavaş da olsa gelecekte tamamlanmaya çalışılmaktadır. Kendiliğinden evrim yoluyla değil de yöneltme yoluyla gerçekleştirilmeye çalışılan transhümanist evrim, farklı mutasyon durumlarını ve sorunlarını doğuracak görünmektedir.

Neandertal'i geride bırakan homo-sapiens, bir önceki alt varlığa ağır ve kirli işlerini yaptırmazken transhümanist süreçte posthuman sürece evrilmeye çalışan transhuman, kirli işlerini yaptıracak bir alt türü olacak olan homo-sapiens'e ihtiyaç duyacak gibi görünüyor. İnsan, bir yandan homo-sibernetikus sürecine evriltilirken bir yandan da insan ve hayvan genleri harmanlanarak "insan-altı varlıklar" oluşturma çalışmaları yapılmaktadır. Bio-nano teknolojinin vasıtalarıyla yaşlanmayan, hastalanmayan ve daha zekî *transhumanlar* tasarlanmaktadır. Bir anlamda insanı, tanrılaşma sürecine taşımak ve tanrıcılık oynamak isteyen güçlerin olduğu transhümanist süreçte çoğu kişinin alt insan veya köle olacağı bir düzen olacaktır. Şimdiden transhümanist çevreler, karşıtlarına *amishlere* atıfla *"humanish"* demektedirler.

Transhümanist Süreçte Eşitsizliğe Bir Tehdit Olarak Öjeni

20. yy.'ın başlarında, "uygun olmayan" olarak nitelendirilenlerin doğumunu önleyerek daha iyi bir insan ırkı yaratmaya çalışan bir hareket olan *öjeni*, kelimenin tam anlamıyla "iyi doğum" anlamına gelir ve insan gen havuzunu "iyileştirmeyi" amaçlar.[81]

81 R. Taylor, (2012). *Transhumanism's Roots in Eugenics*, http://www. catholic-lane.com/transhumanisms-roots-in-eugenics/, (Er. Tar. 15.08.2017).

Yahudi geleneği ve tarihi tecrübesi bağlamında Yahudiler, tikel olarak insan bedeninin gelişmesiyle ilgilenmiş ve öjeniyi bilime sokmuşlardır. Yahudiliğin seküler çeşitlerinde -özellikle siyonizmde- öjenikler, bedensel durumu geliştirmek için aletlerin geliştirilmesini desteklemişlerdir.[82]

Felsefî olarak öjeninin temelleri, Platon'un "Devlet" adlı eserinde bulunur. Güçlü bir devlet ve mükemmel toplum tasarımı amaçlayan Platon, sağlıklı ve güçlü neslin ortaya çıkarılması için manipüle edilmiş bir evrimleşmeyi savunur. Toplum için yararlı olan evlilikleri kutsal sayan Platon, toplum için yararlı olanın da gen olarak en iyilerle en iyileri çiftleştirmek gerektiğini düşünür. Aksi takdirde tıpkı kuşların ve köpeklerin cinsleri bozulacağı gibi insanlar için de aynı durumun geçerli olduğunu söyler. Ona göre her iki cinsin de (bekçiler sınıfının erkek ve kadınlarının) en iyilerinin en fazla, en kötülerinin de en az çiftleşmeleri gerekir. En kötülerinin değil en iyilerinin çocukları büyütülmeli ki, sürünün cinsi bozulmasın... Üstünlere üremeleri için imkânlar verip zayıflara sınırlamalar getiren filozof, üstün soy yetiştirme amacı taşımıştır. Bilimsel anlamda modern öjeninin temellerinin Platon'un düşüncelerinde bulunduğu söylenebilir.[83]

Bilimsel yaklaşım ve terim olarak ilk Galton tarafından kullanılan öjeni teriminin temelleri hem C. Darwin hem de G. Mendel'in doktrinlerinde bulunmaktadır. İlk genetik bilimcilerden sayılan bilim adamlarından biri olan Francis Galton, bilimsel anlamda öjeniyi keşfeden ilk bilimcidir. O, fikirlerini kuzeni Charles Darwin'in doktrinine ve genetik biliminin kurucusu olan Mendel'in verilerine dayandırıyordu. Doğal

82 N. Samuelson, ve Hava Tirosh-Samuelson, "Jewish Perspectives on Transhumanism", Eds. Hava Tirosh-Samuelson ve Kenneth L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, (Frankfurt: Peter Lang, 2005), s. 127.

83 Platon, *Devlet*, çev. Sabahattin Eyüpoğlu- M. Ali Cimcöz, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2008), s. 162-163.

seleksiyon üzerine temellenmiş olan öjeni her ne kadar 1883'te C. Darwin'in kuzeni F. Galton tarafından kuramsallaştırılmış olsa da kökenleri itibariyle içerik olarak Darwin kuramında mevcuttur. K. Ludmerer'e göre öjeniye olan ilginin nedeni, Darwin ve kuramıdır. Üstelik Galton'un fikirleri de kuzeni C. Darwin'in kuramına dayanmaktadır.[84]

20. yy.'da DNA'nın sırları çözülmeye başlanmış sonrasında anne karnında bebeklere müdahale edip sağlıklı embriyolar geliştirme sürecine girilmiştir. Son 30 yıldır yapılan biyo-teknolojik ve genetik bilimde yapılan çalışmalar öjeninin sınırlarını genişletmiştir. Bitki ve hayvanların genlerinin değiştirilmesi yanında İnsan Genom Projesi çalışmaları, insanın güçlendirilmesi ve hâliyle insanların birbirinden üstün ya da aşağı olarak farklı olması sonucunu doğuracaktır. 19. yy.'da bilimsel olarak yapılanan öjeni, bio-nano-tıp teknolojisinin gelişmesiyle farklı ve etkin bir sürece girmiş bulunmaktadır. 21. yy.'da öjeninin varlık bulması ve etkin olması transhümanizm üzerinden olacak gibi görünüyor. Transhümanist süreçte insanın kendi doğasını yapay müdahalelerle dönüştürmesi hem kendi arasında birbirlerini hem de kendi türünü alt etme anlamında bir öjeni durumunun ortaya çıkması muhtemeldir.

Neo-Darwincilik veya Post-Darwincilik olan transhümanizmin insanı, transhuman'dan posthuman'a geçişi içeren bir evrim süreci yaşar. Yapay müdahalelerle doğası değişen insanlığın modern bir seleksiyon türü olan öjenik durumlarla karşılaşma ihtimali vardır. Klasik anlamda toplumda en iyilerin seçilmesi demek olan öjeni, seçilenlerin veya talihlilerin en iyi ve en mükemmel hâle getirilmesidir. Böylesi bir durum daha sert bir kast sistemini doğuracaktır. Bu hâliyle öjeni, trans-posthümanizmin önemli bir unsurudur.

Transhümanizmi öjeninin modern formu olarak niteleyen bazıları, liberal versiyona karşıt olarak sterilleşme, kürtaj ve cinayetten daha çok bireysel tohum ve gen terapisi yoluyla

84 Dağ, *Transhümanizm*, s. 115.

genetiğin iyileştireceğini savundular. En modern öncülerinden olan Haldane, *Daedalus-1923* insanların kendi genetik özelliklerini belirleyebileceğini ileri sürdü[85] Agar, çoğulculuğa saygılı olan liberal öjeniyi mümkün görmüştür.[86] Liberal bir hesapla geliştirilmiş olan öjeniklerin varsayılan restorasyonu, Darwinci araçlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir: Transhümanistlerin elde etmek istedikleri şeyler; genetik kaynaklı hastalıkların ortadan kaldırılması, insan ömrünü uzatmak ve verimli nesillere sahip olmaktır. Transhümanistlerin amacı, Mozart ve Einsteinların olduğu bir toplumu inşa etmek değil bu yetenekleri (ya da fiziksel, zihinsel ve bilişsel kapasiteleri) herkese açık hâle getirmektir. Geliştirilmiş bir kişi "zafer için programlanmış" değildir; hâlâ herhangi bir yeteneği veya yetenek geliştirmemeyi ve vasat bir yaşam sürdürmeyi seçebilir. Darwinist evrimin özünde "türlerin evrimi" kavramı yer alırken, transhümanistler bireylere hem özne hem de geliştirme nesnesi olarak vurgu yaparlar. İnsanlıktan kurtuluş, evrimsel bir gerekliliktir. Bu durum, insanlığın kendi biyolojik evrimini yönlendirerek uyumluluğunu daha da arttırır gibi görünmektedir.[87]

Öjeni sayesinde yalnızca neslin ıslahı sağlanmayıp nüfus artışının fizyolojik reaksiyonları bile azaltılabilir. Biyolojik evrimle insan, muhtemelen hamilelik süresini ve ergenlik zamanını azaltabilir. Teknolojik gelişmelerden doğan bu türün daha radikal sonuçları olabilir. Yüklenmiş popülasyonda nüfusun büyümesi hızla katlanabilir, yakın zamanda iki katına çıkabilir. Evrimci ve teknolojik gelişmeler, engelleyici faktörleri kaldırırsa nüfus artış hızları ekonomik büyümeyi hızlıca aşabilir.[88]

---

85 J.J. Hughes, "The Politics of Transhumanism and the Techno-Millennial Imagination, 1626–2030", *Zygon Journal of Religion&Science*, C. 47, S. 4, 2012, s. 761.

86 Coeckelberg, *Human Being@Risk Enhancement*, s. 20.

87 Bardzinski, *Transhumanism and Evolution*, s. 105-108.

88 Nick Bostrom, (2004). "The Future of Human Evolution", https://nickbostrom.com/fut/evolution.pdf, (Er. Tar. 11.08.2018).

Öjeninin Hitler örneğinde olduğu gibi hem kaba ve mekanik olanı hem de sofistik, bilimsel ve teknolojik olanı insanlık için imkânlar sunmaktan daha çok zaâflar içermektedir. Milliyetçi ve dinci bir devlet inşa eden ve itikat olarak kendilerinin diğer insanlardan üstün olduğuna inanan Yahudiler için öjeni her zaman önem arz etmiştir. Öjenik çalışmalar, İsrail Devleti ve Yahudi bilim adamları tarafından moleküler biyoloji bağlamında yapılmıştır. 1950'lerden beri İsrail Devleti'nde gelişen moleküler biyoloji disiplini, çağdaş İsrail siyaset hayatına uygulandı. İsrail Devleti'nin oluşumunda Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan gelen Yahudi göçmenlerin ülkeye girişi medikal tercih kriterini tartışmalı hâle getirmiştir. 1953'te DNA'nın keşfi ve moleküler genetiğin daha kesin metotlarının ortaya çıkışından sonra yeni çalışmaların üretilmesinin amacı yalnızca Yahudi genetik materyalinin dağılımını tanımlamak değil Yahudi tarihini yeniden yapılandırabilmek ve coğrafyasını yaymak içindir. Yahudilik, insanın sınırlılığına maruz kalan transhümanizm vizyonu üzerinde tartışmalı yaklaşımlar sunar.[89]

Sonuç

Cisme veya maddeye kavuşmamış olan düşünceler, tehlike yaratmaz. Fakat maddeye bürünmüş fikirlerin hele risk ve tehlikeler içeriyorsa zarar vermesi çok doğaldır. Taşı yuvarlayıp tekerlek yapmak insanın işini kolaylaştırırken taşı yontup bıçak hâline getirmek insanın bıçak vasıtasıyla katilleşmesine yol açmıştır. Uçan bir tayyare yapmak insan için fantastik, eğlendirici ve kolaylaştırıcı olmuştur. Fakat aynı tayyareye silahlar yüklendiğinde kitlesel kıyımlar meydana gelmiştir. Darwin'in bilimsel bir kuram olarak ortaya koyduğu evrim nazariyesinin kendi hâlinde zararlı olduğu ifade edilemez. Fakat bu evrimin NBIC teknolojiyle bileşiminin insanlık için ciddi sakınca ve tehlikeleri doğurması muhtemeldir. Geneti-

89 Samuelson ve Hava, *Jewish Perspectives on Transhumanism*, s. 115-116.

ği değiştirilmiş ve güçlendirilmiş, zekâsı artırılmış ve biyonik unsurlar eklenmiş insan yetmediği gibi silikona düşünme yeteneği verilerek YZ'lı uygulamaların var olduğu bir dünyanın imkânları olduğu kadar zaâfları da olacaktır.

Transhümanist süreçte evrim, bilimsel ve bio-nano-teknolojik yaklaşımlardan da faydalanarak farklı bir sürece dâhil olacak görünüyor. Daha sofistik ve gelişmiş teknolojik yaklaşımlar, insanın evrim sürecini daha da hızlandıracaktır. Sınırsız ve kutsallıktan arındırılmış olan transhümanist süreçte insanın kapasitesinin artırılması iyimserliklere neden olmaktadır. Fakat güç edinme mücadelesi içinde olan şirketlerin ve devletlerin var olduğu bir dünyada insanlığın hayır ve iyiliğini sağlayacak neticelerle karşılaşmak kolay görünmüyor. Darwin'in bilim anlayışında çok masum duran evrim anlayışı, transhümanist süreçte insanlık için çok ciddi tehlikeler doğurabilir. Çünkü doğaya ve insan fıtratına yapılan müdahaleler ciddi sorunlar doğurmaktadır. Transhümanist düşünürlerinin birçoğunun evrimci olması ve Evrim Teorisinden bilimsel destekler alması, gelecekte evrimsel boyutları olması transhümanizmin evrimsel fütürizm içerik taşımasına yol açacak görünüyor. Şimdiye kadar şişede duran ve etkisini göstermeyen evrim, transhümanist süreçle birlikte şişeden çıkacak gibi görünüyor. Duralı'nın dile getirdiği aşağıdaki cümlelerde potansiyel sakıncalar bulunduran evrim, transhümanist süreçte insanlık için ciddi tehlikeler oluşturabilir.

> Evrim, aynı zamanda tehlikeli bir alandır. Atom gibi bir şey. Atomla hem enerji üretiyorsunuz, enerji ihtiyacınızı karşılıyorsunuz hem de milyonlarca insanın hayatına mal olabilecek bombaları imal edebiliyorsunuz. Evrim de buna benzer. Hatta ondan da tehlikelidir. Çünkü evrim, dar bilim çerçevesinin dışına taşınmağa yatkındır.[90]

90 Duralı, *Canlılar Bilimi ve Evrim Sorununun Teşrihi*, s. 470.

Bitki ve hayvanların genetiğinin değiştirilmesi veya insanın kapasitesinin artırılması ve sınırlarından kurtarılması insanlık için ciddi sıkıntılar oluşturabilir. Bu bağlamda etik önlemler alınmalıdır ve alınan bu önlemlerin bireysel düzlemde olması yeterli değil devletler bağlamında olması gerekir.

CİNSİYETSİZLEŞTİRME VE LGBT BAĞLAMINDA TRANSGENDERİZM VE TRANSHÜMANİZM

Post-endüstriyel dönem ve toplumda tarım ve ağır sanayide meydana gelen ilerleme; iş yeri ve ailede kadına imkânlar sağlamış böylelikle toplumda post-cinsiyetçilik sürecine girilmiştir.[91] Sanayi sonrası üretim, doğum kontrolü ve kürtaj, işte ve ailede toplumsal cinsiyete dayalı sosyal rollerin gerekçesini ortadan kaldırarak kadınlara yönelik ataerkil baskı yükünü azaltmıştır.[92] 20. yy.'da, evliliğin doğası modern öncesi döneme göre değişmiştir. Evlilikte önceden varolan kadın-erkek ilişkilerine, siyasal, sosyo-ekonomik haklar ve kişisel meşruiyete dayanan cinsellik örgütlenmesinde olan *tekillik* kaybolmuştur. Bu yeni evlilik konseptinin bir sonucu da hemcinslerin ilişkisinin tanınması talebidir. Gerek bu talep gerekse teknoloji ve biyo-tıp arasındaki münasebet 21. yy.'ın başında posthümanist ve transhümanist tartışmaların, insan bedeninin sınırlarını aşmaya eğilimli teknolojilerin kullanılmasıyla toplumsal cinsiyetin aşılmasına hitap etmeye başlamasına yol açmıştır.[93]

İnsanlığın yeniden tasavvuru amacında olan transhümanizme göre insanlığın ortak geleceğini sağlayacak ve gelişen kültürle uzlaşacak üç tümel bileşen; YZ, insanın geliştirilmesi ve transseksüellik fenomenleridir. Bu dönüştürücü gelişmelerin etkileme araçları; tamamen teknik ve üremeden, hastalık ve

91 Dvorsky ve Hughes, *Postgenderism: Beyond the Gender Binary*, s. 8.

92 *A.g.e.*, s. 2.

93 Bknz. *a.g.e.*, s. 7-8.

ölümden ve bedenin kendisinden kurtulmadır.[94] Bedensel teknolojik nakille insanın mevcut durumun ötesine geçebilmeyi ifade eden transhümanist süreçte protez ve implant gibi tıbbi araçlarla vücut büyütme tercih edilebilecek hâle gelecektir. Teknofoli ve eskatolojik amaçlarıyla kendini diğer özgürlük hareketlerinden ayıran transhümanizm, aşkınlaşmanın Tanrı'ya olan inançla değil eskatolojik amaçlarla olacağına inanır. Bilgisayar teknolojisinin hızlı ilerlemesiyle zihnimizin daha sağlam bir donanıma yüklenebileceğini umarlar.[95] Transhümanizmin savunucuları, bilim ve teknolojinin imkânıyla bedeni değiştirmeyi, onu kontrol etmeyi ve değiştirmeyi de amaçlarlar. Radikal teknolojilerin dönüştürdüğü türler olarak bir diğerinin konumunu elde etmeye çalışmaktalar. Transhümanist perspektif, insanların zihin ve bedenlerinin ayrı olduğunda ısrar eder ve birinin diğerine ihtiyaç duymadığını söyler. Aynı trashümanist projenin parçası olarak ortaya çıkan biyo-teknoloji, teknoloji ve sosyal adalet gibi farklı hareketler, insanı bedeninin sınırlarından kurtarma amacındadırlar.[96] Yalnızca bedenin sınırlamalarından kurtarma amacında olmayıp bedenin kusurlarını veya belirlenimlerini aşma amacında bulunulur.

Batı'da 20. yy.'da cerrahi ve pediatrik tıp ve kozmetik cerrahinin yükselişiyle çoğu ebevyne anormal cinsel organlarla yeni doğan çocuklarının birinin veya diğerinin normatif versiyonuna cinsel organlarının ayarlanması tavsiye edildi. Yalnızca bedenin güçlendirilmesini değil aynı zamanda bedenin değişi-

94 Rod Dreher, (2018). "Transgenderism as Transhumanism", https://www.theamericanconservative.com/dreher/transgenderism-as-transhumanism/, (Er. Tar.: 04.10.2019).

95 Sean Haylock, (2017), "Sexual Liberation and the Emergence of Transhumanism", https://www.crisismagazine.com/2017/sexual-liberation-emergence-transhumanism, (Er. Tar.: 12.10.2019).

96 Zoltan Istvan, (2015). "The Future of the LGBT Movement May Involve Transhumanism", https://www.huffpost.com/entry/the-future-of-the-lgbt-movement-may-involve transhumanism_b_7657388, (Er. Tar.: 27.09.2019).

mini ve onun üzerinde kontrolün olmasını sağlayan teknolojiler, doğurganlığı kontrol ederek kadının biseksüel olmasına ve iş yerinde erkekle eşit olmasına katkı sağlar. Bu bağlamda Singer, insan doğasının çatışma ve rekabete neden olan yönlerini tanımlamak ve değiştirmek için yeni genetik ve nörolojik bilimleri kullanmamız gerektiğini savunur.[97] Bu bağlamda post-genderizm/cinsiyetçilik, önceden sosyal ve siyasal araçlarla cinsiyetçiliğin aşılmasını önerirken şimdi bu durumun teknolojik araçlarla tamamlanmakta olduğunu ifade eder.

Zizek; transgenderizmi sürdüren sosyal ilişki tasavvurunun sosyal, siyasî ve kültürel hareket olan post-genderizmin cinsiyetin biyo-teknoloji ve üreme teknolojilerindeki son ilerlemelerle terk edilebileceğini ve sabit cinsiyet rollerinin sosyal, duygusal ve bilişsel neticelerinin insanların tam özgürleşmesine engel olduğu -bilimsel ve etik zemini olan- iddiasında bulunduğunu ve cinsiyet yoluyla üremenin saf dışı edildiği bir zeminin sosyal ve kültürel olarak yeni imkânların doğacağını iddia eder.[98] Transhümanist Z. Istvan, önümüzdeki 25 yılda insanoğlunun son 100 bin yılda geçirdiği evrimden daha büyük evrim geçireceğini ve yapay kalplerin gerçek kalplerden daha iyi olacağını, beyin implantları sayesinde telepatinin iletişimin önemli bir formu olacağını iddia eder. Ona göre mevcut veya müstakbel teknolojilerle erkekler, implant edilmiş rahim ile doğum yapabilir.[99]

Feministler, bütün kadın ütopyalarını yaratmalarına izin vermemekle birlikte, üreme teknolojilerinin kadınlara kendi biyolojileri üzerinde kontrol sağladığını ve potansiyel olarak onları çocuk sahibi olma zorunluluğundan kurtardığını iddia etmişlerdir. Bu bağlamda S. Firestone, yapay rahim

97 Dvorsky ve Hughes, *Postgenderism: Beyond the Gender Binary*, s. 9, 4-5.

98 Slavoj Zizek, (2016), "The Sexual is Political", http://thephilosophicalsalon.com/the-sexual-is-political/, (Er. Tar.: 07.10.2019).

99 Istvan, *The Future of the LGBT Movement May Involve Transhumanism.*

teknolojisiyle kadının çocuk doğurma zorunluluğundan kurtulacağını ve böylelikle ataerkilliğin altının oyulacağını söyler. Doku klonlama ve genetik mühendisliğinin mükemmelleştirilmesiyle gelecek 20 yıl içinde transseksüeller için yeni, tamamen işlevsel göğüsler ve cinsel organlar üretilebilecektir. Gey ve lezbiyen çiftler, biyolojik çocuklar yapmak için germ plazmasını birleştirmesine müsaade edecekler ve bu bireyler kendilerini klonlayabileceklerdir. Ebeveynin üç veya daha fazla çocuk yapması germ plazmasına katkıda bulunacaktır. Doku mühendisliği ve somatik gen terapileri, daha az acı verici ve daha eksiksiz bir cinsiyet ataması vaat etmekte, cinsiyet tayinleri ve ameliyat insanların biyolojik cinsiyetini aşmasını sağlamaktadır.[100]

Post-cinsiyetçiler; cinsiyetin insan potansiyeli üzerinde keyfi ve gereksiz bir sınırlama olduğunu ve sosyal ve kültürel evrimin bir sonucu olarak insan türlerinde istemsiz biyolojik ve psikolojik cinsiyetleşmenin nöroteknoloji, biyo-teknoloji ve yardımcı üreme teknolojileri uygulamalarının yardımıyla ortadan kaldırılmasını öngörüyorlar. Böylelikle daha fazla biyolojik akışkanlık ve psikolojik androjenlikle hem erkek hem de kadının kişisel özelliklerinin araştırılmasına müsaade edilecektir. Etholojik ve sosyo-biyolojik çalışmalar, hem erkek hem de kadınların primat ve memeli kuzenleri gibi genetik olarak çoklu partner eğiliminde olduğunu gösterir.[101] Ruhsal varlığın hem erkek hem de dişi özellikleri taşıyan androjendir. Ve androjenliğin, sıradan cinsiyetli yaşamdan ruhsal olarak daha üstün görülmesi muhtemeldir. *New Age* ve *transpersonal psikoloji* hareketleri tarafından benimsenen androjenlik, önceden var olan kültürel ve dinî fikirlerle cinsiyetin manevi aşkınlığı konusunda eritilmiştir.[102]

---

100 Dvorsky ve Hughes, *Postgenderism: Beyond the Gender Binary*, s. 9-10.

101 *A.g.e.*, s. 2, 8.

102 *A.g.e.*, s. 5.

Post-cinsiyetçilik; hem toplumsal cinsiyet özgürlüğünü hem toplumsal reform hem de biyo-teknoloji gerektireceğini iddia ederek özcülüğü ve sosyal yapıyı aşar. Cinsiyet rollerinde, üçüncü cinsiyet rollerinin varlığı da dâhil olmak üzere, tarihsel ve antropolojik çeşitlilik zenginliğine rağmen, cinsiyetsiz bir toplumun kanıtı yoktur. Toplumsal cinsiyetten bağımsız toplumlar yaratma konusundaki çağdaş çabalar, biyolojik cinsiyetin sınırlarına da ulaşmış durumdadır.[103] Teknolojik ilerleme; cinsiyet farklılıklarını eritiyor, biyolojik cinsiyeti bulanıklaştırıyor ve erozyona uğratıyor. Beynin cinsiyeti ve ikili toplumsal roller, bireylerin tüm insanî potansiyel ve deneyimlerini doğuştan cinsiyetlerine bağlı kalmaksızın ortaya çıkan teknolojilerle gerçekleştirebilecekler. İnsanlığın, post-cinsiyetçi geleceğindeki bedenler ve kişilikler; artık kısıtlanmayacak ve cinsiyetçi nitelikler tarafından sınırlandırılmış ancak çeşitli kendini ifade etme zemininde kullanımlarıyla zenginleştirilmiştir.[104] Transgender ideoloji, transhümanist kabule doğru temel devamın bileşimidir. Bedenden daha çok zihin olduğunu söyleyen ve kadın ve erkeği cinsel eşeylik/dimorphism olarak yeniden tanımlamayan transseksüellik savunucuları, Kartezyenci zihin-beden bağlamında zihnin, bedeni belirleyebileceği, kişisel öznelliğin hâkim olabileceği iddiasında bulunurlar.[105]

Transhümanizm; insanın bedene ilişkin tutumunu ustalıkla dönüştürme projesidir. Beden; kaba madde olarak muamele görülen ve özgür bireysel tercihleri karşılayan kaynaktır. Keyfi irademizin gerçekleşmesini sağlayacak olan teknolojik yenilikler, doğal kısıtlamaları aşacak imkân olarak görülür. İnsanlıktan çıkmanın araçlarını inşa etmek isteyen transhümanistler, insanın değersiz olduğunu düşünmezler. İnsanların bilgisayarların müjdelediği post-human geleceğe ulaşıldığında

103 *A.g.e.*, s. 2, 13.

104 *A.g.e.*, s. 1.

105 Winkler, *What's in a Label? Transhumanism and the "LGBT+" Acronym.*

değer taşıyabileceğini düşünürler. İnsanlar, insanlıklarını iyileştirmeyi arzu ettiği müddetçe değerli ve ilgi çekicidirler. Onlara göre zihinleri, bedenlerin dayattığı sınırlardan kurtarmak gerekir. Kartezyanizm, transhümanizm ve cinsel özgürlük arasında karşılıklı tanınabilir. Bu yaklaşımda beden öznenin mülküdür ve cinsel özgürlük, öznenin sahip olduğu bedenle yapmak istediği şeylerden ibarettir. Tercihin egemen kılınmasıyla liberalizm, insanların arzu ettiği her şeyin ve ne isterlerse o olacağı (transinsan) proto-transhümanist antropoloji dediğimiz şeyi vurgular.[106]

Bu bağlamda "bio-hack", insanla insan olmayan arasındaki çizgiyi bulanıklaştırır. Örneğin, genellikle "Kaptan Cyborg" olarak adlandırılan zihin-beden birlikteliğine inanan Profesör Kevin Warwick, laboratuvarındaki ışıkları ve kapıları kontrol etmesini sağlayan bir çip yerleştirdiği kendi sinir sistemine bir elektrot dizisi bağlamak için daha fazla operasyon uygulamış ve aklının bir robotik kolu kontrol etmesine imkân vermiştir.[107] Yine D. Haraway, Luddite eko-feminizm eleştirisi olan ve yeni bir alt disiplin olan cyborgology veya cyberfeminizm ve teknofeminizm alt disiplinlerinden etkilenen "A Manifesto for Cyborgs: Science, Technology, and Socialist Feminism in the 1980" makalesinde kadın ve makinelerin entegre edilmesiyle yeni bir androjen arketiple kapitalizm ve ataerkillikten kurtuluşu bulabileceğimiz insan ve makine arasındaki sınırı aşındırabileceğimizi iddia eder.[108]

Antropoloji olan; hem cinsel özgürlük hem de transhümanizm için bir fenomen olarak ortaya çıkan insan şekillendi-

106 Haylock, *Sexual Liberation and the Emergence of Transhumanism.*

107 Shareena Z. Hamzah, (2019). "Transgender, Transhuman: Technological Advances Offer İncreased Choices But Also Create New Prejudice", https://theconversation.com/transgender-transhuman-technological-advances-offer-increased-choices-but-also-create-new-prejudices-121378. (Er. Tar.: 23.09.2019).

108 Dvorsky ve Hughes, *Postgenderism: Beyond the Gender Binary*, s. 5.

rilebilir. İki hareket arasındaki kesişmeyi araştırmada teknolojiyi de hesaba katmak gerekir. Cinsel özgürlüğün başlangıç noktası mekânistik, faydacı ve gönüllü insan teorisidir ve transhümanizm teorisi de bunun mantıksal bir sonucudur. Cinsel özgürlük ve transhümanizm arasındaki bağlantının kökü, siyasal liberalizm ideolojisidir. Cinsel özgürlük ve transhümanizm, insanın hakkında aynı temel argümanları paylaşan karakteristik liberal öğretilerdir. Hem cinsel özgürlük hem de transhümanizm, gerçeği insanca ulaşılabilir kılan tarihsel, felsefî ve teolojik temellere kördür. Her iki hareket de enerjilerini; gerçeğin artık gerekli olmadığı ve yaşadığımız dünyanın bütünlüğünün tamamen altüst olduğu bir dünyaya adamıştır. Onu anti kültür yapan şey; evlilik bağı, ebeveynlik ve ruhun cinsel bağları gibi kalıcı şeylere saygı talep eden düzenin izini sürme işidir. Devrimci cinsel özgürlük ideolojisinin yerleşmesinde veya genelleştirilmesinde teknokratik proje, liberalizm zemininde bizi gerçekliğin inkârında ve doğanın etkilenmesinde sorumlu yapar ve trashümanistlerin misantropik fantezilerinde zirveyi bulur. Modern anlamda özgürlük, insanın tikel tasvirini bir gerçeklik hâline getirme teşebbüsüdür.

İnsan-makineler arasındaki sınırı aşmak isteyen transhümanist yaklaşımlar, kadın-erkek arasındaki sınırı da aşıp "cinsiyetsizleştirme" amacını gerçekleştirme çabası içindedir. Bunu teknolojik zihniyetin uzantıları olan cinsel devrim ve cinsel özgürlük/sexsual liberation söylemi üzerinden gerçekleştirmek ister. Bu bağlamda cinsel özgürlük; hem insan vücuduna hem de sosyal ekolojiye, tasarımlarımızla eşleşecek ve arzularımıza hizmet edecek şekilde biçimlendirilecek hammadde olarak davranır. Cinsel özgürlük, teknolojik tutumun bedeni araçsallaştırmasını yalnızca biyolojik olarak açıklar. İrade tarafından kaba bir maddilik olarak manipüle edilen cinsel özgürlük, hem insan bedenini hem de sosyal ekolojiyi arzularımızın hizmetinde ve tasarımlarımızı karşılamak için şekillendiren

kaba maddi bir deneyimidir.[109] Bunlara bağlı olarak cinsel özgürlük, bedeni; üzerinde değişim yapılabilecek meta olarak görür. Aslında bedenin, salt meta olarak görülmesi cinsel tercih ve yönelimleri belirleyeceği gibi metanın (robot-android) cinsel varlık hâline gelmesine, cinsel tercih ve yönelimlerin değişmesine yol açabilir. Yine insanın duygularını saptamak, arzularını tahmin etmek ve onun tepkisini taklit edecek şekilde yanıt vermek için YZ ve robotiğin artan karmaşıklığı aynı zamanda cinsiyetin sanallaştırılmasını da hızlandıracaktır. Çok meşgul, utangaç veya çekici olmayan veya tercihlerini insana aktarmada çekinceli, utangaç ya da tabuları olan insanlar, alternatif olarak robot seksine yönelebilirler. Daha tercih edilebilir olması muhtemeldir ki insanı, elektronik ortamda cinsellik deneyimine de itebilir. Böyle bir cinsel ilişki, daha güvenli (hastalık veya hamilelik riskinin az oluşu), daha kolay, daha müsait (zaman açısından), partnerin istenildiği gibi olması vs. tercihleri ve yönelimlerde etkili olması muhtemeldir. Bu bağlamda Kurzweil, insan beyninin nano-sinir ağlarına bağlandığında (belki de 40 yıl içinde) tamamen sanal beden hissini deneyimleyebileceğini, böylece sanal gerçeklikteki partnerlerle ya da sanal gerçeklik ve maddi gerçekliğin kombinasyonları ile seks yapabileceğini iddia eder.[110]

Transhümanistlerin temel hedefleri; ölümün üstesinden gelmek ve teknolojiyi kullanarak -özünde tanrı gibi olmak- mümkün olduğunca özgür ve güçlü hâle gelmektir. Trans ya da post-insanların, en azından biyolojik cinsiyeti aşabilecek ve sonunda biyolojik olarak sibernetik ya da sanal forma geçebilmesi mümkündür.[111] İnsan yaratılışının biyolojik işlevlerini aşarak veya organların yeniden üretimiyle dış kaynak kullanımı bilimsel ilerlemenin bir sahası olur. Dolayısıyla transhümanizm, cinsel müeyyidelerin özgürlük anlayışıyla doğuştan

109 Haylock, *Sexual Liberation and the Emergence of Transhumanism.*

110 Dvorsky ve Hughes, *Postgenderism: Beyond the Gender Binary,* s. 11.

111 *a.g.e.,* s. 7.

gelene izin vermez ve ölüm üzerindeki kontrol isteğini sağlar. Bu nedenle kapsamlı bir teknolojik toplum, kalıcı bir ilke olarak devrim kuracak, paradoksal olarak kurumsal bir formun istikrarını sağlayacaktır. Neil Postman'ın, teknolojik nedene alternatifleri görünmez kılan, teknolojik nedenlerin tüm meşru kamu söyleminin ufkunu oluşturduğu bir toplum, onun *Technopoly* olarak tanımladığı bir toplum türüdür. Tüm meşru politik eylemler, ihtimaliyeti ilerletmeye çalışır yani ilericidir. M. Hanby'nin sözleriyle ifade edersek; "teknolojinin ve teknolojik aklın zorunluluğu, bizim için düşünmenin ne demek olduğunu belirler."

Batı Uygarlığının geleneksel kültürüne ve düşüncesine bağlı olarak ortaya çıkan teknolojikleşmiş ideolojinin yıkıcı saldırılarına tanıklığımız artmaktadır. Yaratılmış, düşmüş ve özünde değerli olan insan imajının yerini Prometeci İsa almaktadır. Eski yaklaşıma saldıran transhümanistler, en temel düzeyde tarihten bağlamsız bir tekilliğe kaçışını sağlayan insan kimliğinin tahrifatını meydana getirirler. Transhümanizm, nesli tüketme hareketi olarak isimlendirilmiştir. Haylock, bu adlandırmayı hatırlattığında coşkulu bir transhümanist, ona insan ırkının yok edilmesini savunduğunu, insan olmanın ayırt edici veya yüce bir şey olmadığını söylemiştir. Cinsel özgürleşme, insan onurunun temel kavramının aynı reddine dayanır ki transhümanizm, bu yanlış insan anlayışına temel sağlar.[112] Prometeci ruhu hatırlatan transhümanizm, Prometeci kibre bağlı olarak ilerlemektedir.

Toplumsal bir hareket olarak vücut bulan LGBT, transhümanizmden önce insanı dönüştürmeyi sosyal ve kültürel olarak amaçlamaktadır. Eşcinsellik veya cinsiyetsizleştirme onur ve övünç meselesi, kişisel tercih veya çağdaş insanın aşaması olarak lanse edilmektedir. Nitekim dünyanın en etkili teknolojistlerinden biri olan Apple'ın Ceo'su Tim Cook "Eşcinsel

112 Haylock, *Sexual Liberation and the Emergence of Transhumanism.*

olmak bana Tanrı'nın en büyük hediyesi demiştir." Zoltan ise 25 yıl sonra transhümanist çağda cinsellik hakkındaki düşüncelerin de değişeceğini söyler. Ona göre transhümanizm ile LGBT arasındaki ortaklık şaşırtıcı değildir ve neredeyse tüm transhümanistler LGBT'yi desteklemektedir. Dönüşümden özellikle insan bedenini ve cinselliği içeren dönüşümden korkmaktadır. Gelecekte transhümanist teknoloji ve bilim, LGBT hareketine iltifat ederek toplumsal baskının kalkmasına yardımcı olacaktır. Transhümanistlerle LGBT'ciler aynı şeyi istedikleri için amaçlarını gerçekleştirmek için birlikte çalışabilirler.[113] LGBT'li kimliklerin inşasından öğrenilen dersleri, transhümanist kimlikleri bakımından daha genel bir şekilde kullanmak faydalı olabilir.[114]

Cinsiyetsizleştirme ve transseksüellik, toplumsal ve kültürel bir olgu hâline getirilmek istenmektedir. Nitekim R. Dreher, bu normalleştirmeyi bir arkadaşının son zamanlarda, artan sayıda trans çocuk hakkında "Ben gittikçe daha fazla çocuğun olduğu gibi özgür olduğu için çok mutluyum" dediğini söyleyerek tescil eder.[115] Yine "Years and Years" adlı filmde hayatından memnun olmayan genç kız, kendisinin bir transgender değil transhuman olmak istediğini *data* olmaktan öte fiziksel bedenini terk etmek istediğini söyler.[116]

113 Istvan, T*he Future of the LGBT Movement May Involve Transhumanism.*

114 Winkler, *What's in a Label? Transhumanism and the "LGBT+" Acronym.*

115 Dreher, *Transgenderism as Transhumanism.*

116 Hamzah, *Transgender, Transhuman: Technological Advances Offer Increased Choices But Also Create New Prejudice.*

ESKATOLOJİK BİR HAREKET OLARAK TRANSHÜMANİZM

İlk olarak J. Huxley tarafından kullanılan transhümanizm; insanın zihnî, bedenî ve ruhî olarak yeteneklerini artırmak, önce yaşlılığı sonrasında ise ölümü tasfiye ederek insanın, mevcut durumu aşmasının imkânını araştıran bilimsel ve kültürel harekettir. Bazı referansları ve benzerlikleri bakımından dinî ve gnostik bir akım olan transhümanizm, neo-pagan bir harekettir. Dinî ve gnostik bir yapı arz etmesinin nedenlerinden biri; yaratıcı-yaratılan veya maddi olan-olmayan arasındaki irtibatı sağlayan yani maddeyi, ruha açan *imago dei/antropoformizmdir.* Bu inançta insanın, tanrıyla benzerliği yalnızca suret üzerinden kurulmamış, güç ve yetiler açısından da insan, tanrıya yaklaştırılmak istenmiştir.[117] Tanrı'nın kendisini insan yapması durumu aynı zamanda insanın, Tanrı olma imkânını doğurur. Nitekim bu düşünüş şekli; St. İrenaeus, St. Athanasius, Naziansuslu St. Gregory ve Nyssa'lı St. Gregory'nin ifadelerinde de vurgulanır. Yine Papa II. John Paul teolojisine ilgi duyan bir Doğu Ortodoks ilahiyatçısı olan David B. Hart, Hıristiyanlar için Tanrı olma arzusunun "uygun" bir amaç olduğunu kabul eder.[118] İnsan doğasının cisimleşmesi bağlamında İsa-Mesih'in insanların ilahi doğayla birleşmesi zeminini doğuran Hıristiyanlık ontoloji anlayışında Tanrı'nın insan, insanın Tanrı olabileceği bir itikadî sistem inşa edilmiştir.

117 Dağ, *Transhümanizm*, s. 190.

118 Ronald Cole-Turner, (2011). "Technology and Eschatology", https://metanexus.net/technology-and-eschatology/, (Er. Tar.: 20.11.2019).

Hem tamamen insan hem de tamamen Tanrı olmayı hatırlatan bu durum; maddenin iki farklı doğaya sahip olma potansiyeli taşıdığı bilimsel tezinin gerçekten doğrulamasıydı. Kuantum teorisinde bir ilke olan süperpozisyon', bir nesnenin bir anda iki yerde olabileceğini düşündürmektedir. Bir foton, bir parçacıkta veya bir dalgada da olabilir yani iki doğaya sahip olabilir. İsa'nın, Hıristiyan müminlere inanmaları durumunda hiçbir şeyin imkânsız olmayacağını söylemesi bu dualitenin mümkün olması şeklinde yorumlanmıştır. "Yeni bir bedene sahip olacaksın", "Her şey tanınmayacak kadar değişecek" ve "Cennetteki gibi Dünya" gibi kahince veya peygamberane sözleri gerçekleştirmek için teknolojilerin ortaya çıkması, Mesih'in, insan türünün mukadderatının değişebileceği anlamına geleceği düşüncesini meydana getirmiştir. Hıristiyanlıkta Tanrı'nın tam imgesi olan İsa, insan türünü nihai amacına getiren bir unsurdur. Bir bütün olarak insan türleri; mevcut eksik formundan birleşik, görkemli, ebedî ve aşkın bir forma, yeni ve dönüştürülmüş veya bölünmüş bir doğaya katılan katılımcıya dönüşüm yolundadır. Zekâ geliştirilirken, Tanrı'ya yaklaşmak uygulanabilir görünmektedir. Transhümanistler, insan aklının tanrı gibi olacağından eminler.[119] Walker, teknolojiyi kullanarak insanı Tanrı gibi yapma fikri olan transhümanizm ile dinî bileşenin mükemmel bir tutarlılık içinde olduğunu savunur.[120] Transhümanistler indinde dönüşümün nihai durumu, Tanrı'nın konumuna sahip olmak gibidir. Nitekim R. Kurzweil, bu bağlamda "Evrendeki madde ve enerjiyi zekâya doyurduğumuz zaman "uyanacak," bilinci yerine gelecek, olağanüstü de bir zekâya sahip olacak.

Birden fazla kaynak bulunan doğrusal ve çift yönlü bir elektrik devresinde herhangi bir koldan geçen akım veya kolun uçlarındaki gerilimi bulmak için kullanılan bir yöntemdir.

119 Meghan O'Gieblyn. (2017). "God in the Machine: My Strange Journey into Transhumanism", https://www.theguardian.com/technology/2017/apr/18/god-in-the-machine-my-strange-journey-into-transhumanism, (Er. Tar.: 19.11.2019).

120 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

Bu, düşünebildiğim tanrıya en yakın şeydir" diyerek insanın tanrı olmaya yaklaşacağı imasında bulunur.[121]

İnsanlar, uzun zamandır ölümsüzlük dâhil olmak üzere gelişmiş güçler ve kapasiteler hayal ediyorlardı. Dinî inançlar, bu hayalleri beslemiş ve onlara özel içerik vermiştir. Örneğin, Hıristiyanlar için sonsuz görkemde bir şekilde İsa-Mesih'le birlikte olunacağı ümidi vardır. Binlerce yıl bu vizyon; sadece manevi sadakat ve teolojik ayrıntı olarak değil, aynı zamanda mükemmel sanat ve mühendislik çalışmalarına da ilham vermiştir. Örneğin, yedi asır önce İtalyan şair Dante Alighieri (1265-1321) insanın dönüşümünü yeni bir kelime icat ederek anlattı. İtalyancada *trasumanar* kelimesi, bize insanın ötesine geçmenin bir şairin bile yapamayacağı bir şey olduğunu söylemektedir. Dante'nin *trasumanar* sözcüğü, insanlığın biyolojik sınırları aşmak için teknolojiyi geliştirmesi ve kullanması gerektiği görüşünü "transhümanizm" olarak mükerrer etmiştir.[122]

Hıristiyanlığın bazı gruplarında insan hayatının amacı tanrı olmaktır ki buna "kutsallaşma/divinizatiton" veya theosis/ilahlaşma olarak atıfta bulunulmuştur. Transhümanistler tarafından öne sürülen önerilerden bazıları ile bu din kavram/tasavvur arasında paralellikler vardır. Theosis tema; teolojik olarak insanlığın nihai gerçekleşmiş durumu olan şeylerle ve eskatoloji olarak adlandırılan Hıristiyan doktrinle uyumludur.[123] Geleceği hayal etmek, sadece teknolojideki kendi çalışmalarımızı değil, aynı zamanda Tanrı'nın eschaton'daki tamamlanmasını da içermelidir.[124] İnsan aklının biyolojik temelini değiştirmek için teknolojiyi kullanmak, en azından daha

121 Kurzweil, Ray, *İnsanlık 2.0,* çev. Mine Şengel, (İstanbul: Alfa Basım Yayın, 2016), s. 550-551.

122 Ronald Cole-Turner, "Eschatology and the Technologies of Human Enhancement", *Bible and Theology*, S. 70, 2016, s. 22-23.

123 Meghan, *God in the Machine: My Strange Journey into Transhumanism.*

124 Michael S. Burdett, *Eschatology and the Technological Future,* (Newyork: Routledge, 2015), s. 162.

yüksek ve daha tanrısal bir akıl veya zihni elde etme olasılığını ortaya koymaktadır. Bu yüzden bazı transhümanistler, en azından bazı dinsel düşüncelere çok ilgi duymalılar. Çünkü Tanrı'nın mükemmel bir varlık olduğu düşüncesi maksadıyla mükemmellik yolunda olan insan, elinden gelenin en iyisini yapmalıdır.[125]

İnsanın cisimleşmesi/enkarnasyon, hayatın gayesi ve insanın hedefi bağlamında eskatolojik görünüm sunan Trans-posthuman düşüncenin ütopik ve eskatolojik boyutları kadim Yahudilikten etkilenmiştir. Ütopik boyut, süreci ilgilendirirken eskatolojik boyut ise hedefi ilgilendirir.[126] Bir anlamda transhümanizm, tamamen gelecek hakkında geçmiş ve şimdide ontolojik olarak temellenmiş gelecek ontolojisidir. Günümüzün nedensel mekânizmaları keşfedildiğinde geleceği bilebileceğimizi düşünen transhümanist yaklaşım için, teknolojik evrim önemlidir. Transhümanistler için sonraki gelecek, mevcut gerçekliğin bir uzantısıdır. Bu teknolojik bir istikbaldir/*füturum.*[127] Geleceğin tamamen şimdiye bağlı olduğunu savunan transhümanistlere göre, gelecek; insanların günümüz nedensel güçlerine bağlı olarak istikballeri için plan ve tasarılarında aldıkları kararların bir sonucudur.[128] Teknoloji yoluyla yaratıcılığa teşebbüs eden transhümanizm; tekno-eskatolojik bir hareket ve ideolojidir, fakat sahici bir modernliktir.[129]

İnsan kapasitesini ve yaşamını geliştirmek için yeni teknolojilerin kullanılmasını ve geliştirilmesini savunan bir hareket olan transhümanizm'in temsilcilerinden J. Hughes'e göre transhümanizm, insanoğlunun beden ve beyin sınırlarını aş-

125 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

126 Dağ, *Transhümanizm*, s. 176.

127 Burdett, *Eschatology and The Technological Future*, s. 223.

128 A.*g.e.*, s. 99-100.

129 Dağ, *Transhümanizm*,s. 198.

kınlaştırmak için teknolojiyi kullanmalıdır.[130] Hughes, "Transhümanist Beyanname"ye atıfta bulunarak insanlığın, gelecekte teknoloji tarafından radikal olarak değişeceğini ifade eder.[131] Dönüşüm ve yüceltmenin dinî temaları, aynı zamanda transhümanizmin temel ilkeleridir. Gelişen teknolojiler insan vücuduna uygulanır ve bunu sibernetik bir varlıktan bedensiz bir veri parçasına dönüştürür. Fakat bu dönüşüm, sadece fiziksel değil zihinsel veya ruhî düzlemdedir.[132] Nitekim bu dönüşümün, Hıristiyanlığın "transhümanist kanadı" tarafından desteklenmesi beklentisi vardır.

Sürecin sonunda, yaşlanmayan, tüm bilgilere erişimi olan, yaşamın geri kalanıyla şeffaf bir ilişki içinde yaşayan, tüm kötülük zorlamalarından bağımsız olan mevcut biyolojisinin gereksinimlerini aşan ve serbest bırakılan insanın gelecek soyunun neliği belirsizdir. Daha fazla tanrı gibi olmak, her zaman görecelidir ve aşkın olan bir mukadderata yönelen bir hareket olan transhümanizm ve Tanrı sorunu, günümüz teknolojisinin çoğuna, "tanrıyı oynamak" için aşırı zorlayıcı bir dürtüyü temsil ettiği meydan okumaya cevap olarak ortaya çıkmaktadır. "Transhümanizmin 'tanrıyı oynama' durumunun olup olmadığına" dair olan soruya yanıt olarak David Pearce, "tanrı gibi olmak, yeni yaşam yaratmaktan daha başka ne olabilir "diyerek cevap vermiştir. Transhümanizm ile vahiy dinini uzlaştırmanın zor olduğunu düşünen D. Pearce'e göre insanoğlunun; cennette yaşama isteği varsa cenneti kendisinin inşa etmek zorunda olması ve sonsuz yaşam istiyorsa da genetik kodlarını yeniden yazması veya o kodları yeniden düzenleyerek Tanrı'ya benzemesi gerektiğini iddia eder.[133] Tamamen Tanrı'nın hayatının üçlemesini esas alan, kişilerarası mekânizması üzerine temellenmiş olan sınırlılık

130 *A.g.e.*, s. 146..

131 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

132 Burdett, *Eschatology and The Technological Future*, s. 100-101

133 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

değerini koruyan ve ona anlam veren Hıristiyanlık, mevcut hayatı onaylayıp insan erdemlerini emniyet altına alırken transhümanizm ise ne mevcut hayatı olumlar ne de insan erdemlerini emniyet alma amacı içindedir. Dönüşümü ve aşkınlığı/transcende mümkün gören transhümanistler, insanın sınırlanmışlığını reddederler ve bunun yerine tehlikeli bir kendini aşma duygusu içindedirler.[134]

Günümüzde hayatı uzatmak veya zekâyı artırmak için insanoğlunu uyarlamayı/modifiye etmeyi teklif eden teknoloji; belki de yeni bir insan türü yaratmak istemektedir. Bu bağlamda Hıristiyan eskatolojisinin, teknoloji sayesinde insan dönüşümünü ele almaya çalışması gerektiğini ifade edilir. Gelecek için Hıristiyan programlara eşit olarak uygulanan transhümanist uygulamalar ve seküler ideolojiler vardır. Hıristiyanlık kazanım araçlarından bağımsız olan plan veya tasarının mükemmel tanım sunmayacağı iddia edilir. Radikal ideolojik dünya görüşünü reddeden Hıristiyanlık, geleceğin ütopyacı dünya içinden olmayan bir gelecek sunar ve geleceğin tüm objektif planlanmasını özgür bırakır.[135]

İlahî adaletin dikenli sorunları olmadan kurtuluş vizyonunu sunma çabası içinde olan transhümanizm, insanoğlunun vücudunun son yüceltmesini/gelişimini sağlamak için üstlendiği vazife, boyut değiştirmiş eskatolojik bir tutumu barındırır. Transhümanizm ve din, kurtuluş (teknolojiyle ölümün üstesinden gelme), aşkınlık (insan sınırlarını aşma), dönüşüm/yüceltme (insana ya da tamamen insandan sonra bir şeye geçiş) ve umut (mevcut ve gelecekteki sorunları çözme teknolojisinin gücü) bağlamında benzerlikler içerir.[136] Geleneksel bir mükemmeliyetçiliğin cevabı mümkün olduğunca "tanrı-

134 Burdett, *Eschatology and The Technological Future*, s. 6

135 Cole-Turner, *Eschatology and the Technologies of Human Enhancement*, s. 22-24.

136 Matthew Eppinette, "Rewiew Eschatology and The Technological Future", *Themelios*, S. 42, 2017, s. 194.

ya benzeme" çabası içinde olmamız gerektiğidir.[137] Teknoloji, insanın fiziksel ve zihinsel sınırlamalarının çoğunu aşmasına izin verirken transhümanizm ise bu aşkınlığa dinî değer verir. Transhümanist süreçle görülen şey, 19. ve 20. asırlarındaki teknolojik fütürizmlerdeki sekülerleşme eğilimine rağmen, dinî dürtünün teknolojik dürtüden asla uzak olmadığıdır.[138]

Transhümanizmin ilericilik, mükemmellik, aşkınlık ve insanı geliştirme çabaları, yoksulluk, hastalık ve acıyı ortadan kaldırma, geçmişe göre geleceği daha iyi görmesi geleneksel dinlerle ortaklık içerdiğini gösterir. Eskatolojik bir yönelim ile dünyanın ve insan hayatının sonuna dair kurgularda bulunması transhümanizm ve dinsellikle bir bağ kurmaktadır. Dinler, iyimser şeylerin ilahî müdahaleyle transhümanizm ise teknoloji vasıtasıyla gerçekleşeceğini iddia eder.[139] Yaşlanmanın geciktirilmesi, YZ ile zekâ sınırlarının genişletilmesi, psişik durumun belirlenmesi gibi mevcut insan durumunu yeniden tasarlamaya yönelik çalışmalar yapan transhümanistler, bilim, teknoloji vd. rasyonel araçların sorumlu bir şekilde kullanılmasıyla, eninde sonunda sahip olduklarından çok daha büyük kapasiteye sahip varlıklar olan insanların ölümsüz olmasını sağlanabileceğini ümit ediyorlar.

Transhümanizmin metafiziği; kaçınılmaz olarak embriyonik kök hücre araştırması ve insan klonlaması gibi şeylerle ima edilirse insanı tanrıya dönüşmeye teşvik ve davet eder. Bu fedakârlık, sınırsız muhteris bir tanrı yani sınırsız korku tanrısına dayanır. Nitekim bu bağlamda "Mormon Transhümanist Derneği", baskılara göre değil insanların irade, arzu ve kurallarına göre insanların içinde yaşadığı çevreyi ve bireyleri fizikî ve ruhî düzlemde inşa etme amacı içinde olunması gerektiği-

137 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

138 Burdett, *Eschatology and The Technological Future*, s. 162.

139 İsmail Kurt, "Transhümanizm ve Tekillik Bağlamında Dinin Geleceği", *Yüksek Lisans Tezi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, S.B.E, 2019), s. 47.

ni iddia eder. Onlara göre bilimsel bilgi ve teknolojinin gücü ile ölümsüzlük, yeniden dirilme, bu dünyanın keşfedilmesi, yenilenmesi ve yaratılmasını mümkün kılan başkalaşım vasıtaları mümkündür. Mormonların görüşü, insanlık koşullarını iyileştirme bir nevi tanrı olma arzusuna manevi bir gerekçe göstererek transhümanist görüşü tamamlar.[140] Tüm vücudu diriltmeyi vaat eden ya da yaşam formunu süresiz olarak uzatmak için teknolojilerle takviye etmeye söz veren cryonics ve biyonikleri destekleme eğiliminde olan transhümanist görüş; iyimserliği ve kötümserliği yani maniheist dualiteyi bünyesinde barındırır. Transhümanistler, bir yandan nano-teknoloji vasıtasıyla Dünya'yı karasal bir cennete dönüştürmenin imkân taşıdığına dair iyimserlik içindeyken bir yandan da dünya vd. gezegenlerin terörize edilerek uzaya taşınmanın kötümserliği ve beklentisi içindedir. Bu durumu, gücün sınırsızlığıyla ilişkilendirirler.[141] Nitekim Elon Musk'ın, Mars'ta koloni inşa etme teşebbüsü bu durumun göstergesidir.

Teknolojiyi, toplum ve gelecek üzerinde tamamen olumlu bir güç olarak görmeyen nadir transhümanistler ise teknolojik ütopyacılıktan esinlenirler. Kötümser transhümanistler, bilim kurgu teknolojisini ve geleceği tasvip etmenin ana teması olan disütopyaya meyillidirler ve bu türün karakteristik bir kıyamet anlayışı ithal ederler. Ancak, daha önemlisi, tüm transhümanistler daha önce tartışılan bilim dalındaki en son konudan yola çıkıyorlar. İnsanlığın teknolojiyle yakınlaşmasının yalnızca spekülasyon ve hayal gücüne bırakılan bir şey olmadığını, ancak öngörülen bir gerçeklik olduğunu iddia ediyorlar.[142] Hem dinî transhümanistler hem de kıyametçi dinî gruplar; eskatolojik görüşlerle hızlandırılmış teknolojik değişime, posthumanların ilerlemesine ve makine zihinlere katkıda bulunmuşlardır. Bu bağlamda teknoloji yoluyla yaratıcılık teşebbüsüyle

140 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

141 Meghan, *God in the Machine: My Strange Journey into Transhumanism.*

142 Burdett, *Eschatology and the Technological Future,* s. 80-81.

tekno-eskatolojik bir hareket ve ideoloji olan transhümanizm, insan hayatının anlamını tanrıdan çaldığı için kötü, sapkın ve putperestliğin bir türü olarak görülmüştür.[143]

İnsan-Tanrı birlikteliği içeren Hıristiyanlık'ta Tanrı'nın dünya için planının bir parçası olan insan, yenidünyayı/newworld yaratma çalışmalarının bir parçası olduğu için, Hıristiyanlar, transhümanist eskatolojiyi; insanın Tanrı'nın planına katılmasının odağı olan Hıristiyan eskatolojinin bir parçası olarak görebilirler. Mucizeler, fiziksel yasaların ihlal edilmesini gerektirmediğinden dolayı Tanrı adına mucizeler gerçekleştirilmesi mümkündür. Nitekim mevcut insanlık, teknolojiyle hastaları ilaçla tedavi etmekte hatta gelecekteki bilim, ölüleri diriltmek gibi daha iddialı bir mucize gerçekleştirme peşindedir. Bu saiklerden dolayı Hıristiyanların, transhümanizmi Hıristiyan inancının bir parçası olarak benimsemesinde mahsur olmadığı düşünülür.[144] R. Kurzweil özelinde transhümanistlerin en büyük vaatlerinden veya umutlarından biri tekilliktir. Mesihçi vaat ve modern kıyametçilik türü olan *tekillik*, mesihyanik çağda insanlığın gelişmesine önemli katkıda bulunan Yahudiliğe çok yakından benzer. Tekillik sürecinde insanlar maddi bir ütopyada yaşayacaklardır.[145] Dönüştürülmüş sonraki nesillerin/torunların, bölünmüş olan Tanrı'nın çocukları olduğunu söylemek basitlik içerse de tüm monoteistler için yaratıcı gücün yalnızca tek olabileceği açıktır.[146] Hıristiyanlıktaki üçün birlemesi olan itikadî tekillik, makine-insan arasında teknolojik tekilliğin mümkün olacağını savunan transhümanizmde de mevcuttur.

143 Dağ, *Transhümanizm*, s. 19, 200.

144 Giulio Priso, (2016). "Christianity and Transhumanism Are Much Closer Than You Think", https://ieet.org/index.php/IEET2/more/Prisco20160410, (Er. Tar.: 23.11.2019).

145 Dağ, *Transhümanizm*, s. 193.

146 Cole-Turner, *Technology and Eschatology.*

Transhümanist hareketi bu kadar baştan çıkarıcı kılan şey, aşkın ötesinde, bilimin kendisinin yok ettiği umudu geri getirmeyi vaat etmesidir. Transhümanistler; bir ruhun varlığına inanmazlar, ancak katı materyalistler de değildirler. Kurzweil, biyolojik süreçlerin sonucu olarak bilinci karakterize eden şeyin, "zaman içinde devam eden bir madde ve enerji şekli" olarak nitelendirdiği "şekilsever/patternist" olduğunu iddia ediyor.[147] YZ ve transhümanizmin yükselişini bir başka Babil projesi kulesi olarak yorumlayan Lennox, transhümanizmin Hıristiyan eskatolojisinin doğrudan taklidi olduğunu söyler. Yeni Ahit; Mesih'in ikinci gelişi yoluyla son bir insan dönüşümünden bahsederken, teknoloji de dönüşümün diğer bir boyutudur. Ayrıca, Süper Zekâ'nın yükselişinde küresel sosyal kontrol için olası bir araç olarak vahyin yankılarını gören Dr. Lennox, Max Tegard'ın Prometheus'un imgesi ile yaratığın İncil figürü arasında paralellikler görmüştür.[148] Güç anlayışına sahip Greko-Roman kültüründen, ihtirasa sahip Yahudilik ve tutkuya sahip Hiristiyan inancından etkilenen Batı düşüncesi ve uygarlığı yeni ve farklı tecrübeler ortaya koymaya devam edecek gibi görünüyor. Netice itibariyle Batı düşüncesinin temellerinde olan ve hâlâ kopamadığı Greko-Judeo-Christo kökenli bir hareket olan transhümanizm; dinî, gnostik ve eskatolojik bir karaktere sahiptir.

147 *Meghan, God in the Machine: My Strange Journey into Transhumanism.*

148 A.I. Theology. (2018). "Is Transhumanism A Challenge or an Opportunity for the Christian Faith?", https://www.aitheology.com/2018/10/11/is-transhumanism-a-challenge-or-an-opportunity-for-the-christian-faith/, (Er. Tar.: 24.11.2019).

3. BÖLÜM

TRANSHÜMANİZMİN ASKERÎLEŞMESİ

SAVAŞ VE BARIŞIN İMKÂNINA DAİR

TRANSHÜMANİST SÜREÇTE SAVAŞ VE BARIŞIN İMKÂNI VE İMKÂNSIZLIĞI ÜZERİNE

20. yy.'da güç ve ilerleme anlayışına sahip toplum ve devletlerin varoluşunun bir parçası olan teknoloji; 21. yy.'da ise insanlığın ayrılmaz bir parçası olacak gibi görünmektedir. Son yirmi yılda sibernetik ve teknolojik gelişim, insanlık tarihinde daha önce görülmemiş bir düzeyde artmıştır. Genetik, robotik, nano-teknoloji, nöroloji, moleküler biyoloji ve nörobilim vd. alanlardaki hızlı ilerlemeler *transhümanizm* olarak isimlendirilen bir süreci doğurmuştur. Transhümanist süreçte insanlığın, mevcut olandan daha sükuna/barışa ereceğini savunanlar olduğu gibi kargaşaya/savaşa gideceğini iddia edenler de vardır. Nitekim Oxford Üniversitesi Küreselleşme ve Gelişim Profesörü İan Goldin, dünyanın yeni bir Rönesans yaşadığını ve yaşadığımız çağı *'en iyi'* ya da *'en kötü'* asır yapmanın insanlığın kendi elinde olduğunu söyler.

Teknolojinin hızla büyümesiyle hem insan hem de yaşam dönüşmüştür. Robotik, YZ, sibernetik vd. teknolojilerle insanlığın yeni bir yaşam tarzına sahip olmasıyla ve transhümanizm vasıtasıyla "İkinci Rönesans" yaşanabileceği iddia edilir. Bio-teknolojiyle insan bedenine teknoloji eklemlenerek insanın kasları güçlendirilmiş, duygulanımları zayıflatılmıştır. Uyku ve zor şartlara dayanabilen süper asker savaşçılar yaratma çabası dışında insansız uçak ve tanklar, robot askerler üretme çabası içerisine girilmiştir. Nitekim süper asker yaratarak savaşın boyutunu dönüştürücü çalışmalar yapan ABD-DARPA,

trans-posthuman savaşçı asker vizyonuyla insanlık durumunun iyileştirilmesi iddiası taşıyan felsefî ve bilimsel bir hareket olan transhümanizmden ilham almaktadır. Transhümanist hareketin ve yüksek teknolojilerin, savaşları ve yoksulluğu sona erdireceği konusunda çalışmaları ve güçlü bir inancı olduğu gibi öte yandan transhuman teknolojiyle bağlantılı askerî teknoloji alanında çalışan DARPA gibi askerî kurumlar da var. Yüksek teknolojinin imkânlarıyla beslenen transhümanist sürecin, pandoranın kutusunu açması ve insanlığı şiddetli bir çatışmaya taşıması muhtemeldir. Trans-posthuman süreçte sağlıklı düşünüm ve fiiller yapıldığı takdirde insanın; iktisadi, toplumsal, bedensel ve psikolojik açıdan huzurlu ve sağlıklı bir hayat yaşayacağı gibi kargaşa ve savaşların yaşanacağı da iddia edilmektedir. Baudrillard, nükleer silahların simülatif bir tehdit olarak devletleri büyük bir savaştan caydırıcı unsur olduğunu fakat bir gün bu durumun kaybolabileceğini söylemektedir. Nükleer silaha atfedilen caydırıcılık misyonu transhümanist askerî teknolojilere de yüklenildiği gibi bu tür askerî teknolojilerin insanlığın sonunu getireceği de öne sürülmektedir. Nitekim E. Musk, YZ alanındaki üstünlük yarışının III. Dünya Savaşı'na yol açacağı iddiasında bulunur. Bu ihtimaliyetten ve ikilemlerden hareketle nadir çalışmalardan biri olan bu bölümde transhümanist bir süreçte savaş ve barışın imkân ve imkânsızlığı konu edinilecektir.

Teknolojik araçlar vasıtasıyla insan doğasının mükemmelleşmesi, kapasitesinin arzu edilir düzeyde artırılması ve insanın bireysel otonomisinin verimlenmesini amaç edinen[1] transhümanizm; NBIC teknolojileriyle desteklenmiş insanı transhuman'a dönüştürmeye ve daha teknolojikleşmiş ve daha konformist siber yaşam/cyber life inşa etmeye çalışan bir süreçtir. Ütopik ve teknolojik bir hareket olan transhümanizm; insanı, doğayı ve hayatı dönüştürecek teori ve uygulamalara sahip

1 Nayef Rodhan, "Transhumanism and War", https://www.globalpolicyjournal.com/blog/18/05/2015/transhumanism-and-war, (Er. Tar.: 24.04.2018).

bir harekettir.[2] Bilimci ve evrimci bir sürecin bir unsuru olan *transhümanizm* kelimesini ilk olarak kullanan J. Huxley'a göre bir inanç olarak transhümanizm; bir yandan insan kalma diğer taraftan yeni imkânların gerçekleştirilmesiyle insanın kendini aşma sürecidir.[3]

İnsan ve çevreyi modifiye eden transhümanizm daha iyi insan ve çevre inşa etmeye çalışır. Transhuman'dan posthuman'a geçme amacı bu ideolojinin en önemli unsuru homo-sapiens'ten robo-sapiens sürece geçişi sağlayan YZ'dır. İnsan; güçlü, ölümsüz ve sorunsuz olma isteğiyle tanrıya benzeme amacı içindedir. İnsan-tanrı-doğa denkleminde transhümanizmin hem antropolojik hem de teolojik yönü vardır. Zihni, çipler vasıtasıyla YZ sürecine taşıyan maddi temelli bir ontoloji ve 21. yy.'daki siber-teknolojinin ürünü olan transhümanizm; gen, robotik, sibernetik, nano-teknoloji ve YZ gibi uygulamalarla insanın transhuman'a döneceğini düşünür.[4] Tarım devriminin ardından süreci; kas kuvvetinden mekanik kuvvete geçiş olan sanayi devrimi onu da bilişsel gücün insan üretimini artırdığı *DSD* izlemiştir. Buhar, elektrik, teknoloji ve YZ, dört devrimin temsilidir.[5] Dönüştürücü gücü YZ ile insanı, merkezden uzaklaştıran bir mühendislik hareketinin neticesi olan trans/posthümanizmin varlık türü siborg'tur. Homo-sapiens'in yerini homo-sibernetikus yani siborg bir posthuman alacağı öngörülmektedir. Homo-sapiens, toplumsal alanın varlığıyken homo-sibernetikus'un yaşam alanı daha çok askerî veya savaş alanı olacaktır.

2 Dağ, *Transhümanizm*, s. 7.

3 Michael Hauskeller, *Mythologies of Transhumanism*, (London: Palgrave, 2016), s. 11.

4 Dağ, *Transhümanizm*, s. 159.

5 Klaus Schwab, *Fourth Industrial Revolution*, (Genava: World Economic Forum, 2016), s. 10-11.

Askerî Alanda Transhümanizmin Varlığı

Bir felsefe olarak askerî bilimi henüz anlamlı bir şekilde etkilemeyen transhümanizmin askerî strateji, bilim ve politikanın inşasında henüz ele alınmamış olmasına rağmen teknolojik temelleri itibariyle askerî literatürü daha çok etkileyecek görünmektedir. Nano-teknoloji ve YZ gibi transhümanist fikirler, siyasî aktörlere ilham vermeye başlayabilir ve bu teknolojiler dünyamızı etkilemeye devam ettikçe, transhümanizm fikri de askerî ve stratejik düşünceyi etkilemeye başlayabilir. Transhümanizm, teknolojik ilerlemiş dünyada gelişecekse toplum, politikacılar, askerî stratejistler ve transhümanist düşünürler arasında etkileşim daha çok olmalıdır. Transhümanizm, bir felsefî akım olarak askerî alanda varlık gösterirse kendisiyle bağlantılı olan teknolojilerin acımasız kullanımından kaynaklanan gölgelere ışık tutabilir.[6] Askerî temelli transhümanizmin temsilcilerinden biri olan M. Goldblatt, süper askerin yaratımını 21. yy. savaşı için zorunluluk olarak görür. Bu düşüncesini "Fiziksel, fizyolojik veya bilişsel kısıtlamaya sahip olmayan askerler gelecekte hayatta kalmanın ve operasyonel egemenliğin anahtarı olacak" cümlesiyle ifade eder. Yalnızca teorik olarak değil pratik olarak da transhümanist sürece katkıda bulunma çabası içine girilmiştir. Acı aşısını geliştirmek için biyo-teknoloji firması kiralayan bilimci, kanamanın durdurulmasını sağlayan bir mekânizma üzerinde de çalışmıştır.[7]

Küresel düzenin bir aracı olarak ortaya konan transhümanizmde, posthuman dünyada insan güvenliğini yeni bir boyut olasılığına yükselten transhuman teknolojilerin, insanın kim-

6 Woody Evans, "Singularity Warfare: A Bibliometric Survey of Militarized Transhumanism", *Journal of Evolution and Technology*, C. 16, S. 1, 2007, s. 164.

7 Annie Jacobsen, (2015). "Engineering Humans for War", https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/military-technology-pentagon-robots/406786/. (Er. Tar.: 25.05.2018).

liğini ve onurunu koruyacağına dair inanç vardır.[8] Transhümanizm, insanı geliştirme ve insan vücudunu normal sağlıklı durumunun ötesinde değiştiren teknikler grubunu belirtir. Ayrıca kişilik hapları, süper-akıllı makineler veya normal yaşlılıktan ölümü engellemek için gen terapisi gibi bazı imkânların yıkıcı etkilerle birlikte geleceği söylenir. Teknolojik yenilikçilik ve geliştirme teknolojilerinin kökenleri askerî araştırmalarla yakından ilişkilidir. Kas gücünü artıran, ağrıyı sağaltan ve ekstra uyanıklık sağlayan cihazlarla donatılmış askerler ve ideal savaşçılar oluşturan teknikler, insan olmanın ötesine götüren transhümanist unsurlardır.[9]

Teknoloji ile askerî olan arasında açık ilişkiden hareketle transhuman terimlerle askerî bilim arasındaki ilişki ortaya çıkarılabilir. Silahlı biyo-teknoloji gibi "transhuman teknolojinin" demokratik çıkarlara karşı asimetrik bir savaşta konum edineceği gerçeği barış eğiliminde çalışma yapan transhümanistlerin dikkate aldıkları bir durumdur. Daha ileri rasyonel hümanizm için gelişmiş teknolojilerle meşgul felsefî bir hareket olan transhümanizm; tıp, enformasyon bilimi, sosyoloji ve hatta askerî bilimi içeren insan araştırması ve eylem sahaları hakkında bir şeyler söyler. Mevcut operasyonel sistemler otonomdan daha otomatik olsa da otonom sistemlerin araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) alanlarında önemli küresel çabalar vardır. Bu tür askerî sistem geliştirilmesinde artan ilerleme, birçok ülkede hava, kara, su ve su altı araçlarında çeşitli derecelerde başarı ile gerçekleşmektedir. ABD, Avrupa ve Çin'de bir asker tarafından bir akıllı telefonla yönetilebilecek çeşitli türlerde bağımsız helikopterler geliştirilmektedir. Dünya çapında otonom tanklar, nakliye araçları geliştirilmektedir. Birleşik Devletler, 2005 yılında 400 milyar doların üzerinde bütçe ayırmıştır.[10]

8 Woody Evans, "Swarms Are Hell: Warfare as an Anti-Transhuman Choice", *Journal of Evolution and Technology*, S. 60, 2013, s. 56.

9 Rodhan, *Transhumanism and War.*

10 Evans, *Singularity Warfare*, s. 161-162.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Soğuk Savaş'ın etkisi 1947-1991 yılları arasında tüm dünyada siyasî, askerî, sanat, bilim ve teknoloji alanlarında yoğun olarak hissedildi. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra düşünen makineler konusunda ciddi teşebbüsler olmuştur. Savaş sonrası YZ, soyut muhakeme için kullanıldı. 1960'larda bilgisayarlar, mantık ve geometrideki teoremleri kanıtladılar ve matematik problemini çözdüler. MIT ve Stanford'da araştırma grupları, TV kameralarını ve robot kollarını bilgisayarlarına bağlayarak düşünme programlarının doğrudan dünyadan bilgi toplayabilmesi için çalışmalar yaptılar.[11] II. Dünya Savaşı'nda askerlik yaparken matematik bilgisiyle Almanların şifrelerini çözmek isteyen J. McCarthy, bilgisayarlar için özel programlar yazılabilirse bilgisayarların insan gibi düşünmeyi öğrenebileceğine inanmıştı. Askerlik sonrasında üniversiteden mezun olup doktorasını da tamamlayınca bu fikrini hayata geçirmeye karar verdi. Genç bir akademisyen olarak 1956'da ilk YZ Konferansı'nı düzenledi.[12] Sonraları YZ çalışmaları daha da gelişmiştir. Campa'ya göre YZ, endüstriyel devrimin evrimleşmesinin neticesinde 20. yy.'ın sonu ve 21. yy.'ın ilk yıllarında otomasyon, bilgisayarlaşma ve robotlaşma süreciyle tanımlanmış ve konumlanmıştır.[13]

Transhümanistler için tekno-sosyal tekillik yaklaşımda YZ, anahtar bir faktördür. Nitekim DARPA, YZ araştırmalarını içeren askerî uygulamaları için ileri teknolojileri fonlamaktadır.[14] Örneğin, sürücüsüz otomobile dair çalışma 2004 yılında (DARPA) programı ile başlatıldı.[15] Transhümanist ilgilerden

---

11 Riccardo Campa. *Humans and Automata A Social Study of Robotics*, (Frankfurt: Peter Lang, 2015), s. 25.

12 Ural Akbulut, "YZ Bilim Dalının Atası.", https://diembaovn.info/tags/john-mccarthy-yapay-zekâ/17161474.html, (Er. Tar.: 28.05.2018).

13 Campa, *Humans and Automata*, s. 37.

14 Evans, *Singularity Warfare*, s. 162.

15 Missy L Cummings, (2017), "Artificial Intelligence and the Future of Warfare", *Research Paper*, s. 9, https://pdfs.semanticscholar.org/1833/82618461d9150962e458cb4032956795c25f.pdf, (Er. Tar.: 18.05.2018).

ipucu alan birçok askerî proje kapsamında, insan aklı veya düşüncesiyle kontrol edilen makine ölümsüzlüğüne sahip robot savaşçılar tasarlanmıştır. YZ'lı uygulamalara, sanal ve büyütülmüş gerçekliklere ve bilişsel ve fiziksel gelişmelere sahip transhümanist askerî projeler vardır. "Combat Zones that See/hareket eden her şeyi izleme" projesi kapsamında "Boston Dynamics" tarafından ilerlemiş askerî robotlar üretilmiştir. Savaşçının savaş alanındaki bilgileri nasıl işleyeceğinin doğrudan kontrolü için beynin içindeki implant edilmiş devreler vardır. Bu tür savaş, posthuman'a doğru bir yörüngede belirlenmiştir.[16]

YZ uygulamaları, "kod yazan kodlar" ya da "makine tasarlayan makineler" gibi gelişmelerle insan aklıyla altından kalkılamayacak kadar çok bilgi üretilmesine imkân tanıyor. İnsanın yetişemeyeceği teknoloji üreten teknolojilerin hızı, adına teknolojik tekillik denen süreci doğurmuştur. 2. Rönesans; robotik, YZ ve teknolojilerin yardımıyla etik bir perspektife yerleştirilirse insanlık, yeni bakış ve yaşam formuyla karşılaşır. İlk Rönesans'ın hümanizmi 2. Rönesans'ın ise transhümanizmi vardır. III. Dünya Savaşı, hiç yaşanmadan 2. Rönesans'la insanlık ve makineler birlikte bir gelecek kurgulayabilir mi? Yoksa III. Dünya Savaşı, makineler ve insanlık arasında olup neticesinde makineler mi insan mı dünyanın hâkimi olacak?[17] Bu soru ve dualite, transhümanist sürecin en önemli açmazıdır.

Transhümanist sürecin unsurları olan YZ, robotik, sibernetik ve nörobilim vs. uygulamalar, şimdilik daha çok hizmet sektöründe kullanılsa da askerî alanda da azımsanmayacak düzeyde kullanılmaya başlanmıştır. Nano-teknoloji ve YZ gibi transhümanist unsurlar, politik ve askerî aktörlere ilham verip askerî ve stratejik düşünce ve teknolojiyi daha da çok et-

16 Evans, *Swarms Are Hell*, s. 57.

17 "İkinci Rönesans ya da Üçüncü Savaş," https://www.dunya.com/tekno-trend/ikinci-ronesans-ya-da-ucuncu-savas-haberi-406211, (Er. Tar.: 07.05.2018).

kilemeye başlamıştır. YZ'lı uygulamalar, yalnızca hizmet sektöründe değil aynı zamanda askerî alanda da yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Hem askerî hem ticarî robotlar gelecekte "kendilerine ait görevleri ve misyonları üstlenebilecek" YZ'ya sahip olacaklar. Askerî otonom sistemler, dronlar özellikle sürücüsüz arabalar gibi ticarî otonom sistemlerinde yapılan ilerlemelerle mukayese edildiğinde yavaş olmaktadır. Savaşın geleceğiyle ilgili olan YZ, askerî sistemlere dâhil edilerek otonom türlerinde kademeli etkiye sahip olabilir. Ticarî otonom sistemlerinin hızla gelişmesi kamu ve askeriye için kabulünü normalleştirir. Bu tür sistemler, insanlı sistemlerle mukayese edildiğinde daha çok fonlanabilir. Havada, yerde ya da su altında olabilen bu tür robotlar, teorik olarak YZ ile kendi başlarına görevlerini yerine getirme olanağına sahip olurlar.[18]

Cincinnati Üniversitesi doktora öğrencileri tarafından geliştirilen en önemli değişkenleri hesaba katarak karmaşık durumda bile hızlı kararlar alabilen bir YZ pilotu, deneyimli insan pilotları da alt edebiliyor. Karmaşık, dinamik çevrelerde insanın göz kırpma süresinden 250 kattan daha kısa bir sürede manevra kararları alabiliyor. Bu bağlamda ALPHA'ya karşı 1 saatten uzun sürebilen görevler yapan Gene Lee, şöyle söylüyor:

> "Eve tamamen tükenmiş bir şekilde dönüyorum. Yoruldum, bitkinim ve zihinsel olarak tükendim. Ancak bu bir YZ olabilir; tamamen gerçek bir şekilde bize meydan okuyor."[19]

Sanal test uçuşunda YZ pilotu, ABD Hava Kuvvetleri'nden emekli Albay Lee'nin uçağını düşürmeyi başardı. İnsan pilot tarafından değil, YZ tarafından yönetilecek savaş uçaklarının üretimine kapı açılmıştır. ALPHA üzerinde yoğun çalışmalar devam edeceği ve neticede YZ'nın gerçek savaş uçaklarını

18 Cummings, *Artificial Intelligence*, s. 1-2.

19 Çağrı M. Bakırcı, "YZ, İnsanları Savaş Uçağı Simülasyonlarında da Yenmeyi Başardı!", https://evrimagaci.org/photo/tr/yapay-zekâ-insanlari-savas-ucagi-simulasyonlarinda-da-yenmeyi-basardi, (Er. Tar.: 04.05.2018).

uçuracağı öngörülüyor.[20] Günümüzde ise en az nükleer silah teknolojileri kadar tehlikeli başka bir boyut ise YZ teknolojileridir. YZ'lı otonom teknolojisi sorunlar doğurabilir. Devletler, nükleer füze fırlatma kodlarını YZ teknolojilerinin eline teslim edebilir. Bu durumda hacklenme veya programın değiştirilmesi, ciddi tehlikeleri doğurabileceği gibi ya da olası bir nükleer saldırı veya savunma durumunda insan kaynaklı hata ve felaketlerin önüne geçilebilir.

Askerî alanda otonom teknolojisinin yasaklanması, ticarî sektörde türevlerinin veya üstün teknolojilerin mevcut olabileceği göz önüne alındığında pratik olmayabilir. Ayrıca ticarî otonom sistem piyasasının asimetrik gelişimi, hükümetler ve silahlı kuvvetler için sorunlara yol açması muhtemeldir. Bu durum, tehlikeye açık ve güvensiz otonom sistemlere yol açabilir. Çünkü kapsamlı testler yapılmadan ortaya çıkan yeni teknolojiler, hem askerî personel hem de siviller için risk oluşturabilir. Ticarî otonom sistemlerin hızla gelişmesi, otonom sistemlerinin ordu ve halk için kabul edilmesini normalleştirebilir ve bu durum orduları bu tür sistemleri üretmeye veya finanse etmeye teşvik edebilir.[21]

Otonom sistemleri geliştirme ticarî ve askerî alanda paralel olarak gelişmektedir. Ticarî alanda otonom sistemlerin gelişimi daha hızlı olmaktadır. İnsan; beden, zihin, göz ve el ile kendine vekil olacak robotlarla cephede karşı karşıya gelecektir. Etten makineye, zihinsel işlevlerden elektriksel işlevlere hareketle hem daha güçlü bedeni olan hem de daha hızlı düşünen varlık türleri/transhuman meydana gelecektir. Devletin aktör olması kadar bireylerin, grupların ve şirketlerin güçlenmesiyle savaş olasılığı artacak ve çok yönlü olacaktır. Robot araştırmalarının birçoğu, askerîye tarafından yapılmıştır

20 "YZ Artık İnsan Savaş Pilotlarını yeniyor", https://www.techinside.com/yapay-zekâ-artik-insan-savas-pilotlarini-yeniyor/, (Er. Tar.: 21.05.2018).

21 Cummings, *Artificial Intelligence*, s. 1, 12

fakat bununla beraber askerî robotlar herkes tarafından geliştirilebilir. Bu geliştirme, robot ve otonom sistemlerin askerî vd. kullanımları için üniversiteler ve şirketler tarafından da yapılır.[22]

Daha gelişmiş askerî robotların üretimini ve kullanımını maksimuma çıkarmanın uygun olduğu düşünülmektedir. Askerî robotlarda gözlem ve keşif, hedef tayin etme, anti mayın savaşı, kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer patlayıcı özellikleri bulundurma amaçtır.[23] Nitekim Güney Kore Robot Platformu, kızıl ötesi algılayıcıları kullanarak (otonom ölümcül veya ölümcül olmayan yanıtlar sağlayacak şekilde) hedefi gün ışığına çıkararak tespit edebilmek ve tanımlayabilmek için bir sistem tasarlamıştır. Sistemin bir tasarımcısı; "nihai kararın robot değil insan tarafından yapılması" gerektiğini belirtmesine rağmen, sistemin kendi kararını verme yeteneğine sahip olduğu otomatik bir modu var.[24] Yalnızca bunlarla yetinilmeyip kadın ve savaş esirlerinin sömürülmesini engelleyecek olan robotların birliklerin cinsel ihtiyaçlarını karşılayacağı ve "rahatlık" sağlama işlevini insanî bir şekilde sunabileceği iddia edilmektedir.[25]

İnsan vücuduna teknoloji eklemlenerek süper askerler yaratma arayışında yeni bir safha süreci yaşanmaktadır. Askerî alanda faydalanılan nörobilim sayesinde, öğrenme, çevreye dikkat etme, bilgiyi daha iyi hatırlama, risk alma veya ken-

22 Mark Coeckelberg, "From Killer Machines to Doctrines and Swarms, or Why Ethics of Military Robotics Is not (Necessarily) About Robots," *Philosophy$Technology*, C. 24, S. 3, 2011, s. 276.

23 Campa, *Humans and Automata*, s. 122.

24 Ronald C. Arkin, (2017). "Governing Lethal Behavior: Embedding Ethics in a Hybrid Deliberative/Reactive Robot Architecture", *Technical Report*, https://www.cc.gatech.edu/ai/robot-lab/online-publications/formalizationv35.pdf, (Er. Tar.: 01.05.2018).

25 Patrick Lin vd. "Robots in War: Issues of Risk and Ethics", Eds. Rafeel Capurro ve Michael Nagenborg, *Ethics and Robotics* içinde, (Heidelberg: AKA Verlag/IOS Press, 2009), s. 61.

dini kontrol etme yeteneği geliştiriliyor. Bu bağlamda ordu; hedef olarak askerlerin tepkilerini, tepki verme gücünü ve duygusallığını kesin olarak önceden programlanabildiği ölçüde nöro-stimülasyon teknolojisiyle yakalayabilir. Askerler; -daha- hızlı, çevik, uyanık, duyarlı ve hızlı öğrenenler hâline gelebilir. Daha disiplinli ya da uysal veya gerekirse daha az empati sahibi olabilirler. İnsanın zayıf olduğundan hareketle maliyet, zaman ve askerî etkilerin pragmatik hesaplamasına dayanan kayıp riskini azaltan, sağlam ve maliyeti uygun insan gelişimi projeleri savunulmuştur. Bu bağlamda insan geliştirme projeleri, en sofistik silahların geliştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Fiziksel ve zihinsel zindeliği arttırmak için insanlarla makineler arasında simbiyotik bir bağ oluşturmayı gerektirir.[26]

21. yy.'da asker; duyması, görmesi, hareket etmesi, ateş etmesi ve iletişim kurması için olağanüstü bir yetenek taşıyan bir savaşçı hâline getirilmeye çalışılmaktadır. Askerî alanda beşeri gelişme yoluyla performans iyileştirme arayışı yeni değildir. Uyarıcı ilaçlar (amfetamin ve modafinil) orduda onlarca yıldır kullanılmaktadır. Bazı bilim adamları, modafinil gibi uyku apnesine ve narkolepsiye karşı savaşçıları uyanık tutmak ve ayakta tutmak için kullanılan ilaç ürettiler. Modafinil; psikostimülan olarak hareket eder, uykudan yoksun bireylerde bile uyanıklık ve genel bilişsel ve fiziksel performansı artırır.

Şimdilerde yenilikçi teknolojide kafatasının altına implant edilebilen ve uzaktan manipüle edilebilen bir mikro işlem çipi üzerinde çalışılmaktadır. ABD, 2014 yılında kafeinden daha uyarıcı ve daha iyi olduğu iddia ettiği elektro-stimülasyon çalışmaları yaptığını açıkladı. Ayrıca NBIC raporlarında; algının gelişmesi, dayanıklılığın artması, kendini yenileme, bedenin/avatar değişebilirliği ve kara kutular (kişisel yedekleme içeren) hem insan gelişimi hem de ömrü uzatılan daha iyi askerler yaratmak öngörülmektedir. Bu durum gelecekte savaşların

26 Rodhan, *Transhumanism and War.*

nasıl olacağı sorununu meydana getirir.[27] 1960'lı yıllarda uyanıklık ve fiziksel dayanıklılığı artırmak için amfetamin, 2003 Körfez Savaşı'nda uykusuzluğa karşı psiko uyarıcı bilişselliği ve fizikselliği artıran modafinil kullanmıştır. İngiltere Savunma Bakanlığı'nın 2004 yılında 24.000 modafinil tableti aldığı tahmin ediliyor.[28] Askerlerin güçlendirilmesi yalnızca uyarıcı ilaçlarla olmayacak ayrıca gizlenmiş bombaların ve keskin nişancıların yerini tespit edecek, askerîn duyusal kapasitesini ve belleğini artıracak ve karşıdakinin beyninden geçenleri okuyacak nörobilim sahasında çalışmalar yapılmaktadır.

Transhümanist Bir Ordu Şirketi: DARPA

Askerî robotlar -her robot gibi- birçok parçadan oluşan sistemlerdir. Askerî teknolojik düşünce ve araştırmalarda atomistik ontolojiler, sistemler, ağlar ve sürüler anlamında düşünceyle değiştirilmektedir ve sistem, ağ veya sürü bir bütün olarak hareket eder. Teknolojik uygulamalarda robotik felsefe ve etiği dikkate alınmalıdır.[29] II. Dünya Savaşı'ndan beri yenilikçi teknolojiye dayanan savaş makineleri konusunda ABD ana merkez olmuştur. 1950'lerde geliştirdiği nükleer silah teknolojisiyle ve sonrasında SSCB'nin çöküşüyle Amerikan ilerlemesi hâkim oldu. SSCB'nin çöküşü, DARPA'nın süper asker bilim programlarını hızlandırmasına yol açtı.

İnsan bedenini araştıran ve askerleri bilimsel yeteneğe yönelik dönüştüren ABD ordusu (DARPA), bilimkurgu filmlerinden mülhem insansız savaş makineleri (insansız hava aracı, savaş uçağı, tank, robot askerler ve swarmlar) üretmektedir. Bu sürece başta Çin, Rusya ve İsrail olmak üzere diğer ülkeler de katılmışlardır. ABD kendi üretip dizayn et-

27 Kamil Muzyka, "Transhumanism and War", https://ieet.org/index.php/IEET2/more/muzyka20140203, (Er. Tar.: 26.04.2018).

28 Rodhan, *Transhumanism and War.*

29 Coeckelberg, *From Killer,* s. 277.

tiği terör sorunuyla meşgulken özellikle Çin, savunma yatırımını ve inovasyonunu geliştirerek ordusunu 21. yy. için donatmak için kendi sistemlerini ve teknolojilerini geliştirmiş ve potansiyel olarak Amerikan hegemonyasına meydan okumuştur. ABD'nin uzun yıllara dayanan yenilikçi sınırını kaybetme riski çok gerçektir ve Çin beklemektedir.[30] Nitekim ABD ordusunun ileri araştırma kolu olan DARPA, birlikleri taşıyabilen bir dron ile mücadele etmekte zorlanırken, Çin'in EHang adlı şirketi yolcuları taşıyacak ticarî bir insansız hava aracı inşa ettiğini ve birkaç ticarî şirketin de genel halk için otonom uçan arabaların versiyonlarını geliştirdiğini belirtti.[31]

İlk uzaktan kumandalı uçakları 1940'larda nükleer bomba taşımada kullanan ABD'nin, The *Office of the Secretary of Defense Unmanned Systems Roadmap* adlı kurumu gelecek 25'er yıllık planlar hazırlamıştır. Bu yol haritası; 2005–2030, 2007–2032, 2009–2034, 2011–2036, 2013–2038 periyodik tarihlidir. Ana amacı askerler için riski azaltmak olan insansız araçlar; insansız sistemleri (gözetim sistemleri, video kameralar, radarlar, sonarlar, mikroskoplar) veya ölümcül silahları (toplar, makineli tüfekler, füze ve roketler) taşıyabilirler. İnsansız sistemler; hava, toprak ve su'da olmak üzere üç büyük gruba ayrılabilirler. Yani insansız yer ve hava sistemleri; insansız kara, deniz veya deniz altı araçlarını da içerir. ABD silahlı kuvvetleri, 2015 öncesi toplamın 3/1 oranında insansız araç setinin yaratılmasını amaçlamaktadır.[32] Geliştirme teknolojisinin öncüsü olan DARPA'nın aynı yıl biyo-teknoloji vs. çalışma sahaları için ayırdığı bütçe, 2 trilyon 915 milyar

30 Gareth Evans, "Is the U.S.A. Military Machine Losing Its Innovation Edge to China?, Army-Techonology," https://www.realcleardefense.com/2018/04/02/is_the_us_military_machine_losing_its_innovation_edge_to_china_301247.html, (Er. Tar.: 06.04.2018).

31 Cummings, *Artificial Intelligence*, s. 12.

32 Campa. *Humans and Automata*, s. 109-111.

dolardır.[33] Süper asker yaratarak savaşın geleceğini değiştirme maksadıyla 1990'da çalışmalarına başlayan DARPA'nın yeni odağı asker profili üzerinde odaklanıp savaşı dönüştürecek insanlar üzerinde çalışmaktır. J. Gorman, 1985 yılında ordudan emekli olduktan sonra DARPA için yazdığı bir makalede, savaş alanının güçsüzünü gerçek bir süper askere dönüştüren "entegre çalışan bir eksoskeleton[34]" diye tanımladığı düşüncesinin erken bir versiyonunu çizdi.[35] DARPA'nın nöro-optik dürbünlerle Real Nose/bir köpek gibi kimyasalları araştırmak için extra sensörler ve Z-MAN (kertenkele gibi duvarlara tırmanan insanlar)[36], mermi, kimyasal, biyolojik, elektromanyetik ve balistik tehditlerden korunmak için dış iskelete sahip "Süper Asker/Super Troop" yaratma amacı vardır. İşitsel, görsel ve haptik/dokunmatik sensörler, gözler için termal kamera, kulaklar için kulaklık, kafadan tırnağa fiber optiklerle donatılmış psikolojik özellikleri cisimleştirilmiş ve kendine özgü kişisel programı sayesinde savaşabilecek askerler üretilecektir.[37] DARPA'nın trans/posthuman savaşçı vizyonu, insanlık durumunun yükseltilmesine ilişkin transhümanist ilhamlardır.[38]

Transhümanizmden ilham alan savaş teknolojisi; yalnızca insanı siborg hâline getirmek ve insana benzer andoroid-robot savaşçılar üretmek değil hayvanlardan esinlenerek savaşçı türünü artırmak amacında olmuştur. DARPA, 2002 yılında fareye bir çip takarak hayvan hareketlerini kontrol etmeye yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır.[39] Daha sonraki yıllarda sürü teknolojisi/swarms gibi üretimlerde bilim adamları do-

33 Rodhan, *Transhumanism and War.*

34 *giyilebilir dış iskelet.*

35 Jacobsen, *Engineering Humans.*

36 Rodhan, *Transhumanism and War.*

37 Jacobsen, *Engineering Humans.*

38 Evans, *Swarms Are Hell,* s. 57.

39 Jacobsen, *Engineering Humans.*

ğanın takım oyuncularından (balık, arı, karınca, termit ve kuş sürülerinden) ilham almışlardır. Nitekim Harvard Üniversitesi bilim adamları, herhangi bir merkezî bir akıl/zekâ olmaksızın birlikte çalışabilecek ve farklı tasarımlara dönüşebilecek 1.024 adet mekanik bir çeteye benzeyen minik robot sürüsü tasarladılar. Boston Dynamics ise yük taşıyan LS3 robot katırları ve saatte 29 mil hızla gidebilen çita/cheetah adını verdiği robot tasarladı. Yeni nesil WildCat, DARPA tarafından tasarlanmış olan askerî kullanım için geliştirilmiş hızı, saatte 16 mil ile sınırlandırılmış robottur.[40]

2010 yılına kadar, tüm operasyonel uçakların ve 2015'e kadar tüm kara savaş araçlarının üçte birinin insansız olmasını amaçlayan ABD ordusu, 2007-2032 yılları arasındaki yol haritasında insansız B17'ler ve F6F'ler, insansız yüzen dron tekneler ve nükleer patlamanın her birinden sonra radyo aktif örnekleri elde etmek için patlama bölgelerinde dronlar kullanmayı düşünüyor. 1948 yılında radyo aktif etkilere maruz kalan personelin ölümü ABD'yi kirli iş için robotları kullanma konusunda ikna edici oldu. Yer mayınlarını temizleme gibi tehlikeli işler ise robotlara devredildi. Bu tür robotların sayısı 2004'te 162 iken 2008 yılında 5800'e ulaşmıştı.[41] Karada NBIC ile güçlendirilmiş insan askerler, robot/android askerler, swarmlar ve insansız tanklarla donanan ordular; denizde ve havada ise insansız teknolojik araçlarla donanmaktadır. İnsansız denizcilik sistemleri ve denizaltıları, robotik uygulamalar, insansız savaş gemileri veya botlar, tam otonom personel ve kara ve denizde kullanılan robot askerlerden oluşan tam donanımlı bir filo kurma amacını 2025 yılında tamamlamaya çalışıyor. Yeni askerî teknolojiyle 2014 yılında tüm alanda son derece hareketli süper askerî katil robot geliştirildi. Gerçek terminatörler, 2014 yılının yeni bilimin

40 Peter S. Sapaty, "Military Robotics: Latest Trends and Spatial Grasp Solutions", *IJARAI*, C. 4, S. 4, 2015, s. 9-10.

41 Campa, *Humans and Automata*, s. 121-122.

keşiflerindendir.[42] Nitekim aynı yıl ABD Başkanı Obama *"Uzun süredir üzerinde çalıştığımız gizli bir proje olan Iron Man'ı inşa ettiğimizi açıklamak için buradayım"* demiştir.[43]

Havada da benzer çalışmalar yapılmaktadır. ABD Hava Kuvvetleri, insansız uçan araçlar (UAV) olarak bilinen keşif için kullanabilen, füze vd. silahları taşıyıp kullanabilen çeşitli robotik uçaklar geliştirdi. Bu tür özelliklere sahip olan X-47B, 50 saat boyunca havada kalabiliyor, 2 ton silah taşıyıp ve havada yakıt ikmali yapabiliyor.[44] İnsansız savaş uçağına ilave olarak Pentagon tarafından monte edilmiş lazer silahları kullanan dronlar üretilmiştir. Savaşların transhuman hâle gelmesinde dronların önemli konumu vardır. Körfez Savaşı'nda 100 kadar olan dron sayısı 2010 yılında 7000'i bulmuştur. Nitekim ABD Savunma Sekreteri Leon Panetta ve dronları destekleyen P.W. Singer, dronların madalyaya layık siber savaşçılar olduğunu beyan etmişlerdir.[45]

Dronların birtakım avantajları vardır; can güvenliği tehlikesi yoktur, hata yapma oranı daha düşüktür ve insan pilot uykuya ihtiyaç duyarken dron ihtiyaç duymaz. İnsan-dron arayüz yeteneklerinin bileşimi olan dronlar yarı otonom süreçten kendi kararlarını verebilecek tam otonom sürece geçtiklerinde savaş makinesi ve süper asker hâline gelecektir. Dronların yalnızca savaş makinesi olarak kullanılması değil insanın nesline tehdit olabilecek düzeyde terörvari eylemlerde bulunulacağı riski ve tehlikesi vardır. Yüz tanıma programlarıyla fiziksel özellikleri dikkate alınarak yok edilecek insanlar belirlendikten sonra bir dronla öldürülüp öjeninin gerçekleştirilebileceği de iddia edilmektedir.[46]

42 Sapaty, *Military Robotics*, s 10.

43 Jacobsen, *Engineering Humans.*

44 Sapaty, *Military Robotics, s.*10.

45 Evans, *Swarms Are Hell,* s. 56.

46 Joseph P. Farrel, (2012). "Playing Darpa, Again: Drones and Militarized Transhumanism", https://gizadeathstar.com/2012/09/playing-darpa-again-drones-and-militarized-transhumanism/, (Er. Tar.: 10.05.2018).

Sonuç

Siborg hâline getirilmiş insan askerlerin, robot askerlerin ve otonom sistemlerin (insansız tank, gemi, uçak, dronlar ve swarmlar vs.) askerî alanda ciddi sorunlar doğurması muhtemeldir. Farklı otonom savaş makinelerinin gelişmesi insanî ve ahlâkî birlik ve bütünlüğün yıkılmasına, hukukî sorunların doğmasına neden olabilir. Otonom sistemlerin kullanımında karar verme iradesine sahip olan robotların yol açacağı sorunların yanında "Sorumlu olanın asker mi yoksa onu kullanan veya geliştiren asker veya mühendis mi olacak?" sorusu mühimdir. Transhümanist hareketin ve transhuman teknolojinin savaşları ve yoksulluğu sona erdireceği konusunda güçlü bir inanç vardır. Öte yandan transhuman teknolojiye DARPA gibi büyük askerî kurumların da ilgisi vardır. Bu ilginin, nasıl bir yıkımı ortaya koyacağı ise bilinmiyor.

Bilim ve teknolojinin gelişmesinin refahın artmasına, refahın artmasının da savaşların azalmasına, insanlar arası şiddetin ve şiddet kaynaklı ölümlerin azalmasına neden olacağını iddia edén transhümanistler, otomasyon çağının insanlığa daha fazla medeniyet ve barış getireceğini ve çağın bu göstergelere sahip olduğunu iddia etmektedirler. Histeriye kapılmanın ve panik yapmanın anlamsız olduğunu iddia eden transhümanistler bu süreçte daha fazla barış, daha az şiddet ve ölüm olacağını iddia ederler. Yine her ne kadar transhümanistler silahlı çatışmaların tüm savaş ve cinayetlerin ilkel/primat davranış, ekonomik kıtlık veya dinî çekişmelerden kaynaklandığını iddia etseler de daha fazla güç ve sınırlarını kaldırma anlamında özgürlük için savaşacak olan transhumanlar; gelişmek, değişmek ve ilerlemek, üstün gelmek, klonlanmak ve ölümsüzleşmek için güç mücadelesine girerek silahlı çatışmalara ve hemcinsini alt etmeye yol açabilir. Küresel düzenin bir aracı olarak öne sürülen transhümanist süreçte transhuman teknolojiler, insan hayatında ve türünde değişimler meydana getirecektir. Askerî alanda yapılan araştırmalar ve yenilikler,

savaşın hem mahiyetini dönüştürmüş hem de insanlığın ve dünyanın üzerinde yıkıcı etkisini artırmıştır. Transhümanizmin askerîleşmesi de savaşın tehlikesini artıracağı gibi yıkım gücünü de artıracaktır. Devletlerin elinde daha da güç artıracak olan transhümanist savaş teknolojisi daha da yıkıcı sonuçları doğuracaktır.

Teknoloji ve savaşı birleştirme amacını taşıyan transhümanizm, askerî alanda kilit bir konumda bulunursa transhümanizmle ilişkili teknolojiler savaşlarda daha fazla zalimliği doğurabilir. Transhümanizmin askerî alanda karşılık bulması gelecekte savaş veya savaşların nasıl olacağı sorusunu gündeme getirir. Muhtemel otonom sistemlerin (robot, siborg ve swarmlar vs.) insanlarla ve birbirleriyle savaşı, transhümanist bilim kurgu film veya romanlarında anlatılan yıkımları ve korku sahnelerini gerçek hâle getirebilir. Böylesi bir durum Einstein'ın atıfta bulunduğu III. Dünya Savaşı'nı doğurabilir. Robotik, sibernetik ve teknolojik uygulamalar içeren bir savaş, büyük yıkımı meydana getirerek Einstein'ın taşlarla yapılacak demiş olduğu 4. Dünya savaşını doğurmada rolü olacak III. Dünya Savaşı'nı doğurabilir.

Makinelerin yükselişi olan *tekillik/singularity,* popüler bir bilim kurgu kıyamet senaryosudur. Güçlü asker adına, insanı bedensel ve zihinsel olarak modifiye etmek, insanlığın beden ve genini değiştirmek büyük bir tehdittir. Askerî otonom sistemleri ve YZ'lı uygulamalar, 21. asrın en tehlikeli gelişmelerinden biri olabilir. Yalnızca devletlerin değil büyük sermaye ve şirketlerin denetiminde olan bu sistem ve uygulamaların siyasal ve hukukî otorite ve iktidarlar tarafından kontrol edilmesi ve düzenlenmesi oldukça zordur. Büyük silah şirketleri askerî otonom sistemleri uygulamaktadır ve bunun merkezî bir kontrolü yoktur. İnsanlar tarafından kontrol edilemez hâle gelecek YZ'lı otonom sistemleri transhümanist tarzda ilerleyen teknolojiyle insan hayatını ve türünü sonlandırabilir. Bu tür sistemler, bir ulusun egemenliğini ortadan kaldırabileceği

gibi bireylerin hayatını ortadan kaldıran yıkıcı terörizmi de doğurabilir. Robot askerlerin varlığı, gerilla savaşlarını ve terörizmi artırabilir. Transhümanist teknoloji; askerî, siyasal ve toplumsal doktrin ve eylemlerimizi değiştireceği gibi şiddet ve yıkımı büyük olan savaşları da başlatabilir.

Bir robot ne kadar otonom ise o kadar vicdan ve merhametten yoksun olup o kadar acımasız bir savaş makinesi hâline gelebilir. Otonom sistemler, savaş alanının eski insanî davranışlarından yoksun olarak kendilerini canlı varlıkları öldürüyormuş gibi hissetmezler. Savaşın da artık bir önemi kalmayabilir ve savaşın önemsizleştirilmesi durumu yaşanabilir. Savaş, artık video oyununa indirgenir. Askerî alanda otonom sistemlerin gelişmesi ve artmasının tıpkı nükleer silahlar gibi caydırıcılık doğuracağı ve bundan dolayı savaşın gerçekleşmesini devletlerin ve insanların göz önüne almayacağı iddia edilmektedir. Yine bu savaşlarda robotların birbirini öldürdüğü (!) yani yok ettiği bir savaşın savaş değil spor müsabakası olacağı iddia edilmektedir. Fakat burada sorun şudur ki robotlardan bir taraf diğerini imha ettikten sonra sıra insana gelecektir. Bu durumun, robotların insanlarla savaşı gerçeğini ortaya çıkarması muhtemeldir. Savaşların bu içeriğe sahip olması hem imha veya ölümlerin sayısını hem de ekonomik ve zaman maliyetlerini artıracaktır. Ayrıca askerî alanda otonom sistemlerinin tercih edilmesinin en büyük nedenlerinden biri, ölenin insan olmayıp imha olunacak makine robotların olmasıdır. Her ne kadar gerek doğulu gerekse Batılı toplumlar için *şehitlik/martyrdom* kavramı çok önemli bir kıymet arz etse de milletler evlatlarını savaşa göndermek istemiyor. İnsan ordusu yerine robot ordusunun insan canına ve ulusal savunma sorununa teknolojik bir çözüm olabileceği düşünülmektedir. Askerî alanda kullanılan transhümanist teknoloji, milletlerin evlatlarını korumak için ahlâkî bir zorunluluk olarak da görülebilir.

Özetle transhümanist süreç, kendisini insanın ilerlemesi ve

huzuru bulması anlamında hümanist sürecin devamı olarak görse de ilerlemiş kitle yıkım silahları; çağdaş, medeni ve hümanist devletlerin ve toplumların altını oyacak antihümanist bir karakter ve risk taşımaktadır. İnsanın merhamet, şefkat ve empati gibi duyguları olmasına karşı şimdilik bu süreçlerden yoksun olan robotlar veya otonom sistemler için öldürme eylemi hiç zor olmayacak bir eylemdir. 21. yy.'da savaş meydanlarında daha çok robotların ve onların hegemonyasının olacağı düşünüldüğünde insanlığı büyük bir tehlike beklemektedir. Böylesi ilerlemiş ve teknolojikleşmiş bir dünya düzeninde insan merhametinden yoksun otonom sistemleri en çok üçüncü dünya ülkelerini veya geri kalmış ülkeler denilen ülke ve milletleri vuracaktır. Militarist bir transhümanizm insanların var olduğu şiddetin, çatışmanın ve savaşın yaşandığı hümanist bir tecrübeden daha sert olacak gibi görünüyor. 21. yy.; 20. yy.'dan daha şiddetli olan yüksek teknoloji, endüstriyel ve otonom sistemlerin olduğu savaşların yüzyılı olabilir. Nitekim bu bağlamda "Çin, Rusya, bilgisayar biliminde gelişmiş tüm ülkeler, YZ alanındaki üstünlük yarışı bence III. Dünya Savaşı'na yol açacak" diyen Elon Musk'ın açıklamasını değerlendiren Sharkey, "Ben de robotların Üçüncü Dünya Savaşı başlatabileceklerini düşünüyorum, fakat tek başlarına değil." diyerek bir anlamda savaşın insanlar ve robotlarla başlatılacağını iddia eder.[47]

47 "Robotlar Üçüncü Dünya Savaşı Başlatabilir, Fakat Tek Başlarına Değil", https://tr.sputniknews.com/bilim/201709061030024966-robotlar-ucuncu-dunya-savasi-baslatabilir-fakat-tek-baslarina-degil/, (Er. Tar.: 08.06.2018).

TRANSHÜMANİST SAVAŞ TEKNOLOJİSİ VE ETİK SORUNLAR

Savaş, insanlığın başlangıcından beri tarihsel olarak kaçamayıp tecrübe etmek zorunda olduğu bir gerçeklik olmuştur. Gündelik hayattaki gelişmeler, askerî çatışmaları veya savaşların zeminini doğururken askerî çatışmalar ve savaşlar da insan hayatını etkilemektedir. Yine bilimsel ve teknik gelişmeler, karşılıklı etkileşim hâlinde hem insan hayatını hem de askerî gelişmeleri belirler. Nörobilim, nano-teknoloji ve robotik alanında yapılan çalışmaların yoğunlaştığı 21. asırda insanın ve dünyanın dönüştürülmesiyle ve bu duruma ilaveten sibernetik, robotik ve YZ uygulamaların artmasıyla insanlığın transhümanist bir sürece girmesi söz konusu olmuştur. Mekanik süreç sonunda askerî teknoloji boyut değiştirdiği gibi sibernetik ve robotik süreç sonunda da askerî teknoloji daha farklı bir boyuta girecektir. Böyle bir süreçte gerek uluslararası ilişkiler ve jeopolitik hayatta gerekse toplumların ve bireylerin hayatında ciddi sorunlar doğacaktır. Bu etik sorunların neliğine dair bir alan olan roboetik; tıbbi, yardımcı, hizmet ve sosyalleşmiş ve askerî alanlarda varlık bulan sibernetik, robotik ve YZ'lı uygulamaların tasarımını, üretimini ve kullanımını ahlâkî olarak tartışır. Kitabın bu kısmında transhümanizmin askerîleşmesi ve neticesinde meydana gelen etik sorunlar ele alınacaktır.

20. ve 21. asırda hem bilimsel hem de teknik sahada büyük ilerlemeler olmuştur. Bilim asrı olarak adlandırılan 20. yy.'ın ilk yarısı fizik diğer yarısı biyoloji, genetik ve bilgisayar bilim

üzerinedir. 21. yy.; nörobilim, nano-teknoloji ve robotiğin yükseldiği asırdır.[48] Bu yükselişe bağlı olarak insanı geliştirme teknolojileri; biyo-teknolojinin sınırlarını genişletmekte, savaşın doğasını, uluslararası ilişkileri ve jeopolitiği değiştirmektedir. Bu bağlamda transhümanizm, hem mevcut insanın fiziksel ve bilişsel yeteneklerini artırma hem de insanın ötesinde yeni bir varlık inşa (HAC: Humanoid, Android ve Cyborg) etme amacındadır. Bu teknolojiler, insanı insan olmanın ötesine (transhuman) taşıyarak trans-posthümanizmin eşiğine getirecek niteliktedir.

Mevcut insan kavramına ve konumuna köklü olarak meydan okuyan transhümanizm; insan vücudunu iyileştirmek, zevkleri değiştirmek, patojenik koşulları ortadan kaldırmak, bilişsel ve duygusal işlevleri değiştirmek ve geliştirmek ister.[49] İnsan, et-makine sınırlarından bağımsızlaşırsa kendi donanımını değiştirebilir, geliştirebilir ve niyet ve amaçları da değişebilir. Bu sürecin ve önceki tercihlerin sonucu olan yeni amaçlar transhuman siyasete yol açabilir. Proto-insan tasarım ekibi (transhümanistler), gelecek evrimci tasarıyla daha iyisini yapma üzerine odaklanabilir. Networklar veya kişisel beceriler sayesinde günümüzün süper güçlenmiş bireyleri ya da yarının süper güçlenmiş insanı, transhuman ya da posthuman olabilir. Teknolojilerin; bireylerin gücünü, tek bir insanın dünyayı ele geçirmeyi düşünebileceği bir noktaya getireceği ön görülmektedir.[50]

İnsanın güçlendirilmesini ifade eden trans/posthümanizmin kavramları olan *transhuman* ve *posthuman* kavramları insanın aşılması anlamı taşıyan kavramlardır. "Trans" kavramı "geçiş/across", ötesine geçme veya karakter değiştirme, bir şeyden

48 Rafael de Asis Roig, "Ethics and Robotics. A First Approach", *The Age of Human Rights Journal*, S. 2, 2014, s. 1.

49 Rodhan, *Transhümanizm and War.*

50 Daniel McIntosh, "Transhuman Politics and Fifth Generation War,", *Journal of Evolution and Technology*, C. 21(2), 2010, s. 41.

bir şeye geçme anlamlarına gelir. Post ise 'üstte' veya 'ötesi', 'super' öneki, "belirli bir sınıfın normlarını veya sınırlarını aşan" özelliğini veren anlamı taşır. Sıradan insanın, kapasitesi ve kabiliyeti mümkün olduğu ölçüde genişletilmiştir.[51] Amaç; yalnızca insanlarla makineleri değiştirmek değil insanları daha yetenekli robotlar hâline getirmektir. İnsanı dönüştürme ve onu daha yetenekli robotlara benzetme ve robot askerler yaratma amacı taşıyan askerî alanda da kullanılan transhümanizmin; hastalığı ortadan kaldırma, ömrü uzatma ve daha iyi yaşam alanları dizayn etme gibi amaçları da vardır. Transhümanizmde amaç, yalnızca mevcut insanın doğasının güçlendirilmesi değil aynı zamanda insanın yanında yeni robotlar olan HAC türü varlıklar üretmektir. Güçlendirilmiş insan asker ve üretilmiş robotik askerlerin yanında otonom sistemlere sahip savaşçı unsurlar (insansız hava-kara-deniz araçları), savaşın hem niteliğini hem de sorunlarını farklılaştıracaktır.

Robotik bilim, bilim ve teknolojinin öncü sahasından biridir. 21. yy.'da insanlığın, robotlarla bağlantılı ilk yabanî zekâyla birlikte olması durumu; etik, sosyal ve ekonomik soru/nlar doğuracaktır. Sürekli olarak devam etmekte olan teknolojik değişim sürecinde gittikçe daha zekî olan makineler, insanın yerini alacaktır. Düşünen kitaplar, YZ ile donatılmış ve kendilerini kopyalayabilen robotlar ve kontrolsüz kendini kopyalama yeni teknolojilerin tehlikelerinden biridir. Robotlara teknolojik bağlılık; TV, internet ve video oyunlarından daha tehlikeli olacaktır. Robotların, savaş tarzları üzerinde dramatik etkileri olacaktır.[52]

51 Dağ, *Transhümanizm*, s. 125.

52 Gianmarco Veruggio, (2005). "The Birth of Roboethics", s. 4, (http://www.roboethics.org/icra2005/veruggio.pdf), (Er. Tar.: 15.05.2018).

Savaş ve Transhümanizmin Askerîleşmesi

Evrensel olarak barış, savaştan çok tercih edilse de binlerce yıldır ölümcül çatışmalar engellenememiştir. St. Augustinus'a 1600 yıl önce Hıristiyan Adil Savaşı/Just War düşüncesinin temellerini koyduğu ve Hıristiyanlığın gereksiz öldürmeden kaçınmaya yardım ettiği atfedilir. 19. yy.'dan beri milletler, Adil Savaş Teorisi'nin ilkelerine dayanan savaş kurallarını yaratmak için çalışmışlardır. Tüm bunlar savaşlara engel olamamıştır. Döneminin gelişen teknolojisine ve onun savaşın kaçınılmazlığına olan etkisine değinen Clausewitz-1832, *"Savaş anlayışının kökeninde bulunan düşmanı yok etme"* eğiliminin uygarlığın ilerlemesiyle hiçbir şekilde değiştirilmediğini söyler.[53]

Walzer, modern ulus-devletin yükselişi ile savaş konseptinin köklü bir dönüşüme uğradığını belirtmiştir.[54] Hırçınlık ve şiddet, insan durumunun sürekli bir parçası olurken savaş ise kitle şiddetinin kaçınılmaz tikel formu olarak görülmüştür. Kitle şiddetinin tikel formu, 19. ve 20. yy. uluslararası çatışmalarda ortaya çıkmıştır. Herhangi bir amaç için kullanılabilen tarafsız bir araç olmayan teknolojiler, sadece araç olarak kullanılmamış aynı zamanda belirleyici etken olarak imparatorlukları ve milliyetçi politikaları şekillendirmişlerdir.[55] Teknik veya teknoloji; devlet ve toplumları savaştaki etkin gücüyle belirlemiştir. McIntosh, savaşları yapısı itibariyle beş nesle ayırır. 1. nesil savaş; işbölümünü, 2. nesil savaş; modern devletin inşasına yardımcı olan yeni teknolojileri ve kitlesel savaşları, 3. nesil savaş; şiddetli rekabeti, stratejik akılcılığa sahip merkezî devletin, kitle desteğinin ve teknik donanıma sahip ordunun savaşını, 4. nesil savaş; şiddetli rekabetin devam ettiği, karar

53 Ronald C. Arkin, "The Case for Ethical Autonomy in Unmanned Systems", *Ethics and Emerging Military Technologies*, S. 9, 2010, s. 332-333.

54 Peter M. Asaro, (2008). "How Just Could a Robot War Be", s. 13, http://peterasaro.org/writing/Asaro%20Just%20Robot%20War.pdf, (Er. Tar.: 03.05. 2018).

55 Coeckelberg, *From Killer*, s. 271.

alma mekânizmasının manipüle edildiği, iradenin zayıflatıldığı ve devlet dışı aktörlerin terör saldırılarını, 5. nesil savaş; teknolojiler tarafından yönlendirilen birey ve grupların etkin olduğu transhümanist dönemi içerir. Bu transhümanist süreçte rekabetçi ve hedonik baskılar NASA, savunma, enerji, ziraat ve sağlık birimleri tarafından desteklenen NBIC teknolojilerinin benimsenmesini teşvik eder. 5. nesil savaş sırasıyla; askerlerin taktikleri, makineleri, sanayileşmiş kitle orduları, politik ekonomik mücadeleleri ve entelektüel gücü içerir.[56]

Transhümanizmin görünümü ve felsefesine bakıldığında insanlığın yeniden tanımlanmasında daha çok kültürel tartışma ve düşünceye ihtiyaç var. Bu süreç, transhümanizm ve orduyu dikkate alarak, askerî uygulama ve insan-makine ara-yüzlerin kullanımı olan "askerîleştirilmiş transhümanizm" şeklinde adlandırılmalıdır. Transhümanizmin askerîleşmesi, hackleme ve programların değiştirilmesiyle insanlığın aleyhinde olabilir.[57] Öznel insanı merkezsizleştirerek antropolojik bir varlık olmaktan çıkaran teknoloji, transhümanizm sürecinin bir ürünü olan makinevari bir varlık hâle gelmesinde önemli bir vasıtadır. Transhümanist süreçte dünyanın insanın kontrolünden çıkması ve insanın kendi doğasını yapay müdahalelerle dönüştürmesi insanın hemcinslerini alt edecek bir öjeni durumunun ortaya çıkmasını sağlaması muhtemeldir.[58]

Transhümanizmin sivil ve askerî hayatta etkin olmasını sağlayacak iki önemli unsur; bilişim ve NBIC teknolojisidir. İnsan; istisnai ve insan merkezli bir transhümanizmi kahramanca yeniden birleştirme çabası içinde, bilgisayarlaştırılmış teknolojiyi özellikle fetih aracı olan interneti fethetmek için bir

56 McIntosh, *Transhuman Politics and Fifth Generation War*, s. 38.

57 Joseph P. Farrel, (2012). "Playing Darpa, Again: Drones and Militarized Transhumanism", https://gizadeathstar.com/2012/09/playing-darpa-aga-in-drones-and-militarized-transhumanism/, (Er. Tar.: 10.05.2018).

58 Dağ, *Transhümanizm*, s. 115.

silah olarak ele alır.[59] Eğer yapılan tercihler doğru olursa NBIC teknolojilerinin yaygın olarak uygulanması toplum güvenliği üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olacaktır. İnsanların, insanlar tarafından yaygın olarak modifiye edilmesi hem hasta hem de iyi için geleneksel etnik köken çizgilerinin bulanıklaşmasına yol açacaktır.[60]

Siyaset ve savaşın idaresi üzerinde etkin ve nükleer enerjiyi gölgede bırakacak olan NBIC teknolojileri, insanlığı yeniden tasarlayacak düzeyde ilerlemiş ve trans/posthuman çağın olasılığı artmıştır. İnsanlığın niteliklerinin tanımının değiştirilmesiyle politikanın hem doğasını hem de bağlamını değiştirmişlerdir. Rakip devletlerin, firmaların, STK'ların ve "süper güçlenmiş bireylerin" vb. birçok unsurun içinde bulunduğu NBIC teknolojilerinin etkin olduğu bir süreç yaşanacaktır. Nano-teknoloji, biyo-teknoloji, bilgi teknolojisi ve bilişsel bilimlerle; madde, organizma, bilgisayar, sibernetik ve biyolojik zekânın üzerinde çalışmalar yapılacaktır. İnsanın hem gövdesi hem de aklı yeniden yapılandırılacaktır. Kendi kendini tasarlayan organizmaların varlığını mümkün kılacak NBIC teknolojileri, daha karmaşık ve tehlikeli halde olacak 5. nesil savaş meydana getirecektir.[61] Bu bağlamda 5. nesil savaş, otonom sistemlerine dayanan bir savaş türü olacaktır. Nitekim otonom sistemlerine gittikçe artan büyük ilgi ve yatırım vardır. Gelecek on yıl içinde robot askere benzeyen bir şey görmek mantıksız bir tahmin gibi görünmemektedir. Buna bağlı olarak otonom teknolojilere ilişkin yasalar ve yeni teknolojik olanakların ele alınması için ilkeler oluşturmak gerekecektir.[62]

NBIC teknolojileri, askerî alanda son dönemde kullanılmak-

59 Aaron Tucker, *Virtual Weaponry The Militarized Internet in Hollywood War Films,* (London: Palgrave, 2017), s. 23.

60 McIntosh, *Transhuman Politics and Fifth Generation War,* s. 45.

61 *A.g.e.,* s. 38.

62 Asaro, *How Just Could a Robot War Be,* s. 3.

tadır. Nitekim DARPA, talep üzerine savaşçının fiziksel ve psikolojik durumlara yol açan enerji metabolizmasının kontrol edilmesini sağlayan bir programla meşgul olmuştur. Hücreler, dokular ve organizmalar üzerindeki metabolik talepleri kontrol altına almak için teknolojik temelli gelişmeyi amaçlamaktadır. Enerjiyi artırmak, yorgunluğu azaltmak için birtakım çalışmalar yapılmıştır.[63] Silahlı tank, uçak ve denizaltıların kullanıldığı 2. nesil savaş, savaşı daha önce hiç ulaşmadığı bir seviyeye getirdi. Yeni silahlar (makineli tüfekler, gaz, zırhlı tanklar vb.) sadece birkaç metrelik alan olan cephede etkinken uçaklar ve zeplinler savaşı cepheden şehirlere taşımıştır.[64] Balistik koruma ile tasarlanmış beden; ısıtma-soğutma sistemleri, gömülü sensörler, dost savaşçının nerede olduğunu belirten 3D ses ve farklı ışık koşullarında görme için optik teknolojiyle, hayat kurtaran oksijen ve kanama kontrolleriyle donatılmıştır.[65] Savaş meydanında kendiliğinden işleyen insansız orduların, otonom sistemler ve insan askerlerle birlikte çalışacağı öngörülmektedir. Gelecekteki Savaş Sisteminin (FCS) bir bileşeni olan ARV (Silahlı Robotik Araç) gibi ölümcül kuvvetler kullanan çok sayıda insansız robot sistemi geliştirilmekte veya kullanılmaktadır. Savaşta kullanılan fakat doğrudan insan gözetimi altında kullanılan cehennem ateşleri/hell fires ile donatılmış Predator UAV's/insansız hava taşıtları ve Kore Tarafsız Bölgesinde silahlı platform geliştirilmiştir.

Robotik sistemler, insan askerlere nazaran daha etik bir savaş icra edebilir. Uykusuzluk, yorgunluk, aileden ayrılık, öfke ve intikam duygularını yoğun olarak yaşayacak insan askerlere karşın robotik ve otonom sistemler; öfke, intikam ve merhametsizlik gibi olumsuz duyguların; uykusuzluk, yorgunluk, acı çekme, yılgınlık ve kederlenme gibi savaşın olağan psişik

63 McIntosh, *Transhuman Politics and Fifth Generation War*, s. 9.

64 Campa, *Humans and Automata A Social Study of Robotics*, s. 128.

65 Jacobsen, *Engineering Humans for War.*

hallerinin kurallarının üstesinden gelebilir. Nitekim ABD Ordusu için yapılan araştırmada robotların sadece belirli koşullarda savaş yürüten askerlerden daha iyi değil, aynı zamanda savaş alanında insanlardan daha insanî olabileceği tezi ortaya konulmuştur.[66]

İnsansız sistemlerin kullanımı; askerleri teröristlerin korkunç kuşatma, yıkım ve katliamından kurtarabilir.[67] Robot askerler; insan askerlerin giremediği yerlerde bomba imha etmede, dağ mağaralarında ve sualtı gibi erişilmez ve tehlikeli alanlarda görev alabilirler. Duygusallıktan ve aşırı tepkisellikten doğan öfke, intikam, yorgunluk ve uykusuzluk gibi sorunları bulunmayan robotlar, insanlara göre daha uygundur. Duygulardan, adrenalin ve stresten etkilenmeyen robotlar; tarafsız davranabilir ve insanın zulümlerini ortadan kaldırabilirler. Nitekim ABD ordusunun yaptığı 2006 tarihli bir araştırmaya göre askerlerin yarısından biraz azı sivillerin saygı ve onur muamelesi görmesi gerektiğine inanıyor ve takım arkadaşının hayatını kurtarmak için sivillerin işkencesine "olur" veriyordu. Yine ABD'li askerlerin %10'u, Irak'lı askerlere gereksiz yere kötü muamelede bulunduğunu itiraf etmişlerdir. Bu tür durumlarda askerî robotların, savaş alanında etik olmayan davranışları önemli ölçüde azaltabileceği düşünülmüştür.[68]

Genelde askerî robotlar, jeopolitik duyarlı çevrelerde işlevseldir. Otonom savaş robotları, füzeler, insansız hava-kara-deniz muharebe araçlarını içerir. Savaş için robotların inşası, gelişmesi ve tasarımı; robotik araştırma ve uygulamada yatırımın temel parçasıdır.[69] Transhümanist askerî teknolojiye

66 Arkin, *Governing Lethal Behavior.*

67 Armin Krishnan, *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon,* (England: Asghate, 2009), s. 123.

68 Lin vd., *Robots in War: Issues of Risk and Ethics",* s. 49, 53.

69 Spyros G. Tzafestas, *Roboethics A Navigating Overview,* (London: Springer, 2016), s. 140.

yapılan yatırımlarda öncü olan ABD ordusunda 2010 yılında 11.000'den fazla robot olduğu gibi otonom sistemlerine yönelik araştırma programları için 4 milyar dolar ayrılmıştır. Birleşik Krallıklar istihbarat memuru John Basset'a göre ABD ordusunda 2025 yılında robot askerlerin sayısı, insan askerlerden daha çok olacaktır.[70] ABD Ordusu-DARPA, bilimkurgu filmlerinden mülhem insansız savaş makineleri (insansız hava aracı, savaş uçağı, tank, robot askerler ve swarmlar) üretmektedir. Bu sürece başta Çin, Rusya ve İsrail olmak üzere diğer ülkeler de katılmışlardır. ABD, kendi üretip dizayn ettiği terör sorunuyla meşgulken özellikle Çin, savunma yatırımını ve inovasyonunu geliştirerek ordusunu 21. yy. için donatmak için kendi sistemlerini ve teknolojilerini geliştirmiş ve potansiyel olarak da Amerikan hegemonyasına meydan okumuştur. Çin karşısında ABD'nin uzun yıllara dayanan inovasyonunu kaybetme riski çok gerçektir.[71]

1980 yılında 35.000 olan endüstriyel robotların sayısı 2000 yılında 1 milyona yaklaşmıştır. 2011 yılında üçe katlanabilir.[72*] Tüm iş alanlarında otomasyon, 21. yy'daki en acil sosyal konulardan biri olabilir. Bu bağlamda gelecekte, askerî robotların yüksek derecede bir zekâ sergileyebilmeleri ve insanlara eşit olabilecek kendini koruma duygusu geliştirebilmeleri söz konusu olabilir. Bu robotların (insan askerler gibi) herhangi bir nedenden ötürü feda edilmemesinin ya da askerlik hizme-

70 R.C. Arkin, "Ethical Robots in Warfare", *IEEE Technology and Society Magazine*, S. 28, 2009, s. 30.

71 Evans, *Swarms Are Hell.*

72 * *Krishnan'ın makalesinde verilen bu bilgilerden sonra Savunma Teknolojileri Mühendislik tarafından 2015 Ekim raporuna göre 2013 yılı sonu itibariyle dünyada endüstriyel robot kullanımı ortalama 1.3-1.6 milyon, 2017 sonuna kadar 1.9 milyon tahmin edilmiştir. https://www.stm.com.tr/documents/file/Pdf/9.Robotik%20Teknolojileri_2016-08-03-11-00-47.pdf, Uluslararası Robotik Federasyonu (IFR)'nun tahminine göre ise 2019 yılında 2.6 milyon kullanılacağı düşünülmektedir. http://www.automationtr.com/robotik-sektoru-hizla-buyurken-robot-savaslari-iyice-kizisacak.html (Er. Tar.: 30.01.2020).*

tine zorlanmaları gerekip gerekmediği konusundaki hipotetik sorular ve robot hakları sorunu doğacaktır.[73] İnsan zekâsıyla ve düşünceleriyle kontrol edilen makine ölümsüzlüğüne sahip hizmet alanlarında kullanılan bir robot veya YZ'lı uygulamalar, askerî alanda kullanılan bir asker robot veya otonom sistem olduğunda daha çok insanı tehdit edici riskleri, kaygı durumlarını ve ahlâkî sorunları doğuracaktır.

Askerîleşmiş Transhümanizmin Etik Sorunları

Etik, antik felsefe kökenli olarak doğru ve yanlış olarak belirlenmiş analitik temeller üzerine konulmuştur. Grek felsefeciler, etiğin merkezî değeriyle hayat modellerini savundular. Uygulamalı etiğin bir kolu olarak roboetik ise robotların toplumda kullanımının artmasıyla ortaya çıkan etik ilkeleri ve sorunları insanlığın hizmetinde kritik olarak ele alma teşebbüsüdür. Etik, robotik ve YZ üzerinde temellenen roboetiğin; tıp, yardımcı, hizmet/toplumsallaşmış ve savaş etik türleri vardır. Doğrudan insan hayatıyla ilişkili olan roboetik; insan hayatı üzerinde güçlü etkisi olan tıbbi, yardımcı, hizmet-sosyalleşmiş ve askerî robotikleri konu edinir. Bu bağlamda robo-tekno-makine etik sahaları oluşmuştur. Roboetik, tekno-etiğe ait olarak genelde teknoloji etiğiyle ilişkilidir. Makine etiği; akıllı makinelerin kullanımına ve tasarımından bilgisayar etiğine kadar uzar. Bilimsel, teknik ve toplumsal etik sistemlerin gelişmesini hedefleyen roboetiğin toplumsal normlar, robotların işi ve yaratılmasıyla ilişkilidir. Robotiğin yeni sahası olarak toplumun fayda ve zararıyla ilgili olan roboetik, ilk defa 2002 yılında Gianmarco Veruggio tarafından kullanılmıştır. Roboetik, özellikle akıllı otonom robotların tasarımını, üretimini ve kullanımını ahlâkî olarak tartışır. Robotların hayata dâhil oluşu ve insan-robot bileşimi neticesinde insanîleşme/anthropomorphization söz konusudur.

73 Krishnan, *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon*, s. 142.

Roboetik, tekno-etiğe ait olarak genelde teknoloji etiğiyle ilişkilidir. Bilimsel, teknik ve toplumsal etik sistemlerin gelişmesini hedefleyen roboetiğin normları, toplumda robotların üretimi ve işiyle ilişkilidir.[74]

Roboetik; uygulamalı etik olarak farklı toplumsal gruplar ve inançlar tarafından paylaşılmış bilimsel/kültürel/teknik aletleri geliştirmek olan uygulamalı bir etiktir. Bu araçları beşerî toplumun ve bireylerin ilerlemesi için robotiğin geliştirilmesini ve insanlığa karşı yanlış kullanımının önlenmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu roboetik tanımı; ne yalnızca robotların etiği ne de herhangi bir etik olmayıp robot tasarımcılarının, üreticilerin ve kullanıcıların beşerî etiği ifade eder. Dijital dünyada etik, yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyar. Çünkü klasik ahlâk teorileri, açık, yeni ve çözülmemiş ahlâkî problemlerin ötesindedir.[75]

Yaratıcı-yaratılan, insan-robot ilişkisi daima potansiyel sorunlardan biri olmuştur. Sibernetik ve robotik uygulamalar, insan hayatında ortaya çıkan etik sorunların ihlali hukukî sorunların da ortaya çıkmasına yol açacaktır. Etik ilkeleri yerine getiremeyen robot veya androidler etik, psikolojik, sosyal ve kültürel sorunlar meydana getirecektir. Bilinçli hâle getirilen robotları makinelerden ayırmak onlarda etik unsurların beklenmesine yol açacaktır. Robotlar bilinçli hâle gelirse, onlara yalnızca 'makineler' gibi davranmak ahlâka aykırı olabilir. Bilinçli androidler, onların üreticileri, sahipleri ve kullanıcıları hakkında ilginç felsefî ve spekülatif sorunları mesele edinen roboetik, robotların ahlâkîliğini konu edinmektedir. Android'e dönüşen robotların ahlâkî boyutlarıyla ilgili olarak ortaya çıkan roboetik; robotlara ilişkin sorunlarla ve onların

74 Tzafestas, *Roboethics A Navigating Overview*, s. vii, 1-2.

75 Gianmarco Veruggio, "Roboethics: Social and Ethical Implications of Robotics", Eds. Bruno Siciliano ve Oussama Khatib, *Springer Handbook of Robotics* içinde, (London: Springer, 2008), s. 1504-1505.

insanlarla ve hayvanlarla dolayısıyla toplum, doğa ve dünyayla olan etkileşimiyle ilişkilidir.[76]

Etik boyutları olan robotlar, ahlâkî temsillerdir ve yeni türlerin evrimini temsil eder. Robot haklarını bir peri masalı olarak gören bazı YZ araştırmacıları ve robotikçiler, robotların daha güvenli yapılmasının aciliyetini iddia etmektedirler. Askerî robotlar, insan-robot ilişkisine bağlı olan bazı ilginç etik sorunlar yaratmıştır. Bu durum baskın bir konu olacak gibi görünüyor. Çünkü ABD askeri, küçük askerî birliklerin bütünün parçası olarak robotları ister. Günlük işlerde robotlarla çok yakından çalışması gerekecek olan insan askerler, onlarla iyi geçinecektir. Askerî robotlar, sadece nesne olarak muamele görecek olsaydı, askerî birlik üzerinde olumsuz bir etki yaratabilirdi.[77]

Askerî robotların vd. otomat sistemlerin kullanımını ve gelişimini teşvik eden önemli ekonomik faktörler vardır. Robotik platformların insan platformlarından daha az maliyetli olduğuna inanılır. Askerî robotlar insan askerlerle mukayese edildiğinde maliyet olarak daha ucuzdur. Hayat boyu bir askerîn maliyeti yaklaşık 4 milyon dolar iken bir robotun maliyeti ise bunun yüzde 10'undan daha azdır. Savunma bütçelerinin daraltılması talebi nedeniyle askerî alanda otomasyona yönelik adımlar olacaktır. Mevcut trendler devam ederse askerî robotların savaş alanında daha yaygın olacağı ve gittikçe daha yetenekli ve otonom hâline gelecekleri görülmektedir. Robotlar için *"Onlar acıkmayacak, korkmayacaklar, emirleri unutmayacaklar ve eğer yakınında biri vurulursa dikkate almayacaklar. Onlar, insanlardan daha iyi iş mi yapacaklar? Evet."* diyerek robotların gittikçe daha zekî ve daha eylemsel olacağını iddia eden Pentagon Alpha yöneticisi Gordon Johnson, bir mülakatta şunları vurguluyor;

76 Dağ, *Transhümanizm*, s. 237.

77 Krishnan, *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon*, s. 139-140.

"Pentagon tarafından geliştirilen robotlar muhtemelen insanların hiçbirine benzemeyecek çeşitli formları olacak. Böylece filmlerde görülen androidler gibi yapılması öngörülen bu robotlar rol ve vazifelerini uygulamak için kullanımını optimize edecek formlar edinecekler. Bazıları araçlara benzeyecek. Bazıları hava araçlarına benzeyecek. Bazıları böceklere veya araçlara ya da düşmanlarını aldatmak veya kamufle olmak teşebbüsüyle diğer nesnelere benzeyecek. Bazılarının da fiziksel formu olmayacak zekî temsiller veya siber-bot yazılımları olacak."

Robot terimiyle; otonom silahlar veya insansız sistemlerle idare edilen hava, uzay, yer ve deniz araçları kast edilir. Gelecekteki robotlar, günümüz popüler robotlarından ve geçmişte görülen robotlardan farklı olacaklar. Gelecek yirmi yıl içinde savaşın idaresinde robotların büyük etkisi olacak.[78] Nitekim 2004 yılında yayımlanan Dünya Robot Deklarasyonu'nda insana eşlik ederek dost olacak yeni nesil robotların insana hem fiziksel hem de psikolojik olarak yardım ederek güvenli ve huzurlu bir toplumun gerçekleşmesi için katkıda bulunacakları öne sürülmüştür. İnsanın yaşam alanında bulunacak olan humanoidler, insana yardım ederek birçok tarzda insanlarla birlikte hareket edecektir.[79] 2005 yılında yayımlanan başka bir deklarasyonda ise roboetik üzerinde araştırmacı ve paydaşların ortak dil geliştirmesi gerektiği, diğer alanlarla bağlantı kurmak ve farklı kültürler, dinler, inanışlar ve ana etik paradigmalar üzerinde genel araştırmayı geliştirmek lüzumu ifade edilmiştir.[80] Nitekim robotik, interdisiplin bir alan olduğundan dolayı roboetik; diğer uygulamalı etiğin sorunlarını ve uygulamalarını paylaşır ve bilgisayar, enformasyon, bio-tekno-nöro etiklerini

78 A.g.e., s. 9-10.

79 Veruggio, *Roboethics: Social and Ethical Implications of Robotics*, s. 1506-1512.

80 Veruggio, Gianmarco (2005). "The Birth of Roboethics", s. 4, http://www.roboethics.org/icra2005/veruggio.pdf, (Er. Tar.: 15.05.2018).

içerir.[81] Robotik disiplin alanı; mekanik, otomasyon, elektronik, bilgisayar bilim, sibernetik, YZ fizik/matematik, mantık/linguistik, nörobilim/psikoloji, biyoloji/psikoloji, antropoloji/felsefe, sanat/endüstriyel tasarım gibi bilimlerle ilişkilidir. Enformasyon, bio-teknoloji, robotik, YZ ve nano-teknoloji üzerine temellenen otonom askerî silahlar daha spekülatif olarak görülen genetik mühendisliği, bio veya nano ölçekli silahlarda daha işlevsel konuma sahip olacaktır.[82]

Robotlar; çok sofistik ve yardımsever olmalarına karşın nihayetinde yalnızca makinedir. Bu bağlamda roboetiğin ilk etik kurallarını oluşturan Asimov'un üç maddeden oluşan roboetik kuralları şunlardır:

1. Bir robot, bir insana zarar veremez. Ya da hareketsiz kalarak bir insanın zarar görmesine neden olamaz.
2. Bir robot, insanların verdikleri emirlere uymak zorundadır. Ancak bu emirler birinci yasayla çeliştiği zaman durum değişir.
3. Bir robot, birinci ve ikinci yasalarla çelişmediği sürece varlığını korumak zorundadır.[83]

Asimov'un etik kurallarına beş nitelik daha eklenmiştir. 1. Robotlar, ulusal güvenliği tehdit dışında insanları öldürmek veya zarar vermek için tasarlanmamalıdır. 2. Robot olmayıp sorumlu varlıklar olan insanlar, robotları; yasalara, temel hak ve özgürlüklere uyacak şekilde tasarlamalılar. 3. Robotlar, güvenliği sağlayan ürün olarak üretilmelidir. 4. Üretilmiş eserler olan robotlar, savunmasız kullanıcıları sömürmek için aldatıcı bir şekilde tasarlanmamalıdırlar, bunun yerine makine doğası saydam olmalıdır. 5. Bir robot için yasal sorumluluğu olan kişiler atanmalıdır. Robotik uygulamaları; eşitlik, otonomi, sorumluluk, mahremiyet ve kimlik gibi beş ana meseleyi diğer

81 Veruggio, *Roboethics: Social and Ethical Implications of Robotics*, s. 1508.

82 Krishnan, *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon*, s. 2-3.

83 Asimov, *Üç Robot Yasası*, s. 3.

teknolojilerle paylaşırlar. Son ikisi sosyal ilişkiler ve robotların ahlâkî temsili robotikleri niteler.[84] Son olarak İngiliz Standartlar Enstitüsü, robot üreticilerinin uyması gereken kuralları belirledi. Şeffaf olması gereken üreticilerin üreteceği robotlar, insanlara zarar vermemeli, cinsiyetçi ve ırkçı yaklaşımlardan uzak durmalı ve üretilen robotlara çok güvenilmemelidir.[85]

Tarihsel bir gerçeklik olan savaşın türleri ve nesilleri olduğu gibi gerçekliğine bağlı olarak savaşın ahlâkî yönü de vardır. Ahlâkîliği tartışılan savaşın daimi yanlış olup olmadığı veya haklı olabileceği durumların olup olmadığı, insan tecrübesinin bir parçası olmaya devam edip etmeyeceği veya ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağı tartışılmış ve tartışılmaya devam edilmektedir. Neticede insanlar öldüğü ve yaralandıkları için savaş kötüdür. Şiddetin kötü bir süreç olduğu ve mümkün olduğunca kaçınılması gerektiğini güdüleyen savaş etiği; doğru veya yanlışı hem bireysel hem de devletler bağlamında yeniden çözmeye çalışır. Savaş ve barış etiğinde gerçekçilik, pasifizm ve Adil Savaş Teorisi üç egemen doktrindir. Thucydides, Machiavelli ve Hobbes gibi kadim realistler ve G. Kennan, R. Niebuhr ve H. Kissinger gibi neo-realistler anarşik dünya sisteminde savaşın kaçınılmaz olduğuna inanırlar. Barışı savaşa tercih eden anti savaşçılık olan pasifizm, genelde ve özelde öldürmeyi reddeder ve savaşın daima yanlış olduğuna inanır. Temel olarak Augustinus, Aquinas, Grotius, Suarez gibi kişiler tarafından desteklenmiş ve Hıristiyan felsefesi üzerine temellenmiş olan Adil Savaş Teorisi'nin kurucuları Aristoteles, Platon, Cicero ve Augustinus'tur. Bu teori; üç konuyu dengeli bir şekilde sentezlemeye çalışır; a) İnsanları öldürmek ciddi bir yanlıştır b) Devletler vatandaşlarını ve adaleti savunmak zorundadır c) Masum insanların hayatını ve ahlâkî değerleri

84 Roig, *Ethics and Robotics*, s. 6.

85 Hannah Devlin, (2016). "Do No Harm, Don't Discriminate: Official Guidance İssued on Robot Ethics", (https://www.theguardian.com/technology/2016/sep/18/official-guidance-robot-ethics-british-standards-institute) (Er. Tar.: 28.05.2018).

koruma durumu bazen şiddet ve gücü kullanmayı gerektirebilir.[86] Savaşı ilke olarak gayri ahlâkî gören pasifistlere göre Adil Savaş Teorisi'nde savaşlar etik olarak gerekçelendirilirler. Karşı saldırı olduğu için savaşlar, kurallı ve etik tutumda idare edilirler. Bazı silahlar (hedefe odaklanmış silahlar), Adil Savaş'ın idaresi için diğerlerinden daha uygundur.[87]

Her ne kadar hedefe odaklı olan ve sivil halka zarar vermeyeceği söylenen otonom sistemler, insan müdahalesi olmaksızın kendi niyetlerine hareket etmeye başladıklarında kendi devletlerine vd. devletlere karşı saldırı eylemleri yapabilir ve bu durum endişeyi doğurabilir. Ya da insanlık, robotların istilasıyla veya keyfi öldürmelerle karşılaşabilir. Şimdilerde otonom sistemlerinin ve YZ'lı uygulamaların yasadışı, adaletsiz veya ahlâka aykırı emirleri reddeden bir şekilde tasarlanması çalışmaları yapılmaktadır. Robotlarda doğru-yanlış, iyi-kötü ayırt edebilme yeteneği üretilebilirse insanlık açısından askerî olarak ideal ahlâkîliğin doğabileceği iddia edilmektedir. Makineler; sivilleri savaşçılardan daha iyi ayırt edebilirse insanlardan daha az hata yapacaktır. Dahası savaşın psikolojik ve duygusal stresini hissetmeyecekleri için böyle bir baskıda insan gibi savaş suçu işleme veya zulmetme eğiliminde olmayacaklardır.[88]

Otonom sistemlerin hem sivil hem de askerî alanda yaygınlaşması felsefî bir sorun, meşgale ve alan olarak roboetik disiplini ortaya çıkmıştır. Otonom sistemlerinin konumu ve varlığının doğurduğu roboetikçinin görevi; hem savaşan hem de cephe dışında kalan insanlar için olabildiğince otonom sistemlerin güvenli olmasını sağlamaktır. Savaş kanunlarında kodlanan uluslararası sözleşmeler vd. toplumsal sözleşme taahhütlerini göz önünde bulundurarak etik yaklaşımda bulunmaktır. Bu bağlamda potansiyel ölümcüllük ifade eden otonom sis-

86 Tzafestas, *Roboethics A Navigating Overview*, s. 141-143.

87 Krishnan, *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon*, s. 117.

88 Arkin, *Ethics and Emerging Military Technologies*, s. 339.

temlerin kullanımını ele alan felsefeler vardır. Bu robo-etikçi felsefelerden biri, savaş robotlarının kullanılmasına olumsuz yaklaşan Adil Savaş Teorisi/Jus in Bello bunlardan biridir ve iki temel ilkeye dayanır. *1. Jus Ad Bellum (Savaş Açma Hakkı):* Savaşa girme nedeni ganimet ele geçirmek veya birilerini cezalandırmak değildir. Savaş bir zümre veya kesimin niyetlerine göre değil, kamuoyunca belirlenmiş hedefler doğrultusunda gündeme gelmelidir. *2. Jus İn Bello (Savaşın Adil Yönetimi):* Savaşta sivillere, kadınlara ve çocuklara zarar verilmemeli; savaşçı olmayanların kendilerinin başlatmadıkları bir savaşta zarar görmesinin önüne geçilmelidir. Deontolojik açıdan Adil Savaş Teorisi, birisinin olası bir savaş suçundan sorumlu tutulabilmesini şart koştuğu için otonom sistemlerin savaşta kullanılmasının etik olmayacağını savunur.

Bazı robo-etikçiler, robotun kendi eylemlerinden sorumlu olabileceğini iddia etse de bir robotun kendi eylemlerinden gerçek anlamıyla, en azından kısa vadede koşullardan tamamen sorumlu olan bir ahlâkî temsil hâle gelememesinin daha mantıklı görünmesi söz konusudur. Bazı roboetikçiler, gelecek askerî robotların gelişimi için insanın müdâhil olduğu yarı otonom ve insansız tam otonom robotik sistemlerin tartışmasında tam otonom silahların askerî güç konusunda caydırıcılığı güçlü ve hedefe odaklı olacağı için daha etik olduğunu iddia ederler. Faydacılar, daha etkin ve etkili vaade sahip olduğu için tam otonom silahları tercih ederler.[89]

Makineleşmeden sibernetiğe doğru evrilen süreçte insanımsı makinelerin (HAC) üretimiyle otonom sistemlerin bilinç, duygu ve özgür irade sahip olup olmayacağı tartışılmıştır. Robotik makinelerin rasyonelliğe, irade ve ahlâka sahip olacağı, makinelerin insandan daha iyi olacağı ve yaratılan daha iyi makinelerle insanın daha iyi olacağı iddia edilir. Robotik sahada cevaplanması zor olan önemli sorular ortaya

89 Arkin, *The Case for Ethical Autonomy in Unmanned Systems*, s. 8-10.

çıkıyor. Bu sorular şunlardır; Robotlar, köle ve nesne olarak mı yoksa özne olarak mı değerlendirileceklerdir? Kullanımlarıyla ilgili herhangi bir garanti var mı? Davranışlarını yöneten kurallar var mı, varsa bu kurallar nelerdir? İmhası ile ilgili herhangi bir kriter var mı? Robotların hakları hakkında konuşmak mümkün mü? Davranışlarından sorumlu insanlar kimlerdir? İnsanların yerini robotlarla değiştirmesi mantıklı olur mu? Robotik uygulamalar, askerî amaçlar için kullanılmalı mı? Bir robotun sahip olmasını istediğimiz otonom derecesi nedir? Bir robotun, insan iradesine saygı göstermediğinin haklı gösterileceği durumlar nelerdir? Köle robotları oluşturmak için bir gerekçe var mıdır? Robotlar, çevreyi nasıl etkiler? İnsan görünümlü robotlar yaratmalı mıyız? Robotlar, etraflarındaki daha az zekî insanlarla nasıl etkileşecek?[90]

General Westmoreland, makinelerin askerî olarak etkin ve ekonomik olarak insanlardan daha etkili olacağını bu nedenle daha hoş karşılanması gerektiğini ifade eder. Eğer otonom asker robotlar, insan askerlerden verilmiş misyonu başarmada daha etkin ve etkili olurlarsa insanlara görev vermek yerine robotların kullanımı tercih edilebilir. Böyle bir askerîye -bir kurum olarak- toplumun çıkarlarına hizmet edebilir ve toplum için bir misyonu uygulayabilir. Askerî botlar, stratejik enformasyon savaşı ve ölümcül olmayan silahlar, kansız savaşın dalgalanmasını öngörmeyen bir hipotetikliği yaratır. İnsansız savaşlarda otomat sistemler, diğer otomat sistemleri mağlup etmede daha etkili olacaktır.

Sonuç olarak doğrudan insan katkısı olmaksızın robot savaşlarının yakında gerçek olabileceğinden hareketle, robotların bir diğeriyle savaşmasının çok az etik sorunlara yol açacağı düşünülmektedir. Robotların, bir gün insanlardan daha ahlâklı ve doğru ahlâkî temsiller olacağı öngörülmektedir. Nitekim Arkin, savaş cinayetlerinin azalacağını, savaş suçu işleme

90 Roig, *Ethics and Robotics*, s. 4.

temayülü olan insana göre daha etik olduğunu iddia ettiği asker robotların savaşta daha iyi performans göstereceğini, insansız sistemlerin savaş meydanında etik olarak mükemmel düzeyde olabileceğini savunur. Onların, insan askerlerden daha etik olabilecek yetenekte olduğunu iddia eder. İç savaşlardan vd. beşerî kargaşalardan kaçınmaya eğilimli olan ve olaylardan korkan Batı ordu güçleri; robot orduları iç savaşlara müdahale etmede küresel polis gücü olarak kullanabilirler. Karşıt grupları uyarabilecek ve sivilleri koruyabilecek olan askerî robotlar, insanlığı huzurlu kılabilir.[91]

Sonuç

İnsanlık, gücünü artırmak için el emeğinin yerine tekniği/aletleri, beden ve zihnin kısmi işlerinin yerine makineleşmeyi-otomasyon, beden ve zihnin bütün işlerinin yerine teknolojikleşmeyi-sibernetik inşa etti. Sibernetik devrim, endüstri devriminden sonra yapılan en büyük devrimdir. İnsanların hayatlarına nüfuz edecek robotik ve otonom sistemler, 21. yy.'da işlevsel bir faktör olarak başarılı olmanın anahtarlarından biri olacaktır. Yaşayış tarzını, insanlık tasavvurunu, bilimsel yaklaşımları, insanın doğasını ve işlevlerini değiştirecektir. Robotik çalışmaları; mantık, mekanik, elektronik, bilgisayar, sibernetik, YZ, fizik/matematik, mantık/linguistik, nörobilim/psikoloji, biyoloji/psikoloji, antropoloji/felsefe, sanat/endüstriyel tasarım, siyaset/sosyoloji ve diplomasi/askerîye gibi birçok alanda dönüşüm meydana getirecektir.

Ne kadar olumsuzlanmış olsa da kaçınılmaz olarak meydana gelen tüm savaşlar, insanlığın sayısının azalmasına ve acı çekmesine yol açmıştır. Kadim bir söylem olan "savaş ilerlemeyi teşvik eder" veya Herakletios'un "savaş her şeyin babasıdır" söylemlerinin tarihsel olarak tecrübî ve hakikî bir

91 Krishnan, *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon*, s. 119, 125-126.

karşılığı olmuş olsa da savaşlar geride büyük bir yıkım bırakmışlardır. Demokrasi veya liberalizmle paralel süreçte gelişen ticarî kapitalizm ve sanayileşme sürecinde eskisine nazaran daha çok devletlerarası veya iç savaşlar ortaya çıkmıştır. Monarşik yönetimler ilkel, antik demokratik ve anti hümanist olarak görülse de daha çok insan ölümlerine neden olan savaşları monarşik yönetimler değil bilakis liberal demokratik yönetimler doğurmuştur. İnsan türünün en çok yok olduğu ve zarar gördüğü savaşlar ve iç kargaşalar demokrasi ve liberalizmin yönetim tarzlarında ortaya çıkmıştır. Savaşlar süreç olarak farklılaşmış yeni nesil savaşlar ortaya çıkmıştır. Savaş endüstrisinin ürünü olan, ayırt etmeksizin kitlesel ölümlere yol açan kitle imha ve nükleer silahlar 20. yy'da üretilmiştir. 21. yy. ise sibernetik ve robotik silahlarla yapılan savaşların yaşanacağı bir asır olabilir.

İyi veya kötü olabilecek robotların insanlık için tehlikeli olma ihtimali özellikle ölümcül askerî robotik veya otonom sistemlerinde ciddi etik sorunlar doğurmaktadır. Ciddi etik bir sorun olan otomatik öldürme, 19. yy.'da kullanılan deniz mayınlarının kullanımından beri tartışılmıştır. Etik bakımdan bir insanın mayın veya insan tarafından veya otonom askerî robot tarafından öldürülmesi fark etmez. Her iki durumda da sonuç aynıdır. Sorun olan, merhametinden vazgeçebilecek asker insanın yerine otonom sisteme sahip makinevari bir varlık türünün ikame edilmesidir. Nitekim *Sonuççuluk* (Consequentialism) dahi otomatlaşmış öldürmeyi, ahlâk dışı bir öldürme olarak yorumlamıştır.

Her ne kadar robo-etikçiler ve transhümanistler insandan hem entelektüel hem de ahlâkî olarak daha iyi makineler yaratmak istese de kapitalistleşmiş ve sanayileşmiş Batılı devletlerin ortaya koyduğu mekanik tecrübe ortaya konulacak sibernetik tecrübenin hiç de ümitvar bir tecrübe olmadığını göstermektedir. İnsan hayatında olumlu süreci doğuracağı söylenen dönüştürücü bir güce sahip olan transhümanizm as-

kerîleşme sürecine girecektir. Askerî alanda da hâkim olacak transhümanizmin varlığı, uluslararası ilişkiler ve jeopolitik alanda da yıkıcı sonuçlara sahip olacaktır. Her ne kadar otonom ve robotik sistemlerin etik sorunlarını tartışan otonom ve robotik uygulamaların insanlığın güvenliği ve değerleri için olumlu yönde evrilmesini kaygı edinen eleştirel yaklaşım olan roboetik ortaya çıkmış olsa da sermayeyle ilişkili olan robotiğin etik temele oturması zor görünüyor.

Ayrıca mevcut dünyayı terk ederek uzayda koloni kurma, helyum ve uzay temelli kaynakları (astereoidler) kullanma gibi amacı olan transhümanizmin temsilcilerinin ateist, eurosantirik/ırkçı, evrimci ve kısmen mistik inanışa sahip olmaları, insanlığı korkunç sonuçlarla yüzleştirebilir. Doğal seleksiyon ve öjeni gibi unsurları da kendi içinde barındıran transhümanizm, daha gelişmiş trans/posthuman varlık inşa etme amacı neticesinde bu tür karşısında daha zayıf kalan insanların varlığını doğuracaktır. Bu durum, insan hakları ve eşitlik kavramlarını anlamsız kılacak kargaşalara veya iç savaşlara yol açabilir. İnsanları öldürecek olan katil robot askerler ve otonom sistemleri, Asimov'un robot yasalarını ve roboetiğin ortaya koyduğu teorik öncülleri ve etik kurallarını büyük ölçüde ihlal edecek ve önemsizleştirecek gibi görünüyor.

4. BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL OLARAK TRANSHÜMANİZMİN DURUMU

SİNEMA VE ROMANDA TRANSHÜMANİZM

"Blade Runner" Filmi ve "Neuromancer" Roman Örneği

İnsanlık; antik atalarından/ilkel aletler günümüze kadar/teknolojik hep teknik ve teknoloji ile yakın bir ilişki içinde olmuştur. İnsanlık; "teknik/techne" sürecinden "makine/mechane" daha sonra ise "teknoloji/technology" sürecine geçmiştir. Aleti inşa etme teknikken, güç edinmek için bir enerji türünü başka bir enerji türüne çeviren ve insanın yerini alan aygıtlar makine/leşme, düşünce ve bilimsellik ile makinenin entegre edilmesi ise teknolojidir. 20. yy.'da teknoloji; güç edinme ve mükemmellik anlayışına sahip insanlığın önemli bir unsuru ve varoluşunun parçası olmuştur. 21. yy.'da ise insanlığın ayrılmaz bir parçası olacağı öngörülmektedir. Özellikle son asırda mükemmellik ve anlayış arayışı, teknolojik yeniliği insanlık tarihinde daha önce görülmemiş bir oranda artırmıştır. Genetik, Nano-teknoloji, nöroloji, moleküler biyoloji ve nörobilim vd. alanlardaki hızlı ilerlemeler transhümanizm olarak isimlendirilen bir süreci doğurmuştur. YZ çalışmalarını da içeren transhümanist teknoloji, film ve romanlarda varlık bulmuştur. Transhümanizm; insanı ve içinde yaşadığı çevreyi dönüştüren bir süreç değil bu süreci değerlendiren,

kurgulaştıran ve model oluşturan felsefe, edebiyat ve sinema ile ilişkili olan bir süreçtir. Bu gerçeklikten hareket ederek kitabın bu kısmında transhümanizmin ne olduğuna ve edebiyat ve sinemadaki iz düşümlerine değinilecektir. Transhümanist temalara sahip bazı romanlara ve filmlere değinildikten sonra örneklem olarak seçilen R. Scott'un yönettiği "Blade Runner" filmi ve W. Gibbson'un "Neuromancer" romanının tahlilleri yapılarak, felsefî bir akım olan transhümanizm, roman ve film örnekleri üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır.

Kurgunun Gerçeğe Dönüştürülmesi: Transhümanizm, Sinema ve Roman

> Nedir bizi insan yapan şey? Kodlayabileceğiniz bir program değildir... Onu bir çipe sığdıramazsınız... İnsan yüreğinin gücü budur...! Bizi makinelerden ayıran fark budur...! (Terminatör 4: Kurtuluş).

İnsan, tarih boyunca kendini aşma amacı içinde bulunmuştur. Yahudi kültüründe kilden yaratılmış insana benzeyen golemler, Roma efsanelerinde öpünce canlanan kadın mermer heykeller ve Antik Yunan'da tanrılar ve yarı tanrılar hem üstün insanın ilk örnekleri hem de bu amacın dinî-gnostik temelleridir. Transhümanistler, dinî-gnostik temeli olan insanın kendini aşma amacını modern bilim ve teknolojiyle hayata geçirmek ister. Posthuman insana ulaşmak isteyen transhümanizmin insanı, homo-sapiens ve biyolojik insan değil duruma göre biyolojik veya tekno-biyolojik (robot, android) varlık olabilir.[92]

Transhümanizm; aklı kullanarak, özellikle insan zekâsını, fiziksel ve psikolojik yetenekleri artırarak ve yaşlılığı yok eden teknolojiyi kullanarak insanın durumunu geliştiren, temel olarak imkân ve arzuyu olumlu bulan entelektüel ve kültürel

92 Demircan, *Aşkın İnsan Üstün İnsana Karşı*.

hareket olarak tanımlanmıştır.[93] Yetersizlik, hastalık ve ölüm korkusu gibi gerçeklere karşı tüm türlerin toplumsal, zihinsel ve biyolojik gelişimini ilerletmek istemeyen günümüzden uzak, gelecekteki insan için bir terim olan transhümanizmde "geçişsel insan/*transitional human*" sıradan bir insanın beşerî evriminde bir aşamadır. Bugünden uzak, gelecekteki insan için bir terim olan t*ranshuman;* genetik mühendisliği, psiko-farmakolojiyi, geç yaşlandırıcı terapileri, sinirsel arayüzleri/interfaces*, robotları, gelişmiş bilgi-yönetim aletleri, hafıza artırma ilaçları, giysi bilgisayarları ve bilişsel teknikleri kullanmasından dolayı sıradan insandan daha çok gelişmiş varlıktır. Transhuman; geliştirilmiş insan olduğundan transhümanizmin savunucuları H+ olarak insanlığın görünümlerine atıfta bulunur ve posthuman evrimsel gelişimini artıran destekçilerini ifade eder. Robotları, biyonikleri ve nano-teknolojiyi kullanarak doğaya bağımlı olmayan posthuman türleri icat etme amacında olacaktır. Böylece insanlar, kendilerini posthuman'a dönüştüreceklerdir. Benzeri görülmemiş fiziksel, entelektüel ve psikolojik kapasiteli, kendini programlayan, potansiyel ölümsüz ve sınırsız bireyler olan insanlar olacaktır.[94]

Transhümanizm; biyolojik ve teknolojik yollarla insanın durumunu iyileştirmeye çalışan bir harekettir. Transhümanist ideoloji; organizasyonlarını, edebiyat dokümanlarını, söyleşilerini hatta estetiği, edebiyatı ve sinemayı üretmiştir. Teknoloji vasıtasıyla insanı ve içinde yaşadığı mekânı geliştirme amacı taşıyan transhümanizmin izlekleri roman ve sinemada bulunmuştur. Özellikle insanın ve çevrenin fantastik biçimde değişimini ele alan bir edebiyat alanı olan bilim kurgu romanlarında transhümanist temalar konu edinilmiştir.

---

93 J. T. Raulerson, "Singularities: Technoculture, Transhumanism, and Science Fiction in the 21st Century", *Doktora Tezi,* (Iowa: University of Iowa, 2010), s. 42-49.

Arayüz: iki varlık (insan-makine vs.) arasında geçiş ve iletişim kurduran yapıdır.

94 Samuelson and Mossman, *New Perspectives on Transhumanism*, s. 31-32.

Bu tür romanlarda anlatılan insan ve çevre ile transhümanizmin inşa etmeye çalıştığı insan ve çevrenin benzerlikleri vardır. Teknoloji vasıtasıyla geliştirilmiş insan hayatının ve çevresinin ütopyavari bir tarzda konu edinildiği bu romanlar; lüks, konformizm, uyum ve pratik kolaylıkları içermesi bakımından ütopik kaosu, makineleşmeyi dolayısıyla canavarlaşmayı/*dehumanization* içermesi ve tekillik içermesi bakımından da disütopikliği içerir. Teknolojiyi ve tekno-kültürü içeren, 19. yy.'ın sonlarında yazılmış kısa hikâye ve romanlar, Batı dünyasında posthuman durumun fikrî olarak şekillenmesine katkıda bulunmuşlardır. Tüm katıların buharlaştığı posthümanizme ulaşılmış ve artık insanın bir mekânı yoktur. Çoğu disütopyacı bilim-kurgu çalışmalarda okurlarını post veya transhuman dünyanın imgelem vaatlerine yöneltici ütopyacı bir alt metin vardır. Ancak onların özgürleştirici duruşu, insanın evrimini veya bozulmasını ima etmez.[95]

Amaçları bakımından benzer, araçları ve anlatım biçimleri bakımından ise farklı olan roman ve sinemanın anlatı dilleri farklıdır. Roman; yazı dilini, sinema ise sinematografik/görüntü dili kullanır. Romanın sözcüğünü görüntüye dönüştüren sinema, anlamı ve görüntüyü dönüştürebilir. Temel unsur olan anlatıcının ekseninde gelişen romana karşın sinemanın anlatıcısı ses, müzik, dekor, oyuncu, görsel ve işitsel unsurlardır. Romanda olaylar, okuyucunun zihninde geçmiş zamanda olup biterken gösterime dayanan sinemada ise ayrıntılarıyla izleyicinin gözü önünde canlandırılır. Zamana dayanan romanda tasarım; daha özgürken mekâna dayanan sinemada daha sınırlıdır. Yeni bir gerçeklik yaratan sinemada izlenen her kare o an oluyormuş gibidir, geçmiş ve gelecek an'a dâhil edilir. Zaman, maliyet ve üretilme tarzı bakımından farklılıklara sahip olan sinema ve roman, dil ve üslup açısından yapısal ve kurgusaldır. Her ikisinde de tikelden tümele gelişme vardır. Roman; harf, sözcük, cümle, paragraf; film ise fotoğraf,

95 Pordzik, *The Posthuman Future of Man.*

çekim, sahne, kısım ve bölümlerden oluşur. Roman gibi iletişimi gerçekleştiren sinema yazı dilinde var olan "kurgulama, kesme, eksiltme" gibi teknikleri kendi bünyesine uyarlayarak zaman içinde kendi dilini oluşturmuş ve başka tekniklerle de gelişimini sürdürmüştür.

Sinema, daha önce yazılmış roman metnini senaryoya uyarlar. Sinema sanatına uygun şekilde ele alınıp senaryo biçimine sokulan roman, sinema tarafından "senaryo hammaddesi" olarak görülür. Her ikisi de iletişim aracı olarak bilgilendirme, kültürleştirme, estetik haz ve eğlendirme amacına sahiptir ve romandaki sözcükler sinemada görüntüye dönüşür. Romanın ruhu ve yapısı bozulmadan sinema estetiğine göre yeniden yorumlanır. Romanda yazar, duygu ve düşüncelerini ortaya koyarken; dil, imla, vurgu, noktalama, cümle, konu gibi unsurları ele alarak işler. Filmde ise bu duygular görüntüyle sağlanır ve ışıklandırma, müzik, efekt, dekor, kostüm, renk gibi ögelerden yararlanılır.[96]

Romanda okuyucu, zaman ve karakterleri hayal ederek boşlukları doldururken, sinema seyirciye hazır karakterler ve mekânın hatlarını verir. Karakterleri, canlı ve somuttur. Romanlar, okuyucuda zihinsel tasarımı veren kelimeleri kullanırken, sinema; romanın bireysel yorumuyla ilgili olduğu gibi her şeyi tabakta verir. Filmler, çok miktarda görsel bilgi ve gerçekleri ayrıntılı olarak verir. Roman, zihinsel olarak sinema ise görsel olarak tasarım sağlar. Sinemayı otantik duyum imparatorluğu olarak tanımlayan M.J.F. Martinez'e göre sinema; zaman-mekân, imge-sözcük, gerçeklik-kurgu ve bilgi-duyguyu bir araya getirir. Senaryo, imgelerin somutlaştırılmasıdır. Sinematografik senaryo, sinema ve edebiyat arasındaki bağlantının bir tezahürüdür. Sinema açıklama için kelimelere ihtiyaç duyarken roman fiziksel mekâna gerek duyar. Sinema açık gözlerle, edebiyat kapalı gözle görülür.

96 Özlem Kale, "Edebiyat-Sinema İlişkisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 3, S. *14*, 2010, s. 266-275.

Sinema ve edebiyat birbirlerine ilham verirler. Sinemada kamera kâlemin yerini alır ve edebiyatın yaptığı gibi soyut düşünce ve duyguları zekîce ifade eder.[97]

Teknoloji ile olan ilişkimizi anlamamızı sağlayan filmler, yazdıklarımızda bulunmayan bilinçaltı duygulara ve inançlara dokunabilir. Transhümanizm ile ilgili olan filmler, gelecekteki bir teknolojiyle ilgili umut ve korkularımıza değinebilir veya mevcut teknolojileri analiz eden araçlar olabilir.[98] Filmlerde görülen YZ teknolojisi, transhümanist teknolojiyi aktarır. Biyomedikal etiğin yanı sıra yaşamın tüm yönlerinde belirleyici bir rol oynayan iki önemli değer; özerklik ve adalettir. Transhümanist tartışmalar genellikle bu iki ilke ve değer üzerinde tartışmalara odaklanmaktadır. Muhâlifler, bu teknolojilerin bireysel özerkliği azaltacağını ve dünyadaki adaletsizliği artırdığını savunurken taraftar olanlar ise transhümanist teknolojilerin daha fazla özgürlük ve adil bir topluma ulaşmamıza izin vereceğini önermektedir. Bu değerler ve sorular; filmlerde ve ortak kültürde defalarca tekrarlanır. İnsanlık tarihi için çoktan var olmuşlardır.

Sözlü tarih, yazılmış çalışmalar, müzik, sanat, TV ve film gibi tüm temsil aletleri insan deneyimlerini kaydetme teşebbüsüdür. İnsanın ümit ve korkuları ekranda sunulur, değerleri ve yaşam biçimi analiz edilir. Filmde endişelerin korkunç gerçeklere dönüşmesi ve fantastik çözüm içeren umutlar görülebilir. Filmlerin dramatik doğası gerçekçi olmayan sonuçlara sıçrayabilirken, sunulan duygular ve deneyimler daha gerçekçi değildir. İnsan, inanç ve değerlerinin yansıması olan filmi yaratır. Transhümanizm ve teknolojiyle ilişkili birçok film, transhümanist teknolojilere verilecek tepkilerden dolayı önemlidir.[99]

97 Khalid Alqadi, "Literature and Cinema", *International Journal of Language and Literature*, S. 3, 2015, s. 43-46.

98 N.D. May, *"Transhumanism in Film", Degree of Master of Arts*, (UK: Wake Forest University, 2014), s. vi.

99 *A.g.e.*, s. 15-18.

Dramatize ederek gösterme eylemi, insanlık tarihinde çokça görülür. Bunlardan biri olan film, hikâye anlatmanın bir türü olan iletişim aracıdır. Sözlü öykü ya da yazılı eserler gibi, filmler de fikirleri eğlendiren ve geliştiren görsel araçlardır. Teknolojinin etkileri ve sonuçları, bir dergi makalesi okumaktan çok daha fazla hissedilebilir. Daha çok duyulara hitap eden filmler; insanın duygularını, akılcılığını ve inançlarını ifade eder. Öykü anlatımının diğer modları gibi bir zaman dönemine bağlı değildir, kuşakları aşabilir. Filmler, kişilik ve mükemmellik konusunda anladığımız şeyleri anlamamızı ve değerlendirmemizi sağlayan güçlü görsel araçlardır. Transhümanist düşünceleri film aracılığıyla analiz etmek, yalnızca yazılı eserin olmadığı anlayışlar sunan benzersiz bir bakış açısı sağlar.[100] Mary Shelley'in "Frankenstein veya Modern Prometheus-1818" ve Karel Capek'in oyunu "R.U.R.-1921" adlı romanları transhümanizmin ilk örnek ve romanlarıdır. Capek, robot* kavramını literatüre kazandırmıştır. Filmlerde robotlar önemli unsur olmuştur. Örneğin, "Terminator-1984" filminde dünyayı işgal eden robotlar, "The Matrix-1999" filminde ise vatta/su tankı içindeki beyinle dünyayı işgal eden robotlar vardır.

Posthuman fantezilerin çoğu; insanı bilmeye yönlendiren teknolojileri kontrol etmeye, dönüştürmeye ve değiştirmeye yönlendirir.[101] Bilim-kurgu yazarları, boş ümit veren gelecekçi/*futurist* teknolojilerin taslaklarını sunar ve çok ilginç senaryoları ortaya koyarlar. Edebiyatta siborglar ve robotlar, çoklu kimlikler ve sanal bedenler, avatarlar ve aracılar, trans-

100 *A.g.e.*, s. vi-vii.

* *Robot: Robot terimini ilk defa Çek yazar Karel Capek, Rossum's Universal Robots/R.U.R.-1921 adlı romanında kullanmıştır. Slav kökenli dillerde iş ve işçiye tekabül eder. Çekçede 'robota', 'emek' anlamına gelen, Polonyacada 'işçi', 'robotik' olarak çevrilen robot; antik otomatın evrimi temsil eden antikçağ, ortaçağ ve Rönesans zamanına kadar geri gider (Campa, 2015: 23).*

101 Pordzik, *The Posthuman Future of Man.*

hümanistler ve extropianlar gibi klasik farklılıkların hepsinin verildiği unsurları görürüz. Böyle bir çözümleme genellikle ya apokaliptik vizyonlarla veya oforik rüyalarla bağlantılıdır.[102] Bir çeşit teknoloji odaklı ilerlemeyle doymuş transhümanist edebiyat ve süper zekâ YZ sistemleri, ilerlemeci tarih kavramından insan hayatının koşullarındaki gelişme kaydını anlar. Bu hem metodolojik hem de deneysel bir sorundur.[103]

Teknolojilerin insan hayatı üzerindeki etkilerini müspet ve menfi açıdan felsefî olarak ele alan transhümanist romanların bazıları şunlardır; M. Shelley-Frankenstein veya Modern Prometheus/1818, A.E. Voght-Slan/1946, W. Gibson-Neuromancer/1984, C. Stross-Glasshouse/2005, G. Egan- Transhümanist Wager/2013... Transhümanizm yalnızca romanlarda değil başta sinema olmak üzere edebiyat, güzel sanatlar, müzik ve müzik kilipleri vs. sanatsal ve kültürel alanların çoğunda varlık bulur. Metropolis-1927, 2001: A Space Odyssey-1968, Gattaca-1997, Matrix-1999, Wall-E-2008, Avatar-2009 ve Elysium-2013 gibi filmler, müzikte Michael Nyman'ın *Facing Goya-2000,* Steve Aoki ve Angger Dimas'ın *My Name is Kay*, güzel sanatlarda Umberto Boccioni'nin *Unique Forms of Continuity with Space-1913,* Stelarc'ın *Portrait of the Artist ve Ear on Arm,* Sergev Andreev'n *Transhumanism Painting* ve Patrica Piccini'nin "Stem Cells" vb. eserler bazı örneklerdendir. Güzel Sanatlarda transhümanizmin etkisinden öte *transhümanist sanat* diye bir alan ortaya çıkmıştır.

Transhümanizmin kum havuzluğunu yapan en önemli unsurlar, roman ve sinemadır. "Metropolis-1927, Slan-1946, Dune-1965, Beggar in Spain-1993, Revalation Space-2000,

102 Barbara Becker, (2000). "Siborgs, Agents, And Transhumanists: Crossing Traditional Borders of Body and Identity in The Context of New Technology", *Leonardo*, C. 33/5, s. 362.

103 Phillippe Verdoux, (2009). "Transhumanism, Progress and the Future", *Journal of Evolution and Technology*, C. 20, s. 50.

Look to Wind-ward-2000, Down and Out in the Magic Kingdom-2003, Accelerand-2005, Postsingular-2007, The Wind up Girl-2009 ve Upload-2012" romanları transhümanist roman örnekleridir. Sinemada ise "2001: A Space Odyssey-1968, Brainstorm-1983, The Terminator-1984, Gattaca-1997, Eternal Sunshine of the Spotless Mind-2004, The Matrix-1999, Wall-E-2008, Avatar-2009 ve X-Men-2016" filmleri örnek olarak verilebilir. Bu roman ve filmlerde zekâ düzeyi artırılmış YZ, biyonik bedene sahip insanımsı varlıklar/siborg, metal ya da çelikle güçlendirilmiş insanlar, ölümsüz vampirler, metabolik komadan dönen zombiler, kurşundan kaçabilecek hıza sahip atletik varlıklar söz konusudur. Süper kahramanların olduğu filmlerde, korku filmlerinde ve TV programlarının çoğunda transhümanist izlekler görülür. İnsan; TV dizilerindeki düşünme, algılama ve hatta bilinçle ilişkili işlevleri hızlı ve sağlam bilgisayarlaşmış aletlerle Borg (Star Trek) gibi siborg veya sibernetik organizmalar gibi olacaktır. Siborg, bireysel özerk değerlere ve akla sahip hümanistler için cazip değildir. Onlar teknolojik yığın zekâsıdır -karınca veya termit kolonisi gibi- bireysel üyeleri, süper organizmanın amaçlarını ortaya çıkarmak için köleleşmiştir.[104]

Transhümanizmin Roman ve Sinema Örnekleri: Frankenstein, Blade Runner ve Neuromancer

Bilim-kurgu veya transhümanizmin ilk roman örneği; Mary Shelley'in henüz 18 yaşındayken yazdığı "Frankenstein veya Modern Prometheus-1818" romanıdır. Sanayileşme asrında ilk buharlı lokomotiften önce yazılan bu roman; modernliğin, mekanikleşmenin ve transhümanizmin ilk romanı olarak nitelendirilebilir. Bu açıdan ilk transhümanist roman örneği de sayılabilecek bu roman makinelerden, elektrikten ve yapay

104 A. Dağ, "Hümanizmin Radikalleşmesi Olarak Transhümanizm", *Felsefi Düşün*, S. 9, 2017, s. 60-61.

yollardan insan bedeni üretme anlamında türünün ilk örneği olarak görülebilir. Prometheus'un ateşinin *Frankenstein* romanındaki karşılığı elektriktir. Transhümanizmin en önemli gayesi olan yaşlanmayı ve hastalığı dolayısıyla ölümü ortadan kaldırma amacı bu romanda da tema olarak bulunur. Yıldırımlardaki elektriğin gücünden etkilenen romanın kahramanı Victor; bu enerjiyi kullanarak mezarlıktan, diseksiyonlardan ve mezbahadan topladığı cesetlerin ölü uzuvlarını birleştirir. İki yılın sonunda uzun boylu ve geniş cüsseli fakat sonrasında iğreneceği ucube bir insan yaratır.[105] Bu roman aynı zamanda insanın var edeceği diğer ara türlerin kendisi için nasıl bir tehdit ve tehlike unsuru olacağını vurgulayan öncü bir metindir.

Bilim-kurgu yazarları; robot haklarını, insanlar üzerindeki etki ve tahakkümünü, sakınca ve tehlikelerini konu edinmiştir. Nitekim bu filmlerden biri olan Spielberg tarafından yönetilen "Artificial Intelligient-2001" filminde bir robot-android olarak üretilen çocuk android Brian Aldiss, hissiyata sahip bir insan gibi davranıyor ve annesi tarafından terk edilmesini anlamlandıramıyor. Hikâye (ve film), robotlar için sivil hakların harekete geçirilmesi gereğini savunuyor.[106] Robotların mağduriyetleri veya yaşayacağı sorunlar ile robotların insan üzerindeki tahakkümü de konu edinilmiştir. Transhümanizmde insan, ölümlü olması itibariyle kusurlu olarak görüldüğünden dolayı bu kusuru alt eden biyonik robot-androidler üretmek amaçtır. Yaşlılığı geciktirecek ve hastalığı yenecek insanlık tasavvur edilir. Bu transhümanist değer ve istek sinema filmlerine de yansımıştır. *X-Men, İron Man, Robocop, Bicentennial Man* ve *Terminatör* gibi film serileri bu durumun birer göstergesidir. Örneğin "Terminatör 4: Kurtuluş", "Transformers: Yenilenlerin İntikamı", "Tükeniş" ve "Suretler" adlı film serilerinde; dünya hâkimiyetini ele geçiren terminatör ordusu

105 Mary Shelley, *Frankenstein ya da Modern Prometheus*, çev. Yiğit Yavuz, (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2017), s. viii, 55-60.

106 Pordzik, *The Posthuman Future of Man*.

olan mekanik yaratıklarla yapılan savaş, insanları tutsak olarak kullanan robotlar ve yaşlanan bedenlerinden vazgeçip insanüstü robotlar olarak yaşamayı tercih eden insanlar konu edinilir. Frank Herbert'in "Dune" adlı romanında ise insan ve insan olmayan arasındaki sınırlar tartışılır. İnsanın sınırları aşmasına yani artırılmış insan vurgusunda bulunan "Dune" domanının kahramanı Dune Saga, genetik manipülasyona uğramış ve fiziksel sınırları geliştirilmiş bir varlık türüdür. Frank Herbert'in aynı adlı romandan uyarlanan "Dune" filmi Aralık ayında vizyona girmesi bekleniyor.[107]

Ayrıca transhümanizmin beklentilerinin sorunlar oluşturacağına yönelik eleştirel film yapımları da vardır. Bunlardan biri olan bir nevi transhümanizm kavramını anlatan "Transcendence-2014" filmi, YZ'yı içeren düşünmenin doğasını araştıran bir doktorun teknolojik tekilliği sağlayacak bir makineyi yaratma çabasını içerir. Hem teknolojikleşmiş bir mekân hem de bu mekânda yaşayan biyonik varlıklar yaratma çabasını ve başarısızlığını anlatır. İnsanlığın bir üst boyuta ulaşmasını ve bunun sonuçlarının nasıl olacağını anlatan film; insan bilincinin ilerletilmesini, fiziksel ölümden sonra insan beyninin bilgisayara aktarılıp varlığını devam ettirip gelişerek etrafında olanların kontrol edilebileceğini konu alır. Film, J. Huxley gibi transhümanistlerin aksine transhümanist süreçte insanî değerlerin gitgide yok olacağını anlatır.[108]

Philip K. Dick'in *"Do Androids Dream of Electric Sheep?/ Android'ler Elektrikli Koyun Düşler mi?"* romanı H. Fancher ve D. Peoples tarafından *"Blade Runner/Bıçak Sırtı-1982"* filmi olarak senaryolaştırılmıştır. R. Scott tarafından yönetilen film; hem mevcut olgu ve sorunları (küreselleşme, yoğun nüfus, iklim değişikliği, ekolojinin bozulması) hem de müstakbel olgu ve sorunları (teknolojikleşme, genetik mühendisliği ve ro-

107 Frank Herbert, Dune, çev. Dost Körpe, (İstanbul, İthaki Yayınları, 2018).

108 *A.g.e.*

bot-android türü varlıkları) mevzu edinir. 2019 Los Angeles'ını disütopyacı bir tarzda anlatan film olan "Blade Runner"da polis birimine bağlı kopyalardan/*replicants* olan bir polis memurunun yaşadıkları konu edinilir. Kopyalar; günümüz genetik mühendislik teknolojisinin sonucudur yani genetik olarak üretilmiş andoridlerdir. İnsana özdeş hatta insanlardan daha güçlü sentetik insan olan kopyalar, Tyrel Corporation'da yaratılmışlardır. Holden, kopyaları insanlardan ayırt etmeye yarayan Voight-Kampff testi ile onları bulmaya çalışır. İnsan veya kopya olup olmadığını belirlenmesi için psikolojik teste tabi tutulan Blade Runner/Holden eğer taklit testi alırsa duygusal yüklere ve şiddete tepki verir.[109] Filmin kahramanı Deckard; dünya dışında diğer gezegenlerin kolonileştirilmesinde köle olarak kullanılan, sonrasında dünya sınırlarına giren, isyancı ve dört yıllık ömre sahip kopyaları öldürme yani filmdeki ifadeyle "emekliye ayırma" görevi verilen, kopya ve doğal insan olup olmadığı belli olmayan bir kişidir. Filmdeki konumu itibariyle insan mı kopya mı olduğu tartışılan fakat hatıraları itibariyle insan olduğu düşünülen Deckard'ın kopyalarla savaşı, bazen öfkeye bazen sevgiye dayanan ilişkisi, çelişkisi ve anlamdan koparılmış içinde yaşadığı dünya konu edinilir.

2019 yılının Los Angeles şehrinin tasviri üzerinden dünyanın hem çevre/maddi hem de ruh/manevi olarak anlamını kaybettiğini içeren bir temaya sahip filmde mekân; çorak, kirli, soluk, karamsar, ruhsuz ve karanlık; zaman ise film boyunca gece olarak tasvir edilmiştir. Uzay aracı türü bir vasıtaya sahip olan filmin kahramanının yukarıdan inişinde şehrin sıkıcılığı ve ruhsuzluğu hissedilir. Tıpkı transhümanizmde olduğu gibi filmde de gnostik ve dinî unsurlar görülür. Varoluş sorgulaması ve gelecek betimlemesi yapan film boyunca kasvetli, karanlık ve yağmurlu ortama sahip şehre karmaşa hâkimdir. Otoritenin varlığı hissedilen şehirde insanlar, sistemin bir parçasıyken kopyalar ise anti kahramanlardır. Bilim-kurgu sinemasındaki ilk ciddi

109 May, *Transhumanism in Film*, s. 47.

siberpunk film türü olan filmde yüzlerce metrelik yükseklikte binalar, uçan arabalar, androidler ve anti-ütopya unsurlar vardır. Filmde hiç kıpırdamayan şehre bakan bir gözün varlığı; insanın kendi varoluşuna bakan tanrısal bir bakışı dolayısıyla insanın, tanrı rolünü oynaması olarak yorumlanır.[110]

Karanlık bir film olan *Blade Runner*'da gölgeler daha çok imgeler hakkında bilgi sağlar. Kirli arka sokaklar ve gruff/boğuk görünümlü Los Angeles, hoş bir mekân değildir. Sanallaşan dünyada gerçeği bulmak gibi kişisel bir görevi olan kahraman, kopyaların peşine düştüğü gibi anıların da peşine düşer. Genetik olarak tasarlanmış sentetik humanoidler/kopyalar, üç transhümanist teknolojiyi -gen-nano-bio- bütünleştirir. Android olmalarına rağmen, insan olarak görünürler ve hissederler. Sofistike düzeyde çalışan YZ'lar, insanlarla bir arada çalışırlar.[111]

Transhümanist film ve romanlar yapıları itibariyle mübalağaya açık olmuştur. Örneğin S. Kubrick tarafından yönetilen "2001: A Space *Odyssey*" filminin kurguladığı veya öngördüğü anlatımla gelinen nokta büyük bir hayal kırıklığı yaşanmasına yol açmıştır. 1968 yapımı olan bu filmde, 1992 yılına kadar robotların insanlarla herhangi bir konu üzerinde özgürce sohbet edebileceğini ve aynı zamanda uzay gemisini komuta edebileceğini öngörmüştü. Ancak bu yıllarda en gelişmiş robotların veya YZ'nın, yapay bir böceğin zekâ düzeyine gelebildiği görülmüştür.[112] Her ne kadar bilim kurgu roman ve filmler, transhümanist sürece ve teknolojisine katkıda bulunsa da, yanlış bir resim sunması veya yanıltması söz konusu olmuştur. Bu tür bilim-kurgu çalışmaları; YZ çalışmalarının

110 Bülent Şendündar, (2016). "*Varoluşçu Bir Başyapıt: Blade Runner*", http://www.bilim kurgukulubu.com/sinema/bir-varolus-basyapiti-blade-runner, (Er. Tarihi: 03.02.2018).

111 May, *Transhumanism in Film*, s. 47-48.

112 Michou Kaku, "Physics of the Future: How Science Will Shape Human Destiny and Our Daily Lives by the Year 2100", http://www.brautech.co.za/info/FuturePhysics.pdf, (Er. Tar.: 22.02.2018).

gerçekte olduğundan daha fazla ilerleme katedildiği düşüncesine ve YZ teknolojisinin gerçekte olduğundan daha insansı görülmelerine yol açmıştır..[113]

Romanda transhümanizmin örneklerinden biri, W. Gibson tarafından yazılan *Neuromancer-1984* romanıdır. Sprawl* üçlemesinin ilk kitabı olan Siberpunk türü olan roman gizemli bir işveren tarafından işe alınan bilgisayar korsanının hikâyesini anlatmaktadır. Roman transhümanizmin çekici gücü olan teknolojikleşmenin yurdu olan Japonya'nın disütopik yeraltı şehri olan Chiba** şehrinde geçmektedir. 24 yaşında siberuzay*** olan Sprawl'ın en yetenekli bilgisayar korsanlarından biri yani romandaki ifadesiyle konsol adamı olan Case, patronlarından veri hırsızlığı yaparken yakalanır. Bunun karşılığında sinir sistemi mikotoksin verilerek tahrip edilmiştir. Gizemli yeni işvereni, sinir sistemini tedavi ettirmeye söz verir. Bunun karşılığında ise ondan güçlü bir YZ'yı yok etmesi isteyecektir. Fakat bu tedavi esnasında teknolojiden faydalanılarak pankreasını değiştirme, karaciğerine yeni doku ekleme gibi işlemlerle biyolojik yapısıyla oynanarak bazı yetilerini kaybeden biyonik bir adam hâline getirilmiştir. Artık sokaktaki aksiyon içeren ayak işlerini yapan kişiliği, buzdağının parçaları gibi dağılmış bir kişi olmuştur.

---

113 Blay Whitby, *Yapay Zekâ*, çev. Çiğdem Karabağlı, (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2005), s. 22.

Sprawl: Neuromancer üçlemesinin hayali bölgesidir. Sprawl, büyük bir kubbe tarafından kuşatılmış, devasa büyüklükte bir kent yapısını ifade eder. Gerçek anlamda bir gece/gündüz döngüsü yoktur. İklimi kendine özgüdür. Gri bir yapay gökyüzü tarafından kuşatılmaktadır. (Gibson, 2016: 9).

Chiba: Tokyo'nun 40 km doğusunda yer alan, yaklaşık 1 milyon nüfusu olan günümüz Japonya'sının bir şehridir.

Siberuzay: Her ulustan milyarlarca yasal kullanıcının, matematiksel kavramları öğrenen çocukların her gün yaşadığı bilinç ve duyguyla ilerleyen istemdışı halüsinasyon... İnsan sistemindeki her bilgisayarın kayıtlarından yansıyan grafiksel sunumu. Kavranamayacak bir karmaşa. Zihin mekânsızlığında ışık çizgileri öbekler ve takım yıldızlar şeklinde düzenlenen veriler. Şehrin ışıkları gibi, gitgide uzaklaşan... (Gibson, 2016: 89-81).

Gizemli patron Armitage, Case'e ve duygusal ilişki kurduğu Moll'e, efsanevî siber kovboy McCoy Pauley'den "Dixie Flatline" adlı bilinç içeren ROM modelini çalma görevini verir. Bu işi başaran Molly ve Case, Armitage'nin Willis Corton adında eski bir albay olduğunu öğrenirler. Corton, Rus bilgisayar ağ merkezini virüs programlarıyla yok etmeye çalışan bir timin içinde yer alan ama ağır yaralı olarak kurtulan ve tek sağ kalabilen eski bir askerdir. Tanınmamak için tıbbi olarak yeniden yaratılan daha sonra izini kaybettiren Corton, ekibi genişleterek sofistik sibernetik implantların yardımıyla detaylandırılmış holografik illüzyonlar yapabilen sanatçı, hırsız ve uyuşturucu bağımlısı Riviera'yı da ekibe dâhil eder. Ekip, YZ'nın tanıtım kodu olan Wintermute'nin doğasını ortaya çıkarır. İsviçre Bern'deki bilgisayar ana sistemine ev sahipliği yapan Wintermute ile Brezilya'da Rio de Janeiro'da kurulan fiziksel alan olan Neuromancer YZ'nın iki yarısıdır. Ekip, yüksek seviyede gizli, yerçekimsiz ve her tarafı tuzaklarla dolu olan bir alan olan Straylight Villası'na sızmayı dener. Case ve arkadaşları yakalanır. Bir YZ olan Wintermute, güvenlik ve bakım sistemlerini devre dışı bırakarak ve korumaları öldürerek Case'ın kaçmasını sağlar. Tüm bu yazılım karmaşası içinde bir YZ olan Wintermute, Corto'yu Armigate olduğuna ikna eder. Armitage'nin kişiliği parçalanarak Screaminsg Fist'e ait olan eski anıları yeniden hatırlar. Corto karakterine yeniden döner. Bir araya gelerek birleşen Wintermute ve Neuramancer süperbilinçle kaynaşır. Sonunda Case, programın mevcut tüm matrisini kapsayarak büyüdüğünü öğrenir. "Neuromancer" olarak isimlendirilen YZ, daha güçlü elektronik varlık hâline gelir.

"Neuromancer" adlı roman, transhümanizmin birçok unsurunu barındırır. Genel itibariyle transhümanist sinema ve romanlarda tasvir edilen insan, mekân, nesneler vd. varlıklar benzerdir. Bu romanda soluk, karamsar, ruhsuz, gecegündüz ayrımının kalktığı yapay gökyüzüne ve holografik tasvirlere sahip bir mekân olan *Sprawl* tam bir transhümanist

tasarımın mekânıdır. Yapay kolu olan bir barmen, yapay tırnaklı bayanlar, yapay Nikon protez gözler, YZ'lar, robotlar, protez askerler, neonlar, siber âlem, organ nakli imkânı, implantlı varlıklar, arayüzler, yeni teknolojik uygulamalar, mikrobiyolojik çalışmalar, genetik mühendisliği ve yaşlılığı ortadan kaldırma gibi unsurlar vardır. YZ'nın meydana getireceği fayda ve zararları tartışmaları bağlamında çelişkili duruşların ön izlemesini yapan bu roman; insan, melezler ve zekî makineler arasındaki ilişkileri ve mücadeleleri konu edinir.

Bu tartışma; W. Gibson'ın çığır açan erken çalışmalarını, özellikle de ilk on yıl içinde dolaşan tartışmalar da dâhil olmak üzere, YZ'nın geleceğiyle ilgili çelişkili duruşların çoğunun ön izlemesini yapan ilk romanı *Neuromancer*'ı yeniden düşünmek için zengin bir bağlam sunmaktadır.[114] Akrabalık veya soy kütüğe ilişkin çalışmalar, 19. yy.'da yaygınlaşmıştır. Akrabalık; retorik uygulamayı içererek anlatılaşmış bağlantıları açıklar ve sahneler. Romanda insan ile YZ arasında akrabalık ilişkisinin potansiyeli ve tamamen insanın kontrolünde olan teknolojinin kökten yeniden üretimi konu edinilir. Bu bağlamda Gibson, Neuromancer'i YZ/insan akrabalığını ve birlikteliğini izah eden bir tasarımını böyle bir şekilde hayal eder ve bu tür bir spekülatif ilişkinin gerçekleşmesi için bir reçete sunar. Romandaki Pauley, YZ'nın insan tarafından yönetilmediği konusunda Case'i uyarır. Gibson, yerleşik sosyal ve kültürel faktörlerin teknolojik gelişmeyle şekillendiğini, genelde zekâ anlayışlarını ve somutlaşmanın rolünü sofistik yaklaşımla gösterir. Neuromancer, hibritleşmiş zekânın yeni bir formunu tahayyül etmek için hiperbağ kurar. Romanda Kurzweil ve Hayles gibi transhümanist düşünürler tarafından tasarlanmış insan-makine birlikteliği de konu edilir.[115]

114 C. G. Jones, "Stealing Kinship: Neuromancer and Artificial İntelligence", *Science Fiction Studies*, C. 41(1), 2014, s. 70.

115 *A.g.e.*, s. 72-74.

İşletim sistemlerinin kodlarını öğrenmeye hevesli Case, Baudrillard tarafından önerilen simülatörlerin işlevsellerinden biridir. Teknoloji yoluyla gücü yerleştirmek için çalışan Case'in işlettiği makineler speküler, söylemsel imgelemle uygulanana kadar çalışır. Case ve Riviera karakterleri üzerinden hem geleneksel sanatçı/harita yapıcı hem de günümüz simülatörleri sunulur. Genetik büyü; kitlesel kültüre bir yenisini ekleyerek yenilik arayışında olan diyolojik bir eleştiridir. Riviera hayal ettiği gibi belleğince, fantezi, tasarım ve yasasında Kabalistik golem modasında bir kukla yani gerçekliğin görünümü olan Molly'i yaratır. Riviera'nın kişisel parçası simulacrumla gerçek Molly olgusundan gelir. Molly, bir golem değil siborgdur.[116]

Sonuç

F. Jameson, bilim kurguyu tarihsel romanın tersine çevrilmesi olarak görür. Bilim-kurgunun alttürü olan siberpunk tür olan her iki eser de Jameson'ın ifadesiyle geç-kapitatalizmin roman örneği olarak yorumlanabilir. Bilim-kurgu, komplo teorisi ve yüksek teknoloji paranoyasıyla öngörülmeyeni kavramayı arayan postmodern imgelemde önemli rol oynar.[117] Bilim-kurgu türü sayılabilecek transhümanist roman ve film türleri son yıllarda artmaktadır. İnsanlığın yüksek teknolojik bir sürece girmesini normalleştirme eğilimi taşıyan bu tür roman ve filmler transhümanist sürece belirsizlik, tehdit ve tehlike anlamları da yüklediği için disütopik unsurlar da taşır. Bu bağlamda transhümanist izlekler taşıyan R. Scott'ın *Blade Runner* filmi ve W. Gibson'ın *Neuromancer* romanında postmodern gelecek şehirleri Asya'da ve serbest ticaret, kültürel değişim ve ırklar arası Doğululaştırılmış olan Amerika'da

116 Cynthia Davidson, "Riviera's Golem, Haraway's Cyborg: Reading "Neuromancer" as Baudrillard's Simulation of Crisis", *Science Fiction Studies*, S. 23 (2), 1996, s. 189-190, 195-197.

117 Timothy Yu, "Oriental Cities, Postmodern Futures: "Naked Lunch, Blade Runner", and "Neuromancer", *MELUS*, S. 33(4), 2008, s. 46-48.

konumlanmıştır. Japonya'nın Chiba şehrinde başlayıp Amerika'ya (Sprawl), sonra İstanbul daha sonrasında ise Freeside ve Straylight yörünge mekânlarına yani Doğu'dan Batı'ya uzanmıştır. Gibson, R. Scott gibi ortaya çıkan teknolojiyle doğulu kent geleceğini kesiştirir. Chiba şehrinin görünümü sibermekânın, postmodern prototipidir. W. Gibson'un Chiba'sı veya Night City'si, Scott'ın geç-kapitatalizmin küresel şehri olan Los Angeles'ın görünümüne benzer.[118]

Gerek mekân gerekse insanlar olarak mevcut gerçekliğin tasfiye edilerek yerine sanal ortamlar ve doğal hâlinden koparılmış insanların aldığı bir hal yaşanmaktadır. *Neuromancer* romanı Baudrillard'ın her şeyin tersine çevrildiği ve dönüştürüldüğü sanal gerçeklik dünyasına karşılık gelen bir dünyanın tasviridir. Transhümanizmin hedefi; hem zekâ olarak hem de beden olarak insandan üstün insanımsı varlık yaratmaktır. Bununla yetinmeyen bu ideoloji duygu bakımından da insana yakın veya ondan üstün bir varlık inşa etme amacındadır. Bu tema *Artificial İntellgient* filmde çocuk andronoidde, *Transhümanizm 4: Kurtuluş* filminde sızma bir prototip insana yakın yapılan asker androidde ve *Blade Runner* filminde ise Roy adındaki kopyada mevzu edilmiştir. Bir kopya olan fakat kendi gerçekliğini sorgulayan Roy, varoluşunu ve yaşamayı tatmak ister. Kendi yaratıcısını bulur fakat sınırlı yaşam süresiyle donatıldığını ve teknolojik tasarının değişmesinin mümkün olmadığını öğrenir ve öfkeyle yaratıcısını öldürür. Sonrasında Deckard'ın hayatını kurtaran Roy, yaşadığı hayatı anlamlandıran ve varoluşunun farkına varan bir kopya hâline gelir.

Gerek disütopik, fütürist ve bilim kurgu romanlar gerekse sinema; trans-posthümanizmin mekânını, insanını vd. unsurlarını barındırmaktadır. Çalışmada bahsi olunan roman ve filmlerde teknoloji gelecek insanlığın ayrılmaz parçası hâline

118 *A.g.e.*, s. 60-61.

gelmiştir. Bu tür roman ve filmlerde disütopik olgular, yarı biyonik yarı biyolojik varlıklar, klonlama, darwinist yaşam biçimi, biyo-teknoloji, nörobiyoloji, farmakoloji, klonlama, evrimci gelişim, makine türü varlıklar ve insan zekâsına denk veya aşmış YZ'lı yazılımlar vardır. Bu roman ve film türlerine bakıldığında çoğunluğunun transhümanist süreci olumsuz olarak ele aldığı görülür. Transhümanist sürecin tehdit ve tehlikelerinden bahseden bu tür roman ve filmlerin; uyarıcı role sahip olduğu gibi transhümanist düşünürlere kum havuzu ve modellik yaptığı da görülür. Ayrıca hem film hem de roman estetiği ve içeriği açısından sinema ve edebiyata bir özgünlük ve farklılık getirdikleri de söylenebilir.

TRANS-POSTHÜMANİZM ÇAĞ'DA İNSAN BİLGİ-EĞİTİMİN DURUMU

İnsanın bilişsel ve fizyolojik dönüşümünü esas alan transhümanizm yüksek teknolojin imkânlarıyla insanın daha mükemmelleşeceğini iddia etmektedir. Yalnızca YZ uygulamalarıyla değil aynı zamanda insan geninde ve beyninde yapılacak iyileştirmelerle bilgi düzeyinin artışının gerçekleşeceği öngörülmektedir. Bu süreç, hâliyle eğitimin içeriğini ve yapısını da değiştirecektir. Eğitimin içeriğinin ve yapısının da değişeceği dikkate alınarak neler yapılması gerektiği üzerinde düşünülmesi gerekir. Ayrıca bu süreç olumlu olduğu gibi olumsuz bir takım sonuçlar da doğuracaktır. Bu olumsuz sonuçlardan en önemlisi; ülkeler, toplumlar ve bireyler arasında ciddi sosyo-ekonomik-kültürel farklar oluşacaktır. YZ uygulamalarını kullanan, geni iyileştirilmiş ve zihni güçlendirilmiş bireylere sahip toplumlar ve ülkeler ile bu imkânlardan yoksun bireylere sahip toplum ve ülkelerin arasındaki uçurum daha da derinleşecektir. Gelişmiş-gelişmemiş veya ilkel-modern ülkeler ifadeleri daha da derinleşecek ve gerçeklik kazanacak gibi görünüyor. Bu kısımda eğitim üzerinde ciddi etkisi olacak olan transhümanizmin eğitime olan muhtemel etkilerine değinilecektir.

19. yy.'ın siyasal, ahlâkî ve felsefî düşüncelerinden etkilenen ve insanlığın iyileştirilmesi için küresel bilgi tabanını geliştirmeyi amaçlayan.[119] transhümanizmin uygulamalarının ve ideallerinin toplumlar tarafından denenebilir ve uygulanabilir olmasına ihti-

119 Hüseyin Köksal, "2023 Eğitim Vizyon Belgesi, Tekillik ve Transhümanizm", *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, S. 1, 2019, s. 150.

yaç vardır.[120] Bu anlamda yalnızca bir felsefe veya söylem olmayıp bizatihi tecrübî ve hayatî olan teknoloji felsefesi; teknolojinin üretilmesindeki düşünme biçimlerini, hayatı ve insanı nasıl dönüştürdüğünü mevzu edinir. Bu bağlamda aslı itibariyle transhümanizm, teknoloji felsefesinin de bir konusudur. Teknolojinin eğitim üzerindeki yaklaşık 50 yıllık etkisi artmış, trans-posthümanist çağda bu etkinin daha da artacağı görülmektedir.

Her şeyin doğal olarak mükemmelliği hedeflediği yarı-Aristoteles doğa anlayışına dayanan[121] ve posthuman varlıkları yaratmak için teknolojiyi kullanmanın bilimsel yollarını arayan transhümanizmin iddiaları ve vasıtaları şunlardır; Yaşam kalitesini artırma, ömrü uzatma, ölümsüzlük, duyguları azaltılmış insan, yapay organlar, biyolojik sınırlarını aşmış beyin, kaos yerine düzen, insan-makine bütünleşmesi, ara varlıklar (robot, cyborg, android), sanal gerçeklik, nano-teknoloji, YZ, bulut bilişime/tekno sisteme bağlı insan, ortak bilinç ve tekillik...[122] YZ'nın eğitimde kullanımıyla ilgili belirlenen üç tema; uyarlanabilir öğrenme, kişiselleştirme ve öğrenme stilleri, uzman sistemler ve akıllı özel ders sistemleri ile eğitim süreçlerinin gelecekteki bir bileşeni olarak YZ'dır. YZ, kendi kendine ortaya çıkan ve kendi kendini düzenleyen bir varlık değildir; bir mimarisi vardır. Kendini geliştirmek için bir temeli vardır, sonunda insanı taklit eder ve ondan öğrenir. İnsan yapımıdır ve insanın bir yansımasıdır. Endişe edilen YZ tabanlı gelecek, aslında insan tarafından yaratılacak bir gelecektir.[123]

120 Serap Uğur, "Transhümanizm ve Öğrenmedeki Değişim", *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi*, S. 3, 2018, s 61

121 Michal Klichowski, *"Transhumanism and the Idea of Education in the World Of Cyborgs"*, Eds. H. Krauze-Sikorska ve M. Klichowski vd., *The Educational and Social World of a Child. Discourses of Communication, Subjectivity and Cyborgization* içinde, (Poznan: Adam Mickiewicz University Press, 2015), s. 432.

122 Uğur, *Transhümanizm ve Öğrenmedeki Değişim*, s. 60.

123 R.C. Sharma vd., "The Landscape of Artificial Intelligence in Open, Online and Distance Education: Promises and Concerns", *Asian Journal of Distance Education*, C.14, S. 2, 2019, s. 2.

"Bedensel sabitlik/bodily constancy" varsayımının bir sonucu olarak, yeni bilimsel araçlarla sınıf cihazları, fiziksel deneyimler ve zenginleştirilmiş ortamlar yaratmak tecrübî öğrenme bilimlerindeki tasarımın odak noktası dış çevre üzerindedir. Bu tür tasarımların ardındaki temel fikir; dış dünyayı değiştirerek ve daha zengin veya daha öğretici bir fiziksel ortam yaratarak öğrenci öğrenmesinin somut veya kinestetik boyutlarını barındırmaktır.[124] Bedensel sabitlik fikrine meydan okuyan ve teknolojide ortaya çıkan hareketler, "bedenlenmiş/uygulamalı öğrenmeyi" yeniden düşünme fırsatı ve imkânı sağlar. Teknolojinin yardımıyla biyolojik sınırların üstesinden gelmeyi hedefleyen ve insanın yetilerini teknolojilerin kullanımıyla geliştirme arzusunda olan transhümanizm, yalnızca çevrenin değil bedenin ve zihnin kontrolünü ele geçirmeyi hedefler. Transhümanistler, Aydınlanmacılar gibi olağanüstü doğal güçlerin varlığı fikir ve inancına karşıdırlar.[125]

Posthuman'a geçişte transhuman'ı geçişsel bir varlık olarak gören transhümanizm, insanın kendisini aşabileceğini ve yeni imkânlara uyum sağlayabileceğini düşünür. Evrende dinamik bir evrilme süreci olduğunu düşünen transhümanistler, A, A iken bilimsel vasıtalarla ve belli süreçle kendini (A) aşıp (A ötesine) transhuman olunabileceğini düşünürler. Aristoteles'in cins ve tür ayrım kategorisini tasfiye etmek istedikleri gibi insan-tanrı olma çabası içindedirler. Jason Silva; bu durumu "İnsan olmak, posthuman olmaktır. Biz dönüşen ve aşan türleriz. Şimdi bir devrilme noktasındayız." cümlesiyle ifade eder. Klasik felsefenin beden-ruh, kişi ve kişilik ayrımını yıkan transhümanizm, insan-makine birlikteliği, YZ, nano-teknoloji ve insanın bir kombinasyonunu yaratarak bir nevi me-

124 Michael Eisenberg, (2018), "Transhumanism and Education: Embodied Learning in an Era of Altered Bodies", https://repository.isls.org/bitstream/1/861/1/507.pdf, (Er. Tar.: 22.12.2019), s. 1823-1824.

125 Thomas Damberger ve Estella Hebert, "Is Pedagogy Transhuman? Reflections on The Relationship between Pedagogy and Transhumanism", *Articles and Dissertations*, S. 20, 2017, s. 45.

lez insanın yepyeni bir ırkını müjdeler. Stewart Brand'in söylemiş olduğu "Bizler tanrılarız ve bunun için de iyi olabiliriz." cümlesi tranhümanizmin özüdür. Teknolojinin gelişmesiyle insanın daha büyük yetilere sahip olan Human 2.0'ın yani posthuman'ın mümkün olacağı ifade edilir.[126] Hümanizmle insanın tanrılaştırılması, Batı uygarlığını ontolojik çıkmaza girmiş yarı insan-yarı makina "siborg" olarak tanımlanan insan-sonrası (posthümanizm), insan-ötesi (transhümanizm) bir yok oluş sürecinin eşiğine getirmiştir.[127]

Hümanizmin ve Aydınlanmacı bir yaklaşımın varisi olan transhümanizm, insanı merkezîleştirmek ve onun doğasını düzeltmek ister. Hümanizmden farklı olarak insanı aşma amacında olduğu için insancıl/antroposentrik değil ilerleme merkezli olan transhümanizmde insan, ilerlemenin hem vasıtası hem de nesnesidir. Transhümanizm, insan'dan transhuman'a nihayetinde posthuman'a geçiş olduğu için evrimci yapıya sahiptir. Yaratılanların en onurlusunun insan olmadığı düşüncesinden hareketle daha mükemmele evrilmenin ve evrilemeyenin ayakta kalamayacağı Darwinci evrimcilik tarzıdır. Nitekim N. Harari, homo-sapiens'in homofaber'i alt ederken ona sormadığını robo-sapiensens'in de homo-sapiens'e bu alt edişi sormayacağını iddia eder. Yine R. Kurzweil, mevcut insanın tekillik sonunda "İnsan 2.0" olacağını iddia eder. Trans-posthümanizm; üç tarihsel olayın üzerine temellenmiştir; Darwinci yaklaşım, doğal dünyanın Nietzscheci yıkımı ve doğal bilimlerin hususiyetle gen teknolojilerin potansiyellerinin ve gücünün gelişimiyle insanda/antropost meydana gelen değişiklikler...[128]

126 Rohan Roberts, (2019), "Transhumanism and Education", https://medium.com/awecademy/transhumanism-and-education-51569c73347b, (Er. Tar.: 24.12.2019).

127 Yusuf Kaplan, Makina, "İnsanı ve Dünyayı Yok Olmanın Eşiğine Sürüklerken, Yeni Şafak", 01.02.2019, s. 10.

128 S. L. Sorgner, "The Future of Education: Genetic Enhancement and Metahumanities", *Journal of Evolution and Technology*, S. 25, 2015, s. 32.

Tekillik ve transhümanizm olgularının içerdikleri ikilem ve belirsizlikler; -insanın kendisinin ve değerinin ne olduğu ve etkisinin neleri doğuracağı- felsefî bir zemine ihtiyacı doğurmuştur. İnsanın olgunlaşmasının ancak "hakikatin bütünlüğüne saygı duyan bir eğitimle" mümkün olduğuna inanılırken transhümanistler ise insanın olgunlaşmasını ileri teknoloji yardımıyla arttırılmış zekânın başarısına bağlarlar.[129] Transhümanizm için yeni varoluş amacına ulaşmak için biyolojik evriminin mirası olan kusur ve zayıflıkların üstesinden gelmek çok önemlidir. Biyolojik insanın şimdilik malum olmayan entelektüel seviyeye gireceği iddiasında olan transhümanizm, YZ araştırmalarındaki başarıyı kullanır. Bir bedenden makineye veya bazı yaratılan sistemlerden bir bedene yapılan aktarımın insan zekâsını artıracağı iddia edilir. İnsanı biyolojik baskısından kurtarma amacında olan ve posthuman bir ilerleme olan transhümanist ilerleme süreci; insanî ve doğal kusurları ortadan kaldıracak olan ve canlı biyolojisini teknik ürünlerle (yapay unsurlar) yer değiştirerek yapaylık yaratan bir süreçtir.

Pedagojik Bir Unsur Olma İddiası Olarak Transhümanizm

Transhümanizm, insan evriminin teknik olarak yeniden tanımlanmasıdır "Temel, biyolojik" insan anlayışı, deneysel yeniden tasarımın hedefidir ve çeşitli yeni teknolojilerle insanın algılama, eylem ve bilişinin genişletilmesi veya değiştirilmesi sağlanmaya başlanmıştır. Homo-sapiens, kör evrimin arkaik aşamasıyken bir sonraki aşama cyborg aşamasıdır. Transhuman ve posthuman, evrimin ikinci aşmasıdır. Transhuman; geçişsel siborg iken nihai siborglaşma süreci ise posthuman yani posthumanlaşma sürecidir. Posthuman, makine-insan arayüzünün sibernetik hayalini gerçekleştirecektir, çünkü ni-

129 Köksal, *2023 Eğitim Vizyon Belgesi, Tekillik ve Transhümanizm*, s. 151, 155.

hai cyborg'u makinelerin hafızasında mevcut olan her şeyle yüklemek mümkün olacaktır. Daha yüksek zihinsel durumlara ulaşmak için manevi özlemlerle ortak bir noktaya sahip olan transhümanizm, bu amaca manevi uygulamalar yoluyla değil, insandaki teknolojik çözümlerin uygulanması yoluyla ulaşmak istiyor. İnsanoğluna şimdiye kadar din tarafından vaat edilen şeyi yani posthuman bir cenneti vaat eder. İnsanı, teknoloji ve eğitim yoluyla değiştirmenin etik olarak eşit eylem kategorileri olduğunu düşünen transhümanist tasavvurda yeniden tasarlanması gerekilen şey eğitimdir.[130] Goldber'in iddia ettiği gibi eğitim ideallerini yeniden inşa etmek ve temel değerlere insanın gelişimi için atıfta bulunan transhümanist süreçte erişim, yükseltme ve öğrenme konuları eğitimin geleceğinin ilginçleşmesi muhtemeldir.[131]

Evans'ın iddia ettiği gibi transhümanizmin mevcut teknolojik gerçeklikten uzak olmayan teknolojik imkânları transhümanizm akıllı telefondaki uydu navigasyonu gibidir. 25 yıl önce biri bundan bahsetse çılgınca görülebilirdi ama günümüzde herkes kullanıyor.[132] Nihayetinde artık kendisini olduğu gibi bir varlık olarak görmeyen ve sürekli web/ağ içinde dolanan ve teknolojik cihazlarla (tablet, akıllı telefon ve saatlerle) donanan insanlar, makineleşmiştir. Kuantum hesaplama, beyin haritalama ve robotik vb. unsurlar; trans-posthuman varlık türünü doğuran olasılıklardır. Teknolojinin gün geçtikçe artan etkisi ve gerçekliği dikkate alındığında eğitim-öğretim sürecini de etkileyecek olan post-transhümanist süreç kaçınılmaz görünüyor. Eğitimin temel vazifesi, eğitim vasıtalarıyla insanoğlunun biçimlenmesi olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda insanın dönüşümünü esas alan transhümanist hareket,

130 Klichowski, *Transhumanism and the Idea of Education in the World of Cyborgs*, s. 433-437.

131 Jörgen Skageby, "Editorial: Transhumanist Politics, Education, and Design", *Confero*, S. 4, 2016, s. 5.

132 Bknz. Evans, *Swarms Are Hell*, s. 15.

kendisini eğitimin varisi olarak görür.[133] Yeni teknolojik uygulamaların artışıyla bilişsel ve öğretim bilimlerinde önemli değişiklikler olmuş ve insanların daha iyi ve başarılı olma olasılığı artmıştır. İnsanların kendilerini değiştirmesiyle, yeni çocukluk çeşitleri ve içinde büyüdükleri kültürel dünyaya ilişkin yeni yorumlarla karşılaşılacaktır.[134]

Transhümanizmin öğrenime etkisi insan-teknoloji bağlamında bilim felsefesi, teknoloji tarihi ve yönetimi, etik, bilgisayar programcılığı, öğretim stratejileri ve içerik tasarımı ve geliştirme, teknoloji ile etkileşim, robotik ve kodlama, makine öğrenmesi, YZ, derin öğrenme, bireysel öğrenme ve bilişsel stratejiler vs. farklı alanlarda bilgi ve tecrübe gerektirmektedir.[135] Transhümanizm, siber-teknoloji ve nöro-biyoloji gibi alanlar üzerinde yükselir. Bu süreçte insan; geliştirme teknolojileriyle tekillik sonrası bilgisayar soyundan gelen süper imtiyazlılardan uzaklaşarak kendisini yok olmaktan kurtaracak olan siber-teknoloji ile geleceğinin bir parçası olmaya hazırlanabilir.[136]

Batı transhümanizminin eğitim politikaları aracı olarak; felsefî ve bilimsel kullanım alanlarıyla üniversiteler ve UNESCO örnek olarak verilebilir. Antik Yunan'la başlatılıp Platon ve Aristoteles ile zirveye çıkan felsefe, dogmatizme panzehir olarak görülerek araçsallaşmıştır. Bu iki kabul, manipülatif olarak ders kitaplarında ve müfredatlarda bulunur. Bir umut projesi olarak gerçekleştirilmek istenen Batı transhümanizmi, her türlü bilgi (teorik veya uygulamalı) ve bilim kaynağını

133 Damberger, *Is Pedagogy Transhuman?*, s. 41.

134 Eisenberg, *Transhumanism and Education: Embodied Learning in an Era of Altered Bodies*, s. 1828.

135 Uğur, *Transhümanizm ve Öğrenmedeki Değişim*, s. 66.

136 M.C Thomas, (2015). "Transhumanism in Higher Education: Social Implications and Institutional Roles", *Proceedings of the Symposium on Emerging Technology Trends in Higher Education*, http://epubs.utah.edu/index.php/emerge/article/view/1362, (Er. Tar.: 30.12.2019).

(felsefe, fen ve sosyal bilimleri) araç olarak kullanır. Transhümanist ideolojinin/dünya görüşünün oluşmasında reform, modernite, Aydınlanma, sosyal Darwinizm, bilimci pragmatizm ve teknoloji aktif rol oynamıştır. Adeta bir mekânizma hükmünde olan transhümanizmin bileşenlerini ve eğitim-öğretimin içerik ve müfredatını kim/lerin neye göre, niçin ve nasıl belirleyeceği tartışma konusudur.[137]

Yalnızca transhümanizmle bağlantılı eğitimin değil denetimsiz eğitimin kitle imha silahına dönüşmesi mümkündür. Batı'daki eğitimin amaçları ve içeriği bağlamında transhümanizme yönelik beklentilerle ve ona ilişkin ahlâk tasarımıyla ilişkili olarak yazılar, araştırmalar ve zeminler varken ülkemizde bu yeni sürece ilişkin okullarda bilgi verilmediği gibi sürecin neleri içerdiği, doğurabileceği sonuçlar ve çocuklara nasıl öğretileceği konusuna ilişkin bilimsel literatür yok denilebilir. Eğer 300 yıllık mevcut "geri kalmışlık" durumuna düşmemek, entelektüel ufku genişletmek ve fiziksel sınırları yükseltmek istiyorsak bu sürecin okullarda konuşulması, bu süreçle ilgili fırsat ve imkânların ne olduğuna dair öğrencilerde bilinç oluşturulması gerekmektedir.

Nitekim Roberts, Batı'da eğitim kurumlarına evrimci olan bu sürecin gidişatını, türün dönüşümünde bulunan risk (Tanrılardan ateş çalan Prometheus) ve fırsatların (cesaretin temsili İkarus) neliğinin anlaşılması konusunda görev düştüğünü söyler. Geleceğin destanlarının farklı motivasyonlara, arzulara, ilhamlara ve ahlâklara sahip olacağını, insanın da daha yüksek bilgi ve zekâya sahip olacağını iddia eder. Çocuklara büyük hayaller, özlemler ve insan türünden daha yüksek beklentiler almaları gerektiğini tavsiye eden yazar; onlara an'ı değil, gelecekte evrende neler olacağını ve çağları düşünmeleri

137 Mustafa Açıköz, "Toplumların İnşasında Batı Transhümanizminin Geleceği ve Manüpülasyon Aracı Olarak Felsefe ve Eğitiminin Kullanımı", Ed. Ümmet Erkan, *İletişim ve Medya Sosyolojisi Yazıları* içinde, (Ankara: Gece Yayınları, 2019), s. 110-112.

için yardım edilmesi gerektiğini ve olacakların eğitim sistemlerinin ve müfredatlarının yeniden nasıl yapılandırılacağına bağlı olduğunu söyler. Ona göre yaratıcılıkta sıçrama yapan ve kökten yeni bir bilinç versiyonuna şahit olmaya hazırlanan, kompleks ve daha yüksek bilinç biçimlerine doğru yönelinen evrende öğrenciler, bu geçişin bir parçası olmalı ve okullar, insan türünün dönüşümünde kendisinin oynayacağı rolü sorgulamalıdır.[138]

Transhümanist teknolojilerin gelişmesiyle hem çevresel hem de insanî sınırların üstesinden gelinmesi durumunda insanın nasıl eğitileceği mevzu ve mesele olacaktır. Transhümanist eğitim tarzı; öğrencilerin bilişsel ve duyusal yeteneklerini artırıcı unsurların ve transhümanist teknolojilerin dâhil edildiği bir tarzdır. İnsanla makine-teknoloji yeni biçimler edindiği gibi çevre-doğa da transhumanist sürece uyumlu hâle getiriliyor. Böylesi bir evrende çocukların eğitime ihtiyacı olmadığı ve siborglaşma sürecinin pedagojik bir durum içerdiği iddiasını taşıyan transhümanistik felsefenin fikri, pedagojik değildir.

Bireyler arası beyinden beyine bilgi transferi, deneyim ve tecrübe aktarımı, beyne yeni bilgi yükleme gibi bu çağda gerçekleşecek öğrenme ve eğitim faaliyetlerinin etik boyutları, uygulamaları, yönetimi gibi hususlarda araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim Educause Horizon Raporu-2019; eğitimin geleceğini şekillendirebilecek birçok yeni teknolojiye (YZ) ilaveten bilgisayar bilimindeki ilerlemelerin insan akıl yürütmesini her zamankinden daha fazla işlevsel olarak yaklaşık akıllı makineler yarattığını içerir.[139] Ted Chu, kitabında insanın en büyük amacına ve potansiyeline ilerlemek istiyorsa kendisinden daha büyük yeni bir sözleşmeye ihtiyaç duyacağını söyler. Mevcut kültürde insan dönüşümünün ve daha yüksek zekâ ve

138 Roberts, *Transhumanism and Education.*

139 Sharma, *The Landscape of Artificial Intelligence,* s. 1.

soylu ilhamlar yaratmak için daha kozmik evreni teşvik eden küçük kırıntılar olduğunu ve yeterli olmadığını iddia eder.[140]

Genetik ve farmakolojik iyileştirme ve geliştirme teknikleri için biyokimyasal hedef, zihni güçlendirici ilaçların (modafinil vs) kullanımı, matematik bilgisini, el becerisini veya beyin ve vücudun diğer işlevlerini iyileştirmektir. Amaç; vücuda (koklear implantlarda* olduğu gibi) bir tür yeni malzeme eklemek değil, öğrencinin vücudunun temel kimyasını değiştirmektir. Renkleri veya tonları yeni bir şekilde ayırt edebilen bir kişi, beklenmedik grafik veya müzikal kompozisyonlar yaratabilir. Genetik veya farmakolojik olarak soyutlamalara uzun süre konsantre olabilen bir kişi, bazı matematiksel akıl yürütmelerde avantaj sağlar.[141] Geniş ses, ışık, koku ve frekansına sahip kulak, göz, burun ve deri gibi bedensel uzuvlara dâhil olan uzantılar duyusal ve bilişsel gelişmeleri içeren zihinsel uzantılar, bunun yanında beyin-makine (bilgisayar) arayüz çalışmaları insanları birbirine üstün kılma veya seviye farklılığına itecektir. Günümüzde yapılan robotik dış iskeletler ve yüksek performanslı protez sahibi beden sahibi diğerlerinden avantajlıdır. Söz konusu bu durum güvenlik, eşitlik, irade ve seçim sorunlarını doğuracaktır.

İnsanlık, Batı düşüncesi öncülüğünde güç ve güvenilirliği temsil eden makineye eklemlenmiş ve mekânizasyona paralel olarak kapitalist süreci yaşamıştır. İnsanlık, 19. ve 20. asırda makineye-tekniğe güveni ve teslimiyeti artarken kendini makinelerden muhafaza etmiştir. 21. yy.'da R. Kurzweil gibi kişiler bunun anlamsız bir çekince olduğunu hatta insanın/beyin, makine ile birleşip tekillik sürecine girebileceğini iddia etmiştir. Bu bağlamda D Haraway, "Cyborg Manifestosu" çalışmasında makinelerin bizden daha canlı göründüğü bir gelişme

140 Chu, *Human Purpose and Transhuman Potential*, s. 40.

* *Koklear implant: Beyne ses sinyalleri sağlamak için iç kulağın (kokleanın) hasarlı parçalarının işini yapan elektronik bir tıbbi cihazdır.*

141 Eisenberg, *Transhumanism and Education*, s. 1825.

aşamasına ulaştığını iddia eder.[142] YZ üzerinden makinelerin kendi hayatlarını geliştirmek üzere olması hümanist olarak tanımlanmış insan için zordur. Bu durum, insan-makine ayrımını ortadan kaldıran "trans-posthumanist" süreci oluşturdu. Haraway bu durumun; cyborg, mekanik ve canlı, organik ve inorganiklerin karıştığı ve dünyayla yeni materyalist ve ekolojik ilişki biçimlerini oluşturduğunu iddia eder. Ona göre bu yeni süreçte cyborg, insanı mevcut önyargılardan kurtaracak bir figür olabilir. İnsan olmanın ne anlama geldiğine dair geleneksel kavramları terk etmede önemli bir potansiyeli vardır.[143]

Transhümanizme dair yapılan çalışmalar, hayatı ve insanı değiştirmeye yönelik çalışmalardır. Oysa insanın yerini önce transhuman ardından posthuman'ın alacağı süreçte zihinsel ve bedensel olarak farklı olacağı düşünülen öğrenciler için yeni müfredat tasarlamanın imkânı üzerinde tartışmalar yapılmaktadır. Ayrıca trans-posthuman süreçte diğerlerine karşı (Human 2.0, YZ, robot, cyborg, android) insanın konumu ve tanımı belirsizlik taşır hâle gelmiştir. Geleneksel öğreti ve inançlar sorgulamaya ve tartışmaya açılacak hâle gelmiştir. Örneğin, yirmi yıl sonra bir transhümanist öğretmen, ölümü, bir dönem insanın çözemediği veba, cüzzam gibi bir hastalık olarak ele alırsa ve esasında ölümün insanlık için "kötü" olduğunu ve insanın bütün kötülükleri zaman içinde yendiği gibi ölümü de yeneceğine duyduğu inancı çocuklara öğretirse, bu öğretmen "Ölüm, Allah'ın emri" diyen geleneksel anlayışla karşı karşıya gelecektir. Bu bağlamda transhümanizmin eğitim ile ilgili olarak akla getirdiği ilk sorun, din eğitiminin yerine ikame edilmesi ihtimalinin yaratacağı tartışmalardır.[144]

142 Donna J. Haraway, *A Cyborg Manifesto,* (USA: University of Minnesota Press, 2016), s. 11.

143 Stefan Herbrechter, (2018), "Posthumanism and ends of Education", https://www.oneducation.net/no-02-september-2018/posthumanism-and-the-ends-of-education/, (Er. Tar.: 27.12.2019).

144 Köksal, *2023 Eğitim Vizyon Belgesi, Tekillik ve Transhümanizm,* s. 152.

Sonuç

Teknolojik uzantılar, alternatif insan ve başka bir yaşam gezegeni araştırmak, alternatif zihin ve organlara yönelik çalışmalar, gen üzerinde değişikliğe gitme çabaları eğitimin geleceğini ciddi olarak belirleyici olacak ihtimallerdir. Transhümanist teknolojilerin öne sürdüğü bir diğer önemli konu eşitliktir. Bu süreçte "Bu teknolojiler gerçekten arzu edilirse, sadece belirli seçimler için erişilebilir olacak mı yoksa zenginlere mi hitap edecek?" sorusu önemli olacak. Büyüyen bir bölünme ve sınıf farklılığı duygusu, en çok genç nüfuslar arasında hissedilecek.[145]

Bir ebeveyn, çocuğuna belirli bir teknolojik genişleme (genetiğini iyileştirme veya beyne eklenen implantlarla hafızayı ve zihinsel yetileri geliştirme) uygulayabilir mi? Ebeveynler genellikle çocuklarını sever ve onların hayatta mümkün olan en iyi başlangıç noktalarına sahip olmalarını ister. Tabii ki ebeveyn kararları, her zaman iyi sonuçlar vermez. Genin, bedenin ve zihnin üzerinde değişikliğe ebeveynlerin müsaadesi veya 18 yaş-sonrası yapılan değişiklikler karmaşık ve gelecek yılların eğitim ve öğrenme bilimleri için fırtınalı olabilir. Eğitim, kalp işidir. Yeni eğitsel bir süreç olan transhümanizm, insanı yalnızca biyolojik ve zihinsel olarak dönüştürerek değil "kalp/gönül" olarak da değiştirip biyonik varlığı hâline getirmeye çalışmaktadır. Bu durum, heyecanlanmak veya iyimser olmak için iyi bir nedendir. Fakat bu durum insanda parçalanma ve geri dönüşü olmayan bir değişime gidebilir. Bu parçalanma, hem hümanizmi hem de eğitimin muhatabı olan insanı yitirmesine yol açabilir.

Transhümanist teknolojiler, eğitim ve öğrenim için bir dizi daha büyük soruyu -tehlikelerin yanı sıra fırsatlar, imkânlar- beraberinde getiriyor. YZ'yı eğitimde nasıl kullanacağımızı öğrenmeli, eğitimcileri YZ tabanlı sistemleri öğretim ve

145 Eisenberg, *Transhumanism and Education*, s. 1828.

öğrenme süreçlerinde etkili bir şekilde kullanmaya hazırlamalı, kapsayıcı yaklaşımlar geliştirmeli ve nasıl yapılır bilgisini dünyanın geri kalanına yaymalıyız. İnsanlık değerlerini ve yeni dönem insanı, insanlığın yararı için kullanmalıyız. Belki de, bir toplum olarak, yeni matematiksel, bilimsel veya sanatsal fikirler yaratma hizmetinde bu artırım yapılsa bile, bazı insan güçlendirme türlerini teşvik etmemeyi veya bunlara izin vermemeyi tercih ediyoruz. Yani, "matematiğin ilerlemesi" gibi bir hedefin, insan sabitliği veya sınırlaması ile ilgili bazı temel kavramlara göre ikincil olduğuna toplu olarak karar verebiliriz.[146]

Eğitimsel ve genetik gelişim prosedürleri arasındaki bir fark, eğitimin zihinle ilgilenmesi, genetik gelişimin ise bedenle ilgili olması olabilir. Bununla birlikte, bu nokta Habermas tarafından dile getirilmez ve kolayca cevaplanabilir. Çünkü; 1. Zihin ve beden arasında artık mantıklı olmayan katı bir ayrımı ima eder; 2. Eğitim aynı zamanda beden eğitimini de içerir. 3. Genetik olarak geliştirilebilen zekâ ve ilgili olgular, zihnin ve bedenin özellikleridir. Asıl mesele genetik değişikliklerin geri döndürülemezken, eğitimsel değişikliklerin geri çevrilebilir olmasıdır.[147]

"2023 Eğitim Vizyon Belgesi", "tekillik" kavramına vurgu yaparak başlamaktadır. "*Ancak, teknoloji alanındaki yenilikleri; yaşamı kolaylaştırmalarına rağmen, dünyanın tamamen farklı bir yöne sürüklenmeye başladığının yegâne işaretleri olarak kabullenmek doğru değildir.*" denilen belgede, tekillik ve transhumanizm olgularına ve savunucularının beklentilerine ihtiyatla yaklaşılmaktadır. Eğitim politikalarının belirlenmesinde etkin olmadığını ifade eder. "*...Bizim tekilliğimiz, insan ve makinenin birlikteliğinden ziyade akıl ve kalbin*

146 *A.g.e.*, s. 1825.

147 Sorgner, *The Future of Education: Genetic Enhancement and Metahumanities*, s. 34-35.

birlikteliğidir" biçimindeki ifadesi ile de insanın ve "kalp" ile ifade edilen aşkın değerinin önemine değinilmektedir. İnsan olma hâlini, bir "donatılma" değil, insanın kendi "özüne dayalı" bir olgunlaşma süreci olarak görmesidir. Belge; insanı, "öz, ruh, kalp, akıl, madde ve bedeniyle bir bütün" olarak tanımlamaktadır.[148]

Teknolojik gelişimin unsurlarından biri olan artırılmış gerçekliğin eğitimde kullanılması avantajlı öğrenciler ve öğretmenler sınıfını meydana getirebilir. Tabii ki bunun yanında imkânlardan yoksun olan insanların gerileyişine veya gelişmeden kalmasına yol açabilir. Ayrıca gen çalışmaları, farmakolojik ilaçlar ve beyne nöronlar eklemlenmesiyle oluşan zihinsel farklılıklar yani üstünlükler öğrenciler arasında sınıfsal farklılıkları ortaya çıkaracaktır. Bu farklar askerî, siyasî ve iktisadî üstünlüğü ve farkları da meydana getirecektir. Bu durumun gelişmiş-geri kalmış ülkeler ayrımını değil aynı zamanda gelişmiş-geri kalmış insan ayrımını meydana getirmesi mümkündür. Bu sürecin birçok imkânı kadar zaâfları da olacaktır. Ülkemizin sürece yabancı ve sürecin imkânlarından yoksun kalmamak için neler yapılabileceği üzerinde düşünmenin yanı sıra sürecin zaâf ve imkânları üzerinde düşünmemiz gerekir. Hususiyetle felsefeciler ve eğitimcilerin, sürecin eğitime dair etkisi üzerinde ayrıntılı ve derinlikli çalışmalar yapması gerekir.

148 MEB, *2023 Eğitim Vizyonu*, s. 7, 16.

YENİ BİR DİNÎ TEŞEBBÜS OLARAK TRANSHÜMANİZM

Sırasıyla tarım devrimi, sanayi devrimi ve *DSD* meydana gelmiştir. İnsanlığın gelişim süreci ile algılama ve yaşam tarzı arasında değişimler meydana gelmiştir. Tarım devrimini, -kas kuvvetinden mekanik kuvvete geçiş olan- sanayi devrimi onu da bilişsel gücün üretimi artırdığı *DSD* izlemiştir.[149] 2000'li yılların başında dijitalleşme süreci yaşanırken 2010 yılından sonra başlayan transhümanist süreçte insan, tanrılaştırılmaya çalışılmıştır. Medyalaşma, dijitalleşme ve transhümanist süreçte toplumsalın değişimine bağlı olarak dinin ve dindarın da değişim yaşaması muhakkaktır.

Tekniğin veya teknolojinin ilerlemesiyle düşüncenin dönüşümü arasında paralellikler vardır. Nitekim Gutenberg matbaası, Rönesans ve Aydınlanma çağlarından ve müteakip entelektüel kışkırtmaların içinden çıkmıştır.[150] Matbaa, modern çağın önce TV sonrasında dijitalleşme (internet, dijital teknoloji ve elektronik medya) dönemi postmodern çağın göstergesi olmuştur. Mekanik basılı metinlerin (matbu) yerini önce görsellik (TV) sonrasında ise elektronik medya yani dijitalleşme almıştır. McLuhan'ın "Gutenberg Galaksisi" dediği dünya, artık dijitalleşmenin tüm vasıtalarını (plazma TV, LCD veya 3D ekran, tabletler vs.) kullanarak adeta dijitalleşmenin ve iletişimin sonunu yaşamaktadır. Bu bağlamda dijitallik, dijital teknolojiler *aracılığıyla* hayatın bir sonucu

149 Schwab, *Fourth Industrial Revolution*, s. 10-11.

150 Dağ, *Transhümanizm*, s. 105.

olarak ortaya çıkan dünyaya uygun bir var olma tarzıdır. Silikon Vadisi, dijital teknolojilerin büyük atası olduğuna göre dijitallik; Batılı, Avrupa merkezli bir *Weltanschauung*/dünya görüşünden doğmuştur.[151]

Locke, Hume ve Voltaire gibi düşünürlerin döneminde hümanistler "Tanrı, insanın hayal gücünün bir ürünüdür." söylemi neticesinde 18. yy.'da hümanizm, tanrı merkezci dünya görüşünü insan merkezci bir yaklaşıma dönüştürerek Tanrı'yı dışladı. 21. yy.'a gelindiğinde dataizm, insanları dışlayarak insan merkezci yaklaşımı veri merkezci bir görüşe dönüştürmektedir. İnsan, kendisinin başlı başına kutsal olduğunu ve Tanrının aslında var olmadığını dile getirme cesareti göstermektedir. Günümüz dataistleri; nesneler internetinin kutsallığını, insanların ihtiyaçlarına hizmet etmesi için insanlar tarafından yaratılmış olmasına dayandırıyor. Zamanla nesnelerin interneti de kendi başına kutsallığını ilan edecektir. Dataizm, insan deneyimlerini veri örüntülerine eş tutarak anlam ve otoriterliğin temel kaynağını sarsıyor ve belki de 18. yy.'dan beri benzeri görülmemiş dinî devrimi müjdeliyor.[152]

İnsanlık devasa bir data/veri dünyasıyla karşı karşıya. Bu veri dünyasında hastalığını nasıl tedavi edeceğini de, kendi dini hakkında bilgilenmeyi de sağlar. Bu yapısıyla data âlemi veya siberâlem, yol gösterici yani vahiy konumu edinmeye başlamıştır. Bu bağlamda Kapitalizm gibi Dataizm de yoluna taraf-sız bir bilimsel teori olarak başlamış olsa da giderek doğruyu ve yanlışı belirleme iddiası taşıyan bir din olma yolunda ilerliyor. Bu dinin en yüce değeriyse "bilgi akışı"dır. Bu kozmik bilişim sistemi adeta Tanrı gibi her yerde olacak ve her şeyi kontrol edecektir. İnsanlarınsa sisteme dâhil olup onunla kaynaşmaktan başka şansı kalmayacaktır. Geleneksel dinler;

151 Hasan Azad, "Dijital Çağda İslam, Siyaset ve Din", *Sabah Ülkesi*, S. 55, 2018, s. 22.

152 Harari, Y. N. *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi*, çev. Poyzan Nur Taneli, (İstanbul: Kolektif Kitap, 2017), s. 406-407.

bireysel eylemlerin büyük kozmik bir planın parçası ve Tanrı tarafından izlendiğini, insanın duygu ve düşünceleriyle tek tek ilgilendiğini iddia ederler. Veri/data dini ise her söz ve eylemin devasa veri akışının bir parçası olduğunu, algoritmaların insanı aralıksız izlediğini, onun duygu ve düşünceleriyle tek tek ilgilendiğini buyurmaktadır. İnsanın memnun olduğu bu âlemde, veri akışıyla bağlantının kopması inancı tam olanlar için yaşamın anlamını kaybetmeyi göze almak demektir.[153]

Transhümanizm; modern bilim ve teknolojinin güç ve imkânıyla ölümsüzlük veya hayatın uzaması ayartıcı vaadini aşkın kutsal bir varlıktan daha çok beşerî çabalarla başarmayı özetler. Cisme ruh/akıl yükleme, mekanik insan tasavvuru/android robotlar ve insanlar arasındaki melez yaratıklar/cyborgs; YZ ve insanlar arasında arayüz oluşturma yani beyni veri taşıyıcılarına yüklemek amacındadır. 2000'li yılların başında dijitalleşme, 2010 yılından sonra yaşanan transhümanist süreçte biyolojik mekânın veya fiziksel ve sanal gerçeklik arasında herhangi bir ayrımın imhası gerekir. Transhümanizm, ütopyası veya vizyonunu insanlığın kurtuluşu olarak sunan teknolojiden dolayı teknoloji dini olarak tanımlanmaktadır. Ahiret inancı olmayan transhümanizm, ölüme son verme amacında olan sahte-dinsel bir dünya görüşüdür.

Genetiksel olarak veya başka türlü değiştirilmiş bir insan, Tanrının verdiği haklar ve görevlerle donatılmış bir insan, bu hakları ve görevleri aşmak isteyen insandır. İnsan ve yaratıcısının imtiyazını reddederek, insana Tanrı'nın vazifesini veren, insanın fiziksel ve zihinsel sınırlamalarının üstesinden gelme ve bir ölümcül varlık olarak evrilme imkânı tanıyan transhümanizmin en çarpıcı özelliği, beden-zihin/ruh bütünlüğünün inkâr edilmesidir. Transhümanist insan doğası vizyonu tamamen materyalist'tir. Ebedî ruhun inkâr edilmesi ve ebedî yaşamaya açılan bir kapı olarak ölüm, sınırlı bir fi-

153 *A.g.e.*, s. 403.

ziksel yaşamın gerekliliğinin inkâr edilmesi ile ortaya çıkar. Ebedî hayatın teşviki, -insanlığın kendisi kadar eski olmasına rağmen- devrimci, "en tehlikeli fikir" olarak savunulmaktadır. Transhümanist düşünce, "maddi olmayan, farklı bir zihin veya ruh" olarak tutulanların "bedensel, farklı bir zihin veya ruh" olarak tuttuğu şeyin sadece bedenin bir parçası olduğunu, yani fiziksel beynin içinde bulunduğunu ve tutulduğunu belirterek monist olarak sınıflandırılabilir. İslamî dünya görüşü bu indirgemeye tabi değildir. Bu görüş insanı; Allah'a kul olma ve O'nun hâlifesi olmak gibi amaçları olan bir varlık olarak görür.

İslam, ruh kavramına sonsuzluk atfederken transhümanizm bağlamında nefs veya ruh insan varlığının büyük sırları salt algılara indirgenen harddiske saklanmıştır. Hem varoluş hem de ruh, insan varoluşunun büyük gizemleri, sabit diske kaydedilebilecek algılara indirgenmiş görünmektedir. Transhümanizm, Müslüman için kabulü zor olan ölümsüzlüğü amaçlarken, Kuran'da ise her nefsin ölümlü olduğu (Âl-i İmran-185) ve ölümün hızlandırılmayacağı veya geciktirilmeyeceği (Araf-34) ifade edilir. Hümanizmin radikaleşmiş hâli olan transhümanizmin Müslümanlar ile zemin kazanması mümkün değildir. Nitekim ritüeller, pratikler ve kurumlar için hayatı uzatmanın pratik vurguları üzerinde odaklanan Ayşe Musa, "Radical Life Extension" adlı çalışmasında transhümanizmin İslamî metin ve normlarla bağının olamayacağını, söz konusu bu metinlerde ölümsüzlüğü ima eden bir unsur olmadığını söyler. Ölümsüzlüğün; İslam'la uyuşmadığını fakat yaşamı uzatmanın çatışmadığını söyleyen Musa, Nuh üzerinden yaşamı uzatma fikriyle uzlaşabileceğini ifade eder. Ölümsüzlük ve kusursuzluk vaadi ise Şeytan'ın Âdem'e vaadidir. Transhümanizm, sonsuz hayat vaadidir, cenneti yeryüzüne indirme çabasının neticesidir. İnsan doğasının pay sahibi olmadığı bir iyiyi arayan fakat insan doğasının ötesine geçemeyen transhümanizm, insan doğasını yanlış algılar. İnsan doğasının

basitçe bedensiz bir zekâ olduğunu, bir bedenden bilgisayara aktarılabildiğini ve öngörülemeyen şekillerde yükseltilebileceğini varsayar. Transhumanlar veya neo-humanlar, geleceğin insan türü olarak standart insanı aşmış varlıklardır. İnsan ve makinenin birleştiği zaman noktası olan tekillik fikri, materyalist bir zihniyetin nihai eskatolojik vizyonuna benziyor. İnsan aklını veri taşıyıcılarına yüklemek, transhümanist çevrelerde, çoğunlukla, maddenin ölümü ve sınırlandırılmasının nihai sonu olarak sunulur. Transhümanist vizyonlar, insan vücudunun eski olduğunu ilan eder.[154]

İnsanı mevcut hâlinden koparan transhümanizm, maneviyattan mahrum teknolojik uygulamaların hâkim olduğu materyalist bir ortam inşa etmektedir. Böyle bir ortamda bedensel ve zihnî olarak manipülasyona uygun insan daha büyük bir kontrol ve tahakküm içerisinde kalacaktır. Ölümü köleleştirmek, Tanrıyı ötelemek isteyen transhümanizmin insanı farklı metaların kölesi hâline getirmesi muhtemeldir. Transhümanist düşüncenin kökleri insanlığın ilk metinlerinde bulunurken Avrupa Aydınlanma Çağı genellikle transhümanist felsefenin başlangıcına götürür. Teoloji, felsefe, biyoloji, psikoloji ve etik vb. alanlarla ilişkili olan transhümanizmde en temel düzeyde insanlığın değişimi için insanı keşfetmek amaçtır. Âdem, yasaklanmış ağaçtan yediğinde ölümsüzleşeceğine dair şeytan tarafından yanıltılmıştır, ölümsüzlük transhümanist gündemin bir parçasıdır. B. Franklin ve W. Godwin gibi bu dönemin politik filozofları, eşitsizlik ve adaletsizliğin yanı sıra hastalıkların (ve belki bir gün ölümün) bilimsel gelişmelerle ortadan kaldırılabileceğine inanıyordu.[155]

154 Anke Iman Bouzenita, "'The Most Dangerous Idea?" Islamic Deliberations on Transhumanism", *Darülfünun İlahiyat*, S. 29/2, 2018, s. 204-212.

155 Tamim Mobayed, (2017), "Immortality on Earth? Transhumanism through Islamic Lenses", s. 5-6, https://yaqeeninstitute.org/tamim-mobayed/immortality-on-earth-transhumanism-through-İslamîc-lenses/, (Er. Tar.: 08.03.2019).

YZ uygulamalarının veya robotların istihdam alanında, savaşlarda kullanılması hatta seks partneri olarak kullanılması toplumsal ve dinî tartışmaları meydana getirdiği gibi toplum robotikleşme ve siberleşmeden kaçınılamayan bir eşiğe gelecek gibi görünmektedir. Transhümanizmle ideolojik bir hâl alan evrimcilik, Kuran ve Sünnet'le uyuşmayan insanın dönüşümünü gerçekleştirme amacındadır. Zihinsel ve biyolojik dönüştürme yani bilişsel ve fiziksel yetileri artırma amaçlı uygulamalar, imanî ve fıkhî tartışmaları da meydana getirecektir. Oysa yapılması planlanan şeyler, kaş aldırmayı veya dövme yaptırmayı aşan modifikasyonlardır. Bir yanda vücudu emanet olarak gören İslam diğer yanda ise bu "emanetin" üzerinde her türlü dönüştürme hakkına sahip olduğunu düşünen transhümanizm... Kuran'a göre Allah, "insanı en iyi şekilde yarattığı" için geliştirme/enhancement kavramı İslamî olarak tartışılmalıdır. Yine insanın kusurlu olduğundan hareketle transhümanistler genetik çalışmalarına önem verirler. Oysa insan, Allah karşısında acizliğini anlaması için aciz yaratılmıştır. Bu amaç transhümanizmin insanı tanrılaştırma amacını gösterir. Allah ölçüyü koyduğunu ve bozulmaması gerektiğini buyurur. Bilime karşı olmayıp fakat bilime karşı ilkesel duruşu olan İslam, teknolojik uygulamaların kötüye kullanılması sürecine yönelik temkinli yaklaşırken insanlığın faydasını ve iyileştirici uygulamaları meşru olarak görmektedir. Nitekim Mobayed, transhümanizmin teknolojik bakımdan değil manevi bakımdan İslam'da bulunduğunu iddia eder. "İslamî transhümanizm", inananları Tanrı bilinci ile algılarını iyileştirmeye ve arındırmaya çağırmaktadır.[156] İslam'da amaç daha iyi bir ahiret, ruhsal ve ahlâkî açıdan aydınlanmış bir insandır; "İslamî transhümanizm"in yarattığı benlikteki gelişmeler, dünyayı olduğu gibi daha iyi algılayarak iyi bir performans sergilemeyi amaçlar.

156 Bouzenita, *The Most Dangerous Idea?*, s. 222.

Transhümanistler, insanın olgunlaşmadan var edildiğini adeta "yarı pişmiş" olduğunu ifade etmektedir. Transhümanist yaratılışımızı, hata yapma ihtimalini ortadan kaldırmak için temelde değiştirme fikri, kolayca İslamî düşüncenin içinde bir yer bulamaz. Bir kişinin davranışını iyileştirme sorumluluğu, tamamen bireye aittir; sonuçta kendi eylemlerinden sorumlu olacak olan bireydir. İslam âlimlerinin, bir bireyi "daha iyi" bir şekilde hareket etmeye teşvik etmek için genetik bir düzeyde müdahaleye izin verilebilirliği hakkındaki sorularla uğraşmaları gerekir. Eğer transhümanistler, yalan söyleme ihtimalini azaltacak şekilde bir insanın genlerini değiştirme imkânı sunacaklarsa bu yasaklanacak mıydı? Kur'an'ı referans olarak kullanmayan ve dünyayı çok farklı bir şekilde görmeleri doğal olan transhümanist hareket, bilimsel müdahale yoluyla duyusal algıyı geliştirmeyi amaçlarken, İslamî transhümanizm inananları, Tanrı'nın bilincinde olarak kasıtlı olarak artan bir biçimde Tanrı bilinci ile algılarını geliştirmeye ve arındırmaya çağırır.[157]

İnsanlığın karşılaştığı şimdiki en büyük sorun; doğu-batı uygarlık çatışması değil transhümanizm üzerinden geleneksel inşa türünün değiştirilmesi meselesidir. Transhümanistler, kusurlu olan homo-sapiens'in emekliliğini doldurduğunu tanrısının da emeklilik gününün yaklaştığını iddia ederler.[158] Dijitalleşme taraftarları ise online ilişkileri kurma ve sürdürme yeteneğinin, Tanrı ile anlamlı bir ilişki kurma ve sürdürme yeteneğine benzer olduğundan, Tanrı'nın bilgisayarı kutsaması gerektiğini iddia ederler.[159]

157 Mobayed, *Immortality on Earth?*, s. 24-25.

158 Harari, *Homo Deus*, s. 405.

159 Brenda E. Brasher, *Give Me That Online Religion*, (San Francisco: Jossey-Bass, 2001), s. 40.

21. YÜZYILIN DİJİTAL VE TRANSHÜMANİST DÜNYASININ İNŞASINDA BİR GEREKÇE OLARAK CORONA SALGINI

Tarihte hem küresel hem de yerel düzeyde, devletlerin ve toplumların farklı bir evreye girmesinde savaşların, göçlerin, salgınların ve hastalıkların önemli etkisi olmuştur. 21. yy.'ın ikinci 20'lik diliminde dünya, daha önce hiç karşılaşmadığı düzeyde -insan hareketliliği ve hız sayesinde- küresel çapta Covid-19 salgınıyla karşı karşıya kalmıştır. Neredeyse Dünya'nın her yerinde varlık gösteren Corona virüsünün varlığı, roman ve filmlerle de ilişkilendirilerek önceden tasarlanmış bir planın parçası olarak görülmüştür. Bu bağlamda yaşanan sürecin, 2011 yılında vizyona giren Steven Soderbergh tarafından yönetilen "Salgın" filminde anlatılanlara benzerliği dikkat çekicidir. Filmin, Corona virüsü ve yaşanılanlarla benzerliği; Çin menşeili ve hayvan kaynaklı olması, dokunmayla bulaşması, sahtekâr ve istismarcıların varlığı vs. şeklindedir. Farklı yönleri ise Corona'nın öldürme oranının düşükken filmdeki salgının yüksek olması, Corona en çok yaşlıları etkilerken filmdeki salgın ise gençleri etkilemektedir. Filmde 26 milyon insan ölürken mevcut corona salgınında 4 aylık süreçte şu anlık* toplam ölümün 165.000 civarında olması ve ölüm oranının %4 civarında seyrediyor olması ise diğer önemli

* *Bu veriye 19 Nisan 2020 tarihinde ulaşılmıştır.*

farklılıktır. Henüz salgın bitmiş değil ve ne zaman biteceği ve yıkımın ne olacağı ön görülememektedir.

En çok benzetilen roman kurgusu ise 1981 yılında Dean Koontz tarafından yazılan 'The Eyes of Darkness' adlı romandır. Kitapta Dombey adındaki bir karakter "Wuhan-400" adında bir virüse atıfta bulunur. Bu virüsün, Wuhan'da bir araştırma merkezinde insan yapımı üretilen bir mikro organizma olduğundan bahsetmektedir. Bunun bir tesadüf olduğu söylenebilir. Çünkü sosyal medyada söylendiği gibi romanda virüsün 2020 yılında çıkacağı yazmadığı gibi corona virüsünün öldürme oranı %100 oranını içermeyip ölüm oranı şu an için %4 civarındadır. Ayrıca virüs, filmde olduğu gibi 4 saatte vücuda yayılmayıp 2 ile 14 gün arasında bir periyodu olan yayılma evresine sahiptir.[160]

Filmlerin ve fikirlerin salt ticarî ve eğlence araçları olmadığını Amerika Savunma Bakanlığı'nın araştırma laboratuvarlarında üretildiği ve test edildiği fikirleriyle oluşan filmlerin var olduğu iddiasını da ciddiye almak gerekir. Bu tür filmleri, bilim kurgu olarak isimlendirmekten daha çok asimetrik savaşların bir parçası olarak görmek lazım. Biyolojik Silahlar Yasası'nın hazırlayıcılarından biri olan Dr. Francis Boyle, Corona virüsünün, DNA-Genetik mühendisliğiyle üretilen bir biyolojik silah olduğunu iddia etmektedir. R. Kurzweil, N. Harari, N. Bostrom gibi kişilerin "öjeni"ye atıfta bulunmaları böyle bir durumun ihtimalini artırmaktadır. Biyolojik savaşlar, 20. yy.'ın bir üretimiyken 21. yy.'ın pratiği hâline gelebilir. Biyolojik silahlarla yapılan biyolojik savaşlar, bakteri savaşı olarak varlık gösterir ve insan veya hayvanların bir kısmını öldürmek veya engellemek için yapılır. Böylelikle hedef olan ülkeler, başarısızlığa sürüklenebilir veya zayıflatmaya uğratılabilir. Biyolojik silahlar, genleri uyumlu hâle getirmek ve kontrol etmek

160 Dan Evon, "Was Coronavirus Predicted in a 1981 Dean Koontz Novel?", https://www.snopes.com/fact-check/dean-koontz-predicted-coronavirus/, (Er.: Tar.: 22.03.2020).

amacındadır. Bu durum, küresel ölçekte yıkımı getirebilir. [161] 20. yy.'ın ortalarında başlamış olan biyolojik devrim, insanlık üzerinde yıkıcı olabilecek biyolojik silahların üretimine imkân veren güçlü teknolojilerin geliştirilmesine yol açmıştır. Her ne kadar "Biyolojik ve Zehirli Silahlar Sözleşmesi'ni-1972" imzalayan devletler olsa da sözleşmeyi imzalamayan veya sözleşmeye uymayan ya da münferit ve terörist yapılar, bu sözleşmeyi ihlal edebilirler. Terörizm çağında biyolojik silahlar, bu tür silahları üretmenin nispeten düşük maliyetlerinin, iletişim yoluyla güçlendirme/amplifikasyon potansiyeli ile birleştirildiğinde asimetrik savaş için uygunluk arz eder.

Sonuç olarak biyolojik silahların, teröristler ve bin yıllık mezhepler gibi belalı/fringe gruplar için çok cazip kalması muhtemeldir. Mikro-biyolojik silahlar, yalnızca öldürme olasılığı dışında insanın biyolojik ve zihinsel yetilerini acizleştirecek şekilde tasarlanabilir. 21. yy.'ın ilk on yılında algılanan biyolojik tehditlere verilen büyük toplumsal tepkiye rağmen malum kurumların olası tehditler olmaya devam edeceği görülmektedir.[162] Biyolojik silahlara neden ihtiyaç duyulduğu veya devletler bazında bu çalışmaların yapılmasının hukukî ve etik bağlamının ciddi olarak tartışılmaması, insanlık için ciddi tehlikeler barındırmaktadır.

Virüsün varlığı, doğal ya da insan yapımı "üretilmiş" olması ayrı bir tartışma konusu. Esas olan şu ki "Corona felaketi" bittikten sonra insanlık olarak aynı dünyaya uyanmayacağız. Sağlık, güvenlik, ekonomi, siyaset, uluslararası ilişkiler ve DSÖ, AB, hatta BM gibi birlikler yeniden yorumlanacak ve konumlandırılacaktır. Daha önce neredeyse yaşanılmayan bir tecrübe ile karşı karşıyayız. Çünkü daha önceki salgınlardan daha yaygın ve enformasyonun etkisiyle psikolojik etki gücü

161 Ghada Amer, "Is Corona Virus a New Biological Weapon?", https://rawabet-center.com/en/?p=7670, (Er.: Tar.: 23.03.2020).

162 Arturo Casedevall, "The Future of Biological Warfare", https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3815869/, (Er.: Tar.: 23.03.2020).

daha etkin bir salgınla karşı karşıyayız. Dünyanın yarısından fazlası evlerine kapanmak zorunda kaldı. Neredeyse beşeri etkinliklerin gerçekleştiği tüm toplumsal alanlar kapalı. İnsanlık, en çok sanal ve dijital bir ilişki, iş ve ticaret ağına teslim oldu.

Andrew Korybko, "Koronavirüs: Yeni Dünya Düzeninin Baştacı mı yoksa Küreselleşmeye Yıkıcı Darbe mi" adlı yazısında ekonomilerin zarar görürken vatandaşların da hükümetlerine öncekinden daha fazla bağımlı hâle geleceğini yazmıştır. Ona göre hükümetler, (sosyalist ya da faşist amaçlar için olsunlar) ekonomi üzerindeki kontrollerini azaltmak istemeyebilir ve vaat edilen sosyal yardımlar yoluyla ortalama bir insanı kendilerine daha bağımlı hâle getireceklerdir. Nitekim salgın gerekçesiyle sınırlar kapatılmış, hak ve özgürlükler kısıtlanmış, parlamentolar askıya alınarak kararlar verilmeye başlanmış, sokağa çıkma yasakları uygulanmış, asker ve polisler sokakları kapatmışlardır.

Olası değişimler; devletler arasındaki işbirliğini artırıp küreselleşmeyi artırabilebileceği gibi aksine küreselcilik karşıtı bölgeselciliği içeren melez, küçük ölçekli sınırları, din-mezhep veya bölgeleri içeren yerelleşmeyi de doğurabilir. Nitekim Trumpism altındaki ABD yönetimi, anti-küreselleşme modelini desteklerken, Şi Chinping yönetimindeki Çin ise Yeni Dünya Düzeni'ni desteklemektedir. "Tek Yol, Tek Kuşak" projesiyle Çin, Pasifik'ten Atlantik kıyısına kadar uzanan bir coğrafyayı ulaşım ağlarıyla yeniden düzenleyerek hakimi olduğu "küreselleştirme" projesinin sahibi olmak istiyor. Trump ise Corona salgını öncesi küreselleşme karşıtı millîleşme-yerelleşme politikasını tercih ediyordu. Bunun en büyük göstergesi, 2019 Eylül ayında BM genel kurulunda yaptığı konuşmada "gelecek küreselcilere ait değil, yurtseverelere aittir" demiş olmasıdır.

Trump yönetimindeki ABD'nin küreselleşme karşıtı yaklaşımı ve politikası açık iken Çin yönetiminin ise küresel-em-

peryalist ticarî anlayışın(ın) hakim olduğu bir düzen istediği anlaşılıyor. Kapalı bir devlet ve toplum sistemi olan Çin yönetimi, ticarî dünyanın dışında nasıl bir dünya istediğini beyan da etmiyor belli de etmiyor. ABD'nin yaratmış olduğu sistemden/küreselleşme vazgeçen Trump, adeta tüm "Batı merkezli" kalkınma paradigmasını sorgulamaktadır. Bu bağlamda Harari, bölünmüşlük ya da küresel birlik dualitesinde insanlığın bir seçim aşamasında olduğunu, bölünmüşlüğün tercih edildiğinde krizin uzayacağını ve daha kötü felaketlerin önünün açılacağını söylüyor. Ona göre küresel birlik, insanlığın hem Corona virüsüne hem de 21. yy.'da insanlığa musallat olacak tüm salgın ve krizlere karşı zafer kazanmasını sağlayabilir.[163] Sadece Corona salgını meselesiyle karşı karşıya değiliz aynı zamanda küresel ölçekli büyük bir kavganın da eşiğindeyiz. Bu kavgada Çin, tüm dünyada daha önde gibi görünüyor, ancak Trump'ın bu bağlamda neler yapabileceğine bağlı olarak olası yeni durumlar doğabilir. Her iki durumda da, kaybedenler ve kazananlar, mutsuz ve mutlu olanlar olacak, ancak üç olası senaryonun tümü (NWO, küreselleşme ve melezleşme) dünyayı daha iyi veya daha kötü için tamamen değiştirecektir. Avrasya, Asya ve Afrika'da, bölge çapında finansal kurumlar da dahil olmak üzere yeni siyasi ittifaklar kurulması muhtemeldir.[164]

Corona salgının kaynağı doğal veya biyo-teknolojik bir silah olduğu tartışmasından ziyade olan insanlığın büyük bir yıkımla karşı karşıya kalması tehlikesidir. John Leslie, "The End of the World" adlı kitabında beşeri saldırganlık (nükleer, kimyasal, veya biyolojik savaş), çevresel etki (sera etkisi,

163 Noah Harari, "Koronavirüsten Sonra Dünya", https://www.timeturk.com/yuval-noah-harari-yazdi-koronavirusten-sonra-dunya/haber-1402379, (Er.: Tar.: 25.03.2020).

164 Andrei Kadomtsev, "A New World Order, or Will Globalization Survive The Coronavirus Pandemic?", https://moderndiplomacy.eu/2020/03/17/a-new-world-order-or-will-globalization-survive-the-coronavirus-pandemic/, (Er.: Tar.: 24.03.2020).

kirlilik, kıtlık, aşırı kirlilik, anti mikrobik direnç) ve teknolojik ilerleme (genetik mühendislik, dijital/bilgisayar teknolojisi, nano-teknoloji) temalarına değinerek bunların insanlık ve dünya için risk oluşturmaya başladığını ifade eder. Teknolojinin hem gelişmesi hem de küreselleşmesi ve YZ gibi yeni teknolojilerin ortaya çıkışı, çağdaş beşeri yıkımın öyküleridir.[165]

İnsanlık, yaşadığı her yeni sürece paralel olarak bunalımları ve değişimleri yaşamıştır. 17-18. yy.'da fizik-matematik esaslı akılcı dünyanın, 19. yy.'da mekanik dünyanın, 20. yy.'da teknolojik dünyanın, 21. yy.'da ise dijital ve sibernetik dünyanın bunalımları ve değişimleri farklı olmuştur. 21. yy.'ın başlangıcından bu yana yaklaşık olarak 20 yıl geçti. 21. yy.'ın en ciddi ilk felaketi, Corona virüsü oldu. Sağlık'tan askerî yapılara kadar her şey değişecek gibi görünüyor. N. Harari'nin dediği gibi insanların ve devletlerin vereceği kararlar, uzun yıllar boyunca dünyaya yön verecek, sağlık sistemleri ekonomiyi, siyaseti ve kültürleri de değiştirecektir. Ona göre totaliter denetim-vatandaş yetkilerinin artırılması, ulusalcılık-küreselleşme dualiteleri/ikilemleri yaşanacaktır.

Devletler, etten kemikten hasıl olan casuslar yerine aynı anda birçok noktada bulunabilen sensörler ve güçlü algoritmalarla vatandaşları üzerinde hakimiyetini daha da artırmaktadır. Örneğin Çin, akıllı telefonlar ve yüz tanıma cihazlarıyla insanların tıbbi vaziyetlerini öğrendiği gibi hareketlerini de takip edebilmektedir. Salgın, mazeret gösterilip bu sistemler daha da geliştirilecek "deri üstü" takip tipinden "deri altı" takip tipine bir anda geçiş yapılması muhetemeldir. Harari, bu durumu şu cümleleriyle masumlaştırıyor ve cazip hâle getiriyor: *"Böylelikle enfeksiyon zincirinin uzamasının önüne hızlı bir şekilde geçilebilir hatta bu zincir tamamen bitirilebilir. Bu tür bir sistem gerçekten de olası bir salgının sadece birkaç gün içinde daha ya-*

165 Christos Lynteris, *Human Extinction and The Pandemic Imaginary,* (London: Routledge, 2020), s. 4.

yılma safhasında iken sonlandırılması için yararlı olacaktır.".[166]

Nitekim Bill Gates, deri altı implant'ın/çip çözüm olabileceğini kendisinin de Corona virüsüne karşı çip taktıracağını ifade etmiştir. Bu çip, sadece Corona virüsünün varlığını değil HIV vs. virüslerin varlığını ve hamile kadınların bedenlerindeki hormonal süreci kontrol edebilmesini sağlayacaktır. Gates'in bahsettiği ID2020 olarak isimlendirilen bu projeyi MIT, Accenture, IDEO, Gavi ve Rockefeller gibi kuruluşlar destek sağlamaktadır.[167] Nitekim birkaç yıldır küresel pandemi ve kitle aşı kampanyalarıyla ilgilenen Bill Gates, Covid 19 aşısı olanların dijital sertifika ile takip edileceğini açıklamıştır.[168] İnsanoğlu, salgın üzerinden kendisi için değerli iki şey olan sağlık ve mahremiyet üzerinden bir seçim yapmaya zorlanıyor. Bu tür çalışmalar, sadece insanların tıbbi değerlerini değil tüm eylemlerini hatta zamanla düşüncelerini ele geçirebilecek yani onların hacklenmesini doğurabilecek riskleri sağlamaktadır. Harari, söz konusu teknolojilerin sağlık açısından sorun oluşturmadığını vatandaşların elini güçlendirmesi gerektiğini fakat verilerin kullanılarak totaliter devlet düzeni tesis etmenin sorunları doğurucağını ifade eder. Koca koca ülkelerin büyük ölçekli sosyal deneylerin adeta kobay faresi hâline getirildiğini ifade eden Harari, küresel birlik anlayışının salgın örneğinde tüm krizleri aşmasını sağlayacağını iddia eder.

Sonuç

Avrupa ve ABD ağırlıklı olmak üzere tüm Dünya, Corona salgını sürecinde toplumsal, kültürel, siyasal ve iktisadi olarak adına felaket diyebileceğimiz bir kriz yaşamaktadır. Virüsün

166 Harari, *Koronavirüsten Sonra Dünya.*

167 Baaba Arthur. (2020), *Bill Gates To Use Microchip Implants To Fight Coronavirus,* https://www.ghanacrusader.com/bill-gates-to-use-microchip-implants-to-fight-coronavirus/, (Er. Tar.: 25.03.2020).

168 Vigilant Citizen, https://vigilantcitizen.com/latestnews/bill-gates-calls-for-a-digital-certificate-to-identify-who-is-vaccinated/, (Er. Tarihi.: 10.09.2020).

kaynağının ne olduğu konusu spekülatif bir tartışmaya açık. Virüsün biyolojik silah olarak kullanıldığı gerçeği varsa da kısa zamanda bilmek çok mümkün görünmüyor. Ben Corona virüsünün doğal bir salgın olmasının ötesinde biyolojik bir savaşın parçası olduğunu düşünüyorum. Bu savaş, devletleri de kendi etkisine alan devletler ötesi küreselcilerin bir teşebbüsü. Virüsün kaynağı biyo-teknolojik bir üretim yani insan yapımı bir virüs olmasa da süreci sofistik bir biçimde yönetebilen (eğer bir kurgulayıcısı yoksa) süreçten gizli çıkacak görünüyor. Nedenin üretilip sonuçların tayin edildiğini söylemek zor. Fakat sonuç olarak insan geninin veya DNA'sının zayıf olduğu, insanın ve yeryüzünün yeterli olarak korunağa sahip olmadığı anlayışı hâkim olacak gibi görünüyor. İnsan biyolojisinin yetersiz olduğu vurgusu dile getirilmesiyle biyolojiyi güçlendirme çalışmaları hızlanabilir. Bu tespit ve durum, başta sağlık teknolojisi, farmakoloji, genetik bilim ve moleküler biyoloji alanları olmak üzere birçok alanda yapılan çalışmalar daha radikalleşecek ve hız kazanacak. Genetik devrim, insan DNA'sının modifiye edilmesiyle insanın doğasının programlamasının gelişmesine yol açabilir, nano-teknolojik devrim yoluyla ise beden ve beyne minyatür robotların girişinin görülmesi muhtemeldir.[169]

Yine kesin olan şu ki bu süreçten e-ticaret, siber ve nano-teknolojik sağlık cihazları üretimi yapan firmalar, yapay zekâ ve dijital uygulamaları, akıllı nesneler ve akıllı şehirler uygulamaları galip çıkacak gibi görünüyor. Virüsün en çok yaşlıları etkilemesi Z kuşağının yaşadığı World Z adlı yeni bir dünya düzenini doğurabilir. Salgının daha çok ilerlemesi ve yıkım gücünü artırması, mevcut insanın yaşadığı teknolojik düzeyin yeterli olmadığı, daha yüksek teknolojiye (YZ, siber-teknoloji, NBIC, sağlık teknolojisi vs.) gereksinimi olduğu düşüncesini doğuracaktır. İnsanlık, 21. yy.'da teknolojinin daha çok esaretine girecek gibi görünüyor.

169 Dağ, *Transhümanizm*, s. 174.

Ülke olarak bizde bu sürecin içindeyiz. Şu an varolan durum edilgen bir konumda olduğumuzu gösteriyor. Yalnızca corona salgınının ürettiği durumlara değil bu tür her duruma karşın dayanıklı olmalıyız. Bu tür süreçlere karşı ekonomimizi, siyasal ve toplumsal yapımızı güçlü kılmalıyız. Hem sağlık sistemimizin yapısını güçlü tutmalıyız hem de sağlık teknolojisi çalışmalarına ağırlık vermeliyiz. Eğer süreçten çok hasar almadan çıkabilirsek 21. yy.'ın aktör devletlerinden biri olabiliriz. Bu süreç aynı zamanda 21. yy.'ın hâkim ve mâhkum devletlerinin hangi devletler olacağını belirleyecektir.

SONSÖZ

Transhümanizm, merak, arayış ve fantezik tutum içerisinde olan insanlığın mitolojik-teknolojik sentezinin nihayetidir. Transhümanizmin içeriği Platoncu fantezik tutumla Aristoteles'in felsefe-bilimci tutum barındırdığı gibi Tanrı'nın, İsa-Mesih cisimleşmesiyle alakalıdır. Hıristiyan hümanizmiyle yorulmuş itikadi bir karaktere sahip olan transhümanizm, Tanrı'nın merkezden çıkarılıp yerine adeta insanın temerküz edilmesi olan hümanizmin devamıdır. Adeta Süleyman'ın Evi'ni inşa etme amacıda olan transhümanizm, sanayileşme-teknolojikleşme, liberalleşme-kapitalistleşme ile doğrudan bağlantılıdır. Transhümanistler, fütüristik ve ütopyacı yaklaşımla küresel bir toplum yaratmak isteğinde olsalar da sahip olunacak imkânlar, varlıklı bir azınlık grubun elde edebileceği yenilikler olacaktır. Transhümanistler, nesneleşmiş doğa ve insan tasavvurlarıyla tabii ve insanî olmayan bir evren inşa tasavvuruna sahipler.

Doğayı ve insanı alt edecek alternatif bir varlık tasavvuruna sahip transhümanizm "yetersizlik" üzerinden "yeniden yaratma" iddiasına sahiptir. Hümanizmle *insan-tanrı-doğa* dengesini bozan Batı düşüncesi, Jude-Greko-Christo unsurlarla ve "ekini ve nesli bozmak" kuvvesini fiil hâline getirme ama-

cıyla, süreci daha sorunlu hâle taşıyacak gibi görünmektedir. Mükemmelleştirilmiş doğa ve insan tasarımına sahip taşıyan transhümanizm, insanlığın düştüğü birincisinden büyük ikinci günah olabilir. Mükemmelleşme ve ilerleme güdüsünü taşıyan insanlık, büyük hayaller beslediği hümanizm süreciyle kendisinin de içinde bulunduğu *insan-tanrı-doğa* dengesini sarsmıştır. Daha büyük hayal ve ütopya süreci ve planı olan transhümanizmle bu dengeyi daha berbat ve kötü bir şekilde sarsacak görünüyor. Beslendiği gıdasının genetiğini değiştiren (GDO) insan, şimdilerde gıdasının genetiğini değiştirmekten daha büyük bir riske girdiği bir süreçle karşı karşıya. Kendi doğasını değiştirme çabası içindedir. Yaşlanmaya, hastalığa, biyolojik kusurlara karşı üstün gelme çabası içinde olan insan, acısız ve mutlu bir varlık kılmak amacı taşıdığı kendi nesli için yalıtılmış ve acısız bir dünya inşa etme amacındadır. Transhümanist süreç, "yeni insanlık" amacında olsa da aslında içeriğinde "firavunlaşma" potansiyeli taşımaktadır. Değiştirilmiş bir insan veya insansız bir dünya inşa etme amacındadır.

Dünya, katalizörü olan YZ çalışmalarıyla, havf ve recayı yani tehlike ve ümidi barındırmaktadır. İnsanlardan on binlerce kat daha fazla düşünebilen silikonun neler getirip-götüreceğini ancak süreç tamamlandığında görebiliriz. Çünkü düşünceler, cisme kavuştuğunda tehlikeli hâle gelirler. Salt niyetlerin iyi olması doğru ve iyi sonucu yaratmaz. Sonradan teknolojiye yapılan eklemlemeler onu başlangıç amacından çıkarabiliyor. Yalnızca teknoloji değil kuramlar da böyledir. Kuramların (Darwinizm, Komünizm ve Faşizm) uygulamayla insanlığa getirdiği sıkıntıların daha fazlasını bilimsel ve bio-nano-teknolojik uygulamalar getirebilir. Hem kurama hem de uygulamaya dayanan, sınırları ve vahyi iptal eden transhümanist süreç, şirketlerin ve devletlerin müdahalesiyle daha sert hâl alabilir. Evrimin kuramsallığıyla desteklenecek transhümanizm, insanlık için ciddi tehlikeler oluşturabilecek bir kuvveye sahiptir.

Transhümanist teknoloji, etik önlemler alınmadığı takdirde kendisini rahat bir biçimde askerî teknoloji alanında bulacaktır. Nitekim DARPA'nın yapmış olduğu otonom silahlar bunun en büyük göstergesidir. Şiddet ve savaş tehlikesinin yanında transhümanizmin refahı artıracağını böylelikle savaşları ve şiddet kaynaklı ölümleri azaltacağı da öngörülmektedir. Değişim-ilerleme, ölümsüzleşme, üstünleşmeyi sağlayacak olan siber-teknolojinin daha fazla medeniyet ve barış getireceği söylenmektedir. Fakat bu tür söylem ve niyetler, Aydınlanma sonrası sanayileşme süreci için de söylenmekteydi, ama öyle olmadı. Sanayinin askerîleşmesi, savaşın mahiyetini dönüştürerek tahrip etkisini artırdığı gibi transhümanizmin de askerîleşmesi savaş ihtimalini ve yıkımın şiddetini artıracaktır. Teknoloji ile savaşın izdivacı zalimliği artırabilir ve savaşlar, akıl almaz (otonom sistemlerin savaşı) bir boyut kazanabilir. Savaşacak otonom sistemlerinin de popülasyonun da kalmayacağı bir dünya ile karşılaşılabilinir. Bu bağlamda güçlendirilmiş insan-asker üretimi yani *tekillik/singularity*, popüler bir bilim kurgu kıyamet senaryosudur. Söylemiş olduğum gibi askerî otonom sistemleri ve YZ'lı uygulamalar, 21. asrın en tehlikeli gelişmelerinden biri olabilir. Zira DARPA gibi kurumlar devletlerin acımasızlığını artırırken kontrolsüz üretilecek robot savaşçılar, gerilla savaşlarını ve terörizmi artırabilir. Merhamet ve şefkatten yoksun otonomların savaş makinelerinin muhtemel olmasıyla savaşlar, adeta video oyunu hâline gelecektir.

Bir robot ne kadar otonom ise o kadar vicdan ve merhametten yoksun olup o kadar acımasız bir savaş makinesi hâline gelebilir. Otonom sistemler, savaş alanında eski insanî davranışlarından yoksun olarak kendilerini canlı varlıkları öldürüyormuş gibi hissetmezler. Savaşın da artık bir önemi kalmayabilir ve savaşın önemsizleştirilmesi durumu yaşanabilir. Savaş, artık video oyununa indirgenebilir. Otonom sistemlerinin caydırıcı olacağı söyleminin gerçekleşmesi mümkün

olmayabilir. Çünkü savaşan ne de olsa robotlar olacaktır. Hümanizm insanın nesneleşmesine yol açarken transhümanizm bu nesneleşmenin şiddetini daha da artırabilir. Zira hegomonik bir hâle gelecek robotlaşma, bu nesneleşmenin kendisidir. Sanayileşmenin-teknolojikleşmenin hâkim gücü devletler karşısında 3. Dünya (!) ülkelerinin milletlerinin hedef hâline gelmesi muhtemeldir. Zira militarist bir transhümanizm, şiddetin dozajını daha çok artırabilir.

Önce teknikle/el emeği sonra makineleşmeyle-otomasyonla/beden-zihin sonrasında ise siber-teknolojiyle/salt zihin, insan hayatında hâkimiyet artmıştır. Hayat tarzı, insanlık algısı ve insan amilleri değişecek ve insanlığın tüm disiplinlerinde (mekanik-elektronik, bilgisayar-sibernetik, fizik-matematik, mantık-linguistik, nörobilim-psikoloji, antropoloji-felsefe, sanat/endüstriyel tasarım, din-metafizik, siyaset-sosyoloji ve diplomasi-askerîye) farklılık yaşanacaktır.

Zannedildiği gibi demokratik-liberal yönetimler, barışı değil savaşı tetiklemiştir. Bu nedenle 20. yy., "felaketler, bunalımlar, krizler" çağı olarak adlandırılmıştır. Hem nükleer hem de konvansiyenel teknolojik silahlar, kitlelerin ölümüne yol açan kıyımı meydana getirmiştir. 20. yy.'da yaşanan tecrübeden hareketle 21. yy., sibernetik ve robotik savaşların asrı olabilir. Neticede iki tür savaşta insan eliyle kötülük yapılacağı için transhümanizm sürecinde savaşların daha etik olacağı iddiası yersiz bir savunmadır. Batı düşüncesinin üretmiş olduğu başarısız mekanik tecrübe, sibernetik tecrübenin de başarısız olduğunun bir göstergesidir. Robo-etik yaklaşımlar ise sermaye bağlantılı ve uzantılı çözümler ortaya koyduğu için mutlak etikten uzak kalacaktır. Ateist, evrimci ve eurosantirik karakterde olan transhümanistler, işi bitirilmiş dünyayı terk ederek uzayda koloni kurma, helyum ve uzay temelli kaynakları (astereoidler) kullanma gibi amaçlarıyla insanlığı korkunç sonuçlarla yüzleştirebilirler.

20. yy., aynı zamanda bilim-kurgu romanların ve filmlerin yüzyılıdır. Nitekim F. Jameson, bilim-kurgu siperpunk eser-

leri, geç-kapitatalizmin roman örneği olarak görür. 21. yy.'da transhümanist roman ve film türleri yer almıştır. Hem insanlığı hazırlamak hem de disütopik içerikle insanlığı hem tehdit hem de ehlileştirme yaklaşımına sahip olan transhümanist roman ve filmlerde hakikî mekân ve insanın yerine sanal mekân ve doğasından koparılmış insanlar vardır. Bu tür roman ve filmlerde disütopik olgular, biyo-biyolojik varlıklar, klonlama, darwinist yaşam biçimi, insanı aşmış makinemsi varlıklar ve YZ'lı yazılımlar vardır. Sinema, adeta bir kum havuzu işlev ve rolüne sahiptir. Bu roman ve film türlerine bakıldığında çoğunluğunun transhümanist süreci olumsuz olarak ele aldığı görülür. Transhümanist sürecin tehdit ve tehlikelerinden bahseden bu tür roman ve filmlerin; uyarıcı role sahip olduğu gibi transhümanist düşünürlere kum havuzu ve modellik yaptığı da görülür. Ayrıca hem film hem de roman estetiği ve içeriği açısından sinema ve edebiyata bir özgünlük ve farklılık getirdiği de söylenebilir.

Siber-teknolojilerin gelişmesi farklı kültürlerin eriyerek homojen bir kültürün oluşmasına neden olması muhtemeldir. Bu durum sosyal, kültürel ve dinî tüm yapıları farklılaştıracak ve yeni değerler oluşturacaktır. Tekno-bilimsel gelişmeler, sosyo-kültürel değişmeleri meydana getirerek geleneksel dinlerin yerini yeni dinî formlar veya alternatif dinler alabilir. Din ve medya arasındaki mücadelede, bazı dinlerin kaybetmesi muhtemeldir. Evanjelizmin yükselişine bakıldığında din-iktisat-siyaset birlikteliği ile Müslümanlar tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. Buna karşın bu sürece yönelik Müslümanların şimdilik söylediği ciddi bir şey olmadığı gibi bu dijital ve transhümanist süreçte nasıl bir durum içerisinde olacakları ise belirsizdir. Sanal ve siber âleme kendilerini kaptırmadığı da söylenemez. Paylaşmak için ibadet yapanlar, Kâbe'de içsel yolculuğun peşinde değil de beğeni toplamak için uğraşanlar, dinin sorularına sanal âlemden cevap arayanlar ve sanal âlemde din üzerine yapılan polemikler; Müslümanların süreci iyi

yönetemediklerinin en büyük göstergesidir. Sanal âlemin din adamları ve muhatapları aslında bir dindarlık ve cemaat yapıları inşa etmektedirler. Bu durum, farklı bir bağlılık içeriğine sahip cemaat yapıları meydana getirmektedir. Dinî ideallerin ve inançların farklılaşmasını sağlayan dolayısıyla transformasyonu sağlayan farklı bir enformasyon süreci ile karşı karşıya kalınması hem dinî kimlikleri aşındırılmasını hem de dinin sahiciliğini yitirmesi ve sanallaşması riskini de taşımasına yol açabilir.

Tarih boyunca olan tüm ilerlemelerde veya gelişmelerde ilerleyememiş veya geri kalmış toplulukların canı yandığı gibi ilerlemeyi içeren trans-posthümanist süreçte de yine daha çok bu toplulukların canının yanması muhtemeldir. Ülkenin üniversite ve askerî vb. kurumları, siyasîleri ve bürokratları vs. transhümanist sürecin farkında olmaları gerekir ve bu sürecin insanlığın faydasına evrilmesine yönelik katkıda bulunmak zorundalar. Tüm bireyleri, toplumları ve ülkeleri önüne katacak yıkıcı, önünden kaçabilecek ya da aldırmazlık edilemeyecek bu süreçte ne kadar özne ve ne kadar figüran olacağımız meselesi; hem kendi geleceğimizi hem de insanlığın geleceğini belirleyecektir.

KAYNAKLAR

Açıköz, Mustafa. (2019). "Toplumların İnşasında Batı Transhümanizminin Geleceği ve Manüpülasyon Aracı Olarak Felsefe ve Eğitiminin Kullanımı", Ed. Ümmet Erkan, *İletişim ve Medya Sosyolojisi Yazıları* içinde, ss. 89-132, Ankara: Gece Yayınları.

Akbulut, Ural. (2018). "Yapay Zekâ Bilim Dalının Atası, John McCarthy",https://diembaovn.info/tags/john-mccarthy-ya-pay-zekâ/17161474.html, (Er. Tar.: 28.05.2018).

Alqadi, Khalid. (2015). "Literature and Cinema", *International Journal of Language and Literature*, S. 3, ss. 42-48.

Amer, Ghada. "Is Corona Virus a New Biological Weapon?", https://rawabetcenter.com/en/?p=7670, (Er.: Tar.: 23.03.2020).

Arkin, R.C. (2009). "Ethical Robots in Warfare", *IEEE Technology and Society Magazine*, S. 28, ss. 30-33.

Arkin, Ronald C. (2010). "The Case for Ethical Autonomy in Unmanned Systems", *Ethics and Emerging Military Technologies*, S. 9, ss. 332-341.

Arkin, R.C. (2017). "Governing Lethal Behavior: Embedding Ethics in a Hybrid Deliberative/Reactive Robot Architecture", https://www.cc.gatech.edu/ai/robot-lab/online-publications/formalizationv35.pdf, (Er. Tar.: 15.05.2018).

Arthur, Baaba. (2020). "Bill Gates To Use Microchip Implants To Fight Coronavirus", https://www.ghanacrusader.com/bill-gates-to-use-microchip-implants-to-fight-coronavirus/, (Er. Tar.: 25.03.2020).

Asaro, Peter M. (2008). "How Just Could a Robot War Be", http://peterasaro.org/writing/Asaro%20Just%20Robot%20War.pdf, (Er. Tar.: 03.05.2018).

Asimov, İsaac. (1996). *Üç Robot Yasası*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Askland, Andrew. (2011). "The Misnomer of Transhumanism as Directed Evolution", *International Journal of Emerging Technologies and Society*, S. 9, ss. 71-78.

Azad, Hasan. (2018). "Dijital Çağda İslam, Siyaset ve Din", *Sabah Ülkesi*, S. 55, ss. 22-27.

A.I. Theology. (2018). "Is Transhumanism A Challenge or an Opportunity for the Christian Faith?", https://www.aitheology.com/2018/10/11/is-transhumanism-a-challenge-or-an-opportunity-for-the-christian-faith/, (Er. Tar.: 24.11.2019).

Babich, Babette. (2012). "Nietzsche's Post-Human Imperative: On the "All-too-Human Dream of Transhumanism", *The Agonist*, S. IV, ss. 1-39.

Bakırcı, Çağrı M. (2018). "YZ, İnsanları Savaş Uçağı Simülasyonlarında da Yenmeyi Başardı!",https://evrimagaci.org/photo/tr/yapay-zekâ-insanlari-savas-ucagisimulasyonlarinda-da-yenmeyi-basardi, (Er. Tar.: 04.05.2018).

Bardzinski, Filip. (2014). "Transhumanism and Evolution. Considerations on Darwin: Lamarck and Transhumanism", *Ethics in Progres*, S. 2, ss. 103-115.

Bayraktar, Mehmet. (2011). "Tekâmül Nazariyesi", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, C. 40, ss. 337-339.

Becker, Barbara. (2000). "Siborgs, Agents, and Transhumanists: Crossing Traditional Borders of Body and Identity İn The Context of New Technology, *Leonardo*, S. 33, ss. 361-365.

Bouzenita, Anke Iman. (2018). "The Most Dangerous Idea?" Islamic Deliberations on Transhumanism", *Darülfünun İlahiyat*, S. 29, ss. 201-218.

Bostrom, Nick. (2004). "The Future of Human Evolution", https://nickbostrom.com/fut/evolution.pdf, (Er. Tarihi: 11.08.2018).

Bostrom, Nick. (2005). "A History of Transhumanist Thought", *Journal of Evolution and Technology*, S. 14, ss. 1-30.

Brasher, Brenda E. (2001). *Give Me That Online Religion,* San Francisco: Jossey-Bass.

Burdett, Michael S. (2015). *Eschatology and the Technological Future,* Newyork: Routledge.

Buchanan, *Patrick J.* "Will the Coronavirus Kill the New World Order?", https://www.winchesterstar.com/winchester_star/buchanan-will-the-coronavirus-kill-the-new-world-order/article_c5b77206-6689-5eac-92d9-f6578b613a6d.html, (Er.: Tar.: 23.03.2020).

Cady, L. E. (2005). "Religion and the Technowonderland of Transhumanism", Eds. Hava Tirosh-Samuelson, Kenneth. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 83-104, Frankfurt: Peter Lang.

Campa, Riccardo. (2015). *Humans and Automata A Social Study of Robotics,* Frankfurt: Peter Lang.

Casedevall, Arturo, "The Future of Biological Warfare", https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3815869/, (Er.: Tar.: 23.03.2020).

Caspari, Fritz. (1947). "Erasmus on the Social Functions of Christian Humanism", *Journal of the History of Ideas.* S. 8, ss. 78-106.

Chu, Ted: (1963). *Human Purpose and Transhuman Potential,* USA: Origin Press.

Citizen, https://vigilantcitizen.com/latestnews/bill-gates-calls-for-a-digital-certificate-to-identify-who-is-vaccinated/, (Er. Tarihi.: 10.09.2020).

Coeckelberg, Mark. (2011). "From Killer Machines to Doctrines and Swarms, or Why Ethics of Military Robotics Is not (Necessarily) About Robots", *Philosophy$Technology,* S. 24, ss. 269-278.

Coeckelberg, M. (2013). *Human Being@Risk Enhancement, Technology, and the Evaluation of Vulnerability Transformations,* London: Springer.

Cole-Turner, Ronald. (2011). "Technology and Eschatology", https://metanexus.net/technology-and-eschatology/, (Er. Tar.: 20.11.2019).

Cole-Turner, Ronald (2011). "Introduction: The Transhumanist Challenge", Ed. Ronald Cole-Turner, *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement* içinde, ss. 1-19, Washington: Georgetown University Press.

Cole-Turner, Ronald. (2016). "Eschatology and the Technologies of Human Enhancement", *Bible and Theology,* S. 70, ss. 21-33.

Coşkun, Gökben (2010). "Evrimcilerin "Üstün İnsan" Hayalleri", http://www.yaklasansaat.com/dunyamiz/canlilar/evrimcilerin_ustun_insan_hayalleri.asp. (Er. Tar.: 31.08.2018).

Crow, Michael M. (2005). "Science, Technology, and Democracy", Eds. Hava Tirosh-Samuelson, Kenneth. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 13-18, Frankfurt: Peter Lang.

Cummings, Missy. L. (2018). "Artificial Intelligence and the Future of Warfare", https://pdfs.semanticscholar.org/1833/82618461d9150962e458cb4032956795c25f.pdf, (Er. Tar.: 18.05.2018).

Dağ, Ahmet. (2011). *Ölümcül Şiddet&Baudrillard'ın Düşüncesi,* İstanbul: Külliyat Yayınları.

Dağ, Ahmet. (2016). "Ş. Teoman Duralı Düşüncesinde Metafizikten Makinaya Batı Medeniyeti", *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi).* S. 22, ss. 241-262.

Dağ, Ahmet. (2017). "Hümanizmin Radikalleşmesi Olarak Transhümanizm", *Felsefî Düşün,* S. 9, ss. 46-68.

Dağ, Ahmet. (2018). *Transhümanizm: İnsanın ve Doğanın Dönüşümü,* Ankara: Elis Yayınları.

Damberger, Thomas ve Estella Hebert. (2017). "Is Pedagogy Transhuman? Reflections on The Relationship between Pedagogy and Transhumanism", *Articles and Dissertations,* S. 20, ss. 41-56.

Darwin, Charles. (1976). *Türlerin Kökeni,* çev. Öner Önalan, Ankara: Onur Yayınları.

Davidson, Cynthia. (1996). "Riviera's Golem, Haraway's Cyborg: Reading "Neuromancer" as Baudrillard's Simulation of Crisis", *Science Fiction Studies,* S. 23, ss. 188-198.

Demircan, Kozan. (2016). "Aşkın İnsan Üstün İnsana Karşı", https://khosann.com/askin-insan-ustun-insana-karsi/, (Er. Tar.: 25.08.2018).

Devlin, Hannah. (2016). "Do No Harm, Don't Discriminate: Official Guidance İssued on Robot Ethics", https://www.theguardian.com/technology/2016/sep/18/official-guidance-robot-ethics-british-standards-institute, (Er. Tar.: 28.05.2018).

Dreher, Rod. (2018). "Transgenderism As Transhumanism", https://www.theamericanconservative.com/dreher/transgenderism-as-transhumanism/, (Er. Tar.: 04.10.2019).

Duralı, Ş. Teoman. (1981). "Biyoloji Felsefesine Giriş Denemesi", *Felsefe Arkivi*, S. 23, ss. 161-184.

Duralı, Ş. Teoman. (2011). "Canlılar Bilimi ve Evrim Sorununun Teşrihi", *Sosyoloji Dergisi*, S. 22, ss. 455-471.

Dvorsky, George ve James Hughes. (2018). "Postgenderism: Beyond the Gender Binary", https://ieet.org/archive/IEET-03-PostGender.pdf, (Er. Tar.: 02.10.2019).

Eisenberg, Michael. (2018). "Transhumanism and Education: Embodied Learning in an Era of Altered Bodies", https://repository.isls.org/bitstream/1/861/1/507.pdf, ss. 1823-1830, (Er. Tar.: 22.12.2019).

Eppinette, Matthew. (2017). "Rewiew Eschatology and the Technological Future", *Themelios*, S. 42, ss. 193-195.

Evans, Woody. (2007). "Singularity Warfare: A Bibliometric Survey of Militarized Transhumanism", *Journal of Evolution and Technology*, 16/1, ss. 161-165.

Evans, Woody. (2013). "Singularity Terrorism: Military Meta-Strategy in Response to Terror and Technology", *Journal of Evolution & Technology*, S. 23, ss. 14-18.

Evans, Woody. (2013). "Swarms Are Hell: Warfare as an Anti-Transhuman Choice", *Journal of Evolution and Technology*", S. 60, ss. 56-60.

Evans, Gareth. (2018). "Is the U.S. Military Machine Losing Its Innovation Edge to China?",https://www.realcleardefense.com/2018/04/02/is_the_us_military_machine_losing_its_innovation_edge_to_china_301247.html, (Er. Tar.: 06.05.2018).

Evon, Dan. "Was Coronavirus Predicted in a 1981 Dean Koontz Novel?",https://www.snopes.com/fact-check/dean-koontz-predicted-coronavirus/, (Er.: Tar.: 22.03.2020).

Farrel, Joseph P. (2012). "Playing Darpa, Again: Drones and Militarized Transhumanism", https://gizadeathstar.com/2012/09/playing-darpa-again-drones-and-militarized-transhumanism/, (Er. Tar.: 10.05.2018).

Ferrando, Francesca. (2013). "Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms Differences and Relations", *An International Journal in Philosophy, Religion, Politics, and Arts, S.* 8, ss. 26-32.

Gibson, W. (1984). *Neuromancer,* US: Penguin Putnam İnc.

Gibson, W. (2016). *Neuromancer,* çev. Sergül Oğur, İstanbul: Altıkırkbeş Yayınları.

Gürkan, Salime Leyla. (2003). "Yahudi ve İslam Kutsal Metinlerinde İnsan'ın Yaratılışı ve Cennetten Düşüş", *İslam Araştırmaları Dergisi,* S. 9, ss. 1-48.

Hamzah, Shareena Z. (2019). "Transgender, transhuman: technological advances offer increased choices but also create new prejudice", https://theconversation.com/transgender-transhuman-technological-advances-offer-increased-choices-but-also-create-new-prejudices-121378, (Er. Tar.: 23.09.2019).

Harari, Noah. (2017). *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi,* çev. Poyzan Nur Taneli, İstanbul: Kolektif Kitap.

Harari, Noah. (2020). "Koronavirüsten Sonra Dünya",https://www.timeturk.com/yuval-noah-harari-yazdi-koronavirusten-sonra-dunya/haber 1402379, (Er.: Tar.: 25.03.2020).

Haraway, Donna J. (2016). *A Cyborg Manifesto,* USA: University of Minnesota Press.

Harris, Mark. (2017). "God Is a Bot, and Anthony Levandowski Is His Messenger", https://www.wircom/story/god-is-a-bot-and-anthony-levandowski-is-his-messenger/., (Er. Tar.: 27.09.2017).

Hauskeller, Michael. (2014). *Sex and the Posthuman Condition,* London: Palgrave.

Hauskeller, Michael. (2016). *Mythologies of Transhumanism,* London: Palgrave.

Hauskeller, Michael. (2017). "Nietzsche, the Overhuman and the Posthuman. Reply to Stefan Sorgner", Ed. Yunus Tuncel, Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy? içinde, ss. 32-36, Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.

Haylock, Sean. (2017). "Sexual Liberation and the Emergence of Transhumanism", https://www.crisismagazine.com/2017/sexual-liberation-emergence-transhumanism, (Er. Tar.: 12.10.2019).

Herbert, Frank. (2018). Dune, çev. Dost Körpe, İstanbul, İthaki Yayınları.

Herbrechter, Stefan. (2018). "Posthumanism and ends of Education", https://www.oneducation.net/no-02-september-2018/posthumanism-and-the-ends-of-education/, (Er. Tar.: 27.12.2019).

Hibbard, Bill. (2010). "Nietzsche's Overhuman is an Ideal Whereas Posthumans Will be Real", *Journal of Evolution and Technology*, S. 21, ss. 9-12.

Hopkins, P.D. (2015). "A Salvation Paradox for Transhumanism: Saving You versus Saving You", Eds. C. Mercer ve T.J. Trothen, *Religion and Transhumanism: The Unknown Future of Human Enhancement* içinde, , ss. 71-82, California: Praeger.

Hughes, J.J. (2012). "The Politics of Transhumanism and the Techno-Millennial Imagination, 1626–2030", *Zygon Journal of Religion&S-cience*, S. 4, ss. 757-776.

Istvan, Zoltan. (2015). "The Future of the LGBT Movement May Involve Transhumanism", https://www.huffpost.com/entry/the-future-of-the-lgbt-movement-may-involve-transhumanism_b_7657388, (Er. Tar.: 27.09.2019).

"İkinci Rönesans ya da Üçüncü Savaş", https://www.dunya.com/tekno-trend/ikinci-ronesans-ya-da-ucuncu-savas-haberi-406211, (Er. Tar.: 07.05.2018).

Jacobsen, Annie. (2015). "Engineering Humans for War", https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/military-technology-pentagon-robots/406786/, (Er. Tar.: 25.05.2018).

Jeffrey, Scot. (2016). *The Posthuman Body in Superhero Comics Human, Superhuman, Transhuman, Post/Human*, London: Palgrave Press.

Jelili, A.Y ve Tijani. I.B. (2012). "Ethical and Legal Implications of Sex Robot: An Islamic Perspective", *OIDA International Journal of Sustainable Development. S.* 3, ss. 19-28.

Jones, C. G. (2014). "Stealing Kinship: Neuromancer and Artificial İntelligence", *Science Fiction Studies*, S. 41, ss. 69-92.

Kadomtsev, Andrei, "A New World Order, or Will Globalization Survive The Coronavirus Pandemic?", https://moderndiplomacy.eu/2020/03/17/a-new-world-order-or-will-globalization-survive-the-coronavirus-pandemic/, (Er.: Tar.: 24.03.2020).

Kaku, Michou. (2011). "Physics of The Future: How Science Will Shape Human Destiny and Our Daily Lives by Tte Year 2100", http://www.brautech.co.za/info/FuturePhysics.pdf, (Er. Tar.: 22.02.2018).

Kale, Özlem. (2010). "Edebiyat-Sinema İlişkisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3, ss. 266-275.

Kaplan, Yusuf, Makina, "İnsanı ve Dünyayı Yok Olmanın Eşiğine Sürüklerken, Yenişafak", 01.02..2019, s. 10.

Kelland, Kate. (2007). "We Need to Talk About Sex, Robot Expert Say", http://www.reuters.com/article/us-science-robots-scx-idUS-KBN19P2M6, (Er. Tar.: 04.07.2017).

Klichowski, Michal. (2015). "Transhumanism and the Idea of Education in The World of Cyborgs", H. Krauze-Sikorska ve M. Klichowski vd., *The Educational and Social World of a Child. Discourses of Communication, Subjectivity and Cyborgization* içinde, ss. 431-438, Poznan: Adam Mickiewicz University Press.

Korkybko, Andrew. "The Coronavirus: Crown Jewel of the New World Order or Crippling Blow to Globalization?", https://www.globalresearch.ca/coronavirus-new-world-order-blow-globalization/5706729, (Er.: Tar.: 24.03.2020).

Köksal, Hüseyin. (2019). "2023 Eğitim Vizyon Belgesi, Tekillik ve Transhümanizm", *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, S. 1, ss. 145-157.

Krishnan, Armin. (2009). *Killer Robots Legality and Ethicality of Autonomous Weapon*, England: Asghate.

Kurt, İsmail. (2019). "Transhümanizm ve Tekillik Bağlamında Dinin Geleceği", *Yüksek Lisans* Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi S.B.E.

Kurzweil, Ray. (2016). *İnsanlık 2.0*, çev. Mine Şengel, İstanbul: Alfa Basım Yayın.

Lewis, Tanya ve Staff Writer. (2017). "1st Fully Bionic Man Walks, Talks and Breathes". https://www.livescience.com/40535-show-unveils-worlds-firs-bionic-man.html, (Er. Tar.: 07.06.2017).

Lilley, Stephen. (2013). *Transhumanism and Society the Social Debate over Human Enhancement*, London: Springer.

Lin, Patrick vd. (2009). "Robots in War: Issues of Risk and Ethics", Eds. Rafeel Capurro and Michael Nagenborg, *Ethics and Robotics* içinde, ss. 49-67, Heidelberg: AKA Verlag/IOS Press.

Loeb, Paul. S. (2011). "Nietzsche's Transhumanism", *The Agonist*, S. 4, ss. 1-29.

Lynteris, Christos, Human Extinction and The Pandemic Imaginary, London: Routledge, 2020.

Mahootian, Farzad. (2005). "Ideals of Human Perfection: A Comparison of Sufism and Transhumanism", Eds. Hava Tirosh-Samuelson, Kenneth. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism*, içinde, ss. 133-156, Frankfurt: Peter Lang.

May, N.D. (2014). *"Transhumanism in Film" Degree of Master of Arts*, UK: Wake Forest University.

McIntosh, Daniel. (2010). "Transhuman Politics and Fifth Generation War,", *Journal of Evolution and Technology*, S. 21, *ss. 32-48.*

Mirenayat, Sayyed Ali. (2017). "Science Fiction and Future Human: Cyborg, Transhuman and Posthuman", *Research Result. Theoretical and Applied Linguistics*, S. 1, ss. 76-81.

Mobayed, Tamim. (2017). "Immortality on Earth? Transhumanism through Islamic Lenses", https://yaqeeninstitute.org/tamim-mobayed/immortality-on-earth-transhumanism-through-İslamîc-lenses/, (Er. Tar.: 08.03.2019).

More, Max. (2010). "The Overhuman in the Transhuman", *Journal of Evolution and Technology*, S. 21, ss. 1-4.

More, Max. (2018). "Transhümanizm ve İnsanlığın Yeni Çağı", https://www.mmo.org.tr/istanbul/haber/transhumanizm-ve-insanligin-yeni-cagi, (Er. Tar.: 18.08.2018).

Mossman, K. L. (2005). "In Sickness and in Health: The (Fuzzy) Boundary between "Therapy" and "Enhancement", Eds. H. Tirosh-Samuelson, K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 229-254, Frankfurt: Peter Lang.

Muzyka, Kamil. (2018). "Transhumanism and War", https://ieet.org/index.php/IEET2/more/muzyka20140203, (Er. Tar.: 26.04.2018).

Nietzsche, W.F. (1954). *Zerdüşt Böyle Dedi*, çev. Sadi Irmak, İstanbul: İkbal Kitabevi.

Nietzsche, W.F. (2011). *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Nietzsche, W.F. (2017). *Ecco Homo- Kişi Nasıl Kendi Olur*, çev. Cem Alkor, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, https://issuu.com/tn68/docs/friedrich_nietzsche_-_ecco_homo, (Erişim: 03.12.2017).

O'Gieblyn, Meghan. (2017). "God in the Machine: My Strange Journey into Transhumanism", https://www.theguardian.com/technology/2017/apr/18/god-in-the-machine-my-strange-journey-into-transhumanism, (Er. Tar.: 19.11.2019).

Öztürk, Ali. (2013). *İmajoloji,* İstanbul: Elis Kitapları.

Platon, (1958). *Devlet,* çev. Sabahattin Eyüpoğlu-M. Ali Cimcoz, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Platon, (2008). *Devlet,* çev. Sabahattin Eyüpoğlu-M. Ali Cimcöz, İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Pearson, K.A. (1997). *Viroid Life,* London: Routledge.

Pearson, K. A. (2017). "The Future is Superhuman: Nietzsche's Gift," *Nietzsche and Transhumanism* Precursor or Enemy?, ed. Yunus Tuncel, ss. 70-83, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Peters, Ted. (2011). "Progress and Provolution, Will Transhumanism Leave Sin Behind?", Eds. Ronald Cole-Turner, *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement* içinde, ss. 63-67, Washington: Georgetown University Press.

Pilsch, Andrew. (2017). *Transhumanism: Evolutionary Futurism and the Human Technologies of Utopia,* London: University of Minnesota Press.

Pordzik, Ralph. (2012). "The Posthuman Future of Man: Anthropocentrism and The Other of Technology in Anglo-American Science Fiction", https://www.highbeam.com/doc/1G1-289359796.html, (Er. Tar.: 03.02.2018).

Preus, Daniel. (1982). "Luther and Erasmus: Scholastic Humanism and the Reformation", *Concordia Theological Quarterly.* S. 46, ss. 219-230.

Priso, Giulio. (2016). Christianity and Transhumanism Are Much Closer Than You Think, https://ieet.org/index.php/IEET2/more/Prisco20160410, (Er. Tar.: 23.11.2019).

Ranisch, Robert. (2014). "Morality", Eds. R. Ranisch ve S. L. Sorgner, *Post- and Transhumanism: An Introduction* içinde, ss. 149-172, Frankfurt: Peter Lang.

Raulerson, J. T. (2010). "Singularities: Technoculture, Transhumanism, and Science Fiction in the 21st Century", *Doktora Tezi,* University of Iowa, Iowa.

Roberts, Rohan. (2019). "Transhumanism and Education", https://medium.com/awecademy/transhumanism-and-education-51569c73347b, (Er. Tar.: 24.12.2019).

"Robotlar Üçüncü Dünya Savaşı Başlatabilir, Fakat Tek Başlarına Değil", https://tr.sputniknews.com/bilim/201709061030024966-robotlar-ucuncu-dunya-savasi-baslatabilir-fakat-tek-baslarina-degil/, (Er. Tar.: 08.06.2018).

Roden, David. (2015). *Posthuman Life: Philosophy at the Edge of the Human,* London: Routledge.

Rodhan, Nayef. (2015). Transhümanizm and War, https://www.globalpolicyjournal.com/blog/18/05/2015/transhumanism-and-war, (Er. Tar.: 24.04.2018).

Roig, Rafael de Asis (2014). "Ethics and Robotics. A First Approach", *The Age of Human Rights Journal,* S. 2, ss. 1-24.

Rubin, Charles T. (2013). "What is the Good of Transhumanism?", Eds. B. Gordijn ve R. Chadwick, *Medical Enhancement and Posthumanity* içinde, ss. 137-156, London: Springer.

Samuelson, H. T. (2005). "Science and the Betterment of Humanity: Three British Prophets of Transhumanism", Eds. H.T. Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 55-82, Frankfurt: Peter Lang.

Samuelson, Norbert ve Hava, Tirosh-Samuelson. (2005). "Jewish Perspectives on Transhumanism", Eds. Hava Tirosh-Samuelson-Kenneth L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 104-133, Frankfurt: Peter Lang.

Samuelson, H.T ve Mossman, K. L. (2005). *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism,* Frankfurt: Peter Lang.

Sapaty, Peter S. (2015). "Military Robotics: Latest Trends and Spatial Grasp Solutions", *IJARAI,* S. 4, ss. 9-18.

Schwab, Klaus. (2016). *Fourth Industrial Revolution,* Genava: World Economic Forum.

Sharma, R.C. vd. (2019). "The Landscape of Artificial Intelligence in Open, Online and Distance Education: Promises and Concerns", *Asian Journal of Distance Education,* C.14, S. 2, s. 1-2.

Sirius, J. R.U. ve Jay Cornell. (2015). *Transcendence: The Disinformation Encyclopedia of Transhumanism and the Singularity,* San Francisco: Disinformation Books.

Skageby, Jörgen. (2016). "Editorial: Transhumanist Politics, Education, and Design", *Confero*, S. 4., ss. 5-9.

Sorgner, S.L. (2009). "Nietzsche, the Overhuman, and Transhumanism", *Journal of Evolution and Technology*, S. 20, ss. 29-42.

Sorgner, S.L. (2011). "Further Remarks on the Complex Relationship between Nietzsche and Transhumanism", *The Agonist*, S. IV, ss. 1-46.

Sorgner, S.L. ve Nikola Grimm. (2013). "Introduction Evolution Today", Eds. Stefan L. Sorgner ve Branka-Rista Jovanoviç, *Evolution and Future* içinde, ss. 9-20, Frankfurt: Peter Lang.

Sorgner, S. L. (2015). "The Future of Education: Genetic Enhancement and Metahumanities", *Journal of Evolution and Technology*, S. 25, ss. 31-38.

Sorgner, Stefan Lorenz. (2016). "Perfecting Human Beings: From Kant and Nietzsche to Trans- and Posthumanism", *Trans-Humanities Journal*, S. 9, ss. 41-61.

Sorgner, S. L. (2017). Beyond Humanism: Reflections on Trans- and Posthumanism, Ed. Yunus Tuncel, Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy? içinde, ss. 55-82, Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.

Shelley, Mary. (2017). *Frankenstein ya da Modern Prometheus*, çev. Yiğit Yavuz, İstanbul: İşbankası Yayınları.

Şendündar, Bülent. (2016). "Varoluşçu Bir Başyapıt: Blade Runner", http://www.bilim kurgukulubu.com/sinema/bir-varolus-basyapiti-blade-runner, (Er. Tar.: 03.02.2018).

Şenyiğit, Ayşegül. (2017). "Transhümanizm Türümüzü Değil Sadece Evrim Algılayışımızı Tehdit Ediyor", https://evrimagaci.org/transhumanizm-turumuzu-degil-sadece-evrimi-algilayisimizi-tehdit-ediyor-4969, (Er. Tar.: 27.08.2018).

Tanner, Michael. (2007). *Düşüncenin Ustaları: Nietzsche*, çev. Çetin Türkyılmaz, İstanbul: Altın Kitaplar.

Taslaman, Caner. (2016). *Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı*, İstanbul: İstanbul Yayınevi.

Taylor, R. (2012). "Transhumanism's Roots in Eugenics, http://www.catholiclane.com/transhumanisms-roots-in-eugenics/", (Er. Tar.: 15.08.2017).

Terec, Loredana-Daniel. (2014). "About the Evolution of the Human Species: Human Robots and Human Enhancement", *Postmodern Openings*, S. 5, ss. 67-75.

Thomas, M.C. (2015). "Transhumanism in Higher Education: Social Implications and Institutional Roles", *Proceedings of the Symposium on Emerging Technology Trends in Higher Education*, http://epubs.utah.edu/index.php/emerge/article/view/1362, (Er. Tar.: 30.12.2019).

Tirosh-Samuelson, Hava. (2005). "Science and the Betterment of Humanity: Three British Prophets of Transhumanism", Eds. H. Tirosh-Samuelson ve K. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 55-82, Frankfurt: Peter Lang.

Tirosh-Samuelson. Hava ve Kenneth L. Mossman. (2005). "New Perspectives on Transhumanism", Eds. Hava Tirosh-Samuelson, Kenneth. L. Mossman, *Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism* içinde, ss. 29-53, Frankfurt: Peter Lang.

Tucker, Aaron. (2017). *Virtual Weaponry The Militarized Internet in Hollywood War Films*, London: Palgrave.

Tuncel, Yunus. (2017). *Nietzsche and Transhumanism: Precursor or Enemy?*, Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.

Türker, Sadık. (2012). *Batı Düşüncesinde Üçleme Sorunu*, İstanbul: Külliyat Yayınları.

Tzafestas, Spyros G. (2016). *Roboethics A Navigating Overview*, London: Springer.

Uğur, Serap. (2018). "Transhümanizm ve Öğrenmedeki Değişim", *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi*, S. 3, ss. 58-74.

Veruggio, Gianmarco. (2005). "The Birth of Roboethics", http://www.roboethics.org/icra2005/veruggio.pdf, (Er. Tar.: 15.05.2018).

Veruggio, Gianmarco (2008). "Roboethics: Social and Ethical Implications of Robotics", Eds. Bruno Siciliano ve Oussama Khatib, *Springer Handbook of Robotics* içinde, ss. 1499-1524, London: Springer.

Verdoux, Phillipe. (2009). "Transhumanism, Progress and the Future", *Journal of Evolution and Technology*, S. 20, ss. 49-69.

Whitby, Blay. (2005). *Yapay Zekâ*, çev. Çiğdem Karabağlı, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Winkler, Matteo. (2016). "What's in a Label? Transhumanism and the "LGBT+" Acronym", https://thplus.org/whats-in-a-label-transhumanism-and-the-lgbt-acronym/, (Er. Tar.: 22.09.2019).

Wisser, Richard (1990). "Friedrich Nietzsche: Üstün İnsan Görünürde Mi?", *Felsefe Arkivi*, S. 27, ss. 75-97.

Wright, William J. ve Richard Muller. (2011). *Martin Luther's Understanding of God's Two Kingdoms A Response to the Challenge of Skepticism*, U.S.A.: Baker Academia.

"Yapay Zekâ Artık İnsan Savaş Pilotlarını Yeniyor", https://www.techinside.com/yapay-zekâ-artik-insan-savas-pilotlarini-yeniyor/, (Er. Tar.: 21.05.2018).

Yu, Timothy. (2008). "Oriental Cities, Postmodern Futures: "Naked Lunch, Blade Runner" and "Neuromancer", *MELUS*, S. 33, ss. 45-71.

Zimmermann, Jens. (2016). "Bonhoeffer's Christian Humanism in "A World Come of Age", Eds. Jens Zimmermann ve Natalie Bold, *Christian Humanism and Moral Formation in "A World Come of Age"* içinde, ss. 12-38, UK: Cambridge Scholars Publishing.

Zizek, Slavoj. (2016). "The Sexual is Political", http://thephilosophical-salon.com/the-sexual-is-political/, (Er. Tar.: 07.10.2019).

DİZİN

Semboller

20. yy., 11, 17, 53, 86, 88, 89, 94, 96, 101, 102, 123, 128, 142, 143, 146, 167, 208, 212, 220
21. yy., 9, 13, 17, 43, 48, 82, 83, 88, 89, 92, 96, 101, 123, 125, 126, 128, 133, 135, 142, 144, 145, 151, 161, 162, 167, 195, 201, 207, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 220, 221

A

ABD, 7, 123, 127, 130, 133, 134, 135, 137, 138, 150, 151, 154, 210, 213
Âdem, 20, 27, 30, 54, 56, 60, 61, 203, 204
Adil Savaş Teorisi, 146, 157, 159
agnostisizm, 19
ahlâk, 47, 60, 153, 162, 193
ahlâki, 66, 78
ahlâkî, 11, 18, 22, 29, 31, 33, 35, 37, 46, 48, 52, 82, 139, 141, 143, 152, 153, 154, 157, 159, 160, 162, 186, 205
akılcı, 11, 23, 35, 212
akılcılık, 11, 63
Amerikan, 134, 135, 151
android, 29, 51, 108, 137, 168, 176, 178, 187, 196, 202
androjen, 106
Antik Yunan, 168, 192
antropoloji, 10, 31, 106, 156, 161, 220
antropolojik, 105, 125, 147
antroposantirizm, 23
arayüz, 28, 138, 195, 202
Aristoteles, 54, 84, 85, 157, 187, 188, 192, 217
Asimov, 55, 156, 163, 224
askerî, 10, 11, 19, 86, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 137, 139, 140, 141, 143, 145, 147, 148, 150, 151, 152, 154, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 199, 219, 222
askerîleşmiş, 12
askerîye, 130, 131, 160, 161, 220
ateist, 18, 163
ateizm, 19
Augustinus, 146, 157
Aydınlanma, 9, 11, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 35, 38, 39, 42, 44, 48, 90, 193, 200, 204, 219
Aydınlanmacı, 11, 23, 24, 36, 189

B

Bacon, 23, 35, 54, 90
barış, 127, 139, 146, 157, 219
Baudrillard, 28, 47, 51, 52, 124, 183, 184, 226
Bernal, 17, 36
bilgisayar, 27, 43, 56, 82, 90, 91,

142, 143, 148, 152, 155, 161, 180, 181, 192, 194, 195, 212, 220
bilim, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 28, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 50, 54, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 95, 98, 99, 102, 110, 117, 118, 119, 126, 127, 128, 133, 134, 136, 140, 142, 143, 145, 156, 168, 169, 179, 183, 184, 192, 202, 208, 214, 219, 220, 233, 234
bilim-kurgu, 170, 173, 175, 176, 178, 179, 183, 220
bilimsel, 12, 13, 21, 23, 28, 35, 39, 45, 81, 87, 89, 91, 92, 95, 96, 98, 99, 103, 108, 111, 112, 118, 124, 134, 143, 153, 161, 187, 188, 192, 193, 198, 201, 204, 206, 218, 221
biyolojik, 9, 10, 17, 20, 24, 25, 29, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 54, 55, 81, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 97, 104, 105, 107, 108, 113, 120, 132, 136, 148, 168, 169, 180, 185, 187, 188, 190, 197, 202, 205, 218, 221
Biyolojik evrim, 82
biyolojik silah, 208, 214
biyolojik silahlar, 209
biyonik, 9, 25, 29, 49, 50, 52, 55, 81, 82, 89, 91, 99, 175, 176, 177, 180, 185, 197
biyo-teknoloji, 19, 41, 102, 103, 104, 105, 126, 127, 135, 148, 185, 214
biyo-teknolojik, 92, 96, 211, 214
biyo-teknolojiler, 83

C - Ç

cinsel özgürlük, 106, 107
cinsiyetsizleştirme, 12, 107, 109, 135
cisimleşme, 38
Corona, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 223
cyborg, 12, 20, 28, 29, 41, 46, 47, 48, 49, 52, 54, 106, 144, 183, 187, 190, 195, 196, 226, 228, 231
Çin, 127, 134, 142, 151, 207, 210, 212
çip, 106, 136, 213

D

DARPA, 12, 123, 128, 134, 135, 136, 139, 149, 151, 219
Darwin, 17, 25, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 95, 98, 99, 224, 226
Darwinci, 9, 17, 25, 81, 85, 88, 89, 93, 97, 189
Darwincilik, 84, 96
Darwinist, 12, 81, 97
data, 110, 201
dataizm, 201
değiş-tokuş, 7
deneysel, 17, 26, 36, 174, 190
Descartes, 23, 33, 35, 54, 90
dijital, 41, 81, 200, 210, 212, 214, 221
dijitalleşme, 28, 200, 202
DNA, 25, 92, 93, 96, 98, 208, 214
doğal seleksiyon, 85, 88, 92
dron, 135, 137, 138
DSD, 7, 18, 125, 200
I. Dünya Savaşı, 128
II. Dünya Savaşı, 134
III. Dünya Savaşı, 124, 129, 140, 142

E

ebedî dönüş, 38, 60, 65, 69, 70, 74
eğitim, 13, 39, 51, 186, 187, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198
Einstein, 19, 55, 140
elektronik, 51, 108, 156, 161, 181, 195, 200, 220
epistemoloji, 51
Erasmus, 22, 30, 32, 33, 54, 225, 232
Esfandiary, 17
eskatoloji, 113
eskatolojik, 12, 102, 114, 116, 118, 120, 204
etik, 12, 18, 34, 47, 51, 52, 53, 100,

103, 129, 143, 145, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 162, 163, 191, 192, 194, 204, 209, 219, 220
Etik, 143, 152, 153, 154, 162
Evrim, 60, 84, 86, 89, 91, 94, 99, 227, 234
evrimci, 9, 17, 71, 73, 81, 82, 83, 84, 94, 99, 125, 144, 163, 185, 189, 193, 220
evrimcilik, 9, 17, 81, 189, 205

F

farmakoloji, 10, 185, 214
farmakolojik, 28, 41, 82, 195, 199
feminizm, 106
film, 140, 167, 170, 172, 173, 176, 177, 178, 179, 183, 185, 221
Freud, 17, 89

G

Galileo, 23, 35
geleneksel, 25, 39, 40, 48, 109, 117, 148, 183, 196, 206, 221
gen, 93, 94, 95, 96, 104, 125, 127, 179, 189, 197, 199
genetik, 17, 25, 26, 27, 29, 42, 43, 45, 46, 47, 54, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 96, 97, 98, 103, 104, 115, 143, 156, 169, 177, 182, 198, 205, 206
Genetik, 19, 28, 40, 41, 44, 46, 82, 92, 93, 123, 167, 179, 183, 195, 198, 202
Genetik bilim, 92
genetik mühendisliği, 46, 156, 169, 177, 182
gerçeklik, 26, 37, 45, 51, 54, 107, 108, 118, 143, 157, 170, 171, 184, 186, 187, 202
Gılgamış Destanı, 35, 89
Gutenberg, 200
güç istenci, 60, 61, 64, 67, 68, 69

H

Habermas, 92, 198
Haldane, 17
Harari, 189, 201, 206, 208, 211, 212, 213, 228
Haraway, 106, 183, 195, 196, 226, 228
Helen, 28, 32, 44
Hermetik, 90
Hıristiyan, 22, 27, 28, 31, 32, 33, 37, 44, 54, 61, 72, 75, 77, 87, 112, 113, 116, 119, 120, 146, 157, 217
Hıristiyanlık, 27, 31, 32, 61, 72, 76, 111, 116, 119
Hobbes, 24, 36, 157
homo-sapiens, 18, 29, 43, 91, 94, 125, 168, 189, 206
homo-sibernetikus, 43, 94, 125
Human 2.0, 28, 41, 53, 189, 196
Hume, 23, 55, 201
Huxley, 17, 21, 36, 55, 81, 111, 125, 177
hümanizm, 17, 20, 22, 24, 25, 26, 32, 38, 54, 55, 127, 189, 201, 218

İ

ilerleme, 25, 26, 35, 38, 43, 44, 46, 87, 101, 105, 123, 127, 180, 189, 190, 219
implant, 102, 103, 129, 133, 195, 213
insansız, 55, 123, 134, 135, 137, 138, 139, 145, 149, 150, 155, 159, 161
İsa, 31, 32, 54, 60, 61, 109, 111, 112, 113, 217
İslam, 30, 84, 85, 201, 203, 205, 206, 224, 228
İslamî, 52, 203, 205, 206
İsrail, 134, 151

J

Japonya, 180, 184

K
kapitalizm, 17, 20, 22, 106, 162
Kartezyanizm, 106
Katolik, 22, 33
Kepler, 23, 35
kozmik, 18, 43, 195, 201
Kurzweil, 17, 19, 47, 108, 112, 113, 119, 120, 182, 189, 195, 208, 230
küresel, 29, 45, 51, 81, 120, 127, 161, 184, 186, 207, 209, 210, 213, 217
Küreselleşme, 123

L

Lamark, 86
LGBT, 101, 102, 103, 105, 109, 110, 229, 236
liberal, 96, 107, 162, 220
liberalizm, 106, 107
Luther, 22, 30, 32, 33, 34, 54, 232, 236

M

makine, 40, 46, 106, 118, 119, 129, 141, 144, 147, 152, 156, 167, 169, 182, 185, 187, 188, 190, 192, 194, 195
materyalist, 196, 204
mekanik, 12, 19, 23, 28, 29, 41, 54, 84, 88, 98, 125, 137, 156, 161, 162, 177, 196, 200, 202, 212, 220
Mendel, 25, 89, 95
Mesih, 22, 31, 32, 54, 111, 112, 113, 120, 217
mikrobiyolojik, 182
Minsky, 17
mitoloji, 74
mitolojik, 20, 27, 28, 30, 44, 54, 217
modern, 21, 23, 34, 35, 36, 42, 55, 81, 90, 95, 96, 101, 119, 146, 168, 186, 200, 202
modernite, 193
modernleşme, 34
Moravec, 17
Musk, 19, 56, 118, 124, 142
Müslüman, 203
Müslümanlar, 203, 221

N

nano-teknoloji, 7, 40, 41, 45, 92, 93, 118, 123, 125, 143, 144, 156, 187, 188, 212
nanoteknoloji, 17, 18, 19
NBIC, 7, 12, 17, 40, 41, 42, 53, 81, 89, 98, 124, 133, 137, 147, 148
Neuromancer, 167, 168, 174, 175, 180, 181, 182, 183, 184, 226, 228, 229, 236
Newton, 19, 23, 35, 54, 90
Nietzsche, 38, 41, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 224, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236
nörobilim, 10, 123, 129, 132, 134, 144, 156, 161, 167, 220
nörobiyoloji, 185
nöro-biyolojik, 9, 17, 25, 81, 89
nöroloji, 92, 123, 167
nükleer, 124, 131, 132, 134, 135, 137, 141, 148, 162, 211, 220

O - Ö

ontoloji, 18, 111, 125
ontolojik, 31, 114
ordu, 131, 133, 161
organik, 28, 47, 196
Ortaçağ, 20, 22, 33
otomat, 154, 160
otonom, 127, 130, 131, 132, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 219
öjeni, 46, 94, 95, 96, 98, 147, 163
öjenik, 12, 96
ölümsüz, 28, 29, 30, 46, 47, 49, 54, 117, 125, 169, 175
ölümsüzlük, 21, 25, 36, 48, 53, 60,

66, 70, 93, 113, 118, 187, 202, 204
ömrü uzatma, 44, 145, 187

P

Patristik, 22, 31, 32, 54
Pentagon, 138, 154, 155
Platon, 32, 54, 72, 92, 95, 157, 192, 232
posthuman, 17, 25, 26, 38, 43, 46, 47, 48, 53, 60, 62, 64, 65, 67, 68, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 84, 91, 94, 96, 124, 125, 126, 129, 136, 144, 148, 163, 169, 170, 187, 188, 189, 190, 191, 196
posthümanizm, 84, 88, 93
Posthümanizm, 24
postmodern, 69, 183, 200
Prometheus, 21, 29, 30, 32, 43, 120, 173, 174, 175, 176, 193, 234
protestan, 34
protez, 21, 38, 45, 50, 102, 182, 195
psikolojik, 18, 21, 25, 28, 46, 81, 89, 104, 124, 136, 149, 153, 155, 158, 168, 178, 209

R

rasyonalist, 28
reform, 33, 105, 193
reformcu, 33
roboetik, 143, 152, 153, 155, 156, 158, 163
robot, 28, 51, 108, 123, 128, 129, 132, 134, 136, 137, 139, 140, 141, 145, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 160, 162, 163, 168, 173, 176, 178, 187, 196, 219, 223, 226
robotik, 9, 17, 18, 19, 51, 92, 106, 123, 125, 129, 134, 137, 138, 143, 145, 149, 150, 152, 153, 159, 161, 162, 163, 173, 191, 192, 195, 220
Robotik, 123, 140, 145, 149, 151, 154, 156, 159, 161
roman, 10, 12, 27, 48, 49, 55, 168, 169, 170, 171, 174, 175, 179, 180, 181, 183, 184, 221
Rönesans, 20, 22, 23, 26, 27, 28, 35, 44, 46, 48, 90, 123, 129, 173, 200, 229
Rusya, 134, 142, 151

S - Ş

sanal, 29, 47, 108, 129, 173, 184, 187, 202, 221
sanat, 10, 113, 128, 156, 161, 172, 174, 220
sanayi, 9, 20, 51, 125, 200
sanayileşme, 17, 20, 86, 162, 217, 219
savaş, 12, 19, 45, 88, 124, 125, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 157, 158, 159, 160, 177, 219
seküler, 18, 20, 22, 23, 27, 37, 39, 45, 95, 116
sekülerizm, 17
siber, 9, 10, 12, 81, 124, 125, 138, 155, 181, 182, 192, 214, 219, 220, 221
sibernetik, 17, 18, 23, 26, 28, 40, 49, 108, 115, 123, 125, 129, 140, 143, 148, 156, 161, 162, 175, 181, 190, 212, 220
siberpunk, 179, 183
siber-teknoloji, 192
siborg, 82, 125, 136, 140, 175, 190
Sinema, 167, 168, 171, 175, 221, 230
Smith, 33
Şeytan, 203

T

tarım, 101, 200
tekillik, 92, 101, 119, 128, 129, 140, 170, 187, 189, 192, 195, 198, 204, 219
teknoloji, 9, 10, 17, 20, 25, 26, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 53, 59, 65, 66,

82, 83, 88, 92, 101, 102, 110, 115, 116, 117, 118, 120, 123, 125, 126, 128, 129, 132, 141, 142, 143, 146, 147, 148, 152, 156, 167, 174, 183, 184, 187, 190, 191, 192, 193, 194, 198, 200, 202, 214, 218, 219
Teknoloji, 17, 40, 41, 45, 114, 117, 127, 140, 169, 172, 183, 219
teknolojik, 9, 26, 28, 29, 41, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 59, 70, 71, 74, 78, 81, 84, 90, 92, 97, 98, 99, 102, 103, 105, 107, 109, 114, 117, 118, 119, 123, 124, 126, 129, 134, 137, 140, 141, 145, 148, 149, 167, 169, 175, 177, 182, 183, 184, 191, 197, 204, 205, 212, 214, 217, 218, 220
teolojik, 18, 20, 87, 107, 113, 125
Tıp, 53, 141
transgender, 106, 110, 228
transhuman, 17, 20, 26, 46, 62, 68, 71, 73, 74, 75, 77, 79, 81, 82, 83, 91, 94, 96, 106, 110, 124, 125, 126, 127, 131, 138, 139, 144, 169, 170, 188, 189, 194, 196, 228
Trans-posthuman, 114, 124
TV, 7

Ü

üstinsan, 29, 38, 41, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 91
ütopik, 23, 54, 114, 170

V

veri, 115, 180, 201, 202, 204
Voltaire, 201

Y

Yahudi, 30, 95, 98, 168, 228
Yahudilik, 98, 120
yapay, 25, 29, 50, 51, 53, 89, 91, 96, 103, 128, 130, 131, 147, 175, 179, 180, 181, 187, 190, 223, 224, 236
yaşlanma, 43, 45, 92, 93
YZ, 7, 10, 12, 13, 17, 18, 19, 25, 27, 40, 41, 44, 45, 48, 49, 51, 53, 56, 88, 92, 93, 99, 101, 108, 117, 120, 123, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 140, 142, 143, 145, 152, 154, 156, 158, 161, 167, 172, 174, 175, 177, 179, 180, 181, 182, 185, 187, 188, 190, 192, 194, 196, 197, 202, 205, 218, 219, 221, 224

Z

zaman, 37, 93, 98, 108, 112, 115, 120, 133, 141, 156, 171, 173, 178, 196, 197, 204
zekâ, 49, 53, 117, 128, 130, 131, 137, 151, 174, 175, 179, 182, 184, 198, 204, 223, 224, 236
Zerdüşt, 59, 63, 69, 70, 73, 74, 75, 76, 231